NOU Norges offentlige utredninger 2007: 5

Frarådningsplikt i kredittkjøp

Utredning nr. 17 fra Banklovkommisjonen

Utredning fra Banklovkommisjonen oppnevnt ved kongelig resolusjon 6. april 1990.
Avgitt til Justis- og politidepartementet 29. mai 2007.

Departementenes servicesenter
Informasjonsforvaltning

Oslo 2007

ISSN 0333-2306
ISBN 978-82-583-0918-2

Lobo Media AS

Til Justis- og politidepartementet

Banklovkommisjonen legger med dette frem sin Utredning nr. 17, NOU 2007: 5 Frarådningsplikt i kredittkjøp, med utkast til ny § 4 tredje ledd og ny § 5 annet og tredje ledd i kredittkjøploven.

I brev av 18. oktober 2006 ba Finansdepartementet i samråd med Justisdepartementet, Banklovkommisjonen å utrede spørsmålet om frarådingsplikt i kredittkjøp. Bakgrunnen for mandatet var at Stortinget 2. desember 2004 ba Regjeringen fremme forslag til lovendringer som pålegger utlåner frarådningsplikt etter mønster av finansavtaleloven § 47, også ved relevante former for utlån som reguleres av kredittkjøploven.

Banklovkommisjonen foreslår i denne utredningen endringer i kredittkjøploven som innebærer at kredittyter og selger pålegges en frarådningsplikt i kredittsituasjoner som omfattes av kredittkjøploven. Frarådningsplikten innebærer at i tilfeller hvor kredittyter eller selger må anta at forbrukerens økonomiske evne eller andre forhold på dennes side, tilsier at forbrukeren bør overveie å avstå fra kredittkjøpet eller å gjennomføre kredittkjøpet, skal forbrukeren skriftlig underrettes om dette før kredittkjøp inngås eller salgstingen overgis forbrukeren.

Banklovkommisjonens forslag er enstemmig.

Oslo, 29. mai 2007

Erling Selvig
leder

Olav Breck	Ottar Dalsøren	Sverre Dyrhaug
Kjersti Elvestad	Eystein Gjelsvik	Arnhild Dordi Gjønnes
Øivind Fegth Knutsen	Øystein Løining	Anne-Lise Løfsgaard
Per Melsom	Anne Nesheim	Solveig Nordkvist
Astrid Nyberget	Erling G. Rikheim	Marius Ryel
Rolf A. Skomsvold	Kristin Skrede	Per Anders Stalheim
Liv Synnøve Taraldsrud	Bente Øverli	

Lise Ljungmann
(hovedsekretær)

Kristin Schjønsby

Kari Lærum

Innhold

0 Sammendrag ... 7
0.1 Sammendrag ... 7
0.1.1 Innledning ... 7
0.1.2 Banklovkommisjonens vurderinger og forslag ... 7
0.2 Summary ... 7
0.2.1 Introduction ... 7
0.2.2 The Banking Law Commission's evaluations and proposals ... 8
0.3 Banklovkommisjonens sammensetning ... 8

1 Mandatet ... 10

2 Kredittkjøploven, finansavtaleloven og forbrukerkreditter ... 11
2.1 Kredittkjøploven ... 11
2.1.1 Generelt ... 11
2.1.2 Hvilke typer kredittransaksjoner omfattes ... 11
2.1.3 Kredittyters opplysningsplikt ... 13
2.1.4 Nærmere om kredittavtalen ... 14
2.2 Finansavtaleloven ... 16
2.2.1 Generelt ... 16
2.2.2 Hvilke typer kredittransaksjoner omfattes ... 16
2.2.3 Långivers opplysningsplikt ... 17
2.2.4 Nærmere om låneavtalen ... 17
2.3 Frarådningsplikten i finansavtaleloven § 47 ... 19
2.3.1 Forarbeidene til § 47 ... 19
2.3.2 Nærmere om frarådningsplikten i § 47 24
2.3.3 Finansavtalelovens frarådningsplikt i praksis, noen erfaringer ... 25
2.3.4 Kredittgivning ved forbrukerkreditter 30

3 Frarådningsplikt i et kontraktsrettslig perspektiv ... 36
3.1 Innledning ... 36
3.2 Alminnelige kontraktsrettslige regler 37
3.3 Avtaleloven § 33 ... 38
3.4 Avtaleloven §§ 36 og 37 ... 39
3.5 Angrerett ... 40
3.6 Salgspant ... 41
3.7 Forbrukerkjøpslovens opplysningspliktsregler ... 42

4 Internasjonale forhold ... 43
4.1 EUs arbeide med regulering av forbrukerkredittavtaler ... 43
4.1.1 Innledning ... 43
4.1.2 Nærmere om gjeldende direktiv 87/102/EF og 93/13/EF ... 43
4.1.3 Forslag til direktiv om forbrukerkredittavtaler ... 44
4.1.4 EUs videre behandling av forslaget . 47
4.1.5 Mulige konsekvenser for norsk lovgivning ... 48
4.2 Regulering av forbrukerkredittavtaler i andre nordiske land ... 48
4.2.1 Danmark ... 48
4.2.2 Sverige ... 49
4.2.3 Finland ... 50
4.2.4 Oppsummering ... 50

5 Alminnelige synspunkter ... 51
5.1 Utgangspunkter ... 51
5.2 Statistikk over bruk av betalings- og kredittkort ... 53
5.3 Nærmere vurdering av en frarådningsplikt i kredittkjøploven ... 55
5.3.1 Nærmere om frarådningsplikten i de ulike kredittsituasjonene ... 55
5.3.2 Hvem skal ha frarådningsplikten? ... 56
5.3.3 Nærmere om vurderingsgrunnlaget for frarådningsplikt ... 56
5.3.4 Tidspunktet for vurdering ... 59
5.3.5 Innholdet i selve frarådningsplikten 59
5.4 Virkninger og effektivisering av en frarådningsplikt ... 59
5.5 Plassering av bestemmelser om frarådningsplikt ... 60

6 Økonomiske og administrative konsekvenser ... 61
6.1 Innledning ... 61
6.2 Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige ... 61
6.3 Økonomiske og administrative konsekvenser for det private ... 61

7 Merknader til de enkelte bestemmelser ... 63

8 Lovforslag ... 65

Vedlegg

1 Lov 21. juni 1985 nr. 82 om kredittkjøp m.m. 66

2 Utdrag av Lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finans-oppdrag (finansavtaleloven) 72

3 Council Directive 87/102/EEC of 22 December 1986 for the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning consumer credit 73

4 Council Directive 90/88/EEC of 22 February 1990 amending Directive 87/102/EEC for the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning consumer credit 79

5 Directive 98/7/EC of the European Parliament and of the Council of 16 February 1998 amending Directive 87/102/EEC for the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning consumer credit 83

6 Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts 85

7 Amended proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council of credit agreement for consumers amending Council Directive 93/13/EEC 90

Kapittel 0
Sammendrag

0.1 Sammendrag

0.1.1 Innledning

Banklovkommisjonens utredning nr. 17, NOU 2007: 5 Frarådningsplikt i kredittkjøp gjelder endringer i kredittkjøploven som innebærer at kredittyter og selger pålegges en frarådningsplikt i kredittsituasjoner som omfattes av kredittkjøploven.

Banklovkommisjonens mandat av 18. oktober 2006 har bakgrunn i Stortingets anmodningsvedtak av 2. desember 2004. Stortinget ber der Regjeringen fremme forslag til lovendringer som pålegger utlåner frarådningsplikt etter mønster av finansavtaleloven § 47, også ved relevante former for utlån som reguleres av kredittkjøploven.

0.1.2 Banklovkommisjonens vurderinger og forslag

Etter gjeldende lovgivning er en långiver underlagt en frarådningsplikt dersom lånet faller innenfor finansavtalelovens virkeområde. Frarådningsplikten innebærer at dersom långiver før låneavtalen inngås med en forbruker eller lånet utbetales til denne, må anta at økonomisk evne eller andre forhold på låntakers side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet, skal långiveren underrette låntakeren om dette. Tilsvarende frarådningsplikt finnes ikke i gjeldende lovgivning hva gjelder lån og kreditter som faller inn under kredittkjøplovens anvendelsesområde.

Banklovkommisjonen har i kapittel 2 gitt en oversikt over kredittkjøploven og hvilke kredittsituasjoner som faller inn under denne loven til sammenligning med de kredittsituasjoner som reguleres av finansavtaleloven. Det er videre gitt en beskrivelse av frarådningsplikten i finansavtaleloven § 47, bakgrunnen for denne bestemmelsen og erfaringer ved praktisk bruk av frarådningsplikten. På bakgrunn av at en frarådningsplikt uansett om den er inntatt i finansavtaleloven eller vil bli tatt inn i kredittkjøploven, bygger på en generell lojalitetsplikt i kontraktsforhold, har *Banklovkommisjonen* i kapittel 3 sett på frarådningsplikten i et bredere kontraktsrettslig perspektiv.

EU arbeider for tiden med et nytt direktiv om forbrukerkredittavtaler. Det foreliggende forslag fra EU-Kommisjonen inneholder ikke bestemmelser om frarådningsplikt. Direktivforslaget er ment å være et fullharmoniseringsdirektiv, men *Banklovkommisjonen* kan ikke se at direktivforslaget er til hinder for gjennomføring av en frarådningsplikt i kredittkjøploven, se kapittel 4 i utredningen. I kapittel 4 er det videre gitt en kort beskrivelse av regelverket i Danmark, Sverige og Finland.

I kapittel 5 har *Banklovkommisjonen* vurdert om tilsvarende bestemmelse om frarådningsplikt i finansavtaleloven § 47 bør gjøres gjeldende for de kredittforhold som faller inn under, og reguleres av, kredittkjøploven. *Banklovkommisjonen* er kommet til at helheten i regelverket og forbrukerhensyn tilsier at kreditors plikter ikke bør avhenge av om lån eller kreditt ytes i samsvar med finansavtaleloven eller kredittkjøploven. Kredittkjøp medfører kredittforhold som i stor grad tilsvarer låneforhold som reguleres i finansavtaleloven. Det legges til grunn at en frarådningsplikt ikke vil være like aktuell ved alle typer kredittkjøp som omfattes av kredittkjøploven. Etter *Banklovkommisjonens* vurdering bør likevel bestemmelsene om frarådningsplikt i kredittkjøploven gis en generell utforming på samme måte som i finansavtaleloven. *Banklovkommisjonen* foreslår at det tas inn et nytt tredje ledd i kredittkjøploven § 4 og et nytt annet og tredje ledd i § 5, se lovutkast i kapittel 7.

Forslaget innebærer at frarådningsplikten både kan utløses av manglende økonomisk evne og andre forhold hos forbrukeren. I de tilfeller hvor kredittyter er en annen enn selger, påhviler det en frarådningsplikt både hos kredittyter og hos selger. Det vises til kapittel 5.

0.2 Summary

0.2.1 Introduction

The Banking Law Commission's Report No. 17, NOU 2007: 5 «The Obligation to Dissuade in Credit Purchases», concerns amendments to the Act relating to the Sale of Goods on Credit that mean

that the provider of credit and the seller are subjected to an obligation to dissuade in credit situations covered by the Act relating to the Sale of Goods on Credit.

The background to the terms of reference for the Banking Law Commission of 18th October 2006 is to be found in the Storting's request of 2 December 2004. The Storting then requested that the Government submit proposed amendments that subject the lender to an obligation to dissuade on the pattern of Section 47 of the Financial Contracts Act, also in the case of relevant forms of lending governed by the Act relating to the Sale of Goods on Credit.

0.2.2 The Banking Law Commission's evaluations and proposals

Under current legislation, a lender is subject to an obligation to dissuade if the loan falls within the scope of the Financial Contracts Act. The obligation to dissuade means that if the lender, prior to making a loan agreement with a consumer or disbursing the loan to a consumer, has reason to suppose that the borrower's financial capacity or other factors connected with the borrower dictate that he should give serious consideration to refraining from taking out the loan, the lender must inform the borrower accordingly. No such obligation to dissuade is to be found in current legislation as regards loans and credits falling under the scope of the Act relating to the Sale of Goods on Credit.

In Chapter 2 *The Banking Law Commission* has provided an overview of the Act relating to the Sale of Goods on Credit and what credit situations fall under this Act, in comparison with the credit situations that are governed by the Financial Contracts Act. It further provides a description of the obligation to dissuade in Section 47 of the Financial Contracts Act, the background to this provision and experiences in the practical use of the obligation to dissuade. Because the obligation to dissuade, whether included in the Financial Contracts Act or incorporated into the Act relating to the Sale of Goods on Credit, is based on a general duty of loyalty in contractual relationships, in Chapter 3 the *Banking Law Commission* has viewed the obligation to dissuade from a broader perspective of contract law.

The EU is presently working on a new directive on consumer credit agreements. The current proposal from the European Commission does not contain any provisions for an obligation to dissuade. The draft directive is meant to be a full harmonisation directive, but the *Banking Law Commission* cannot see that the draft directive prevents the implementation of an obligation to dissuade in the Act relating to the Sale of Goods on Credit, see Chapter 4 of the report. Chapter 4 also provides a short description of the regulations in Denmark, Sweden and Finland.

In Chapter 5 the *Banking Law Commission* considers whether the corresponding provision on an obligation to dissuade in Section 47 of the Financial Contracts Act should be made applicable to the credit situations that fall under, and are governed by, the Act relating to the Sale of Goods on Credit. The *Banking Law Commission* has concluded that the totality of the regulations and the interests of the consumer dictate that the creditor's duties should not depend on whether a loan or credit is extended in accordance with the Financial Contracts Act or the Act relating to the Sale of Goods on Credit. Credit purchases mean credit relationships that to a large degree correspond to the loan relationships governed by the Financial Contracts Act. It is found that an obligation to dissuade will not be equally relevant to all kinds of credit purchase covered by the Act relating to the Sale of Goods on Credit. In the opinion of the *Banking Law Commission*, the provisions on the obligation to dissuade in the Act relating to the Sale of Goods on Credit should nevertheless be given a general formulation along the same lines as in the Financial Contracts Act. The *Banking Law Commission* proposes that a new third paragraph be included in Section 4 of the Act relating to the Sale of Goods on Credit and a new second and third paragraph in Section 5, see the draft bill in Chapter 7.

The proposal means that the obligation to dissuade can be triggered both by financial incapacity and by other factors on the part of the consumer. In those cases where the supplier of credit is someone other than the vendor, the obligation to dissuade rests on both the supplier of credit and the vendor, see Chapter 5.

0.3 Banklovkommisjonens sammensetning

Banklovkommisjonen har ved avgivelsen av denne utredning følgende 21 medlemmer:

- Professor dr. juris Erling Selvig, leder (Universitetet i Oslo)
- Avdelingsdirektør Olav Breck (Sparebankforeningen i Norge)
- Banksjef Ottar Dalsøren (Sparebanken Sogn og Fjordane/Finansforbundet)

- Direktør Sverre Dyrhaug (Finansnæringens Hovedorganisasjon)
- Seksjonssjef Kjersti Elvestad (Kredittilsynet)
- Økonomisk rådgiver Eystein Gjelsvik (Landsorganisasjonen i Norge)
- Advokat Arnhild Dordi Gjønnes (Næringslivets Hovedorganisasjon)
- Advokat Øivind Fegth Knutsen (Advokatfirmaet Fegth Knutsen & Co. DA)
- Administrerende direktør Anne-Lise Løfsgaard (Finansieringsselskapenes forening)
- Avdelingsdirektør Øystein Løining (Finansdepartementet)
- Direktør Per Melsom, Oslo
- Rådgiver Anne Nesheim (Forbrukerrådet)
- Autorisert regnskapsfører Solveig Nordkvist (Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon)
- Seniorrådgiver Astrid Nyberget (Konkurransetilsynet)
- Avdelingsdirektør Erling G. Rikheim (Finansdepartementet)
- Direktør Marius Ryel (Norges Bank)
- Generalsekretær Rolf A. Skomsvold (Norske Pensjonskassers Forening)
- Advokat Kristin Skrede (DnB NOR ASA)
- Seniorrådgiver Per Anders Stalheim (Barne- og likestillingsdepartementet)
- Tingrettsdommer Liv Synnøve Taraldsrud (Oslo Tingrett)
- Seksjonssjef Bente Øverli (Forbrukerombudet).

Finansdepartementet har i *brev av 19. desember 2006*, oppnevnt Administrerende direktør Anne-Lise Løfsgaard som medlem i Banklovkommisjonen. I *brev av 19. desember 2006* er medlemmet Olav Vannebo fritatt fra verv som medlem i Banklovkommisjonen.

Sekretariatet har, ved utarbeidelsen av denne utredningen, bestått av:

- Seniorrådgiver Lise Ljungmann, hovedsekretær.
- Seniorrådgiver Kristin Schjønsby.
- Bankrådgiver Kari Lærum.

Kapittel 1
Mandatet

I samråd med Justisdepartementet har Finansdepartementet ved *brev av 18. oktober 2006* bedt Banklovkommisjonen om å utrede spørsmålet om frarådingsplikt i kredittkjøp. Mandatet for utredningen er følgende:

> «På bakgrunn av dok 8: 66 (2003-2004) om tiltak for å hindre en ny gjeldskrise fattet Stortinget 2. desember 2004 følgende vedtak:
>
> Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til lovendringer som pålegger utlåner frarådingsplikt etter mønster av finansavtaleloven § 47, også ved relevante former for utlån som reguleres av kredittkjøpsloven.
>
> Banklovkommisjonen bes utrede spørsmålet om frarådingsplikt i kredittkjøpsloven og utforme forslag til en bestemmelse om frarådingsplikt i samsvar med Stortingets vedtak.
>
> Kommisjonen skal som bakgrunn for vurderingen av en frarådingsplikt i kredittkjøpsloven gjøre rede for finansavtaleloven § 47, herunder praksis knyttet til bestemmelsen. Kommisjonen skal også gi en oversikt over rettstilstanden i de øvrige nordiske land når det gjelder regulering av ansvarlig långivning i ulike kredittforhold, herunder gjøre rede for om disse landene har regler om frarådingsplikt.
>
> I EU arbeides det for tiden med et nytt forbrukerkredittdirektiv. Direktivets regler vil etter det departementet kjenner til, ha en side til ansvarlig långivning. Etter de signaler departementet nylig har mottatt, kan direktivet ventes ferdigstilt tidligst ved utløpet av 2007 eller i løpet av første halvdel av 2008. Kommisjonen skal imidlertid fremsette et forslag til bestemmelse om frarådingsplikt så snart som mulig og uavhengig av tidsplanen for arbeidet med nytt forbrukerkredittdirektiv. Kommisjonen bør imidlertid uansett gjøre rede for forholdet mellom kommisjonens forslag til bestemmelse og direktivforslaget slik det lyder når utredningen avgis.
>
> I utredningen skal det vurderes hvordan grensen bør trekkes for hvilke kredittsituasjoner som bør omfattes av en bestemmelse om frarådingsplikt i kredittkjøpsloven, og hvilke transaksjoner som bør omfattes. Kommisjonen skal i denne sammenheng gi en grundig faktisk beskrivelse av kredittsituasjonene som omfattes av lovens bestemmelser. Kommisjonen skal redegjøre for det særlige partsforholdet ved kredittytelser etter kredittkjøpsloven sammenliknet med kredittytelser etter finansavtaleloven. I lys av dette skal kommisjonen vurdere hvem plikten til fraråding bør påhvile i slike tilfeller, hvordan praktiseringen av frarådingsplikten skal skje samt hvilke konsekvenser et brudd på frarådingsplikten skal ha. Kommisjonen skal foreslå eventuelle tilpasninger i frarådingsplikten sammenliknet med frarådingsplikten etter finansavtaleloven § 47 i den grad partsforholdet eller andre forhold tilsier dette.
>
> Kommisjonen bes om å avgi sin utredning innen 30. april 2007.»

Ved *brev av 8. mai 2007* har Finansdepartementet forlenget fristen for ferdigstillelse av utredningen til 1. juni 2007.

Kapittel 2
Kredittkjøploven, finansavtaleloven og forbrukerkreditter

2.1 Kredittkjøploven

2.1.1 Generelt

Det ble tidlig et alminnelig synspunkt at det var behov for å ha et forbrukervern ved kjøp på avbetaling, og den første loven om avbetalingskjøp kom allerede i 1916. Forbrukervernet ble styrket ved lov om kredittkjøp i 1985 (inntatt som vedlegg 1 i utredningen her). Forarbeidene til denne loven er NOU 1977: 12 Kredittkjøp mv., Ot.prp. nr. 38 (1984-1985), jf. Ot.prp. nr. 34 (1980-1981) og Ot.prp. nr. 24 (1983-1984), samt Innst. O. nr. 93 (1984-1985). Kredittkjøploven er senere bygget atskillig ut i samsvar med EUs regelverk om forbrukerkreditter, se forbrukerkredittdirektivet 87/102/EØF (inntatt som vedlegg 3), med senere endringer i direktiv 90/88/EØF (inntatt som vedlegg 4). Forarbeidene til disse endringene er Ot.prp. nr. 72 (1991-1992). Det er også gjort endringer som følge av direktiv 98/7/EØF (inntatt som vedlegg 5).

Lov av 21. juni 1985 nr. 85 om kredittkjøp m.m. gjelder kjøp av løsøre på kreditt (kredittkjøp) når kreditt innvilges ved eller med henblikk på kjøp etter forhåndsavtale med selger. Loven regulerer i tillegg til kredittkjøp, også kontokredittavtaler, leie av løsøre, og ytelse av forbrukertjenester på kreditt, se lovens § 1. Loven gjelder både ved forbrukeravtaler og næringsmessige kontrakter, men reguleringen av forbrukerkreditter er mer utførlig enn reguleringen av kreditter i næringsforhold, og forbrukeren kan ikke på forhånd fraskrive seg rettigheter som han har i medhold av loven, jf. § 2. Forbrukerkredittkjøp er i henhold til § 3 nr. 3 kredittkjøp av løsøre til forbruker, når kreditten ytes eller formidles som ledd i næringsvirksomhet. Loven har særskilte regler om kredittyters opplysningsplikt ved avtale om kjøp og ved kontokredittavtale, samt krav til utforming av kredittavtalen, se nedenfor avsnitt 2.1.3 og 2.1.4.

Nedenfor er det gitt en beskrivelse av hvilke typer kredittransaksjoner som omfattes av kredittkjøploven og hovedpunktene i lovens låneavtalesystem. En mer utførlig redegjørelse om forbrukerkredittkjøp er gitt i Selvig, Erling: Kjøpsrett til studiebruk. Oslo 2006 kapittel 13.

2.1.2 Hvilke typer kredittransaksjoner omfattes

Kredittkjøp er ifølge lovens § 3 for det første kjøp av løsøre der det er avtalt utsettelse med betaling av kjøpesummen eller en del av den, såkalt *avbetalingskjøp* (§ 3 nr. 1 bokstav a). Avtale om utsettelse med betaling av kjøpesummen vil si at kjøperen kan få varen utlevert uten samtidig å måtte betale hele eller deler av kjøpesummen. Det fremgår av forarbeidene til loven at det må foreligge en avtale, og at det ikke er nok at varen ved en misforståelse eller av praktiske grunner leveres uten at kjøpesummen er betalt, se NOU 1977: 12 side 78. Kjøperens tilbakeholdelse av kjøpesummen til sikring av krav mot selgeren ved kontraktsbrudd, jf. kjøpsloven § 42, omfattes heller ikke av lovens regler.

Avtale om utsettelse med betaling av kjøpesummen har tradisjonelt vært den viktigste kredittordningen ved kjøp. Det vanlige har vært at det er selgeren som yter kreditten, og at kjøpekontrakten fastsetter en kontantdel og en avdragsplan for resten av kjøpesummen. Selgeren vil i slike tilfelle ofte forbeholde seg eiendomsretten til tingen inntil kjøper har betalt, eller salgspant i tingen for sitt krav på kjøpesummen (panteloven §§ 3-14 flg.). Salgspantet skal beskytte kredittyteren dersom kjøperen får vanskeligheter med å betale alle sine kreditorer. I slike tilfelle vil salgspantet gi kredittyteren fortrinnsrett til dekning i verdien av den gjenstanden forbrukerkredittkjøpet gjelder. For å få rettsvern må avtalen om salgspant inngås skriftlig og senest samtidig med at tingen blir overgitt til kjøperen. Avtalen må også angi den tingen salgspantet gjelder samt kjøpesummen eller lånekjøpet (se nedenfor avsnitt 3.6) som er sikret ved panteretten. Salgspant i motorvogn må dessuten tinglyses på kjøpers blad i Løsøreregisteret (panteloven § 3-17 tredje ledd).

Selgeren har imidlertid ofte behov for å refinansiere det kredittvolum han eller hun til enhver tid har utestående hos sine kunder. En svært vanlig kredittkjøpsordning har således vært den hvor kjøpsavtalen kobles til en avtale om avdragskjøp som selgeren diskonterer til egen långiver med grunnlag i kredittkjøploven og panteloven. I slike

tilfelle må det sondres mellom kredittelementet i kjøpsforholdet og kredittelementet i forholdet mellom selgeren og hans långiver. Sistnevnte kredittavtale følger pantelovens regler om pantesikkerhet i utestående fordringer, jf. særlig pantelovens faktoringregel i panteloven § 4-10 (se Norsk Lovkommentar 2005 note (16) side 1737). I forhold mellom kjøper og ekstern långiver gjelder ved slikt kreditorskifte i utgangspunktet regler om identitetsendringer i pengekravsforhold, for eksempel gjeldsbrevloven §§ 25 og 26 sammenholdt med §§ 15 og 18, men i forbrukerforhold er kunden her gitt en styrket stilling som følge av kredittkjøploven §§ 8 og 8a.

I stedet for at selgeren diskonterer kundekravene til sin egen långiver, er det etter hvert blitt mer vanlig at selgeren avtaler med banken at den skal yte et avdragslån direkte til kjøperen som sikres med salgspant i det som selges, jf. panteloven § 3-14. Også slike ordninger er kredittkjøp, se kredittkjøploven § 3 nr. 1 bokstav b som fastsetter at kredittkjøp er kjøp av løsøre der kjøpesummen helt eller delvis dekkes ved lån og kreditten gis av selgeren eller av en annen på grunnlag av avtale med selgeren, såkalt *lånekjøp*. Her trekkes en grense mot kontantkjøp hvor kjøpet finansieres av kjøper etter avtale med en finansieringsinstitusjon om trekkrett eller lån. Etter forarbeidene er det ikke krav om noen aktiv formidling fra selgerens side eller noen nærmere fast tilknytning mellom selgeren og långiveren. Det er tilstrekkelig at det senest ved leveringstidspunktet er avtalt mellom selgeren og långiveren at långiveren skal finansiere et innkjøp hos selgeren. Selv en avtale om kontant oppgjør kan gå over til å bli en avtale om kredittkjøp i lovens forstand dersom kjøperen senere enn bestilling velger å benytte seg av tilbud om en slik lånefinansiering, for eksempel fordi kjøper får problemer med å skaffe lån selv. Også mer tilfeldige avtaler om finansiering av et kjøp vil dermed omfattes av loven. Og det vil være likegyldig om kjøperen først kontakter selgeren som så formidler kreditten, eller først henvender seg til långiver som dernest tar kontakt med en selger (se NOU 1977: 12 side 79).

Kredittkjøp er videre leie eller annen avtale om bruk av løsøre som i realiteten tjener til å sikre et avhendingsvederlag, dersom det er meningen at mottakeren skal bli eier av tingen, såkalt *leiekjøp* (§ 3 nr. 1 bokstav c). I slike tilfelle inngår mottakeren formelt en avtale om leie og bruk av tingen. Selgeren er fortsatt eier av tingen som tjener som sikkerhet for at mottakeren betaler avdragene, og mottakeren blir først eier av tingen når alle avdragene er betalt. Leasing er en form for langtidsleie som har meget til felles med leiekjøp. Formelt er fremgangsmåten at finansieringsselskapet kjøper tingen av selgeren, og deretter leier den ut til forbrukeren for et antall år. Ved utløpet av leieperioden opphører kontrakten, men det er oftest avtalt at leieren da skal ha rett til å kjøpe gjenstanden til en særlig lav pris eller til å fortsette leieforholdet til en sterkt redusert leie. Leasing er *forbrukerleie* etter kredittkjøploven § 3 nr. 5, men loven har ikke regler om dette.

De forskjellige typene av kredittkjøp bygger på realiteten i kredittavtalen, og ikke på hva partene har kalt avtalen. Hvorvidt det er meningen at kjøper skal bli eier av tingen beror på en tolkning av avtalens innhold, og ikke på hva kjøperen senere måtte oppnå i forhandlinger med selgeren/utleieren.

Kontokredittavtaler er kredittkjøp der kjøpesummen helt eller delvis dekkes på grunnlag av avtale mellom kjøperen (kontohaveren) og kredittyteren om løpende kreditt, se § 3 nr. 2. Det karakteristiske for kontokjøpene er at kreditten gis som en løpende kreditt uten å være knyttet til et bestemt kjøp. Kontoinnehaveren er innvilget en løpende kreditt i form av en trekkrett på konto, nærmest som en kassakreditt, og denne kan – innenfor en bestemt beløpsramme – benyttes til å finansiere innkjøp av varer og tjenester hos næringsdrivende som er tilsluttet ordningen (se NOU 1977: 12 side 79). Et kredittkortsystem er bygget opp dels ved avtaler mellom kortselskapet og de næringsdrivende som er knyttet til systemet, og dels ved kontokredittavtaler mellom kortselskapet og de enkelte kontohavere. Selgeren får sin betaling fra finansieringsselskapet, men kontohaveren trenger først å betale når han får kontoutskrift, og kan da velge å betale hele gjelden eller bare avdrag i samsvar med de avdrags- og kredittvilkår som kontokredittavtalen inneholder. Kontokortet kan brukes til nye innkjøp så lenge den samlede gjeld til enhver tid ligger under den kredittgrense som kontokredittavtalen angir. Kontokortene kan også brukes til uttak av kontanter.

I Norsk Lovkommentar 2005 er det gitt en nærmere beskrivelse av kontokredittavtaler. Fra note (18) side 1737 siteres:

> «Kjøperen kan oppnå kontokreditt ved avtale med vare- eller tjenesteselger. Kreditten ytes da av selgeren, og gjelder bare for innkjøp som foretas hos ham. Dette kalles gjerne et internt kontosystem. Det vanligste i dag er et eksternt kontosystem der kreditten ytes i henhold til avtale mellom kjøperen og en frittstående kredittyter - bank eller finansieringsselskap (nasjonalt eller multinasjonalt). Kontokredittavtalen

gir her adgang til innkjøp hos et nettverk av vare- og tjenesteytere i inn- og utland tilsluttet ordningen for vedkommende kortsystem (Master, Diners, Eurocard, American Express etc.), forutsatt avtale om honorering med kredittyteren. Oppgjør skjer direkte mellom lokal forhandler og kredittkortselskapet. Kontokort som brukes ved belastning av egen konto i bank (avregning, betalingsmaskin eller automat) regnes ikke som kredittkort, selv om det nødvendigvis vil gå en viss tid til å utføre kontotransaksjonen. VISA-kortsystemet er dermed ikke kredittkort og faller visstnok utenom kredittkjøpslovens virkeområde, jf. definisjonen i § 3 nr. 2, men se her den mer vidtgående regulering i finansavtalelovens §§ 34-37 (tapsrisikoen). Standard tilleggs-trekkrett på lønnskonto (f.eks. fast kredittbeløp for mindre «overtrekk» som ikke må bevilges i hvert tilfelle) gjelder både vare- og tjenestekjøp og andre uttak og faller dermed utenfor lovens definisjon. Det samme gjelder ordninger hvor banken både fører kundens innskuddskonto og kundens kredittkort og tillater at kunden f.eks. elektronisk over Internett overfører beløp fra kredittkortkontoen til innskuddskontoen (f.eks. ved såkalt kontofon). Ved kontokjøp får gjerne kontoinnehaveren et maskinlesbart plastkort, som skal brukes til legitimasjon og registrering når det foretas innkjøp på kontoen. En slik brikke kalles gjerne kredittkort, kontokort, kjøpekort, kredittbevis, kontobevis eller lignende. Reglene for kontokjøp gjelder imidlertid uten hensyn til om det er utstedt slikt kredittkort eller ikke (NOU 1977: 12 s. 80). Bruken av konto- og kredittkort har vært i rask vekst, og flere utenlandske kortselskaper har etter hvert etablert seg i Norge. Disse selskapene er ofte representanter for verdensomspennende kortsystemer. Mens kredittyting er et primært formål for det norske kjøpekortet, er kortenes funksjon som betalingsmiddel det sentrale for de internasjonale kortsystemene. Likevel regnes avtale om bruk av slike kort som kontokredittavtale og kjøp foretatt med dem som kontokjøp, dersom det er innebygget et kredittelement i avtalen. Betalingskort kommer inn under kredittkjøpsloven i den utstrekning det er knyttet en kreditt til kontoen som benyttes til kjøp av varer og tjenester, jf. i denne retning Justisdep. Lovavdeling i uttalelse av 13. juni 1988. Kort som vanligvis bare brukes som rene uttakskort (ikke til direkte kjøp av varer og tjenester) antas derimot å falle utenfor kredittkjøpsloven (Lovavd. 1990 s. 137-138).»

Kredittkjøploven regulerer som nevnt også *leie av løsøre som bestemt i § 29*, jf. § 1. Bestemmelsen viser til en særregel som gir hjemmel til å gi forskrifter om forbrukerleie som i realiteten tjener til å sikre et avhendingsvederlag, eller som ellers i det vesentlige fyller samme økonomiske funksjon som kredittsalg, selv om det ikke er meningen at leieren skal bli eier eller ha rett til å bli eier (opsjon). Forbrukerleietilfellene etter § 29 er leieordninger som ikke allerede etter lovens § 1 første ledd, jf. § 3 nr. 1 bokstav c, skal anses som kredittkjøp (leiekjøp). Med hjemmel i § 29 er det fastsatt forskrift med særregler om forbrukerleie, se forskrift om kredittkjøp 15. juli 1986 nr. 1616 kapittel IV.

Endelig reguleres *ytelse av forbrukertjenester på kreditt.* Dette er i henhold til § 3 nr. 4 tjenesteytelse til forbruker, når det enten er avtalt utsettelse med betaling av vederlaget eller en del av dette, eller vederlaget helt eller delvis dekkes ved lån, og kreditten gis av tjenesteyteren eller av en annen på grunnlag av avtale med tjenesteyteren. Kreditten ytes eller formidles som ledd i næringsvirksomhet. Bortsett fra at regelen her gjelder tjenesteytelser og ikke kjøp av løsøre, svarer innholdet helt til det som gjelder for kredittkjøp etter § 3 nr. 1 bokstav a (avbetalingskjøp), samt § 3 nr. 3 om hva som skal forstås med forbrukerkredittkjøp.

2.1.3 Kredittyters opplysningsplikt

Kredittkjøploven §§ 4 og 5 inneholder utførlige regler om kredittyters opplysningsplikt. Reglene gjaldt også før EØS-avtalen, men er bygget ut i samsvar med EU-direktivenes regler om det samme.

I henhold til lovens § 4 skal det gis en del opplysninger forut for avtale om forbrukerkredittkjøp. Kjøperen får således et grunnlag for å vurdere om han skal benytte seg av kredittilbudet, og kan sammenligne forskjellige kredittilbud. Opplysningene skal gis skriftlig. Ansvaret for at opplysningene gis påhviler den som gir kreditten, men vil vanligvis bli gitt av selger, også i situasjoner hvor selger ikke er kredittyter. Reglene om opplysningsplikt ved inngåelse av avtaler om kredittkjøp kan ses i sammenheng med finansieringsvirksomhetsloven §§ 2-12 og 2-12a og finansavtaleloven § 46, se nedenfor avsnitt 2.2.3.

Kredittyteren eller selgeren på hans vegne skal ifølge § 4 for det første opplyse om *kontantprisen*, dvs. den pris som selgeren ville krevd ved kontant betaling (bokstav a), og *kontantinnsatsen* som er det beløp kjøperen skal betale kontant (bokstav b). Det skal videre opplyses om *kredittkostnadene* som ifølge bokstav c er summen av alle renter og andre tillegg til kontantprisen som kjøperen skal betale på grunn av kreditten (se nærmere Ot.prp. nr. 34 (1980-1981) side 102). Disse opplysningene gir kjøper et grunnlag for å vurdere innholdet av den

finansieringsordningen som tilbys, og om andre kredittilbud er bedre. Kjøper får også et grunnlag for å velge mellom kontantkjøp og kreditt. Variabel rente forbys ikke, med det må gis en indikasjon på at renten følger rentemarkedet og ikke kredittyters frie skjønn. Forsikringspremie omfattes også, forutsatt at kjøperen ifølge avtalen har plikt til å holde salgsgjenstanden forsikret, se NOU 1977: 12 side 80. Det skal også opplyses om *kredittkjøpsprisen* som er summen av kontantprisen og kredittkostnadene, dvs. hva kjøperen i alt skal betale, jf. bokstav d. I henhold til bokstav e skal det gis en *betalingsplan* med angivelse av de enkelte betalinger, deres antall og forfallstid, og summen av betalingene, dvs. hva kjøperen i alt skal betale i tillegg til kontantinnsatsen. Endelig skal det gis opplysninger om *effektiv rente*, og de avtalebestemmelser som kan føre til endringer i den effektive renten, jf. bokstav f og g. Med effektiv rente forstås kredittkostnadene uttrykt i prosent pr år av den del av kontantprisen som kjøperen får kreditt for (kredittbeløpet), beregnet etter reglene i lovens § 6a, jf. § 28.

Ifølge § 4 annet ledd gjelder ikke bestemmelsene om opplysningsplikt for kontokjøp hvor det er gitt særlige regler i § 5, se nedenfor, og ellers bare når det gis kreditt for mer enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåneden. At kreditten skal overstige 30 dager før loven kommer til anvendelse har sammenheng med at mange kjøp gjennomføres som faktureringskjøp fordi kontantoppgjør er upraktisk, for eksempel bestilling over telefon eller på nett. Slike kjøp ligger i grenselandet mellom kontantkjøp og kredittkjøp selv om henstand med kjøpesummen formelt innebærer at det blir gitt kreditt, se nærmere NOU 1977: 12 side 49. Slik loven er formulert, vil det kunne gis kreditt i bortimot to måneder uten at det utløser opplysningsplikt fordi utgangspunktet for fristen, i samsvar med bransjepraksis, starter ved utløpet av måneden.

For kontokredittavtaler er det gitt særlige regler for opplysningsplikt i § 5 bokstav a til f. Også disse opplysningene skal gis skriftlig og forut for avtalen. Opplysningsplikten gjelder både når slik avtale inngås med forhandler, og der avtalen er med en finansieringsinstitusjon. Bestemmelsen fastslår at kredittyteren skal opplyse om kredittens eventuelle maksimumsbeløp, samt den årlige nominelle rente, gebyrer og andre kredittkostnader som i alt belastes kontohaveren. Denne bestemmelsen er parallell til, og er begrunnet i, de samme hensyn som opplysningsplikten i § 4 bokstav c, se ovenfor. Det skal også opplyses om effektiv rente beregnet etter reglene i lovens § 6a, jf. § 28, slik at det fremgår hva renten blir ved ulike måter å utnytte kreditten på. Videre skal det opplyses om de avtalebestemmelser som kan føre til forandringer i nominell eller effektiv rente, gebyrer og andre kostnader, og betingelsene for avslutning av avtaleforholdet. I tillegg skal kredittyteren opplyse om vilkårene for forfall av kjøperens ytelser etter avtalen.

2.1.4 Nærmere om kredittavtalen

Kredittkjøploven §§ 5a, 5b, 6, 6a og 7 inneholder krav til utformingen av kredittavtalen. Loven legger stor vekt på at avtaler om kredittkjøp og kontokreditt blir inngått på en ordnet måte og klart angir kjøperens økonomiske forpliktelser.

I § 5a er det gitt nærmere regler om kredittavtalen. Bestemmelsen er en oppfølging av forbrukerkredittdirektivet 87/102/EØF artikkel 4 nr. 1 og 3. Det følger av § 5a første ledd at ved kredittkjøp skal avtale om kreditt inngås skriftlig og inneholde de viktigste avtalevilkårene. Avtalen skal være underskrevet av kjøperen som skal få utlevert et eksemplar av avtalen. Det er ikke vilkår for gyldighet at avtalen er utformet skriftlig, underskrevet av kjøperen og utlevert til kjøperen, men overtredelse kan medføre at kredittyteren pådrar seg straffeansvar etter lovens § 31, se Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) side 87. Dersom det er gitt uriktige, ufullstendige eller misvisende opplysninger, vil det imidlertid kunne føre til at kredittavtalen er ugyldig etter avtaleloven § 33, eller etter de ulovfestede reglene om opplysningsplikt i avtaleforhold, og dersom kredittyteren har fremstilt kredittavtalen som vesentlig gunstigere enn det som egentlig er tilfelle, kan dette gi grunnlag for lemping av kontrakten etter avtaleloven § 36. Avtalen kan suppleres med muntlige vilkår og endres i løpetiden, men bevisbyrden vil her, som ellers, påligge den av partene som hevder at det er avtalt noe annet eller noe mer i forhold til det som foreligger skriftlig.

I henhold til § 5 a annet ledd skal de skriftlige opplysningene som kjøperen har mottatt etter reglene i §§ 4 og 5, se ovenfor avsnitt 2.1.3, regnes som en del av kredittavtalen. Disse opplysningene er de samme opplysningene som avtalen skal inneholde etter forbrukerkredittdirektivet artikkel 4 nr. 2 bokstav a til c, se også direktiv 90/88/EØF artikkel 1 nr. 4. Kredittyteren kan etter dette ikke ta inn andre vilkår i det endelige avtaledokumentet enn de vilkårene det allerede er opplyst om. Bestemmelsen hindrer likevel ikke at opplysninger gitt etter §§ 4 eller 5 blir rettet, men kjøperen må ha fått rettelsen i skriftlig form og før avtaleinngåelsen, se Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) side 88. Dersom opplys-

ningene som er gitt etter reglene i §§ 4 og 5 ikke lar seg forene med noe som ellers fremgår av avtalen, må avtalens reelle innhold fastsettes ved fortolkning, og gjeldende ulovfestede regler om avtaletolkning kommer da til anvendelse. Dette vil innebære at uklarheter i avtalen tolkes mot den som har utformet avtalen, og som dermed burde uttrykt seg klarere. Når det gjelder standardvilkår som er ment å være bindende for kunden og utgjøre en del av kredittavtalen, må disse være gjort kjent og tilgjengelige for kunden for at de skal anses vedtatt av han. Kredittvilkårene kan enten utgjøre en del av kjøpsavtalen eller de kan foreligge som et eget sett av vilkår som brukes i tilslutning til hovedavtalen om kjøp (se Norsk Lovkommentar 2005 note (41) side 1740).

I § 5a tredje ledd faststettes det at kredittavtalen dessuten skal angi hvilke kostnader som kjøperen under visse omstendigheter skal betale, og som etter § 6a første ledd bokstavene b til f, ikke inngår i beregningsgrunnlaget for den effektive renten, se nedenfor. Det vises til forbrukerkredittdirektivet artikkel 4 nr. 2 bokstav d, jf. direktiv 90/88/EØF artikkel 1 nr. 4, som krever at visse kostnader angis i kredittavtalen. Er summen av disse kostnadene kjent, skal det opplyses. I motsatt fall angis om mulig en måte å beregne summen på etter det mest realistiske skjønn.

Bestemmelsene i § 5a første til tredje ledd gjelder bare når det gis kreditt for mer enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåneden, og gjelder ikke hvis kreditten ytes rente- og kostnadsfritt. Dette unntaket svarer til unntaket for de kortvarige forbrukerkjøpsavtaler i § 4 annet ledd, se ovenfor i avsnitt 2.1.3. Forbrukerkredittdirektivet gjelder ikke for slike helt kortvarige kredittavtaler, se artikkel 2 nr. 1 bokstav g.

Ifølge lovens § 5b skal kjøperen sendes melding med opplysning om enhver endring i renter eller andre kredittkostnader minst en uke før endringen iverksettes. Bestemmelsen setter et minste formkrav til gjennomføring av slike endringer, og innebærer at kredittkjøploven tilfredsstiller kravet i forbrukerkredittdirektivet art. 6 nr. 2. Renteregulering godtas både ved kredittkjøp og ellers, men må ligge innenfor rimelige forutsetninger om varslingsfrist og presist opplysningsgrunnlag. Det vanlige er at renten med hjemmel i avtalevilkårene justeres etter rentemarkedet til enhver tid (se Norsk Lovkommentar 2005 note (44) side 1740).

Når det som ledd i næringsvirksomhet opplyses om kredittvilkår i annonse eller annen skriftlig markedsføring, skal det i henhold til § 6 opplyses om den effektive renten etter §§ 4 eller 5. Den effektive renten skal belyses med ett representativt eksempel hvis det er den eneste hensiktsmessige fremgangsmåten. Denne regelen ble innført som følge av forbrukerkredittdirektivet 87/102 artikkel 3. Når kredittyteren velger et «representativt eksempel» må han foreta en realistisk vurdering av hvilke kredittbetingelser mv. som er relevante for den målgruppen markedsføringen retter seg mot, se Ot.prp. 72 side 90. Gjelder tilbudet en bestemt vare, skal også kontant- og kredittkjøpsprisen angis.

I lovens § 6a er det gitt regler om beregningen av den effektive renten. Bestemmelsen kom inn fordi forbrukerkredittdirektivet artikkel 4 nr. 2 bokstav d, se 90/88/EØF artikkel 1 nr. 4, krever at det skal opplyses om den effektive renten. Første ledd første punktum fastsetter at beregningen skal skje i samsvar med en matematisk formel som fastsettes av Kongen i forskrift. Regler om dette er gitt i kredittkjøpforskriften §§ 6 til 8. Ifølge § 6a første ledd annet punktum skal den effektive renten uttrykkes i prosent pr år av den del av kontantprisen som kjøperen får kreditt for, og i tilfelle under hensyn til nedbetalingen av kredittbeløpet. I tredje punktum fastsettes det at renten skal beregnes på grunnlag av alle kostnader som forbrukeren skal betale for kreditten, men det skal i henhold til siste punktum bokstav a til f likevel ses bort fra visse kostnader. Dette er misligholdskostnader, kostnader ved pengetransaksjoner, kostnader ved å føre en konto til bruk ved tilbakebetaling av kreditten og betaling av renter og andre kostnader, samt kostnader for innmelding i foreninger eller sammenslutninger som pådras i henhold til en annen avtale enn kredittavtalen. Det skal også ses bort fra forsikrings- eller garantikostnader, og kostnader i tillegg til kjøpesummen, som skal betales uavhengig av om det gjøres opp kontant eller ved kreditt. Det følger av bestemmelsens annet ledd at den effektive renten beregnes med utgangspunkt i forholdene på tidspunktet når kredittavtalen blir inngått.

I henhold til § 7 kan Kongen gi forskrifter om at minst 20 prosent av varens kontantpris skal betales kontant. I kredittkjøpforskriften er kontantinnsatsen i forbrukerkredittkjøp fastsatt til 35 prosent av varens kontantpris, og kan ikke omgås ved lånekjøp i forståelse mellom selger og ekstern kredittyter. Bestemmelsen gjelder ifølge annet ledd når varens kontantpris overstiger 10 prosent av grunnbeløpet etter folketrygdloven og kreditten gis for mer enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåneden, sml. unntaksregelen i § 4 annet ledd. Overtredelse av kontantinnsatskravet kan medføre straffeansvar etter § 31, men berører ikke avtalens gyldighet.

2.2 Finansavtaleloven

2.2.1 Generelt

Lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) representerte da den ble vedtatt, ny lovgivning på et område som tidligere var dominert av standardvilkår i institusjonene. Utdrag av finansavtaleloven er inntatt som vedlegg 2 i utredningen her. En del av lovens regler var også kodifisering av tidligere ulovfestet rett basert på avtaleloven §§ 33 og 36. Forarbeidene til loven er NOU 1994: 19 Finansavtaler og finansoppdrag (Utredning nr. 1 fra Banklovkommisjonen), Ot. prp. nr. 41 (1998-1999) og Innst. O. nr. 84 (1998-1999).

Finansavtaleloven regulerer avtaler og oppdrag om finansielle tjenester med finansinstitusjoner eller lignende institusjoner, se lovens § 1 første ledd. Med finansinstitusjon menes her spare- og forretningsbanker, forsikringsselskaper og finansieringsforetak. Hva som menes med lignede institusjon er nærmere regulert i § 1 annet ledd som blant annet nevner statsbank, finansmeglerforetak, finansagent eller finansrådgiver, samvirkeforetak, samt pensjonsinnretning som omfattes av forsikringsloven.

Loven gjelder i utgangspunktet både i forbrukerforhold og i næringsforhold, men enkelte paragrafer gjelder bare i forbrukerforhold. Med forbruker menes en fysisk person når avtalens formål for denne ikke hovedsakelig er knyttet til næringsvirksomhet. Loven kan ifølge § 2 første ledd ikke fravikes til skade for en forbruker. I næringsforhold kan de fleste paragrafene fravikes ved avtale, jf. § 2 annet ledd.

I henhold til § 1 tredje ledd gjelder loven ikke mellom to parter som begge er finansinstitusjoner eller lignende institusjoner. Dette vil likevel bare gjelder når begge institusjonene opptrer i profesjonell egenskap som finansinstitusjon eller lignende institusjon, se Ot.prp. nr. 41 (1998-1999) side 93.

Nedenfor redegjøres det for hvilke typer kredittransaksjoner som omfattes av finansavtaleloven (§ 44) samt hovedpunktene i lovens låneavtalesystem (§§ 46 til 50). I avsnitt 2.2.3 omtales långivers opplysningsplikt forut for inngåelse av avtale om lån (§ 46), og i avsnitt 2.2.4 behandles reglene om låneavtalen (§ 48), samt reglene om endring av lånevilkårene (§§ 49 og 50). Långivers plikt til å frarå opptak av lån i visse situasjoner (§ 47) blir gjennomgått nedenfor i avsnitt 2.3.

2.2.2 Hvilke typer kredittransaksjoner omfattes

Finansavtaleloven kapittel 3 gjelder for avtaler om lån hvor finansinstitusjoner eller lignende institusjoner som nevnt i lovens § 1 er långiver, eller hvor kommuner eller fylkeskommuner er långiver, se lovens § 44 første ledd.

Utrykket «lån» omfatter både nedbetalingslån, herunder annuitetslån, samt kassakreditt og annen rammekreditt, se NOU 1994: 19 side 156. Nedbetalingslån er lån hvor et bestemt beløp skal nedbetales i ett eller flere avdrag, vanligvis til fastsatt tid. Annuitetslån er et nedbetalingslån som nedbetales i flere terminer, og hvor summen av renter og avdrag som betales ved den enkelte termin, i utgangspunktet er konstant. Dette betyr at avdragenes andel av terminbeløpet etter hvert øker, mens rentedelen avtar. Loven gjelder også for lån som over en periode gir låntakeren rett til å trekke kreditt innenfor gitte rammer. Dette omtales i loven som kassakreditt eller lignende rammekreditt.

Av § 44 annet ledd fremgår det at kapittel 3 gjelder tilsvarende for «lignende kreditter». Begrunnelsen for dette er dels hensynet til likebehandling av ulike kredittordninger og dels å hindre omgåelser, for eksempel ved at långivers fordring transporteres til en finansinstitusjon etter at avtalen er inngått. Reglene skal imidlertid ikke gjelde for kredittavtaler som omfattes av lov 21. juni 1985 nr. 82 om kredittkjøp, dvs. kjøp av løsøre på kreditt, kontokredittavtaler, forbrukerleie og ytelse av forbrukertjenester på kreditt, se ovenfor avsnitt 2.1. I NOU 1994: 19 side 156 uttaler *Banklovkommisjonen* at kredittkjøploven som spesiallov er bedre tilpasset disse spesielle typer kredittavtaler enn de lovbestemmelsene som foreslås i finansavtaleloven kapittel 3. *Banklovkommisjonen* viser til at for eventuelle kredittkjøp som faller utenfor kredittkjøploven, vil kapittel 3 gjelde i den utstrekning låneavtalen faller inn under virkeområdet i kapitlet. I henhold til annet ledd annet punktum skal reglene i kapittel 3 heller ikke gjelde for avtaler om leiefinansiering (finansiell leasing) eller avtale om faktoring.

Det fremgår av § 45 at uten særskilt samtykke fra låntakeren kan långiverens fordring bare overdras til en finansinstitusjon eller til en lignende institusjon som nevnt i § 1 annet ledd bokstav a, d, e, f eller g, dvs. statsbank, samvirkeforetak, pensjonsinnretning som omfattes av forsikringsloven eller institusjon som loven gjelder for etter forskrift. Dersom långiverens fordring overdras, gjelder bestemmelsene i kapittel 3 tilsvarende i forhol-

det mellom låntakeren og den som fordringen blir overdratt til, se § 45 annet ledd første punktum. Dette vil sikre at låntakers rettigheter og långivers forpliktelser ikke endres i forbindelse med en eventuell overdragelse. Långiveren skal ifølge annet ledd siste punktum varsle låntakeren om overdragelsen.

2.2.3 Långivers opplysningsplikt

Finansavtaleloven § 46 første ledd regulerer långivers opplysningsplikt forut for inngåelse av avtale om nedbetalingslån, mens annet ledd regulerer opplysningsplikten ved rammekreditter. Første ledd fastsetter at før det blir inngått avtale med en forbruker om nedbetalingslån, herunder annuitetslån, skal långiveren skriftlig opplyse låntakeren om effektiv og nominell årlig rente, samt gebyrer og andre lånekostnader som skal belastes låntakeren, jf. bokstav a og b. Videre skal det i henhold til bokstav c opplyses om størrelsen, antall og forfallstid for innbetalinger i hele låneperioden, hvordan forholdet mellom avdrag, renter og andre kostnader ved hver innbetaling vil være, samt det samlede beløp som skal betales. Ifølge bokstav d skal det opplyses om forbehold i avtalen om endring av renter, gebyrer og andre kostnader, jf. nedenfor om § 49. Det skal dessuten opplyses om låntakerens rett til førtidig tilbakebetaling, samt kostnader mv. som kan påløpe om retten brukes, se bokstav e. Annet ledd bestemmer at før det blir inngått avtale med en forbruker om rammekreditt, skal långiveren skriftlig gi låntakeren opplysninger som bestemt i første ledd bokstav b, d og e samt om kredittens maksimumsbeløp (bokstav a) og effektiv årlig rente ved ulike måter å utnytte lånet på (bokstav b). I henhold til tredje ledd skal skriftlig informasjon med opplysninger som nevnt i første eller annet ledd være tilgjengelig for enhver låntaker før låneavtale inngås. Låntakeren kan også kreve å få tilsvarende opplysninger under låneforholdet. Beregningen av effektiv årlig rente skjer da med utgangspunkt i forholdene når slikt krav fremsettes av låntakeren.

Det er ikke fastsatt hvor lang tid i forveien kunden skal få overlevert dokumentene med opplysninger. Ved at opplysningene skal gis før avtalen blir inngått, kreves det imidlertid at de gis før kunden avtalerettslig har forpliktet seg. Formålet med regelen er at kunden skal få tid til å sette seg inn i opplysningene og til å overveie om lånet bør opptas, før denne forplikter seg. På den annen side bør ikke låntakeren tvinges til en viss betenkningstid der låntakeren selv ikke føler behov for det, se nærmere NOU 1994: 19 side 159 og Ot.prp. nr. 41 (1998-1999) side 54.

2.2.4 Nærmere om låneavtalen

I henhold til § 48 første ledd skal låneavtalen være skriftlig. Kravet om skriftlighet er en oppfølging av forbrukerkredittdirektivet 87/102/EØF artikkel 4 nr. 1, se også ovenfor i avsnitt 2.1.4 vedrørende kredittkjøploven § 5a om kredittavtalen. Låneavtalen skal angi alle kostnader som låntakeren skal dekke, også slike kostnader som ikke inngår i beregningsgrunnlaget for effektiv årlig rente, sammenlign her forbrukerkredittdirektivet artikkel 4 nr. 2 bokstav d.

Av § 48 annet ledd fremgår det at låneavtalen i tillegg skal inneholde opplysninger som nevnt i § 46 første ledd bokstav a, b, d og e, dvs. effektiv og nominell årlig rente, forbehold i avtalen om endring av renter, gebyrer og andre kostnader samt låntakers rett til førtidig tilbakebetaling (se avsnitt 2.2.3 ovenfor). Ved kassakreditt eller annen rammekreditt skal avtalen inneholde opplysninger som nevnt i § 46 annet ledd, dvs. kredittens maksimumsbeløp og effektiv årlig rente. En låneavtale med en forbruker skal dessuten inneholde opplysninger som nevnt i § 46 første ledd bokstav c (størrelsen, antall og forfallstid for innbetalinger i hele låneperioden), og om tvisteordning som nevnt i lovens § 4. Opplysninger som nevnt i § 46 som institusjonen har gitt før avtalen ble inngått, skal i alle tilfeller regnes som en del av låneavtalen.

Etter § 48 tredje ledd er kunden ikke bundet av et vilkår som ikke er tatt inn i låneavtalen, med mindre långiveren godtgjør at vilkåret er vedtatt av kunden. Konsekvensen av disse reglene er at institusjonen ikke uten videre kan ta inn andre vilkår i det endelige avtaledokumentet enn de det er opplyst om på forhånd, se NOU 1994: 19 side 161. Reglene hindrer imidlertid ikke at opplysninger gitt etter § 46 blir rettet. Långiveren må imidlertid – for at opplysningene skal regnes for å være gitt etter reglene i § 46 – ha rettet opplysningene skriftlig og før avtaleinngåelsen. Dersom vilkårene i avtalen er mindre gunstige for kunden enn vilkårene som ble gitt av långiveren forut for avtalen, vil alminnelige tolkningsregler vanligvis innebære at kunden kan påberope seg de vilkårene han ble forespeilet forut for avtaleinngåelsen.

Långiveren skal etter § 48 fjerde ledd gi låntakeren et eksemplar av låneavtalen eller på annen måte gjøre avtalen tilgjengelig for låntakeren. Regelen tilfredsstiller forbrukerkredittdirektivet artikkel 4 nr. 1 annet punktum.

Femte ledd inneholder sanksjoner ved brudd på visse opplysningspliktsregler i § 46. Er det overfor en forbruker ikke på forhånd gitt opplysninger som nevnt i § 46 første ledd bokstav d, dvs. forbehold i avtalen om endringer, jf. annet ledd, kan forbehold i avtalen om å endre rente, gebyrer eller andre kostnader, ikke utøves til skade for låntakeren før etter tre år, med mindre det er klart at låntakeren før avtalen ble inngått var kjent med endringsadgangen. Dersom långiveren på forhånd har oppgitt rentesats overfor en forbruker uten å angi både nominell og effektiv årlig rente etter § 46 første eller annet ledd, skal den oppgitte renten i inntil tre år anses som effektiv rente, med mindre det er klart at låntakeren ikke er villedet.

I § 49 første ledd fastsettes det at dersom partene er enige om å endre låneavtalen, gjelder §§ 46 og 48 tilsvarende så langt de passer. Etter at låneavtalen er inngått, er utgangspunktet at avtalen ikke kan endres ensidig av en av avtalens parter, uten den annens samtykke. Fra dette utgangspunktet finnes det flere unntak (se NOU 1994: 19 side 162). For det første kan det følge av lovfestede eller ulovfestede rettsregler at den ene part kan kreve eller foreta endringer i det avtalen går ut på. Dette kan være rettsregler som sensurerer urimelige kontraktsforhold, eller andre typer regler som tar sikte på å verne den ene part i kontraktsforholdet, for eksempel avtaleloven § 36, og finansavtaleloven § 54 om låntakerens rett til førtidig tilbakebetaling av lånet. For det andre vil endring av avtalen fra en av partene til gunst for den annen part i alminnelighet ikke skape vanskeligheter. Et typisk eksempel på dette når det gjelder låneavtaler er långivers reduksjon av rentesatsen. For det tredje vil en part i avtalen kunne ha forbeholdt seg rett til å endre avtalevilkår. Slike forbehold vil etter omstendighetene kunne føre til vesentlige endringer i avtalevilkårene og en forrykking av balansen i avtalen.

I § 49 annet ledd er det gitt regler om långiverens adgang til på avtalerettslig grunnlag å forbeholde seg rett til ensidig å kunne endre lånevilkårene til skade for låntakeren. Hovedregelen er at slike forbehold ikke kan tas, men første punktum gjør unntak for forbehold som gjelder økning av rentesats, gebyrer og andre kostnader. Forbeholdet skal angi betingelsene for at endring kan foretas, og endring av lånevilkårene kan bare iverksettes dersom endringen er saklig begrunnet jf. annet ledd, annet og tredje punktum. Hensikten med disse kravene er at lovligheten av en renteforhøyelse mv. skal kunne prøves etter § 50 første ledd annet punktum, se nedenfor og NOU 1994: 19 side 163.

Det presiseres i § 49 tredje ledd at det ved fastsettelse av rentesats, gebyrer eller andre kostnader ikke skal skje urimelig forskjellsbehandling mellom nye og gamle kunder. Regelen er ikke til hinder for at renten settes forskjellig for ulike kunder ut fra en alminnelig vurdering av for eksempel kredittrisiko, hvor blant annet sikkerhet og låntakerens økonomiske evne står sentralt.

Fjerde ledd fastsetter at når ikke annet avtales, skal den avtalte løpetid på annuitetslån beholdes når renten endres. Denne regelen kunne blitt undergravet dersom långiver i låneavtaler kunne innta standardvilkår om en annen ordning. For å unngå dette er det i annet punktum bestemt at når låntakeren er forbruker, kan avtale om forlenget løpetid ved økning av renter ikke inngås før låntakeren er varslet om økningen etter § 50.

Etter § 50 første ledd skal låntakeren varsles skriftlig før långiveren ensidig endrer lånevilkårene. Varslet skal for det første opplyse om hva endringen går ut på. Ved lån til forbruker kan endring til skade for låntakeren bare omfatte forhøyelse av renten, økning av gebyrer eller andre kostnader, se ovenfor § 49 annet ledd. Det skal videre opplyses hva som er begrunnelsen for endringen. Det må således gis en kort redegjørelse for de rettslige og faktiske grunner for endringen. Dette setter kunden i stand til å kontrollere at endringen er hjemlet i avtalen og saklig begrunnet, se NOU 1994: 19 side 164. Dessuten må varslet orientere om kundens rett til tilbakebetaling etter § 53, samt om hvilke kostnader som påløper ved dette.

I § 50 annet ledd angis hvilke ytterligere krav som stilles til innholdet av varsel om endring av rentesats, gebyrer eller andre kostnader. Endres rentesats, gebyrer eller andre kostnader for avtale om nedbetalingslån, herunder annuitetslån, skal varslet inneholde opplysninger om effektiv og nominell årlig rente, gebyrer og andre lånekostnader som skal belastes låntakeren (§ 46 første ledd bokstav a og b), samt opplysninger om hvilken betydning endringene vil få for lånets avdrags- og renteterminer frem til siste avdrag. For kassakreditt eller lignende rammekreditt skal varsel om slike endringer inneholde opplysninger om nominell årlig rente, gebyrer og andre lånekostnader som belastes låntakeren samt effektiv rente ved ulike måter å utnytte lånet på (§ 46 første ledd bokstav b og § 46 annet ledd bokstav b). Effektiv årlig rente skal beregnes etter forholdene når endringen settes i verk.

Særlige varslingsregler når låntakeren er forbruker er gitt i § 50 tredje ledd. Utgangspunktet er at endring av vilkårene etter § 49 annet ledd, se ovenfor, kan settes i verk tidligst seks uker etter at

institusjonen har sendt skriftlig varsel til forbrukeren om endringen. Dette vil gi forbrukeren en viss mulighet til å områ seg og eventuelt skifte långiver, før endringen iverksettes. Kortere frist kan imidlertid benyttes når renteendring skjer som en følge av at det er inntruffet en vesentlig endring i pengemarkedsrenten, obligasjonsrenten eller det generelle rentenivå for institusjonenes innlån. Unntaket er begrunnet i at det vil kunne få betydelige negative konsekvenser for institusjonens økonomi dersom de i slike tilfeller må vente i seks uker med å regulere renten i låneavtalene med forbrukere (NOU 1994: 19 side 165). Unntaket kan bare benyttes når en vesentlig endring i rentenivået skjer i løpet av kort tid. Hvis endringen skjer gradvis over lengre tid, må institusjonen varsle med seks ukers frist. Det kreves i alle tilfelle at endringsadgangen og den frist som skal benyttes ved endring er hjemlet i låneavtalen.

Fjerde ledd unntar fra tredje ledd lån hvor rentesatsen, gebyrer eller andre kostnader bare kan reguleres på bestemte tidspunkter fastsatt i låneavtalen (fastrentelån). For slike lån skal långiveren senest seks uker før reguleringstidspunktet gi forbrukeren skriftlig varsel med angivelse av rentesats, gebyrer og andre kostnader i samsvar med § 46 første ledd bokstav a og b, som ville ha blitt krevd for et tilsvarende lån regulert på varslingstidspunktet. Dette gir forbrukeren mulighet til å vurdere om han vil innfri lånet eller refinansiere lånet i en annen låneinstitusjon. Det må fremgå at den rente som oppgis ikke er bindende for institusjonen, men gir et bilde av rentesituasjonen på varslingstidspunktet, jf. NOU 1994: 19 side 165. Långiveren skal også senest 14 dager før reguleringstidspunktet gi forbrukeren skriftlig tilbud med slike opplysninger som nevnt i § 50 annet ledd, og med opplysning om at renter for neste rentebindingsperiode vil være i samsvar med tilbudet, med mindre forbrukeren innen en frist som er fastsatt i tilbudet og som ikke kan være kortere enn 14 dager fra tilbudet ble sendt, har varslet långiveren om førtidig tilbakebetaling etter lovens § 54. Slikt tilbud er bindende for institusjonen.

2.3 Frarådningsplikten i finansavtaleloven § 47

2.3.1 Forarbeidene til § 47

I NOU 1994: 19 vurderte *Banklovkommisjonen* ulike typer regler som vil kunne medvirke til at låntakere ikke tar opp lån, når det allerede på tidspunktet for avtalens inngåelse foreligger en markert risiko for senere mislighold ved sviktende økonomi hos låntakeren. De hovedtyper av regler som kommisjonen vurderte for låneavtaler, var regler om rådgivningsansvar, regler om kredittprøvning og regler om frarådingsplikt.

Det var enighet blant kommisjonens medlemmer om at finansinstitusjoner, statsbanker og andre profesjonelle långivere ikke bør yte lån som låntakeren ikke har økonomisk evne til å bære. Det var også bred oppslutning om å vurdere lovfesting av en plikt til kredittprøvning i institusjonslovgivningen, og kommisjonen viste til at den vil komme tilbake til dette i en senere utredning om institusjonslovgivningen. En regel om kredittprøvning vil ha som formål å hindre at institusjonene lider tap på sine lån, men vil også kunne hindre at låntakere får alvorlige økonomiske problemer.

Et mindretall på syv av kommisjonens medlemmer foreslo en bestemmelse om frarådingsplikt når institusjonen på tidspunktet for låneopptaket forstår at låntakeren sannsynligvis ikke vil makte å betjene lånet. Flertallets og mindretallets vurderinger av dette forslaget er omtalt i de alminnelige motiver avsnitt 8.2. Her gjengis avsnittet:

> «8.2 LÅNEAVTALER
>
> I avtaledelen er det først og fremst grunn til å ta utgangspunkt i *låntakerens interesse i å unngå låneopptak,* som overstiger hva som etter en nøktern vurdering kan sies å være forsvarlig. Det er ulike oppfatninger i *kommisjonen* om det er ønskelig å innta særlige regler i avtaledelen om dette.
>
> *Kommisjonens flertall på tolv medlemmer bestående av Christiansen, Fidjestøl, Halvorsen, Klemetsen, Kobberstad, Løining, Melsom, Myhre, Prebensen, Raknerud, Skomsvold og Vannebo* mener at lovutkastet ikke bør omfatte en regel om frarådingsplikt, og viser om den nærmere tankegang bak en slik bestemmelse til mindretallets dissens nedenfor.
>
> *Medlemmene Christiansen, Fidjestøl, Halvorsen, Klemetsen, Kobberstad, Myhre, Prebensen, Raknerud, Skomsvold og Vannebo (nedenfor omtalt som «dette flertallet»)*, mener at en vanskelig kan tenke seg at det kan være særlig praktisk for en institusjon å yte et lån til en kunde, i en situasjon hvor det for institusjonen i utgangspunktet fortoner seg som sannsynlig at låntakeren vil være ute av stand til å betjene lånet, hva enten dette skulle skyldes at kunden må antas å ha urealistiske forestillinger om egen tilbakebetalingsevne, låneformålets karakter eller andre forhold.
>
> Selv om institusjonen vil kunne ha en sikkerhet gjennom pant, eller på annen måte, for sitt låneengasjement, mener *dette flertallet* at det ikke kan være i samsvar med god bank-

praksis å gå inn i et slikt låneforhold, i alle fall dersom dette skjer uten at kunden er gjort kjent med institusjonenes reservasjoner - alt avhengig av situasjonen.

Eventuelle forsømmelser her fra en institusjons side vil kunne falle inn under generelle bestemmelser i norsk avtalerett, eller under ulovfestede regler. Eksisterende regler synes derfor å kunne møte praktiske behov som måtte foreligge når det gjelder slike eventuelle forsømmelser, som viser seg til skade for en forbruker. *Dette flertallet* kan for øvrig ikke se at en institusjons bredere interesser kan være tjent med långivning av tvilsom verdi for kunden, selv om sikkerhet i låneforholdet skulle foreligge uavkortet for institusjonen. En slik betraktningsmåte ville virke for isolert.

Dette flertallet vil også vise til at det under arbeidet i kommisjonen har foreligget et konkret utkast til bestemmelse om frarådingsplikt for institusjonene. Etter *dette flertallets* syn har utkast som har vært fremme blant annet reist en serie tvilsspørsmål. Det vises i denne sammenheng til den lovtekst som er tatt opp i *mindretallets* dissens nedenfor. Disse omstendigheter har gjort det lettere for *dette flertallet* å komme til det standpunkt, at en regel ikke bare ville være unødvendig, men at den dertil kunne virke uheldig.

Medlemmene Løining og Melsom vil bemerke at de ikke kan se noe praktisk behov for en lovfestet frarådingsplikt for det tenkte tilfelle at en finansinstitusjon skulle være innstillet på å imøtekomme en lånesøknad trass i at den er i alvorlig tvil om låntakeren vil være i stand til å tilbakebetale lånet. Det er vanskelig å forestille seg at det skulle kunne være i samsvar med god bankpraksis å yte lån i et tilfelle hvor det i utgangspunktet fortoner seg som sannsynlig at låntakeren ikke vil være i stand til å betjene lånet - enten dette skyldes at kunden har urealistiske forestillinger om egen tilbakebetalingsevne, låneformålets karakter eller andre forhold. Heller ikke om lånet tilbys godt sikret med for eksempel pant eller kausjon, ville det harmonere med god bankpraksis å gå inn i et slikt låneforhold uten at kunden blir gjort kjent med institusjonens betenkeligheter. Ut fra institusjonens stilling som den profesjonelle part i låneforholdet, ville en forsømmelse her vanskelig kunne forenes med de alminnelige prinsipper i norsk rett om redelighet og god tro i avtaleforhold. Det kan her ikke bare vises til norsk lovgivning og rettspraksis, men også til rettspraksis i andre land. Som eksempel kan nevnes at i en fransk høyesterettsdom av 24. februar 1993 ble gjelden til et ektepar lempet blant annet fordi långiveren hadde hatt kjennskap til misforholdet mellom pantelånet og boligens verdi uten å informere låntakerne. *Løining og Melsom* viser også til at det i kommisjonen er bred enighet om at det i institusjonslovgivningen bør innføres en lovfestet plikt til kredittprøving. Med en slik plikt vil en institusjon ikke kunne yte et lån av noen størrelse uten først å ha innhentet tilstrekkelige opplysninger til at den kan danne seg et bilde av låntakerens evne og vilje til å betale lånet tilbake. Det må formodes at dette i praksis vil innebære at lånesøkere normalt vil få slik informasjon om lånetransaksjonen som avtaleloven og de ulovfestede rettsregler om lojalitet i kontraktsforhold krever at en profesjonell långiver skal gi.

Mindretallet på syv medlemmer bestående av Selvig, Nyhagen, Fusdahl, Gjønnes, Graver, Nygaard Ottesen og Stalheim mener at det i lovgivningen om låneavtaler bør tas inn sivilrettslige regler som direkte har som formål å hindre at forbrukere foretar uforsvarlige låneopptak. I loven bør det klart fastslås en plikt for institusjonene til å frarå låneopptak når långiveren forstår at låntakeren ikke vil makte å betale den gjeld som det søkes om. *Mindretallet* foreslår at det inntas følgende bestemmelse i utkastet:

«Dersom långiveren før låneavtale inngås med forbruker eller lånet utbetales til denne, må anta at økonomisk evne eller andre forhold på låntakerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet, skal långiveren skriftlig underrette låntakeren om dette. Gjør långiveren ikke det, kan låntakerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig.»

Mindretallets merknader nedenfor til forslag til § 3-4 om fraråding har preg av spesialmotiver. *Mindretallet* har ansett dette for en hensiktsmessig form for å gi en nærmere redegjørelse for hva forslaget innebærer.

Mindretallet anser forslaget til lovbestemmelse som i hovedsak å være en kodifisering av det som i dag følger av avtaleloven §§ 30, 33 og 36, samt av ulovfestede rettsregler om lojalitetsplikt i kontraktsforhold. Forslaget må ses i sammenheng med at institusjonen er den profesjonelle part og må forutsettes å ha kunnskaper og erfaringer på dette området. For håndverktjenester finnes en lignende bestemmelse i håndverktjenesteloven § 7, og det er foreslått en slik regel for forbrukerentrepriseforhold, jf. NOU 1992:9 Forbrukerentrepriselov og NOU 1993:20 Kjøp av ny bustad. Det vises også til Rt. 1959 side 1048 hvor en kjøper av fast eiendom fikk kjent kjøpet ugyldig etter avtaleloven § 33, fordi selgeren måtte ha forstått at kjøperen ville få problemer med å finansiere kjøpet.

Selv om forpliktelsene til forbruker med gjeldsproblemer vil kunne bli redusert etter *mindretallets* forslag til frarådingsplikt, adskil-

ler forslaget fra *mindretallet* seg klart fra gjeldsordningsloven. Regelen ville ha et forebyggende formål, og adgangen til reduksjon i gjeldsbyrden ville ha som hovedformål å effektivisere frarådingsplikten. I forslaget er derfor sanksjonen rettet mot den enkelte kreditor. Gjeldsordning har et reparerende formål, og omfatter alle kreditorer. Gjeldsordningsloven er beslektet med konkurs- og dekningslovgivningens regler, og er således av en annen karakter enn den regel om frarådingsplikt som *mindretallet* foreslår.

Mindretallets forslag representerer ikke noe forbud mot at långiveren yter lånet. Når låntakeren er advart om motforestillingene, vil begge parter være klar over den betydelige risiko for mislighold som foreligger. Det behøver ikke være noe betenkelig i det, f.eks. dersom en far kausjonerer for lån til sin sønn, og alle involverte er klar over at det er sannsynlig at det er faren som til syvende og sist må tre støttende til.

I låneforhold med finansinstitusjon eller lignende institusjon som långiver, og forbruker som låntaker, er institusjonen å regne som den profesjonelle part. Institusjonen vil vanligvis forholdsvis lett kunne konstatere om et låneopptak står i forsvarlig forhold til forbrukerens økonomi. *Mindretallets* forslag til en regel om frarådingsplikt bygger på den tanke at institusjonens sakkunnskap og erfaring også bør komme forbrukeren til del i form av fraråding når dette er på sin plass. Dersom det er klart misforhold mellom lån og økonomi, eller forholdet fremstår som tvilsomt, mener *mindretallet* at institusjonen bør ha plikt til å advare mot låneopptaket.

Hovedformålet med *mindretallets* forslag er å hindre at låntakeren tar opp lån som denne sannsynligvis ikke vil makte å betjene på vanlig måte. Dermed kan låntakeren unngå de vanskeligheter som låneopptaket ville ha medført. Formålet med reglene om frarådingsplikt som er å hindre at låntakeren tar opp lån som han sannsynligvis ikke vil makte å betjene, tilsier videre at plikt til å frarå inntrer uavhengig av om betryggende sikkerhet er stilt, f.eks. i form av pant eller kausjon. Alminnelige prinsipper om redelighet og god tro må etter *mindretallets* mening tilsi at långiver som må anta at nødvendig økonomisk styrke mangler hos låntakeren, sier klart i fra.

Mindretallet vil tilføye at den foreslåtte regel om frarådingsplikt også vil kunne ha to viktige sidevirkninger. For det første vil den kunne gi institusjonen ytterligere incentiv til å unngå kredittgivning til forbruker som ikke har realistisk oppfatning av egen økonomi. For det andre vil regelen kunne føre til større rettferdighet mellom kreditorene. Gjeldsordningsloven og dekningsloven bygger på det prinsipp at kreditorer blant annet prioriteres etter den sikkerhet de har og kravenes art, og at de innenfor de ulike grupper vurderes likt. Dette betyr f.eks. at en bank som gir et usikret lån i mai og som på dette tidspunkt må vurderes som fullt forsvarlig, blir likestilt med en annen finansinstitusjon som gir et lån i november samme år og som kunden ikke har økonomi til å bære, fordi den totale mengde av kreditter blir for stor. *Mindretallet* vil peke på at en regel om frarådingsplikt vil kunne rette opp en slik urettferdighet mellom kreditorene, fordi regelen i annet punktum vil føre til at det kan foretas avkortning av finansinstitusjonens lån, mens banken beholder sin fordring uavkortet.

Mindretallet mener at en frarådingsplikt bør inntre dersom långiveren må anta at låntakeren ikke vil ha økonomisk evne til å betjene lånet i henhold til de vilkår som avtales. Dette betyr ikke bare at lånets størrelse og renteforpliktelser vil inngå i vurderingen, men også lånets avdragsprofil. *Mindretallet* mener derfor at frarådingsplikt bør inntre, ikke bare i de tilfellene lånet er uvanlig stort i forhold til låntakerens økonomi, men også når nedbetalingsplanen er urealistisk. Dette har sammenheng med at mislighold av avdrag vil kunne være oppsigelsesgrunn og føre til ytterligere betalingsproblemer for låntaker, realisering av sikkerheter m.v.

Etter *mindretallets* oppfatning bør institusjonen også ha frarådingsplikt dersom andre forhold på låntakerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet. Som eksempel på dette kan være at institusjonen i forbindelse med finansiering av kjøp av en leilighet oppdager at kunden er i ferd med å betale betydelig over markedspris for leiligheten. Det vises i denne sammenheng til den foran nevnte avgjørelse av fransk høyesterett 24. februar 1993 hvor gjelden til et ektepar ble lempet blant annet fordi långiveren ble antatt å ha hatt kjennskap til misforholdet mellom pantelånet og panteobjektets (boligens) verdi.

Ved praktisering av en regel om frarådingsplikt mener *mindretallet* at det i første rekke må tas utgangspunkt i situasjonen på tidspunktet for låneavtalens inngåelse. Kjente og sannsynlige fremtidige regelendringer eller endringer i låntakerens situasjon må imidlertid institusjonen også ta hensyn til. Når det gjelder kriteriet økonomisk evne, bør f.eks. varslede innstramminger i skattereglene eller endringer i rammebetingelsene for den næringsutøvelse forbrukeren driver tas hensyn til. Men det bør i tilfelle kreves at slike forhold representerer en markert risiko sett fra låntakerens side.

Mindretallet mener at frarådingsplikt bør gjelde også dersom långiveren etter inngåelse av låneavtalen, men før utbetaling av lånet, får opplysninger som innebærer at det må antas at økonomisk evne eller andre forhold på låntakerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet. Frarådingsplikten vil i tilfelle inntre etter at det er inngått bindende avtale om lån. Låntakeren bør i disse tilfeller som hovedregel ha rett til å meddele at lånet likevel ikke ønskes tatt opp. Det vises i denne forbindelse til lovutkastet § 3-8 om låntakerens rett til førtidig tilbakebetaling som bør gjelde analogisk for denne situasjonen.

Forslaget til frarådingsplikt pålegger ikke institusjonen aktivt å innhente opplysninger for å undersøke om låntakeren har økonomi til å klare å betjene lånet. Det antas at institusjonene i egen interesse har rutiner som sikrer at forsvarlig kredittprøving foretas. Kredittprøving må for øvrig anses for å følge av alminnelig krav til god bankskikk. Som nevnt vil kommisjonen senere komme tilbake til spørsmålet om kredittprøvning i institusjonsdelen.

Et særlig spørsmål kan oppstå dersom institusjonen sitter inne med opplysninger som vil kunne utløse frarådingsplikt, men som institusjonen etter taushetspliktsreglene ikke kan opplyse om til låntakeren. Det kan f.eks. være at institusjonen også er bankforbindelse til selger og i denne egenskap har fått opplysninger om salgsgjenstanden. Et annet eksempel er hvor institusjonen er bankforbindelse til arbeidsgiveren til låntakeren og i denne egenskap kjenner til at bedriften snart vil bli slått konkurs eller at arbeidsstokken vil bli sagt opp. *Mindretallets* forslag betyr at institusjonen i slike spesielle tilfeller enten vil måtte innhente samtykke til å gi opplysninger eller vil måtte avslå å yte kreditt, dersom den ikke kan oppfylle sin frarådingsplikt uten å benytte informasjon underlagt taushetsplikt.

Etter *mindretallets* oppfatning bør brudd på frarådingsplikten kunne sanksjoneres sivilrettslig. Dersom långiveren ikke har frarådet låntakeren mot å ta opp lånet og det konstateres at plikt til å frarå forelå, mener mindretallet at låntakerens forpliktelser bør kunne lempes for så vidt dette finnes rimelig. Unnlatt oppfyllelse av frarådingsplikten vil foreligge dersom institusjonen overhodet ikke har advart, men også etter omstendighetene dersom institusjonen har frarådet, men på en altfor vag måte i forhold til hva forholdene burde ha tilsagt.

Formålet med *mindretallets* forslag til frarådingsplikt er både å berge skyldneren ut av sine problemer, og å sanksjonere og dermed effektivisere den forebyggende regelen i forslagets første punktum. For at lempning skal kunne skje på grunn av manglende økonomisk evne bør det likevel kreves tilstrekkelig sammenheng mellom institusjonens manglende fraråding og de inntrådte betalingsproblemer.

Slik forslaget til bestemmelsens annet punktum er formulert av *mindretallet*, gir den spillerom for å kunne finne passende reaksjoner i det enkelte tilfelle. Ved vurderingen av hva som er «rimelig» lempning, ville det være relevant å legge vekt på en rekke omstendigheter. Blant annet ville det kunne legges vekt på hvor grov overtredelsen av frarådingsplikten var, og i hvilken grad låntakeren selv kan bebreides for det uheldige låneopptak. Dersom låntakeren selv må ha forstått at han ikke ville makte å betjene lånet, bør dette i totalvurderingen redusere betydningen av långiverens forsømmelse, og vil derfor tale mot lempning av avtalevilkårene. Har kunden bevisst gitt uriktige opplysninger til institusjonen om egne økonomiske forhold og dette har gitt institusjonen et galt inntrykk av låntakerens evne, vil lempning være utelukket.

Selve lempningen vil etter *mindretallets* forslag kunne skje på ulike måter, f.eks. ved at restfordringen reduseres, renten reduseres eller bortfaller, nedbetalingstiden forlenges, eller ved at flere slike lempninger kombineres.»

I Ot.prp. nr. 41 (1998-1999) vurderte Justisdepartementet om det skulle foreslås en privatrettslig regel om frarådingsplikt, men departementet kom til at man ikke ville foreslå en slik regel på det tidspunktet. Det ble blant annet vist til at det er sterke argumenter som står mot hverandre i spørsmålet om å innføre en slik plikt. Departementet vurderte blant annet faren for at den foreslåtte regelen vil være konfliktskapende, for å være reell. Departementet uttalte at ut fra den tvil som foreligger, bør spørsmålet om frarådingsplikt ses i sammenheng med spørsmålet om en offentligrettslig plikt til kredittprøving. Fra proposisjonen gjengis fra avsnitt 9.4.3:

«9.4.3 Departementets vurdering

Etter departementets syn må man legge til grunn at det i praksis kan forekomme at en finansinstitusjon gir lån til en kunde, selv om institusjonen må være klar over at det er en vesentlig fare for at kunden ikke vil være i stand til å betjene lånet. Bankklagenemndas praksis inneholder en god del eksempler på slike situasjoner, særlig i tilfeller der institusjonen har betinget seg god sikkerhet gjennom pant eller kausjon.

Både flertallet og mindretallet i Banklovkommisjonen legger til grunn at institusjonene

alt i dag etter forholdene kan ha en plikt til å frarå låneopptak og at brudd på denne plikten kan medføre at låntakeren helt eller delvis fritas fra å tilbakebetale lånet. At det eksisterer en slik plikt, er bl a lagt til grunn av Bankklagenemnda i ulike avgjørelser. Rettslig kan det i denne forbindelse vises både til avtalelovens bestemmelser (§§ 30, 33 og 36) og til ulovfestede rettsregler om lojalitetsplikt i kontraktsforhold.

I forhold til spørsmålet om det bør innføres en særskilt, lovfestet frarådingsplikt for låneforhold, kan det etter dette argumenteres på to ulike måter. Man kan, som flertallet i Banklovkommisjonen, legge vekt på at når det allerede eksisterer generelle rettsregler som innebærer en frarådingsplikt, foreligger det ikke behov for særskilte regler om dette. På den annen side kan det pekes på at når det allerede eksisterer en slik plikt, kan det ikke medføre særlige betenkeligheter å lovfeste denne.

Banklovkommisjonens mindretall legger vekt på at en særskilt lovfesting vil ha positive virkninger ved at reglene vil innebære en effektivisering av frarådingsplikten. Dette vil igjen virke forebyggende ved at låntakere avstår fra å ta opp lån og ved at institusjonene gis et ytterligere incentiv til å unngå kredittgivning til forbrukere som ikke har en realistisk oppfatning av egen økonomi.

Erfaringene fra 1980-tallet må sies å vise at institusjonene i en god del tilfeller ga lån som ut fra låntakerens betalingsevne ikke burde vært gitt. Det kan også være en fare for at institusjonene i de senere årene har falt tilbake til en utlånspraksis som kan være for liberal. Det kan i denne forbindelse pekes på at man i større grad enn tidligere synes å akseptere fullfinansiering av boligkjøp.

Forslaget om en frarådingsplikt fremstår som et egnet virkemiddel for å tvinge institusjonene til å være mer restriktive. Forslaget vil neppe virke slik at institusjonene i særlig grad vil yte lån etter at man først har gitt fråråding i samsvar med forslaget. Det sentrale vil, som også mindretallet understreker, være regelens forebyggende virkning ved at man tvinger institusjonene til å «tenke seg bedre om», noe som igjen vil føre til at institusjonene avstår fra å yte lån i en del tilfeller.

På den annen side er det en betydelig fare for at den foreslåtte regelen vil virke konfliktskapende. En regel av denne art vil måtte inneholde skjønnsmessige begreper. Dette gjør det nærliggende at bestemmelsen vil bli påberopt i et høyt antall tilfeller, noe som igjen vil skape et høyt antall konflikter. En uttrykkelig lovregel som gir mulighet til å lempe låneforpliktelser, vil generelt fremstå som fristende å påberope for en låntaker som får problemer med å innfri sine forpliktelser.

I tillegg kan det pekes på at den foreslåtte regelen ikke er nødvendig for å gi rettigheter i tilfeller der finansinstitusjonen faktisk har gitt lån selv om det for institusjonen fremstår som sannsynlig at låntakeren ikke vil være i stand til å betjene lånet. I slike tilfeller vil låntakeren, som påpekt, med grunnlag i avtalelovens bestemmelser eller ulovfestede lojalitetsregler allerede etter gjeldende rett kunne kreve helt eller delvis fritak fra låneforpliktelsene.

(...)

Departementet er kommet til at man ikke nå vil foreslå en privatrettslig regel om frarådingsplikt. Som påpekt ovenfor, er det sterke argumenter som står mot hverandre i spørsmålet om å innføre en slik plikt. Departementet vurderer bl a faren for at den foreslåtte regelen vil være konfliktskapende, for å være reell. Ut fra den tvil som foreligger, bør spørsmålet om frarådingsplikt ses i sammenheng med spørsmålet om en offentligrettslig plikt til kredittprøving. En samlet vurdering av disse spørsmålene vil først kunne foretas når Banklovkommisjonens delutredning nr 5 foreligger.»

I Innst. O. nr. 84 (1998-1999) fra justiskomiteen støtter komiteens flertall forslaget fra mindretallet i Banklovkommisjonen om en frarådingsplikt dersom finansinstitusjonen ser at økonomisk evne eller andre forhold tilsier at låntaker alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet. Her gjengis avsnitt 9.4:

«9.4 Finansinstitusjoners frarådingsplikt

Det er bred oppslutning i kommisjonen om å vurdere en plikt til kredittprøving i institusjonslovgivningen, og kommisjonen varsler at man vil komme tilbake til dette i en senere utredning.

Kommisjonen tar opp spørsmålet om det bør gis en regel om frarådingsplikt i de tilfeller institusjonen må anta at et låneopptak vil være uforsvarlig. Et flertall kan ikke se at det foreligger noe praktisk behov for en slik regel. Et mindretall mener derimot at lovgivningen bør inneholde regler som har til formål å hindre at forbrukere foretar uheldige låneopptak, og foreslår en regel om frarådingsplikt. Regelen går ut på at dersom långiveren før låneavtale inngås/lånet utbetales til forbruker, må anta at økonomisk evne eller andre forhold tilsier at låntaker alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet, skal långiveren skriftlig underrette låntakeren om dette. Gjør långiveren ikke det, kan låntakerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig.

Mange høringsinstanser uttaler seg om dette spørsmålet, og meningene er svært delte.

Finansinstitusjonene er stort sett negative til å lovfeste en plikt til fraråding, mens bl.a. forbrukerinstansene støtter mindretallets forslag.

Etter departementets syn må man legge til grunn at det i praksis kan forekomme at en finansinstitusjon gir lån til en kunde selv om institusjonen må være klar over at det er en vesentlig fare for at kunden ikke vil være i stand til å betjene lånet. Institusjonene kan i så fall alt i dag etter forholdene ha en plikt til å frarå låneopptak, og brudd på denne plikten kan medføre at låntakeren helt eller delvis fritas fra å tilbakebetale lånet.

Forslaget om en frarådingsplikt fremstår etter departementets mening som et egnet virkemiddel for å tvinge institusjonene til å være mer restriktive. På den annen side er det en betydelig og reell fare for at den foreslåtte regelen vil virke konfliktskapende. Departementet er derfor kommet til at man ikke nå vil foreslå å lovfeste en privatrettslig regel om frarådingsplikt.

Komiteens merknader

Komiteen vil peke på at i forbrukerforhold vil finansinstitusjonene sitte inne med en kompetanse, erfaring og vurderingsevne i forhold til om det vil være økonomisk uforsvarlig for en låntaker å ta opp et lån, som de færrest låntakere selv vil ha. Komiteen viser til at man antar at finansinstitusjonen alt i dag etter forholdene har en plikt til å frarå låneopptak, og at brudd på denne plikten kan medføre at låntakeren helt eller delvis fritas fra å tilbakebetale lånet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet, mener at det vil være naturlig å lovfeste denne plikten, når nå dette området blir lovregulert. Flertallet støtter derfor Banklovkommisjonens mindretalls forslag om en frarådingsplikt dersom finansinstitusjonen ser at økonomisk evne eller andre forhold tilsier at låntaker alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet.

Flertallet fremmer følgende forslag:

«Ny § 47 skal lyde:

§ 47. Plikt til å frarå

Dersom långiveren før låneavtale inngås med en forbruker eller lånet utbetales til denne, må anta at økonomisk evne eller andre forhold på låntakerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet, skal långiveren skriftlig underrette låntakeren om dette. Gjør långiveren ikke det, kan låntakerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig.»

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Høyre og Senterpartiet viser til at det allerede i dag kan sies å eksistere en plikt for finansinstitusjoner til å frarå en kunde å oppta lån der det er en vesentlig fare for at kunden ikke vil være i stand til å betjene lånet. Blant annet har Bankklagenemnda lagt dette til grunn i flere avgjørelser. Disse medlemmer har merket seg at det finnes gode argumenter både for å lovfeste en slik frarådingsplikt og for å la det være.

Disse medlemmer vil peke på at en lovfesting av denne plikten ikke nødvendigvis vil føre med seg realitetsendringer. *Disse medlemmer* viser til at det i høringen ikke er satt frem forslag om særlige rettsvirkninger ved brudd på en lovfestet frarådingsplikt. Disse medlemmer vil understreke behovet for at man eventuelt knytter rettsvirkninger til tilfeller der en kreditor bryter frarådingsplikten.

Disse medlemmer mener det vil være naturlig å vurdere dette spørsmålet sammen med Banklovkommisjonens delutredning nr. 5 og støtter derfor departementets forslag om ikke å lovfeste en slik frarådingsplikt nå.

Disse medlemmer vil etter dette stemme imot den foreslåtte § 47.»

2.3.2 Nærmere om frarådningsplikten i § 47

Finansavtaleloven § 47 første punktum fastsetter at dersom långiveren før låneavtale inngås med en forbruker eller lånet utbetales til denne, må anta at økonomisk evne eller andre forhold på låntakerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet, skal långiveren skriftlig underrette låntakeren om dette. Ved vurderingen av «økonomisk evne» må det tas utgangspunkt i situasjonen på tidspunktet for låneavtalens inngåelse, men institusjonen må også ta hensyn til kjente og sannsynlige fremtidige regelendringer eller endringer i låntakerens situasjon, se NOU 1994: 19 side 55 og sitat ovenfor i avsnitt 2.3.1. Det fremgår der at frarådningsplikten også bør inntre når nedbetalingsplanen er urealistisk. Dette har sammenheng med at mislighold av avdrag vil kunne være oppsigelsesgrunn og føre til ytterligere betalingsproblemer for låntaker. Eksempel på «andre forhold» på låntakerens side kan være at institusjonen i forbindelse med finansiering av kjøp av en leilighet oppdager at kunden er i ferd med å betale betydelig mer enn markedspris for leiligheten.

Bestemmelsen representerer ikke noe forbud mot at långiveren yter lånet. Når låntakeren er advart om motforestillingene, vil begge parter være klar over den betydelige risiko for mislighold som foreligger. Det behøver ikke være noe betenkelig i det, for eksempel har låntaker foreldre som kausjonerer (se NOU 1994: 19 side 54).

Hovedformålet med bestemmelsen er å hindre at låntakeren tar opp lån som denne sannsynligvis

ikke vil makte å betjene på vanlig måte. Dermed kan låntakeren unngå de vanskeligheter som låneopptaket ville ha medført. Bestemmelsen vil også kunne gi institusjonen ytterligere incentiv til å unngå kredittgivning til forbruker som ikke har realistisk oppfatning av egen økonomi. Regelen vil dessuten kunne føre til større rettferdighet mellom kreditorene, idet en bank som gir et usikret lån i mai som på dette tidspunkt må vurderes som fullt forsvarlig, ikke blir likestilt med en annen finansinstitusjon som gir et usikret lån i november samme år, som kunden ikke har økonomi til å bære. Det vises til NOU 1994: 19 side 55 samt sitat ovenfor i avsnitt 2.3.1.

Dersom långiveren ikke har rådet låntakeren fra å ta opp lånet og det konstateres at plikt til å frarå forelå, kan låntakerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig, jf. § 47 annet punktum. Ved vurderingen av hva som er «rimelig» lemping, er det relevant å legge vekt på hvor grov långivers overtredelse av frarådningsplikten var, og i hvilken grad låntakeren selv kan bebreides for det uheldige låneopptak. Selve lempingen vil kunne skje på ulike måter, for eksempel ved at restfordringen reduseres, renten reduseres eller bortfaller, nedbetalingstiden forlenges, eller ved at flere slike lempinger kombineres (se NOU 1994: 19 side 56). Formålet med regelen er både å berge skyldneren ut av sine problemer, og å sanksjonere og dermed effektivisere den forebyggende regelen i § 47 første punktum.

2.3.3 Finansavtalelovens frarådningsplikt i praksis, noen erfaringer

2.3.3.1 Bankklagenemnda

Bankklagenemnda har behandlet en del saker om bankenes frarådningsplikt i relasjon til finansavtaleloven § 47. Etter nemndas oppfatning er det akseptabelt at banken ved mindre kreditter foretar en forenklet kredittvurdering, og det er i den sammenheng tilstrekkelig at banken legger til grunn klagers siste likning, at det ikke er notert betalingsanmerkninger, samt bruker automatiserte adferdsscoremodeller (se nedenfor avsnitt 2.3.4).

I sak BKN-05154 hadde klager, i forbindelse med kjøp av et TV-apparat til kroner 6 495, inngått en kontokredittavtale på opprinnelig kroner 20 000. Nemnda uttalte at en slik avtale reguleres av kredittkjøploven, og således faller utenfor finansavtaleloven, jf. lovens § 44 annet ledd. Bestemmelsen om frarådningsplikt i finansavtaleloven § 47 kom derfor i hvert fall ikke direkte til anvendelse i det foreliggende tilfellet. Når det gjaldt bankens kredittvurdering bemerket nemnda at selv om klagers inntektssituasjon synes å ha vært relativt moderat og noe usikker på det tidspunktet kontokredittavtalen ble inngått, hadde han ifølge søknaden oppgitt til banken at han hadde fast stilling, med en brutto årsinntekt på kroner 300 000. Banken var ikke kjent med om klager hadde ytterligere gjeldsforpliktelser på det aktuelle tidspunkt. Nemnda uttalte at for en så vidt liten kreditt som her, fremsto det som akseptabelt at banken la vekt på klagers siste likning, at det ikke var notert betalingsanmerkninger eller vesentlig mislighold på kontoforhold, samt brukte automatiserte adferdsscoremodeller. Ut over det som fremgikk av siste likning hadde ikke banken mulighet til å verifisere søkerens opplysninger om gjeldsgrad. Nemnda fant etter dette at det ikke var grunnlag for å lempe klagers gjeldsforpliktelse på grunn av eventuell sviktende kredittvurdering fra bankens side.

I sak BKN-06058 hadde klager inngått en avtale med banken om produktpakken «Student», beregnet for studenter, lærlinger, skoleelever mv. Pakken inneholdt i tillegg til en tradisjonell innskuddskonto med tilknyttet Visakort, også et MasterCard med en kredittgrense på kroner 10 000 og en ytterligere bruksrett på kroner 5 000. Klager krevde at hans forpliktelse (kroner 16 774,81) falt bort eller ble lempet som følge av manglende kredittvurdering fra bankens side. Nemnda uttalte også her at kredittavtalen ble regulert av kredittkjøploven, og således falt utenfor finansavtaleloven, jf. lovens § 44 annet ledd. Bestemmelsen om frarådningsplikt i § 47 kom dermed ikke til anvendelse. Nemnda la uansett til grunn at banken etter omstendighetene etter ulovfestede regler om lojalitet i kontraktsforhold kan ha en frarådningsplikt i forhold til kreditter mv. som omfattes av kredittkjøploven. Nemnda bemerket at det som et utgangspunkt må stilles strengere krav til den kredittvurderingen bankene skal foreta jo større kreditt det er tale om. For en så vidt liten kreditt som her, fant nemnda det akseptabelt at det ble foretatt en noe forenklet kredittvurdering. Det ble likevel påpekt at selv små kreditter kan være betydelige for enkelte, slik at kredittvurderingen må være reell også for de mindre kreditter. I og med at klager ikke hadde registrerte betalingsanmerkninger og det for øvrig ikke skulle ha fremkommet andre opplysninger i bankens samtale med klager som tilsa at han ikke burde innvilges kreditt, var det slik nemnda så saken, ikke grunnlag for å lempe klagers gjeldsforpliktelse.

Bankklagenemnda har i enkelte tilfeller kommet til at banken burde ha frarådet klager fra å ta opp lånet, men har ved vurderingen av om klagers

forpliktelse burde lempes, funnet det rimelig at klager selv må være ansvarlig for deler av det lånet han har tatt opp.

BKN-02024 gjaldt en klage i anledning innvilgelse av kreditt knyttet til et betalingskort. Kreditten ble tilbudt ved markedsføring i aviser, og kortet kunne brukes både i minibanker for kontantuttak og ved kjøp kombinert med kontantuttak. Kredittrammen var i klagesaken disponert ved uttak. Bankklagenemnda la til grunn at forholdet da ikke var et kontokredittkjøp etter kredittkjøploven, men måtte vurderes som et lån etter finansavtaleloven, jf. finansavtaleloven § 44 annet ledd og Ot.prp. nr.41 (1998-1999) side 52. Klagen reiste spørsmålet om banken forsømte en mulig frarådningsplikt etter finansavtaleloven § 47, da den ikke frarådet klager å oppta et lån på kroner 50 000. Klager, som var 100 prosent ufør etter en hodeskade, hadde på søknadstidspunktet en uføretrygd på kroner 98 160 pr år brutto og opplyste i søknaden at han hadde ekstrainntekt. Videre hadde han et lån i Husbanken på kroner 420.000, som banken kjente til. Banken avslo i første omgang søknaden med den begrunnelse at inntekten var for lav og at ekstrainntekt i tilfelle måtte dokumenteres. Det ble senere opplyst for banken at klager hadde kontakt med et firma som samarbeidet med programmerere i Ukraina, og at klager måtte antas å kunne skaffe seg en ikke ubetydelig ekstrainntekt gjennom tilsvarende samarbeid. På det grunnlag innvilget banken lånet. Formålet med lånet ble ikke opplyst eller etterspurt av banken. Etter Bankklagenemndas vurdering burde banken utvilsomt ha frarådet klager å oppta lånet, jf. finansavtaleloven § 47. Nemnda fant det rimelig at ansvaret ble nedsatt til 50 prosent av hovedstolen, da klager selv måtte være ansvarlig for i hvert fall deler av det lånet han hadde tatt opp. Ved vurderingen la nemnda vekt på den måte lånet var markedsført på kombinert med en kritikkverdig kredittvurdering.

Nemnda har også funnet at en manglende frarådning ikke skal få noen rettslig følge i form av lemping på låntakers side.

I sak BKN-03108 ble klager i forbindelse med overtakelse og oppussing av sitt barndomshjem etter hvert bevilget lån på til sammen ca. kroner 1,6 mill. Allerede ved bankens første lånebevilgning på kroner 500 000 i mai 2001 forelå det stor usikkerhet ved engasjementet. Boligen var et oppussingsobjekt, med en kostnadsmessig usikkerhet. Videre var klager arbeidsledig på bevilgningstidspunktet, men fikk en 70 prosent vikarstilling som assistent i grunnskolen fra høsten 2001 hvor årslønnen var på kroner 130 000. I oktober 2001 ble lånet forhøyet til kroner 1 304 000 med avdragsfrihet i oppussingsperioden frem til februar 2002. Oppussingen skulle blant annet bestå i å lage en utleieleilighet, og husleieinntekter for leiligheten ble kalkulert til kroner 6 000 pr måned. Bankklagenemnda fant etter dette at det forelå usikkerhet både ved klagers fremtidige lønnsinntekter og leieinntekter. Nemnda uttalte også at klagers prosjekt må ha fremstått som risikofylt for begge parter. I forbindelse med opplåningen i oktober 2001 gjorde banken det klart for klager at årslønnen måtte komme opp i ca kroner 200 000 innen oppussingsperioden var ferdig i februar 2002 og de månedlige terminbeløpene ville være på kroner 10 620. Før lånet ble diskontert undertegnet klager en ugjenkallelig salgsfullmakt som ga banken fullmakt til å selge boligen ved mislighold. Bankklagenemnda påpekte at selv om en slik fullmakt ikke er gyldig i forhold til tvangsfullbyrdelsesloven § 1-3, ga den et sterkt signal til klager om at banken anså låneopptaket som svært risikofylt. Ettersom klager også hadde et betydelig studielån, fant nemnda at selv månedlige leieinntekter på kroner 6 000 ikke ville være tilstrekkelig til at klager ville klare sine utgifter. Bankklagenemnda kom enstemmig til at banken hadde en frarådningsplikt da lånet på kroner 1 304 000 ble innvilget, jf. finansavtaleloven § 47. Nemndas flertall fant det imidlertid ikke rimelig at den manglende frarådningen fikk noen rettslig følge i form av lemping av klagers forpliktelser. Det ble blant annet vist til at en skriftlig erklæring om at klager alvorlig burde overveie å avstå fra å ta opp lånet, neppe var noe særlig sterkere signal enn salgsfullmakten banken avkrevde hans underskrift på. Det ble også lagt vekt på at banken samtidig gjorde det klart for klager at inntekten måtte økes i løpet av oppussingsperioden. Nemndas mindretall fant det rimelig at låntakers forpliktelser ble lempet slik finansavtaleloven § 47 annen setning åpner for. Etter mindretallets mening måtte kravet om salgsfullmakt samt informasjonen til låntaker om at inntekten måtte økes, antas å ha gitt låntaker et klart signal om bankens syn på risikoen knyttet til låneopptaket, men manglet den ekstra advarselen som en skriftlig frarådning ville ha representert. Mindretallet var av den oppfatning at man i dette tilfellet ikke kunne se bort fra at en skriftlig frarådning rent faktisk ville kunne hatt betydning for låntakers avgjørelse av å utvide sitt lån. Det ble bemerket at det generelt ikke må stilles for høye krav med hensyn til sannsynliggjøring av at manglende frarådning har hatt betydning i den enkelte sak. Dette vil innebære at bevisbyrden legges på låntaker, noe som samsvarer dårlig med bestemmelsens formål, dvs. vern av låntaker mot å foreta utilrådelige økonomiske disposisjoner. På bakgrunn

av at låntaker måtte forstå at det aktuelle låneengasjementet innebar stor økonomisk risiko, var det etter mindretallets oppfatning naturlig at han også selv måtte bære deler av ansvaret. Mindretallet fant det rimelig at låntakers forpliktelser ble lempet med 50 prosent

I sak BKN-03140 hadde låntaker, som var minstepensjonist, opparbeidet seg en gjeld i banken på til sammen ca kroner 850 000 i perioden 1996 til 2002. Låntaker døde den 17. august 2003. Dødsboets advokat hevdet at banken hadde opptrådt uaktsomt i forbindelse med långivningen, og at banken i hvert fall pr september 1999 hvor låntakers gjeld var kommet opp i 455 000 burde ha frarådet henne å oppta ytterligere lån. Bankklagenemnda la til grunn at låntaker som enslig minstepensjonist med en månedlig pensjonsutbetaling i størrelsesorden kroner 6 000 til 8 000 i den aktuelle perioden, hadde relativt begrensede midler å leve for. I en slik situasjon kunne nemnda i utgangspunktet ikke se at det forelå noe irregulært i at låntaker lånte opp på boligen for å bedre sin økonomiske likviditet. Ut fra de fremlagte kredittprotokoller hadde lånet hele tiden ligget innenfor verdien av låntakers bolig. Det fremgikk for øvrig av kredittdokumentene, eksempelvis da lånet ble utvidet til kroner 650 000 i oktober 2000, at det var et tema at låntaker skulle «låne til livsopphold». Når det gjaldt spørsmålet om bankens eventuelle frarådningsplikt, la Bankklagenemnda til grunn at det skjedde en endring i rettstilstanden i retning av å pålegge institusjonene større forpliktelser da finansavtaleloven trådte i kraft pr 1. juli 2000. Før den tid var det prinsippet om «håpløst foretakende», jf. Rt. 1959 side 1048, som dannet utgangspunkt for vurderingen. Bankklagenemnda antok at långivers frarådningsplikt som utgangspunkt vil inntre fra det tidspunkt hvor kunden ikke har midler til å betjene lånet. Det fremgikk av kredittdokumentene at låntaker allerede da lånet ble utvidet til kroner 455 000 i september 1999 måtte låne «til fremtidige terminbeløp». Finansavtaleloven hadde trådt i kraft da lånet ble utvidet til kr 650 000 i oktober 2000. Bankklagenemnda kom til at banken i hvert fall hadde en skriftlig frarådningsplikt overfor låntaker på det sistnevnte tidspunkt. Bankens manglende frarådning fikk likevel ingen rettslige følger. Etter at låntaker døde ville det være arvingene som ville nyte godt av en eventuell gjeldsnedsettelse, noe som ikke fremsto som rimelig. Nemnda tok ikke stilling til hvilke virkninger unnlatt frarådning skulle hatt dersom låntaker fortsatt var i live.

Dersom klager har gitt feilaktige opplysninger til banken i forbindelse med låneopptaket eller dersom klager i betydelig grad selv kan bebreides for at den totale gjeldsbelastningen ble så vidt, stor har Bankklagenemnda kommet til at det ikke foreligger en frarådningsplikt.

Sak BKN-03097 gjaldt spørsmålet om banken burde ha frarådet klagerne å ta opp lån, som samlet var kommet opp i kroner 1,8 mill. Klagerne hadde pådratt seg gjelden gjennom flere låneopptak og refinansieringer over en periode på ca. to år og ved forholdsvis moderate låneopptak hver gang. Klagerne krevde delvis ettergivelse av gjelden og bygget kravet på at banken hadde lagt til grunn inntekter for begge låntakere som var langt høyere enn inntektene de faktisk hadde hatt - og hatt mulighet til - å oppnå. Banken fremla en oversikt over den inntekt som hadde vært lagt til grunn ved hver kredittvurdering, men det var ikke fullt ut klarlagt hvordan opplysningene ble gitt til banken og hvilke undersøkelser banken foretok i forbindelse med kredittvurderingen. Bankklagenemnda la imidlertid bevismessig til grunn at opplysninger om lønn stammet fra klagerne selv, også for så vidt gjaldt anslag over forventet inntektsøkning. Slik Bankklagenemnda vurderte saken kunne långivningen ikke ses å være uforsvarlig i forhold til inntekt, og utløste således ikke en frarådningsplikt for banken etter finansavtaleloven § 47. Nemnda viste til at det i ettertid kunne synes som om inntektsopplysningene hadde vært feilaktige, men at det må være lånsøkeres egen risiko hvis de selv gir feilaktige opplysninger til banken. Det kunne således ikke bygges noe krav mot banken på denne omstendighet. Nemnda bemerket at banken likevel ikke kan legge til grunn åpenbart urealistiske forventninger om fremtidig inntekt uten å risikere å komme i ansvar. Det ble i den forbindelse vist til sak BKN-02024 (se ovenfor).

I sak BKN-05104 hadde klager og hans daværende samboer en samlet gjeld i banken på ca kroner 3 157 000 pr februar 2002. I juni 2002 ble klager innvilget nok et lån i innklagede bank på kroner 340 000. Det oppsto mislighold, og låntakernes bil og hus som sto som sikkerhet for lånene, ble tvangssolgt i løpet av høsten 2003 og våren 2004. Etter tvangssalgene hadde låntakerne fortsatt en betydelig restgjeld i banken, og sommeren 2004 begjærte banken klager konkurs. Konkurs ble åpnet den 22. mars 2005. Klager var av den oppfatning at banken i henhold til finansavtaleloven § 47 skulle ha frarådet ham å pådra seg en så stor gjeldsbelastning. I mai 2001 hadde låntakerne undertegnet en kjøpekontrakt vedrørende oppføring av en bolig med tomt på til sammen kroner 2 666 500. Låntakerne ble innvilget et byggelån i juni 2001 på kroner 2 500 000. Banken forutsatte at nettoen etter salget av parets daværende bolig

skulle benyttes som egenkapital i det nye huset. I oktober 2001 ble den tidligere boligen solgt for kroner 2 400 000, og etter at gjenstående lån som hadde finansiert dette huset ble innfridd, gjensto det kroner 521 641,77 av salgssummen. Av dette beløpet ble bare kroner 155 000 benyttet til nedregulering av lånesaldoen. Klager anførte at han inngikk en muntlig avtale med banksjefen om at han kunne benytte nettoen etter salget av den tidligere boligen til å dekke utgifter ved husbyggingen samt materialutgifter. Etter nemndas vurdering hadde det formodningen mot seg at det ble inngått en slik avtale. Det ble vist til at da byggelånet ble konvertert til et fastlån i februar 2002, ble lånet økt med kroner 368 000, slik at klager skulle kunne dekke en ubetalt rest på kroner 90 000 samt en tilleggsregning fra byggefirmaet på kroner 278 000. Nemnda fant det lite sannsynlig at banken i en situasjon der lånerammen allerede var økt med kroner 368 000, ville gi tillatelse til at klager i strid med opprinnelig avtale kunne påkoste boligen ytterligere. Bankklagenemnda var av den oppfatning at det berodde på låntakerne at kun kroner 155 000 av nettoen etter salget av den tidligere boligen ble benyttet til å nedregulere saldoen på det nye lånet. I tillegg vurderte nemnda saken slik at det enten var forhold på låntakernes eller entreprenørens side som medførte at huset ble dyrere enn kontraktssummen på kroner 2 666 500. Dette kunne således ikke lastes banken. Banken var etter dette stilt i en tvangslignende situasjon, fordi huset i alle partenes interesse måtte ferdigstilles, og forhøyet lånerammen i februar 2002. Etter nemndas vurdering kunne det etter dette bare være aktuelt å vurdere om banken hadde en frarådningsplikt i henhold til finansavtaleloven § 47 ved de låneopptakene der banken ikke hadde vært i en uforskyldt tvangslignende situasjon. Vurderingen av om låneopptak skulle ha vært frarådet, måtte således ta utgangspunkt i situasjonen da byggelånet ble innvilget i juni 2001. På dette tidspunktet var daværende bolig for paret taksert til kroner 2 500 000, men var ikke solgt. På bakgrunn av nevnte antatte markedsverdi, låntakernes boliglånsbelastning på dette tidspunktet samt ordinære salgsomkostninger, antok nemnda at det var realistisk å forvente at ca en halv million kroner av salgssummen kunne benyttes som egenkapital i det nye boligprosjektet. Det var således grunnlag for å anta i juni 2001 at fastlånet ville kunne bli på ca kroner 2 150 000. Idet låntakerne i tillegg hadde et billån på kroner 220 000, lå de an til å få en samlet gjeldsbelastning på kroner 2 370 000. Bankklagenemnda var av den oppfatning at gjeldsbyrden som klager og den daværende samboeren fikk, ikke var så stor at de alvorlig burde overveie å avstå fra å ta opp byggelånet på kroner 2 500 000. Det ble i den sammenheng vist til at klager skal ha hatt en årsinntekt på ca kroner 400 000, mens samboeren skal ha hatt en årlig inntekt på ca kroner 150 000. Nemnda fant derfor at banken ikke hadde en frarådningsplikt i henhold til finansavtaleloven § 47 i juni 2001.

I juni 2002 kjøpte klager en tre år gammel Audi A6 og solgte den gamle bilen. Klager ble i den forbindelse innvilget et billån på kroner 340 000. Nemnda uttalte i denne sammenheng at selv om banken måtte sies å ha forsømt seg, var låntakernes forhold dominerende, og det var ikke grunn til å anta at en frarådning ville hatt noen virkning. Nemnda bemerket at det ikke kunne være rimelig å lempe klagers låneforpliktelser i henhold til finansavtaleloven § 47 fordi låntakers eget klanderverdige forhold, eventuelt omstendigheter på entreprenørens side, i betydelig grad hadde medvirket til at den totale gjeldsbelastningen ble så vidt mye større enn budsjettert ved bevilgningen av byggelånet. Bankklagenemnda kom til at det ikke forelå grunnlag for å lempe klagers gjeldsforpliktelser i henhold til finansavtaleloven § 47.

Bankklagenemnda har også kommet til at det ikke foreligger en frarådningsplikt dersom det er en meddebitor for lånet, og nemnda finner at klager og meddebitor samlet sett har en økonomi som tilsier at lånet burde kunne betjenes.

I sak BKN-06092 hadde klager i november 2001 opptatt et gjeldsbrevlån i banken på kroner 200 000 sammen med sin daværende samboer. Det var fra klagers side anført at banken burde ha frarådet ham å ta opp lånet, jf. finansavtaleloven § 47. Det var særlig vist til at klager hadde vært uføretrygdet siden 1997 etter en motorsykkelulykke i 1993, samt hans betydelige lånegjeld på i størrelsesorden kroner 1,5 millioner. Bankklagenemnda la til grunn at banken på bevilgningstidspunktet for lånet var kjent med at klager var ufør, og at han hadde kroner 120 998 i årlig pensjonsutbetaling. Banken var etter det opplyste videre kjent med at klager hadde en samlet gjeld på i overkant av kroner 1,5 millioner. Deler av denne gjelden ble imidlertid ikke betjent med renter og/eller avdrag. Basert på klagers egen økonomiske situasjon og livssituasjon, antok nemnda at banken kunne ha hatt en frarådningsplikt i henhold til finansavtaleloven § 47. Nemnda fant imidlertid at saken ikke kunne betraktes på denne, isolerte måten. Bankklagenemnda la således for sin vurdering til grunn at klagers samboer, som var meddebitor for lånet, var i en fast stilling med en månedlig netto utbetaling på kroner 16 000. Samboeren var kunde i banken fra før, og hadde et lån i banken på kun ca kroner

144 000. Selv om klagers økonomiske situasjon var svak da lånet ble bevilget, fant nemnda at paret samlet sett hadde økonomi til at lånet burde kunne betjenes. Nemnda la til grunn at paret oppsøkte banken sammen, og opplyste at de trengte midler til utbedring av samboerens bolig, som paret angivelig skulle bosette seg i. Klagers bolig skulle etter det opplyste leies ut. Nemnda fant at det erklærte låneformålet måtte sies å fremstå som fornuftig, og at banken vanskelig kunne overprøve dette. Den omstendighet at midlene eventuelt ikke ble anvendt til utbedring av bolig, men angivelig til bilkjøp, kunne ikke være bankens risiko. Nemnda kunne etter dette ikke se at det var grunnlag for at banken burde ha frarådet klager å ta opp lånet på kroner 200 000 sammen med sin daværende samboer. Nemnda bemerket likevel det uheldige i at lånet kun ble sikret med pant i klagers eiendom, og altså ikke i samboerens bolig i tillegg, men kunne ikke se at dette forhold var av avgjørende betydning for utfallet av saken.

2.3.3.2 Forbrukertvistutvalget

Forbrukertvistutvalget har behandlet tre saker som gjaldt kjøp av støvsugere ved dørsalg hvor det ble klaget over ufullstendig informasjon om kredittkjøpet. I disse sakene la Forbrukertvistutvalget til grunn at det forelå en frarådningsplikt etter analogi fra finansavtaleloven § 47. I sak 2003/048 hadde klager kjøpt en Kirby rengjøringsmaskin med ekstrautstyr av en representant for innklagde da vedkommende kom på besøk til klager den 17. august 2002. Samtidig med undertegning av kjøpekontrakten ble det inngått en avtale om kontokreditt ved en avtale med GE Capital Bank om opprettelse av en Kirby Handlekonto. Klager ble i denne forbindelse innvilget 6 måneders rentefri betalingsutsettelse til et gebyr på kroner 349. Klager var blant annet av den oppfatning at hun ikke fikk tilstrekkelige opplysninger om kontokredittavtalen, og viste herunder til at hun ikke fikk opplyst at minimumsbeløpet pr måned var på kroner 1 000. Innklagde forklarte at det ble opplyst at renter på kontokreditten påløpte etter seks måneder, og at kredittkjøpskostnaden avhenger av nedbetalingstid. Det ble i denne sammenheng vist til at det var gitt eksempler på dette påført søknaden om kontokreditt. Forbrukertvistutvalget uttalte i denne sammenheng:

> «Saken gjelder kjøp av en dyr vare utenfor det ordinære butikksalgsapparatet. Angrerettloven skal beskytte forbrukere mot uoverveide kjøp av ting som de strengt tatt ikke har bruk for, eller som de ved en ordinær, gjennomtenkt prioritering av husholdningsbudsjettet ikke ville ha prioritert å kjøpe. At angrerettloven setter en frist på 14 dager for å gå fra kjøpet, innebærer ikke i seg selv at forbrukeren deretter er avskåret fra å påberope andre rettslige grunnlag som hviler på de samme eller lignende hensyn som angrerettloven. Det kan reises spørsmål om den aktuelle varens bruksegenskaper og funksjoner kan forsvare den høye prisen, sammenlignet med andre varer som kan kjøpes i butikk. Selgeren må, i lys av at dette spørsmålet åpenbart kan stilles, ha plikt til å bevisstgjøre og orientere forbrukeren om forholdet mellom varens pris og dens egenskaper og nytte for vanlige forbrukere. Særlig gjelder dette i tilfeller hvor forbrukeren må ta opp lån eller etablere annen type kreditt for å kunne betale for varen, og selgeren selv formidler lånet eller kreditten. I slike tilfeller må det påhvile selgeren en rådgivningsplikt, som kan grense opp mot slik frarådingsplikt som er hjemlet i finansavtaleloven § 47, jfr. også håndverkertjenesteloven § 7 og bustadoppføringsloven § 8. Selv om finansavtalelovens regel ifølge § 44 (2) ikke gjelder for kreditt som omfattes av kredittkjøpsloven, må de tanker og prinsipper som regelen gir uttrykk for ha overføringsverdi også til kjøp ved dørsalg hvor selgeren formidler kreditt til finansiering av kjøpet. Plikten til å frarå etter finansavtaleloven § 47 omfatter ikke bare tilfeller hvor forbrukerens evne til å betjene lånet er tvilsom, men også tilfeller hvor den handelen som finansieringen knytter seg til, vil være et feilgrep fra forbrukerens side, f. eks. på grunn av misforhold mellom varens pris og dens verdi, se Norsk Lovkommentar 2002 s. 3160, note 231 til finansavtaleloven § 47. Manglende rådgivning om disse forholdene i forbindelse med kjøpet må kunne føre til at kjøpsavtalen kjennes ugyldig etter avtaleloven §§ 33 og 36 samt ulovfestede regler om lojalitet i kontraktsforhold. Når selgeren formidler kreditten, vil ugyldigheten ramme så vel kjøpsavtalen som kredittavtalen. Forbrukerens betalingsplikt i henhold til kredittavtalen vil for øvrig i alle tilfelle falle bort som følge av at kjøpsavtalen er ugyldig, jfr. nedenfor om kredittkjøpsloven § 8.
>
> Selv om det ikke er avgjørende, kan det i denne sammenhengen også ha betydning at klageren i saken opplyser å ha fått misvisende opplysninger om månedlig betaling.
>
> Utvalget er etter dette kommet til at klageren i denne saken har rett til å gå fra kjøpet ut fra de rettslige synspunkter som det er redegjort for ovenfor.
>
> Kredittyteren GE Capital Bank er ikke part i saken, og forholdet til kredittyteren tas derfor

ikke med i konklusjonen nedenfor under IV. Utvalget vil likevel nevne for ordens skyld at Forbrukertvistutvalgets vedtak får den betydning at klagerens forpliktelse overfor kredittyteren bortfaller i medhold av kredittkjøpsloven § 8. Klageren vil i medhold av samme bestemmelse også ha krav på tilbakebetaling av det som allerede er betalt til kredittyteren.»

I sak 2003/314 inngikk klagerne avtale om kjøp av en Vorwerk støvsuger av type Kobold 131. Klagerne forklarte at de den 15. oktober 2002 ble oppsøkt på deres bopel av Våler Sport og Elektrisk som sto for salget. Avtalen ble inngått på Trimakk Oslo & Akershus AS sitt kontraktsformular, og kjøpet ble finansiert av IKANO Finans AS. Klagerne forklarte videre at de den 1. desember 2002 ringte Våler Sport og Elektrisk, og meddelte at de ikke ville ha støvsugeren. Klagerne forklarte at bakgrunnen for at de ville annullere avtalen blant annet var at den ikke sa noe om total kjøpesum inkl. renter og omkostninger. Det ble vist til at ved kredittkjøp hvor selger samtidig ved inngåelse av kjøpsavtalen inngår avtaler på vegne av kredittyter, er det krav om at blant annet den samlede kredittkjøpsprisen ved det konkrete kjøpet og den effektive renten, skal oppgis. Dette betyr at disse opplysningene skulle vært gitt før avtalen ble underskrevet av klagerne. IKANO Finans AS forklarte at de den 17. oktober 2002 gjennom Våler Sport og Elektrisk mottok en søknad om IKANO-kort fra en av klagerne. Dette ble innvilget med en kredittgrense på kroner 12 000, og kortet ble så benyttet av klagerne til å finansiere støvsugeren. IKANO Finans AS hevdet at det på baksiden av søknadsskjemaet som klagerne fylte ut var en rekke kontobestemmelser samt et eget avsnitt om betalingsbetingelser. Under disse betalingsbetingelsene var det opplyst om fakturagebyr samt effektiv og nominell rente. For så vidt gjelder den aktuelle typen kort, hevdet IKANO Finans AS at dette i henhold til kredittkjøploven § 3 pkt. 2 er definert som kontokjøp, og at de da i henhold til samme lovs § 5 hadde oppfylt sin opplysningsplikt i forhold til klagerne. Forbrukertvistutvalget kom til at klagerne hadde rett til å gå fra kjøpet ut fra de samme rettslige synspunkter som det ble redegjort for i sak 2003/048, se ovenfor.

Også sak 2005/692 gjelder avtale om kjøp av støvsuger inngått ved dørsalg. Ved kontrakt av 7. april 2005 kjøpte klageren en ny Envirotect støvsuger for kroner 25 000 etter at rabatt på kroner 4 500 var trukket fra. Samtidig søkte klagerens hustru om kontokreditt hos GE Money Bank til kjøpet. Søknaden ble inngitt gjennom innklagdes selger. Ifølge klageren sa selgeren at rentebelastning på lånet ville være 1,65 prosent. Klageren hevdet blant annet at maskinens totalpris ble betydelig høyere enn det selger hadde gitt inntrykk av. Overfor Forbrukerrådet anførte innklagede at når det gjaldt opplysning om kostnader, fremla innklagde kopi av søknaden om kontokreditt, der innklagdes selger hadde fylt ut rubrikken for kontobelastning. Det fremgikk her at kredittkjøpspris ville være kroner 28 302. Innklagde stilte seg derfor uforstående til klagers anførsel. Forbrukertvistutvalget konkluderte med at avtalen om kjøp av støvsuger var ugyldig. Det ble i den forbindelse vist til de rettslige synspunkter i sak 2003/048 og sak 2003/314.

2.3.4 Kredittgivning ved forbrukerkreditter

2.3.4.1 Innledning

De mest typiske formene for forbrukerkreditt er utestående på kredittkort og betalingskort, samt lønnskontokreditter og forbrukslån. Denne typen forpliktelser er gjerne kortsiktig og er ikke sikret med pant i bolig.

Lån med pant i bolig utgjør i dag ca 77 prosent av den totale bruttogjelden (se Norges Banks publikasjon "Finansiell stabilitet" 2/2006 punkt 2.2). Resten er forbrukskreditt med pant i andre formuesgoder, for eksempel biler, samt usikret kreditt både i form av usikrede lån direkte fra finansinstitusjonene og som kjøpekreditt formidlet gjennom ulike vare- og tjenesteytere.

I en undersøkelse fra NOVA i 2006 opplyste ca 13 prosent av husholdene å ha forbrukslån i form av lån uten sikkerhet i bolig[1], og ca 42 prosent av alle husholdene opplyste å ha handlet ved hjelp av kredittkort. Statistikk fra Finansieringsselskapenes Forening viser at i 2005 var 15 prosent av utlånene utestående på kredittkort.

Ser man på de typiske formene for forbrukskreditt (lån på kredittkort, lønnskontokreditt og andre forbrukslån), var det i 1997 ca 10 prosent som hadde minst én av de tre typene gjeld. I 2004 var det tilsvarende tallet 44 prosent. Utestående beløp i hvert enkelt hushold hadde imidlertid ikke økt. Det typiske restbeløp for forbruksgjeld er 30 000 kroner både i 1997 og i 2004[2]. Økningen i denne type gjeld de senere år synes derfor nærmest utelukkende å kunne tilskrives stort tilflyt av nye kunder, og i svært liten grad økt lånebeløp hos den enkelte kunde.

I 1990 fantes det ca 500 000 betalingskort med kreditt, mens tallet var 3,2 millioner høsten 2004. I 2004 ble det foretatt ca 41 millioner transaksjoner

[1] Kilde SIFO: Prosjektnotat nr. 6-2006
[2] Kilde: NOVA-rapport 14/05

med disse kortene, og det ble omsatt for drøyt 43 mrd. kroner. Det er stort sett privatpersoner som har slike kort, bare 8,5 prosent tilhører bedriftsmarkedet[3]. Markedet på tilbydersiden preges av relativt få men store aktører. Trolig har den økte tilstrømmingen av kunder sammenheng med en rekke forhold. Når det gjelder kredittkort kan det blant annet pekes på økt reklame, utvidede fordeler ved kortene i form av vare- og tjenesterabatter, tilnyttet reiseforsikring mv., økt reisevirksomhet, utvidede rettigheter ved kredittkjøp, stadig flere brukersteder, økt netthandel etc., se nedenfor avsnitt 2.3.4.3.

2.3.4.2 Kredittvurdering

Det er noe ulike prosedyrer for kredittvurdering hos de enkelte kredittytere, men en rekke momenter synes å gå igjen. En vanlig prosedyre for kredittvurdering er at det først innhentes opplysninger via søknadsskjema hvor kredittsøker gir opplysninger om inntekter, utgifter, gjeld, formue, sivilstand, boligforhold osv. Ytterligere opplysninger innhentes fra kredittopplysningsselskap. Dette gjelder blant annet ligningstall for de siste tre år samt opplysninger om eventuelle betalingsanmerkninger, dvs. betalingsproblemer i form av inkassosaker, utleggsforretninger mv.[4]. Basert på disse opplysningene utarbeides et såkalt scorekort, hvor kunden tildeles «poeng» etter et relativt komplisert system hvor formålet er å beregne sannsynligheten for at en slik person ønsker/klarer å betjene sin gjeld[5]. På bakgrunn av disse opplysningene vurderes kunden så opp mot selskapets regler for hvem som skal gis lån/kreditt. Sentrale momenter her er sluttsum på scorekortet, alder (forbrukslån gis for eksempel ikke til personer under 25 år), gjeldsgrad (samlet gjeld må ikke overstige 3 ganger brutto årsinntekt), bruttoinntekt, betalingshistorikk, midler til livsopphold i forhold til standardbudsjettet som utarbeides av Statens Institutt for Forbruksforskning (SIFO) etc. Denne prosessen er i hovedsak automatisert, men det er også manuelle innslag i behandlingen av alle søknader.

Kredittvurderingen er grundigere ved søknader om lån til bolig og andre typer langsiktige lån enn til forbrukslån. Vanligvis er også kredittvurderingen noe mer omstendelig ved forespørsler om forbrukslån enn ved kjøpekreditter. Dette er dels på bakgrunn av at kjøpekredittene normalt dreier seg om lavere beløp, dels som følge av frarådningsplikten ved tildeling av lån. Forskjellen består blant annet i at man ved vurdering av lånesøknader går grundigere inn på utgiftssiden hos søkeren, for eksempel med hensyn til antall barn og forsørgelsesbyrde ellers. Hvorvidt det skal skje en frarådning vurderes i forhold til standardbudsjettet som SIFO utarbeider. Dersom skyldneren har mindre å leve av enn beløpene i standardbudsjettet frarådes normalt låneopptaket.

Én kredittyter opplyser at det brukes samme system ved innvilgelse av ordinære forbrukslån som man gjør ved innvilgelse av kortkreditt, ved at man benytter et scoresystem basert på informasjon fra kunden. I scoresystemet bes det rutinemessig om informasjon som bruttoinntekt, boforhold, alder, antall barn, utdannelse, ansettelsesforhold, hvor lenge kunden har bodd på siste adresse mm. Vekting av de ulike opplysninger er forskjellig og i utgangspunktet «helautomatisert». En del opplysninger verifiseres automatisk, slik som registrert adresse i folkeregisteret og inntekt mot ligningsdata. Hvis oppgitt inntekt avviker fra dette, ber man kunden om nærmere begrunnelse og dokumentasjon. Det sjekkes også alltid om det foreligger betalingsanmerkninger – og i så fall blir det automatisk avslag i scoresystemet. Noen kunder faller ifølge systemet i en "gråsone" som gjør at søknaden videresendes til manuell vurdering. Det spørres normalt ikke om total gjeld, visstnok med unntak av enkelte spesielle produkter på kortsiden der samlet husholdsinntekt må oppgis – og der en gjeldsgrad på over 3 automatisk vil medføre avslag.

---

[3] Kilde NOVA-rapport 14/05.

[4] Følgende opplysninger er tilgjengelige for kredittgivere og andre som har saklig behov for opplysningene, jf. forskrift 15. desember 2000 nr. 1265 om behandling av personopplysninger § 4-3:
01. navn/firmanavn
02. kontaktopplysninger
03. fødselsnummer
04. opplysninger om tvangsforretninger i fast eiendom eller løsøre
05. frivillige heftelser i fast eiendom og løsøre
06. utlagt ligning
07. rettskraftige dommer
08. opplysninger om utleggstrekk jf. tvangsfullbyrdelseslovens § 7-21, samt
09. opplysninger om «intet til utlegg», jf. tvangsfullbyrdelseslovens §§ 7-25 og 7-29
10. registrert gjeldsordning, jf. gjeldsordningslovens § 7-1
11. konkurs- og akkordopplysninger
12. konkurskarantene
13. næringsinteresser
14. åpning av gjeldsforhandling
15. opplysning om at en person er umyndiggjort, jf. vergemålslovens § 1
16. betalingsanmerkninger
17. risikoprofil
18. frivillig registrering av kredittvarsel

[5] Det inngår en rekke faktorer i denne sannsynlighetsberegningen, for eksempel eierforhold til bolig, alder, tid i arbeid, bosted, sivilstand osv.

Det oppgis å være lite problemer med kreditter som er innvilget basert på scoresystemet. Dette selskapet opplyser også at de på kortsiden følger samme rutiner for frarådningsplikt som man gjør på banksiden, blant annet fordi det kan være vanskelig å trekke grensen mellom hvilke former for kreditt som omfattes av finansavtaleloven og hvilke som reguleres av kredittkjøploven. Av forsiktighetshensyn legger man da i praksis til grunn at finansavtaleloven § 47 gjelder i alle tilfeller.

En annen kredittyter oppgir at kredittvurderingen i utgangspunktet skal følge de samme retningslinjene uavhengig av rammen for lånet. Kredittvurderingen skal baseres på informasjon om låntakers betjeningsevne, hvor både økonomiske og ikke- økonomiske forhold vektlegges, samt på den sikkerhet som ligger til grunn for lånet. Ved behandling av lån og kreditter sikret mot pant i fast eiendom, skal saksbehandler alltid kontrollere grunnboken. Videre skal det for såkalte høyrisikokunder kontrolleres om vedkommende har eksterne betalingsanmerkninger. Det er likevel åpnet for å bruke en forenklet kredittvurdering dersom det nylig har vært en annen lånesøknad på samme kunde uten at vesentlige forhold har endret seg i mellomtiden, og ved saker av ekspedisjonsmessig art. I slike tilfeller er den viktigste informasjonskilden lønnsinntekt (opplyst av kunden), lønnsinngang på konto, eventuell lønnslipp for siste måned og likningstall. Ved behandling av mindre lån og kreditter inntil kroner 50 000 kan reglene om dokumentasjon/opplysninger fra kunden fravikes dersom kunden har lønnskonto i banken som er eldre enn 12 måneder, og det ikke har vært overtrekk på konto. Kunden må heller ikke ha fått purringer de siste 12 månedene. Dersom kredittyteren har innhentet alle relevante opplysninger som sikrer en tilfredsstillende kredittvurdering, vil disse opplysningene normalt være tilstrekkelige for å vurdere om kredittyter har en frarådningsplikt etter finansavtaleloven § 47. Kredittyteren opplyser at frarådningsplikten er aktuell der informasjonen tilsier at låneopptaket kanskje ikke er fornuftig for kunden, men der kredittyter etter nøye vurderinger likevel finner å kunne innvilge lånet, eksempelvis dersom kunden har god sikkerhet, men dårlig betalingsevne. Kunden skal i slike tilfelle få skriftlig underrettelse om at han eller hun «alvorlig bør overveie» å ikke ta opp lånet. Kredittyter skal fraråde kunden før låneavtalen blir inngått eller før lånet blir utbetalt til kunden. Dersom det ikke foreligger frarådningsplikt før låneavtalen blir inngått, men kunden sin økonomiske evne endres før lånet blir utbetalt, eller andre forhold oppstår, slik at det foreligger frarådningsplikt, skal kredittyter fraråde kunden før lånet blir utbetalt.

I og med at prosedyren for kredittvurdering i stor grad er automatisert tar vurderingen svært kort tid, gjerne bare noen få minutter. Også i de tilfellene hvor søknaden videresendes til manuell vurdering tar beslutningen svært kort tid, en kredittyter anslår en standard beslutningstid på om lag 15 minutter.

Kredittkjøp i butikk kan skje ved at en trekker på en allerede innvilget kreditt på et betalings- eller kredittkort, eller ved at kreditten innvilges i butikken. Sistnevnte skjer ved at kunden fyller ut et søknadsskjema, som så umiddelbart oversendes långiver ved e-post, telefaks eller ved at opplysningene ringes inn, for vurdering av om kreditt kan innvilges. Kredittvurderingen skjer så i løpet av få minutter, normalt mens kunden venter i butikken.

2.3.4.3 Markedsføring

Markedsføringen av forbrukskreditt er svært omfattende. Annonsene for lån finnes i dags- og ukepressen, på TV (herunder tekst-TV), på nettet samt i såkalte direct-mail utsendinger. Størstedelen av denne markedsføringen er det låneagenter som står bak, finansinstitusjonene selv synes å være tilbakeholdne med å reklamere for disse produktene.

Mange synes å oppfatte markedsføringen som pågående og tidvis aggressiv. Det er særlig pekt på at reklamen spiller på impulsivitet og lettsindighet hos publikum. Forbrukerombudet har i et orienteringsbrev til bransjen (Sak nr. 2004-2060) fremholdt at det er i strid med god markedsføringsskikk, og markedsføringsloven § 1, å spille på forbrukerens impulsivitet, for eksempel ved særlig å fremheve at svar på søknad gis meget raskt eller at kreditten kan gis meget raskt. Ombudet ber aktørene i bransjen om å endre sin, og eventuelle agenters, markedsføring dersom det benyttes formuleringer som spiller på dette.

Den omfattende markedsføringen av forbrukslån kan gi inntrykk av at det er svært lett å få slike lån, og at de ofte innvilges til personer som ikke er betalingsdyktige og som senere får problemer. Foreliggende tall på mislighold og tap på slike lån kan imidlertid tyde på at problemene på dette området i mange sammenhenger er overdrevet. Forbruksgjeld blir stort sett tilbakebetalt etter forutsetningene, og tapene på denne type utlån er svært små. Tap i et utvalg finansieringsselskaper var 0,8 prosent i 2006, for øvrig nesten en halvering fra året før (se Kredittilsynets publikasjon «Tilstanden i finansmarkedet 2006» side 33). Dette har

blant annet sammenheng med at husholdenes økonomiske situasjon stadig blir bedre. Det er likevel vanskelig å finne støtte i det foreliggende tallmateriale for en påstand om at kredittvurderingen ved innvilgelse av forbrukskreditt er for dårlig. Både tidligere og nyere forskning viser at mislighold av gjeld i stor utstrekning har sammenheng med etterfølgende omstendigheter, som arbeidsledighet, skilsmisse, havarert næringsvirksomhet og sykdom inntruffet etter at lån ble innvilget (se SIFO: Prosjektnotat nr. 6-2006).

2.3.4.4 Gjeldsregister

Finansinstitusjonenes kredittvurdering er som ovenfor nevnt basert på opplysninger som kunden gir om sin økonomi, samt de opplysninger finansinstitusjonen selv innhenter, blant annet fra kredittopplysningsforetakene. Disse har imidlertid ikke opplysninger om gjeldsforhold (lånesaldo). Dersom lånekundene ikke oppgir alle gjeldsforpliktelsene i sine søknader, kan lån og kreditt således bli innvilget til personer som ikke er betalingsdyktige fordi de allerede har en stor gjeldsbyrde. Enkelte har derfor tatt til orde for at det bør opprettes et sentralt gjeldsregister, slik at lånsøkernes opplysninger om gjeld kan kontrolleres.

Hovedargumentet for å etablere et gjeldsregister er at det vil gjøre kredittvurderingen langt sikrere. Dette vil igjen lede til mindre tap i finansinstitusjonene og kanskje på sikt til billigere produkter, blant annet i form av lavere renter til forbrukerne. Et gjeldsregister vil også bidra til å beskytte enkelte forbrukere «mot seg selv» ved at det blir vanskelig å oppta lån og kreditter på feilaktig grunnlag.

Hovedargumentet mot gjeldsregister er at det vil svekke personvernet. Et gjeldsregister vil måtte være svært omfattende for å være effektivt, og muligheten for misbruk ville være stor ved at svært mange måtte få tilgang til registeret for at det skulle fungere effektivt. Et annet mothensyn er at et slikt register kan skape unødige problemer ved at opplysninger om gjeldsforhold kan bli avkrevd i tilfeller hvor det ikke er god nok grunn til det, og at det blir lagt for stor vekt på opplysningene som fremkommer. Dette kan lede til at mange kan få problemer på andre områder enn kredittmarkedet, for eksempel ved tegning av forsikring, leie av bolig, etablering av telefon- og strømabonnement osv. Det er også pekt på at et gjeldsregister først og fremst ville ha betydning der låntakere gir feil opplysning om nettoformue, og at et slikt register ville være et uforholdsmessig tiltak for å fange opp denne gruppen.[6]

I Sverige finnes et gjeldsregister som drives av et privat firma, «Upplysningcentralen»[7]. Rapporteringen til registeret er basert på avtale med finansinstitusjonene. Ajourføringen skjer annenhver måned, bortsett fra opplysningene om kredittforespørsler, som oppdateres daglig. Registeret er imidlertid ikke fullstendig når det gjelder lån og kreditter idet ikke alle långivere i Sverige rapporterer til registeret. Det inneholder heller ingen opplysninger om offentlig gjeld.

Stortinget har nylig pålagt Regjeringen å utrede spørsmålet om det bør opprettes et sentralt gjeldsregister i Norge, se Innst. S. nr. 120 (2006-2007). Barne- og likestillingsdepartementet vil som forbrukerdepartement ha ansvaret for saken. Utredningsarbeidet vil bli igangsatt våren 2007.

2.3.4.5 Forholdet til personopplysningsloven

Lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) har utførlige regler om hvordan personopplysninger kan behandles, både i form av vilkår for i det hele tatt å kunne behandle personopplysninger (§§ 8 og 9) og grunnleggende krav til den behandlingen som foretas (§ 11). I forbindelse med en mulig innføring av frarådningsplikt i kredittkjøploven, må det vurderes om personopplysningslovens regler for behandling av personopplysninger utgjør en begrensning med hensyn til hvilken informasjon som kan ligge til grunn for en kredittvurdering og frarådning.

Personopplysningsloven § 8 oppstiller generelle og uttømmende vilkår for når behandling av personopplysninger kan finne sted. Vilkårene gjelder for all behandling av personopplysninger som loven får anvendelse på, og er grunnbetingelser for i det hele tatt å kunne behandle personopplysninger. I henhold til bestemmelsen kan personopplysninger, dvs. opplysninger og vurderinger som kan knyttes til en enkeltperson, jf. lovens § 2 nr. 1, bare behandles dersom den registrerte har samtykket, det er fastsatt i lov at det er adgang til slik behandling, eller dersom ett eller flere av vilkårene i bokstav a til f er oppfylt. Felles for vilkårene i bokstav a til f er at behandling av personopplysninger bare er tillatt i den utstrekning behandlingen er nødvendig for å vareta nærmere definerte interesser. Vilkårene, som til dels inneholder skjønnsmessige begreper, krever en konkret vurdering i hvert

[6] Moderniseringsministeren (Meyer) på spørsmål fra stortingsrepresentant Lysbakken i desember 2004 angående sentralt gjeldsregister i Norge.

[7] https://www.uc.se/frameset.php

enkelt tilfelle. Ifølge bokstav a kan personopplysninger for det første behandles dersom behandlingen er nødvendig for å oppfylle en avtale med den registerte. Bokstav a gir også adgang til å behandle personopplysninger når dette er nødvendig for å utføre gjøremål som den registrerte har bedt om før han eller hun inngår en avtale med den behandlingsansvarlige. Ifølge forarbeidene (se Ot.prp. nr. 92 (1998-1999) kapittel 16) er et typisk eksempel her behandling av personopplysninger som er nødvendig for å kunne gi et tilbud til den registrerte – for eksempel kredittvurderinger som ledd i finansieringsvirksomhet. Bokstav b fastsetter at personopplysninger kan behandles dersom den behandlingsansvarlige skal kunne oppfylle en rettslig forpliktelse. Med «rettslig forpliktelse» menes i første rekke plikt som er hjemlet i lov eller forskrift, eller som følger av dom eller forvaltningsvedtak.

Behandling av personopplysninger kan også finne sted når dette er nødvendig for at den behandlingsansvarlige skal kunne vareta en berettiget interesse, og hensynet til den registrertes personvern ikke overstiger denne interessen, jf. § 8 bokstav f. Tredjepersoner som får utlevert opplysningene til seg, likestilles her med den behandlingsansvarlige. Bestemmelsen vil i sin generelle form delvis overlappe en del av de øvrige vilkårene i bokstav a til e. Om behandlingen er tillatt eller ikke, vil bero på en avveining av den behandlingsansvarliges interesser i å gjennomføre behandlingen mot den registrertes personverninteresse i at behandlingen ikke gjennomføres. Generelt må hensynet til privatlivets fred tillegges betydelig vekt i avveiningen mot kommersielle interesser. Dersom en registrert gir den behandlingsansvarlige beskjed om at han eller hun ikke vil at behandlingen skal gjennomføres eller fortsette, bør dette tillegges vesentlig vekt. Hvis ikke behandlingen kan hjemles i noen av de andre vilkårene i § 8, vil den behandlingsansvarlige i slike tilfeller måtte avstå fra å behandle opplysningene, eller slette eller avidentifisere opplysninger som allerede er behandlet, se Ot.prp. nr. 92 (1998-1999) kapittel 16.

For å behandle sensitive personopplysninger oppstilles det tilleggsvilkår, jf. lovens § 9. Sensitive personopplysninger er ifølge § 2 nr. 8 blant annet opplysninger om rasemessig eller etnisk bakgrunn, politisk eller religiøs oppfatning, at en person har vært mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling, samt helseforhold.

Videre må den behandlingsansvarlige sørge for at personopplysningene behandles i samsvar med personopplysningsloven § 11 første ledd. Bokstav a pålegger den behandlingsansvarlige å sørge for at personopplysninger bare behandles når dette er tillatt etter §§ 8 og 9. Bokstav b understreker at personopplysninger bare kan brukes til uttrykkelig angitte formål som er saklig begrunnet i den behandlingsansvarliges virksomhet. Kravet til uttrykkelige og saklige formål gjelder både når opplysningene samles inn fra den registrerte og når opplysningene innhentes fra andre kilder. I kravet om at formålet skal være uttrykkelig angitt ligger at den behandlingsansvarlige forut for behandlingen må fastsette et formål som er tilstrekkelig konkret og avgrenset til at det skaper åpenhet og klarhet om hva behandlingen skal tjene til (se Ot.prp. nr. 92 (1998-1999) kapittel 16). Bokstav d pålegger den behandlingsansvarlige å sørge for at personopplysningene som behandles er tilstrekkelige og relevante for formålet med behandlingen. Ifølge forarbeidene markerer uttrykket «relevante» en ytre grense for hvilke personopplysninger som kan trekkes inn i behandlingen, dvs. behandlingen må ikke omfatte unødvendige personopplysninger. I kravet om at personopplysningene må være «tilstrekkelige», ligger at opplysningsgrunnlaget må være så fullstendig som behandlingsformålet krever. Bokstav e krever at den behandlingsansvarlige skal sørge for at personopplysningene som behandles er korrekte og oppdatert, og ikke lagres lenger enn det som nødvendig ut fra formålet med behandlingen. I tillegg begrenser bokstav c muligheten til å bruke allerede innsamlede personopplysninger til formål som er uforenlige med det opprinnelige formålet med innsamlingen.

Justisdepartementets lovavdeling avga nylig en uttalelse[8] hvor spørsmålet var hvorvidt finansavtaleloven § 47 hjemler innhenting av opplysninger om arbeidsløshet, skilsmisse og sykdom i forbindelse med søknad om lån, samt hvor relevante slike opplysninger er i forhold til frarådningsplikten. I forhold til spørsmålet om hvorvidt finansavtaleloven § 47 gir grunnlag for å innhente denne typen personopplysninger, antar Lovavdelingen at § 47 ikke kan sies å inneholde noen selvstendig plikt til å innhente opplysninger i kredittprøvingsøyemed. Det antas videre at bestemmelsen ikke utgjør et slikt selvstendig lovgrunnlag som etter personopplysningsloven § 8 vil gi en kredittinstitusjon «adgang til en slik behandling», dvs. til å innhente opplysninger om arbeidsløshet, skilsmisse og sykdom fra låntakere. Lovavdelingen legger etter dette til grunn at finansavtaleloven § 47 forutsetter at innhenting av opplysninger i kredittprøvingsøyemed må skje på et annet grunnlag.

[8] 27.09.2006 – publisert JDLOV-2005-9112

Ved spørsmålet om det er andre grunnlag etter personopplysningsloven § 8 som gir adgang til innhenting av personopplysninger i forbindelse med kredittvurderinger, viser Lovavdelingen til § 8 bokstav a som gir adgang til å behandle personopplysninger dersom behandlingen er nødvendig for å oppfylle en avtale med den registrerte, eller for å utføre gjøremål etter den registrertes ønske før en slik avtale inngås. På bakgrunn av uttalelsen i forarbeidene, se ovenfor i dette avsnittet, legger Lovavdelingen til grunn at denne bestemmelsen gir adgang til behandling av personopplysninger i forbindelse med kredittvurderinger, når kredittvurderingen er en forutsetning for at banken skal være villig til å gi et lånetilbud til den registrerte. Lovavdelingen nevner for fullstendighetens skyld at også alternativet i personopplysningsloven § 8 bokstav b kan være relevant. Etter denne bestemmelsen kan personopplysninger som nevnt bare behandles dersom «behandlingen er nødvendig for (...) at den behandlingsansvarlige skal kunne oppfylle en rettslig forpliktelse». Det vises til at en plikt til forsvarlig kredittprøving må anses å følge av alminnelige krav til god bankskikk. Lovavdelingen går imidlertid ikke inn på hvor langt plikten til kredittprøving rekker etter ulovfestet rett.

I forhold til personopplysningslovens krav om at opplysningene som behandles må være «tilstrekkelige og relevante for formålet med behandlingen», jf. § 11 første ledd bokstav d, uttaler Lovavdelingen at det er liten tvil om at opplysninger knyttet til låntakerens lønns- og formuesforhold generelt må anses som relevante ved en kredittprøving. Relevansen av opplysninger om arbeidsledighet, skilsmisse og sykdom vil derimot avhenge av de konkrete omstendighetene. Lovavdelingen uttaler at den konkrete utformingen av en eventuell forespørsel om å gi opplysninger knyttet til slike forhold antakelig vil kunne få betydning for vurderingen av om relevanskravet er oppfylt.

Banklovkommisjonen antar etter dette at personopplysningslovens regler for behandling av personopplysninger ikke utgjør en begrensning med hensyn til hvilken informasjon som kan ligge til grunn for kredittvurderinger, når kredittvurderingen er en forutsetning for at banken skal være villig til å gi et lånetilbud til den registrerte. Personopplysningsloven §§ 8 og 11 utgjør derfor ikke en hindring med hensyn til å innføre en bestemmelse om frarådningsplikt i kredittkjøploven tilsvarende frarådningsplikten i finansavtaleloven § 47.

Kapittel 3
Frarådningsplikt i et kontraktsrettslig perspektiv

3.1 Innledning

Bestemmelsen om frarådningsplikt i finansavtalelovens § 47 anses i hovedsak å være en kodifisering av det som følger av ulovfestede prinsipper om lojalitetsplikt i kontraktsforhold, se sitat ovenfor i avsnitt 2.3.1. Også avtaleloven §§ 33 og 36 kan ses på som utslag av alminnelige rettsprinsipper på kontraktsområdet. Ved unnlatt frarådning vil det etter omstendighetene kunne foreligge en mangel ved avtaleinngåelsen, slik at kredittavtalen er å betrakte som ugyldig etter avtaleloven §§ 33 og 36, eller etter de ulovfestede reglene om lojalitetsplikt, se nedenfor avsnitt 3.2 til 3.4. Har kredittyteren direkte eller gjennom markedsføring, fremstilt kredittordningen eller kredittkjøpet som vesentlig gunstigere for forbrukeren enn det som egentlig er tilfellet, kan dette gi grunnlag for lemping av kontrakten etter avtaleloven § 36, se avsnitt 3.4.

Det finnes også bestemmelser om frarådningsplikt i håndverktjenesteloven § 7 og bustadoppføringslova § 8. Håndverktjenesteloven § 7 fastsetter at dersom tjenesteyteren før avtale er inngått eller før arbeidet er påbegynt, må anta at prisen for en reparasjon vil stå i misforhold til det tingen er verd i reparert stand, eller for øvrig at tjenesten ikke vil bli til rimelig nytte for forbrukeren, skal tjenesteyteren orientere forbrukeren om det. Bustadoppføringslova § 8 krever at dersom entreprenøren ut fra sin fagkunnskap må se at forbrukeren ikke er tjent med å få arbeidet utført etter avtalen, skal entreprenøren si fra om det. For begge bestemmelsene er det gitt regler om lemping ved manglende frarådning. Kjøpsloven §§ 18 og 19 og forbrukerkjøpsloven §§ 16 og 17 får anvendelse når tingen ikke svarer til opplysninger som selgeren har gitt. Ifølge kjøpsloven § 18 gjelder lovens regler om mangler også når tingen ikke svarer til opplysninger som selgeren i sin markedsføring eller ellers har gitt om tingen, dens egenskaper eller bruk, og som kan antas å ha innvirket på kjøpet. Kjøpsloven § 19 fastsetter at også for ting som er solgt «som den er» eller med liknende alminnelig forbehold, foreligger mangel når tingen ikke svarer til opplysninger som selgeren har gitt om tingen, dens egenskaper eller bruk, og som kan antas å ha innvirket på kjøpet. Tilsvarende gjelder dersom selgeren ved kjøpet har forsømt å gi opplysning om vesentlige forhold ved tingen eller dens bruk som han måtte kjenne til og som kjøperen hadde grunn til å regne med å få, såfremt unnlatelsen kan antas å ha innvirket på kjøpet, eller dersom tingen er i vesentlig dårligere stand enn kjøperen hadde grunn til å regne med etter kjøpesummens størrelse og forholdene ellers. Etter forbrukerkjøpsloven § 16 har tingen en mangel blant annet dersom selgeren ved kjøpet har forsømt å opplyse om forhold ved tingen eller dens bruk som han eller hun burde kjenne til, og som forbrukeren hadde grunn til å regne med å få, dersom unnlatelsen kan antas å ha virket inn på kjøpet, eller dersom tingen ikke svarer til opplysninger som selgeren i sin markedsføring eller ellers har gitt om tingen eller dens bruk. Dette gjelder med mindre selgeren viser at opplysningene før kjøpet er rettet på en tydelig måte, eller at opplysningene ikke kan ha innvirket på kjøpet. Forbrukerkjøpsloven § 17 fastsetter at det samme gjelder dersom tingen er solgt «som den er» eller med lignende alminnelig forbehold. Etter § 17 foreligger også en mangel når tingen er i dårligere stand enn forbrukeren med rimelighet hadde grunn til å forvente på bakgrunn av forbeholdet, kjøpesummens størrelse og forholdene ellers. Både kjøpsloven og forbrukerkjøpsloven har bestemmelser om lemping dersom selger ikke har gitt de opplysninger som kreves etter loven.

Kredittkjøploven §§ 4 og 5 pålegger kredittyteren en særlig opplysningsplikt overfor kunden før kredittkjøpsavtale eller kontokredittavtale inngås (se ovenfor avsnitt 2.1.3). I henhold til bestemmelsene skal forbrukeren få opplysninger om blant annet kontantpris og kontantinnsats, kredittkjøpspris, effektiv rente og betalingsplan. Opplysningene skal sette forbrukeren i stand til å vurdere innholdet i den kreditten som tilbys, og om hans økonomi tillater at han påtar seg denne forpliktelsen. Kredittkjøploven pålegger imidlertid ikke kredittyter en plikt til å frarå låntaker å oppta lånet selv om kredittyter må anta at forbrukeren befinner seg i villfarelse med hensyn til sin egen situasjon, dvs. at økonomisk evne eller andre forhold på låntakerens side tilsier at denne bør overveie å avstå fra å

ta opp lånet. Etter omstendighetene vil likevel en manglende frarådning i slike tilfelle kunne føre til at kredittavtalen er ugyldig eller må lempes etter ulovfestede rettsregler, eller etter bestemmelser i avtaleloven.

Når det gjelder spørsmålet om en banks frarådningsplikt, har Bankklagenemnda lagt til grunn at det skjedde en endring i rettstilstanden i retning av å pålegge institusjonene større forpliktelser da finansavtaleloven trådte i kraft 1. juli 2000 (se omtale av BKN-03140 i avsnitt 2.3.3.1). Før den tid var det prinsippet om «håpløst foretakende», jf. Rt. 1959 side 1048, som dannet utgangspunkt for vurderingen. Selv om en manglende frarådning kan føre til at kredittavtalen faller bort eller lempes etter ulovfestede regler eller avtalelovens regler, vil trolig en lovfestet plikt til å frarå således gå lenger og lettere kunne føre til at avtalen bortfaller eller lempes. En lovfestet frarådningsplikt vil også gi et sikrere holdepunkt for rettspraksis som kan gi grunnlag for en rettsutvikling i retning av en mer markert lojalitetsplikt i kredittforhold. Nedenfor skal det vurderes om frarådningsplikten, slik den kommer til uttrykk i finansavtaleloven § 47, går lenger enn en frarådningsplikt som kan utledes av ulovfestede regler eller avtaleloven §§ 33 og 36.

3.2 Alminnelige kontraktsrettslige regler

På områder hvor det ikke er lovfestet en særlig regel om frarådningsplikt, kan det ved vurderingen av om manglende frarådning skal føre til at en avtale skal settes til side eller lempes, ses hen til de alminnelige ulovfestede regler om lojalitetsplikt i kontraktsforhold. Dette gjelder også innenfor området for kredittavtaler. Her tilsier lojalitetsplikten at kredittinstitusjonen – i forlengelse av sin plikt til forsvarlig kredittvurdering og ut fra institusjonens stilling som den profesjonelle part i låneforholdet – i visse tilfeller bør råde kunden fra å ta opp lån. Dersom kredittinstitusjonen var klar over at låntaker på tidspunktet for låneopptaket befant seg i villfarelse med hensyn til sin økonomiske situasjon, og likevel ikke har rådet kunden fra å ta opp lånet, kan således kredittavtalen være ugyldig etter ulovfestede regler om lojalitetsplikt herunder frarådningsplikt. Eventuelle forsømmelser når det gjelder plikten til å frarå vil altså i slike tilfeller vanskelig kunne forenes med alminnelige prinsipper i norsk rett om redelighet og god tro i avtaleforhold, eller være i samsvar med krav til god bankpraksis. Hvorvidt en frarådningsplikt, slik den kommer til uttrykk i finansavtaleloven § 47, går lenger enn den frarådningsplikten som kan utledes av ulovfestede regler, er imidlertid usikkert.

Forbrukertvistutvalget har behandlet tre saker som gjaldt kjøp av støvsugere ved dørsalg hvor det ble klaget over ufullstendig informasjon om kredittkjøpet, se avsnitt 2.3.3.2. I disse sakene la Forbrukertvistutvalget til grunn at det forelå en frarådningsplikt etter analogi fra finansavtaleloven § 47. Forbrukertvistutvalget viste til at det kunne reises spørsmål om den aktuelle varens bruksegenskaper og funksjoner kunne forsvare den høye prisen, sammenlignet med andre varer som kan kjøpes i butikk. Selgeren måtte derfor ha plikt til å bevisstgjøre og orientere forbrukeren om forholdet mellom varens pris og dens egenskaper og nytte for vanlige forbrukere. Utvalget uttalte at dette særlig gjelder i tilfeller hvor forbrukeren må ta opp lån eller etablere annen type kreditt for å kunne betale for varen, og selgeren selv formidler lånet eller kreditten. I slike tilfeller må det påhvile selgeren en rådgivningsplikt, som kan grense opp mot slik frarådningsplikt som er hjemlet i finansavtaleloven § 47. Det ble også uttalt at selv om finansavtalelovens regel ifølge § 44 annet ledd ikke gjelder for kreditt som omfattes av kredittkjøploven, må de tanker og prinsipper som regelen gir uttrykk for ha overføringsverdi også til kjøp ved dørsalg hvor selgeren formidler kreditt til finansiering av kjøpet. Utvalget påpekte at manglende rådgivning om disse forholdene i forbindelse med kjøpet må kunne føre til at kjøpsavtalen kjennes ugyldig etter avtaleloven §§ 33 og 36 samt ulovfestede regler om lojalitet i kontraktsforhold.

Banklovkommisjonen vil påpeke at disse avgjørelsene også gjelder plikten til å frarå i kredittkjøp, ikke bare kredittavtaler. Det kunne i denne sammenheng også vært vist til forbrukerkjøpsloven § 15 annet ledd bokstav c som sier at såfremt annet ikke følger av avtalen, skal tingen passe for et bestemt formål som selgeren var eller måtte være kjent med da kjøpet ble inngått, hvis selgeren har akseptert dette formålet eller forbrukeren ellers har hatt rimelig grunn til å bygge på selgerens sakkunnskap og vurdering.

Også Bankklagenemnda har lagt til grunn at kredittyter, i forhold til kreditter mv. som omfattes av kredittkjøploven, etter omstendighetene kan ha en frarådningsplikt etter ulovfestede regler om lojalitet i kontraktsforhold, se omtale av sak BKN-06058 i avsnitt 2.3.3.1. Det kan også vises til norsk rettspraksis, se nedenfor avsnitt 3.3.

Når det gjelder rettspraksis i andre land, kan det innenfor finansavtalelovens område vises til en fransk høyesterettsdom av 24. februar 1993 hvor gjelden til et ektepar ble lempet blant annet fordi

långiveren ble antatt å ha hatt kjennskap til misforholdet mellom pantelånet og panteobjektets (boligens) verdi uten å informere låntakerne.

3.3 Avtaleloven § 33

Avtaleloven § 33 vil generelt sett ramme avtaler hvor også ulovfestede regler om lojalitetsplikt ville ført til at avtalen var å betrakte som ugyldig. Det følger av avtaleloven § 33 at en avtale er ugyldig når det foreligger en mangel ved løftegiverens vilje, som gjør det uredelig av løftemottakeren å gjøre løftet gjeldende etter dets innhold. I henhold til bestemmelsen er den ene parts viljeserklæring ikke bindende «hvis det paa grund av omstændigheter, som forelaa, da den anden part fik kunnskap om erklæringen, og som det maa antages, at han kjente til, vilde stride mot redelighet eller god tro, om han gjorde erklæringen gjeldende».

Dersom det er gitt uriktige, misvisende eller ufullstendige opplysninger ved avtaleinngåelsen, vil det kunne foreligge en mangel ved avtalen, slik at den må anses som ugyldig etter avtaleloven § 33, men også de ulovfestede reglene om opplysningsplikt i kontraktsforhold kunne resultert i ugyldighet. Slike forhold kan ha ført til at forbrukeren har kjøpt på kreditt ut over det hans økonomi tillater. Det vises i denne sammenheng til Rt. 1959 side 1048 hvor en kjøper av fast eiendom fikk kjent kjøpet ugyldig etter avtaleloven § 33, fordi selgeren måtte ha forstått at kjøperen ville få problemer med å finansiere kjøpet. Det ble blant annet lagt vekt på at selgeren var en erfaren forretningsmann, mens kjøperen var uerfaren, og at selgeren forsto at det var et håpløst foretagende for kjøperen å gjennomføre handelen. I Rt. 1984 side 28 kjente Høyesterett en kausjonserklæring ugyldig med den begrunnelse at det ville være i strid med avtaleloven § 33 å gjøre rett etter erklæringen, og at dette i alle tilfelle ville følge av ulovfestede regler om lojalitet i kontraktsforhold.

Det sentrale vilkår for ugyldighet etter § 33 er at det vil stride mot redelighet eller god tro å gjøre gjeldende rett etter avtalen. Fastsettelsen av hva som er uredelig må skje etter en objektiv vurdering, dvs. at det er uten betydning hva mottakeren selv mener er redelig eller uredelig. Begrepet redelig er en rettslig standard hvilket innebærer at det rettslige innholdet i begrepet utvikler seg i takt med det som til enhver tid oppfattes som rimelig og rettferdig. Eldre rettsavgjørelser om avtaleloven § 33 er derfor ikke nødvendigvis representative for rettsoppfatningen i dag. Det vil imidlertid ikke nødvendigvis føre til ugyldighet at det vil være uredelig å kreve rett etter avtalen. At det vil være uredelig må skyldes at mottakeren «må antas» å ha kjennskap til bestemte omstendigheter. Det vil ikke være uredelig av mottakeren å kreve rett etter avtalen dersom han ikke kjente til de omstendighetene som ville fått løftegiveren til å handle annerledes. Videre er det et vilkår etter avtaleloven § 39 at disse faktiske forhold må foreligge på det tidspunkt løftet kommer til mottakerens kunnskap.

I de tilfellene hvor løftegiveren har mangelfull informasjon om forhold av betydning for avtaleinngåelsen, som løftemottakeren kjenner til, kan det reises spørsmål om løftemottakeren har plikt til å opplyse om disse forholdene. Det vil ikke foreligge opplysningsplikt i enhver situasjon selv om løftemottakeren vet at den andre parten ikke ville inngått avtalen dersom han kjente til visse omstendigheter, for eksempel hvis selger vet at kjøper kunne fått varen billigere hos en annen selger eller kredittyter ved at den konkurrerende banken har en gunstigere rente. Det avgjørende etter § 33 vil være om det vil stride mot redelighet å gjøre løftet gjeldende når løftemottakeren sitter med opplysninger som løftegiveren ikke har kunnskap om. Hvorvidt det foreligger opplysningsplikt vil blant annet bero på partenes stilling, se ovenfor om Rt. 1959 side 1048.

Også finansavtaleloven får anvendelse dersom løftemottakeren «må antas» å ha kjennskap til visse omstendigheter. Aktsomhetsnormen i de to bestemmelsene er således den samme. Etter begge bestemmelsene må disse omstendighetene foreligge på tidspunktet for avtaleinngåelsen. I finansavtaleloven § 47 er det imidlertid ikke et vilkår for lemping at det vil stride mot redelighet å gjøre avtalen gjeldende. På dette punkt vil trolig § 47 lettere føre til lemping enn avtaleloven § 33 hvor ugyldighet forutsetter at det må være uredelig å gjøre avtalen gjeldende etter dens innhold.

Er alle vilkårene for å anvende § 33 til stede, får ikke avtalen rettsvirkninger etter sitt innhold, det vil si at avtalen ikke kan kreves oppfylt. Når det gjelder kredittavtaler, vil dette bety at avtalen skal «nullstilles», dvs. kredittyter kan ikke kreve at avtalen skal oppfylles, og låntakeren skal betale tilbake det han har lånt. Sanksjonen etter finansavtaleloven § 47 er at låntakers forpliktelse «lempes for så vidt dette finnes rimelig». Manglende frarådning vil i slike tilfeller kunne medføre at restfordringen bortfaller helt eller delvis, renten reduseres, nedbetalingstiden forlenges mv. Sanksjonsmulighetene er således langt flere etter § 47. Det presiseres at § 47 ikke er til hinder for at de avtalerettslige ugyldighetsregler anvendes i stedet.

3.4 Avtaleloven §§ 36 og 37

Avtaleloven § 36 åpner for at en avtale kan settes til side eller endres hvis det vil være urimelig eller i strid med god forretningsskikk å gjøre den gjeldende. I annet ledd nevnes en del forhold som skal tillegges vekt ved vurderingen av om en avtale kan settes til side eller endres. Det skal ikke bare tas hensyn til avtalens innhold, partenes stilling og forhold ved avtalens inngåelse, men også til senere inntrådte forhold og omstendighetene for øvrig. I henhold til tredje ledd gjelder bestemmelsen tilsvarende når det vil virke urimelig å gjøre gjeldende handelsbruk eller annen kontraktsrettslig sedvane.

I urimelighetsvurderingen skal det for det første tas hensyn til avtalens innhold. Hvorvidt det er urimelig å gjøre rett gjeldende etter avtalen, må vurderes ut fra avtalen som helhet. Selv om avtalen er urimelig for én av kontraktspartene på ett punkt, kan dette oppveies av at avtalen stiller parten bedre enn hva som er vanlig på ett annet punkt. Loven legger også opp til en totalvurdering, slik at alle forhold ved avtalen må ses i sammenheng. Et forhold som alene kan oppfattes som uheldig, vil ikke nødvendigvis føre til at avtalen er urimelig, men vil sammen med et annet slikt forhold kunne føre til at avtalen er urimelig og dermed ugyldig etter § 36. De andre ugyldighetsreglene regulerer ikke direkte forhold som medfører ugyldighet grunnet avtalens innhold.

Ved vurderingen av om avtalen er urimelig skal det også tas hensyn til partenes stilling. Partenes stilling kan referere til det innbyrdes styrkeforholdet mellom partene. At styrkeforholdet mellom partene er ulikt, vil imidlertid ikke i seg selv føre til ugyldighet etter avtaleloven § 36. Hvis styrkeforholdet ikke har påvirket avtalens tilblivelse eller innhold, vil det ikke være behov for en avtalerettslig revisjon. Henvisningen til partenes stilling åpner også for å ta hensyn til partenes forståelse av innholdet i avtalen. Hvis en part ikke forsto at innholdet i avtalen var urimelig for han – for eksempel ikke forsto at den effektive renten på et lån var urimelig høy – vil dette kunne betraktes som et moment i favør av lemping.

Et annet forhold som skal tillegges vekt ved vurderingen av om det er rimelig å gjøre rett gjeldende etter avtalen eller ikke, er forhold ved avtalens inngåelse. Bestemmelsen forutsetter ikke at ugyldighet eller revisjon etter § 36 bare kan gjøres gjeldende overfor en adressat som ikke er i god tro ved avtaleinngåelsen. Det vil således ikke være avgjørende om parten kjenner eller ikke kjenner bestemte faktiske forhold som anses som relevante ved bedømmelsen av om avtalen er urimelig eller ikke. Bestemmelsen går således lenger enn avtaleloven § 33 som krever at mottakeren må antas å ha kjennskap til bestemte omstendigheter, og finansavtaleloven § 47 som forutsetter at kredittyter kjenner til visse omstendigheter som gjør at han bør fraråde låntaker å ta opp lånet. I vurderingen av om § 36 får anvendelse, må det likevel tillegges vekt dersom adressaten for et løfte ikke kjente til de omstendigheter som brukes som innvendinger mot avtalen. Dette bør betraktes som et vesentlig moment – er adressaten i god tro, bør det kreves ganske mye før det kan konkluderes med at det var urimelig å gjøre rett etter avtalen, se Hov, Jo: Avtaleslutning og ugyldighet. Oslo 1995 side 153.

Til forskjell fra andre ugyldighetsregler, som i det vesentligste regulerer forhold ved avtalens inngåelse, regulerer § 36 både tilfeller der avtalen er ugyldig fra begynnelsen, og tilfeller der avtalen er ugyldig grunnet etterfølgende omstendigheter. Avtalen kan således også være urimelig etter § 36 på grunn av senere inntrådte forhold. Det er flere regelsett som gir en part rett til å kreve at en avtale skal falle bort eller endres på grunn av forhold som har inntruffet etter avtaleslutningen. For det første finnes en ulovfestet regel om at plikten etter en avtale kan falle bort eller modifiseres hvis avtalen er inngått under en forutsetning som senere brister, såkalt bristende forutsetninger. Forutsetningen må ha vært motiverende for løftegiveren, den må ha vært vesentlig og synbar for adressaten og dessuten være relevant, dvs. at det må være rimelig å ta hensyn til den. Videre inneholder lovgivningen om de enkelte kontraktstyper regler om at visse avtaleplikter endres eller modifiseres hvis det er umulig eller byrdefullt å oppfylle dem. Plikten til å oppfylle faller bort hvis oppfyllelse innebærer så stor ulempe eller omkostning at det vil stå i vesentlig misforhold til den berettigedes interesse i å kreve oppfyllelse, se kjøpsloven § 23, håndverktjenesteloven § 14 og avhendingsloven § 4-2. Adgang til avtalerevisjon etter § 36 bør begrenses til tilfeller hvor de etterfølgende forholdene ikke med rimelighet kunne forutses ved avtaleslutningen. Det må også være rimelig å la motparten bære risikoen for de endrede forholdene. En særlig type etterfølgende forhold som kan gjøres gjeldende etter avtaleloven § 36 er at en mister arbeidet, blir alvorlig syk eller lignende. Begivenhetene må imidlertid fremtre som uventet, og må innebære at muligheten for å kunne oppfylle kontrakten blir markert vanskeliggjort. Verken finansavtaleloven § 47 eller avtaleloven § 33 åpner for å ta hensyn til etterfølgende forhold. I avtaleloven § 33 er det et vilkår for

at avtalen skal være ugyldig at ugyldighetsgrunnen forelå på det tidspunkt mottakeren fikk løftet til sin kunnskap (se avsnitt 3.3). Avtalen har i slike tilfelle vært ugyldig fra avtaleinngåelsen, og har vært bygget på uriktige forutsetninger.

Endelig skal det ved urimelighetsvurderingen også legges vekt på «omstendighetene for øvrig». Hvilke omstendigheter som kan tas i betraktning må treffes ut fra skjønn. Det kan i denne vurderingen for eksempel få betydning at kontraktsvilkår er skrevet med liten skrift eller at det er brukt unødig mange fremmedord eller tekniske begreper (se Jo Hov side 160).

Når det gjelder sanksjonsmulighetene, er det også forskjell på § 33 og § 36 idet en avtale som strider mot § 33 ikke kan kreves oppfylt, mens § 36 innebærer at avtalen helt eller delvis kan settes til side eller endres. Sanksjonsmulighetene etter avtaleloven § 36 er således tilnærmet de samme som etter finansavtaleloven § 47 som sier at låntakerens forpliktelser kan lempes for så vidt dette finnes rimelig.

EU-direktiv 93/13/EØF (vedlegg 6) om urimelige standardiserte avtalevilkår i forbrukeravtaler, er gjort til en del av EØS-avtalen og inkorporert i norsk rett ved avtaleloven § 37 som har regler for vilkår som ikke er individuelt forhandlet, og som inngår i en avtale mellom en forbruker og en næringsdrivende. I tillegg til å regulere visse sider av anvendelsen av § 36, har bestemmelsen også regler om tolkning av standardiserte avtalevilkår. Første ledd nr. 1 fastsetter at det ved anvendelsen av § 36 skal tas hensyn til forhold som nevnt i § 36 annet ledd. Senere inntrådte forhold skal likevel ikke tillegges betydning til skade for forbrukeren med den virkning at et avtalevilkår som ellers ville blitt ansett som urimelig, blir ansett som rimelig. Videre bestemmer første ledd nr. 2 at hvis ett eller flere avtalevilkår medfører en betydelig skjevhet til skade for forbrukeren i de rettigheter og plikter partene har etter avtalen, kan forbrukeren ved anvendelsen av § 36 kreve at avtalen for øvrig skal være bindende for partene, dersom den kan bestå med uforandret innhold. Utgangspunktet vil dermed være at de urimelige avtalevilkårene settes til side, men at avtalen for øvrig består. At tilsidesettelse av urimelige kontraktsvilkår likevel kan føre til at hele avtalen settes til side, fremgår av reservasjonen «dersom den kan bestå med uforandret innhold». Ved tvil om tolkningen av et avtalevilkår, skal vilkåret tolkes til fordel for forbrukeren, og en næringsdrivende som hevder at et avtalevilkår er individuelt forhandlet må godtgjøre dette, jf. første ledd nr. 3 og 4.

Det antas at en manglende frarådning lettere vil føre til at avtalen lempes etter finansavtaleloven § 47 enn etter avtaleloven § 36, jf. § 37, blant annet fordi avtalelovens bestemmelser krever at det vil være urimelig eller være i strid med god forretningsskikk å gjøre avtalen gjeldende.

3.5 Angrerett

Lov 21. desember 2000 nr. 105 om opplysningsplikt og angrerett m.v. ved fjernsalg og salg utenfor fast utsalgssted (angrerettloven) gjelder ved salg av varer og tjenester til forbrukere, når selgeren eller tjenesteyteren opptrer i næringsvirksomhet og avtalen inngås ved fjernsalg eller salg utenfor fast utsalgssted. Fjernsalg er ifølge lovens § 6 bokstav a salg der forberedelse og inngåelse av en avtale skjer utelukkende ved bruk av fjernkommunikasjon, forutsatt at selgeren eller tjenesteyteren i sin markedsføring tilbyr eller oppfordrer til inngåelse av avtaler på denne måten. Salg utenfor fast utsalgssted er salg der forbrukeren inngår avtale eller inngir kjøpetilbud ved telefonsamtale etter uanmodet oppringning fra selgeren eller tjenesteyteren, jf. § 6 bokstav d.

I henhold til angrerettloven § 11 har forbrukeren rett til å gå fra avtalen ved å gi melding til selgeren innen 14 dager etter at hele varen og de opplysninger som kreves med hjemmel i lovens kapittel 3 er mottatt på foreskreven måte. Ved fjernsalg løper fristen uansett ut senest 3 måneder etter at varen er mottatt, eller etter 1 år dersom opplysninger om angrerett ikke er gitt.

Når det gjelder avtaler om finansielle tjenester er det gitt særlige regler om angrerett i lovens §§ 22a flg. Ifølge § 22a har forbrukeren rett til å gå fra avtalen *ved fjernsalg* innen 14 dager ved å gi melding til tjenesteyteren. For avtaler om livsforsikring og individuelle pensjonsavtaler er fristen 30 dager. Etter annet ledd løper fristen fra avtalen er inngått eller, ved livsforsikringsavtaler, fra forbrukeren har fått melding om at avtalen er inngått, forutsatt at avtalevilkårene og opplysningene som kreves med hjemmel i § 9a første ledd er mottatt på foreskreven måte. Lovens § 9a fastsetter at i rimelig tid før forbrukeren blir bundet av avtalen skal tjenesteyteren gi forbrukeren alle avtalevilkår og alle opplysninger som kreves etter § 7a, skriftlig eller på varig medium. Dersom opplysningsplikten først oppfylles etter avtaleinngåelsen eller melding om at en livsforsikringsavtale er inngått, løper fristen fra det tidspunktet opplysningsplikten er oppfylt.

I henhold til § 22e har forbrukeren rett til å gå fra avtalen *ved salg utenfor fast utsalgssted* ved å gi melding til tjenesteyteren innen 14 dager etter at de opplysningene som kreves med hjemmel i § 9c er mottatt på foreskreven måte. Lovens § 9c bestemmer at i forbindelse med inngåelse av en avtale om finansielle tjenester som inngås utenfor fast utsalgssted, skal tjenesteyteren gi forbrukeren opplysninger som nevnt i § 7a første ledd bokstav j og k på et varig medium som forbrukeren råder over. Etter § 7a bokstav j og k skal tjenesteyteren gi forbrukeren opplysninger om forbrukeren har angrerett eller ikke, den eventuelle angrefristens lengde, vilkår for å bruke angreretten, herunder hvilket beløp som kan bli avkrevd ved bruk av angreretten, hvordan angreretten kan brukes, samt om følgende av å ikke bruke angreretten.

Bestemmelsene om angrerett kan i noen grad redusere behovet for en frarådningsplikt i kredittkjøp, fordi låntakeren kan gå fra avtalen dersom han innser at han ikke har evne til å betjene lånet. Dette gjelder imidlertid bare i den utstrekning kredittavtalen faller innenfor angrerettlovens virkeområde. Det forutsetter også at låntaker ikke befinner seg i villfarelse med hensyn til sin økonomiske situasjon. Angreretten må dessuten som hovedregel gjøres gjeldende innen 14 dager etter at låntaker har mottatt de opplysninger som kreves etter loven. Ved fjernsalg og salg utenfor fast utsalgssted skal det første avdraget gjerne først betales flere måneder etter avtaleinngåelsen, og dette gir ikke låntaker et incitament til å tenke igjennom sin økonomiske situasjon før angrefristen er utløpt.

3.6 Salgspant

Ved kjøp på avbetaling har utgangspunktet vært at selgeren selv yter kreditt. I slike tilfelle vil selgeren ofte forbeholde seg eiendomsretten til tingen inntil kravet er betalt eller forbeholde seg salgspant i tingen for sitt krav på kjøpesummen. Salgspantet er således sikkerhet for riktig betaling fra forbrukeren og kan tas tilbake dersom forbrukeren ikke har evne eller vilje til å betale fastsatte renter og avdrag på lånet. I henhold til kredittkjøploven § 14 er det panteloven som regulerer avtalen om salgspant og salgspantets rettsvern overfor forbrukerens kreditorer og konkursbo, jf. panteloven §§ 3-14 flg. Panteretten gir kredittyteren en fortrinnsrett foran andre kreditorer til å få dekning i verdien av den gjenstanden som forbrukerkredittkjøpet gjelder. Ved avbetalingskjøp er det kravet på kjøpesummen som sikres ved slik panterett. Selgeren kan således selge gjenstanden på nytt og bruke salgsutbyttet til å dekke sitt tilgodehavende hos kjøperen. Det har etter hvert blitt mer vanlig at selgeren avtaler med banken at den skal yte et avdragslån direkte til forbrukeren (lånekjøp) som sikres med salgspant i det som selges (panteloven §§ 3-14). Ved lånekjøp må panteretten knyttes til det lån som forbrukeren har fått og brukt til å betale kjøpesummen med.

Kredittkjøploven innholder som nevnt krav til skriftlig utforming av låneavtalen, se avsnitt 2.1. Ved kredittkjøp som er sikret ved salgspant er det knyttet særlige rettsvirkninger til at skriftformen er iakttatt. I henhold til panteloven § 3-17 er skriftlig avtale om salgspant et vilkår for at salgspantet skal få rettsvern slik at tingens verdi bare kan benyttes til å dekke kredittyters krav, og ikke gå til å dekke krav fra forbrukerens øvrige kreditorer eller konkursbo. Avtalen må dessuten inngås senest samtidig med at tingen blir overgitt til forbrukeren, og avtale om salgspant i motorvogn må tinglyses på kjøperens blad i Løsøreregisteret, jf. panteloven § 3-17 første og tredje ledd. Ifølge fjerde ledd må avtalen også særskilt nevne de ting som panteretten skal omfatte og den kjøpesum eller det innkjøpslån den skal sikre.

Panteloven har ikke regler om hvordan kredittyteren kan utnytte salgspantet for å oppnå dekning hvis forbrukeren ikke overholder sin betalingsplikt. Etter tvangsfullbyrdelsesloven § 9-2 er grunnlaget for kredittyterens rett til å kreve ting med salgspant tilbakelevert og solgt foruten de alminnelige tvangsgrunnlag og skriftlig avtale om salgspant etter panteloven § 3-17, at avtalen inneholder opplysninger som nevnt i kredittkjøploven § 4 første ledd bokstav a til e, dvs. opplysninger om kontantpris og kontantinnsats, kredittkostnadene og kredittkjøpsprisen, samt betalingsplan. Ifølge kredittkjøploven § 15 er det et vilkår for utlevering at forbrukerens mislighold gjelder et beløp av noen betydning og har en viss varighet, som hovedregel minst en måned forsinkelse med betalingen av en tiendedel av kredittkjøpsprisen eller to avdrag. De nærmere regler for oppgjøret etter utlevering fremgår av kredittkjøploven §§ 16 og 17. Forbrukeren skal godskrives tingens verdi, og verdien av tingen skal benyttes til å dekke kredittyterens tilgodehavende. Er verdien av tingen større enn gjelden, skal det overskytende betales til forbrukeren, men er verdien mindre hefter han fortsatt for den udekkede delen. I henhold til kredittkjøploven § 18 er det tvangsfullbyrdelsesloven som har regler om fremgangsmåten ved tilbakelevering, se lovens §§ 9-4 flg.

Formålet med kredittkjøplovens regler om utlevering av tingen og etteroppgjøret mellom par-

tene er å hindre at et betalingsmislighold får urimelige harde virkninger for forbrukeren, se Selvig, Erling: Kjøpsrett til studiebruk. Oslo 2006 side 212. Loven har derfor regler som skal forhindre at kredittyteren søker dekning på andre måter enn det loven selv anviser. Kredittyteren kan således ikke forbeholde seg rett til å ta tingen tilbake på annen måte, jf. kredittkjøploven § 14. Forsøker kredittyteren å få dekning i noe annet som forbrukeren eier, kan forbrukeren som regel kreve at kredittyteren først prøver å få dekket gjelden ved å utnytte salgspantet, dvs. ved utlevering og oppgjør etter kredittkjøplovens regler, jf. lovens § 19. Bare dersom dette ikke gir kredittyteren full dekning, kan han holde forbrukeren ansvarlig på annen måte.

Regelen om frarådningsplikt i finansavtaleloven § 47 skal forebygge at kjøper kommer i en situasjon hvor han ikke klarer å betjene et lån, mens reglene om salgspant får virkning dersom låntaker ikke har evne eller vilje til å betale renter og avdrag på et allerede innvilget lån. Bestemmelsene om salgspant vil derfor ikke redusere behovet for en frarådningsplikt i kredittkjøp.

3.7 Forbrukerkjøpslovens opplysningspliktsregler

I henhold til forbrukerkjøpsloven § 15 skal tingen være i samsvar med de krav til art, mengde, kvalitet, andre egenskaper og innpakning som følger av avtalen. Tingen skal blant annet passe for de formål som tilsvarende ting vanligvis brukes til og svare til det som forbrukeren har grunn til å forvente ved kjøp av en slik ting når det gjelder holdbarhet og andre egenskaper. Tingen skal også passe for et bestemt formål som selgeren var eller måtte være kjent med da kjøpet ble inngått, hvis selgeren har akseptert dette formålet eller forbrukeren ellers har hatt rimelig grunn til å bygge på selgerens sakkunnskap og vurdering.

Ifølge § 16 første ledd har tingen en mangel dersom den ikke er i samsvar med ett eller flere av kravene i § 15 (bokstav a). Tingen har også en mangel dersom selgeren ved kjøpet har forsømt å opplyse om forhold ved tingen eller dens bruk som han eller hun burde kjenne til, og som forbrukeren hadde grunn til å regne med å få, dersom unnlatelsen kan antas å ha virket inn på kjøpet (bokstav b). Tilsvarende gjelder dersom tingen ikke svarer til opplysninger som selgeren i sin markedsføring eller ellers har gitt om tingen eller dens bruk, dersom selgeren ikke viser at opplysningene før kjøpet er rettet på en tydelig måte, eller at de ikke kan ha innvirket på kjøpet (bokstav c). Forbrukerkjøpsloven § 17 fastsetter at selv om tingen er solgt «som den er» eller med lignende alminnelig forbehold, foreligger det en mangel når tingen er i dårligere stand enn forbrukeren med rimelighet hadde grunn til å forvente på bakgrunn av forbeholdet, kjøpesummens størrelse og forholdene ellers, eller når det foreligger forhold som nevnt i § 16 første ledd bokstav b eller c.

Opplysningene fra selgeren skal blant annet sette forbrukeren i stand til å vurdere om varen er tilpasset hans behov. Loven pålegger imidlertid ikke selger å gjøre en vurdering av om forbrukeren burde kjøpe varen, eller en plikt til å fraråde forbrukeren å kjøpe varen dersom han mener varen ikke er tilpasset forbrukerens behov. Dette i motsetning til håndverktjenesteloven § 7 som fastsetter at dersom tjenesteyteren må anta at prisen for en reparasjon vil stå i misforhold til det tingen er verd i reparert stand, eller at tjenesten ikke vil bli til rimelig nytte for forbrukeren, skal tjenesteyteren orientere forbrukeren om det. Det samme gjelder bustadoppføringslova § 8 som krever at dersom entreprenøren ut fra sin fagkunnskap må se at forbrukeren ikke er tjent med å få arbeidet utført etter avtalen, skal entreprenøren si fra om det.

Forbrukerkjøpsloven § 26 fastsetter at dersom det foreligger en mangel og dette ikke skyldes forbrukeren eller forhold på forbrukerens side, kan forbrukeren holde kjøpesummen tilbake etter § 28, velge mellom retting og omlevering i samsvar med §§ 29 og 30, kreve prisavslag etter § 31, kreve heving etter § 32, eller kreve erstatning etter § 33. Sanksjonsmulighetene er således tilnærmet de samme som etter finansavtaleloven § 47 som fastsetter at ved en manglende frarådning kan låntakers forpliktelse lempes for så vidt dette finnes rimelig.

Kapittel 4
Internasjonale forhold

4.1 EUs arbeide med regulering av forbrukerkredittavtaler

4.1.1 Innledning

EU har i dag regler i ulike direktiv som kommer til anvendelse på forbrukerkredittforhold. Slike avtaler omfattes for det første av direktiv 87/102/EF vedrørende forbrukerkreditt (inntatt som vedlegg 3). Dette direktivet er endret ved direktiv 90/88/EF (inntatt som vedlegg 4) hva gjelder beregningsreglene og angivelsen av årlig rente og omkostninger for forbrukeren. Ytterligere endringer er gjort i Rdir. 98/7/EF (inntatt som vedlegg 5). Direktivet med endringer er i norsk rett gjennomført i kredittkjøploven. Regler om opplysninger om rente mv. er også inntatt i finansieringsvirksomhetsloven § 2-11. Forbrukerkredittavtaler omfattes også av Rdir. 93/13/EF (inntatt som vedlegg 6) om urimelige kontraktsvilkår i forbrukeravtaler som i norsk rett er dekket av avtaleloven §§ 36 og 37. Videre dekkes slike avtaler av Rdir. 2002/65/EF om fjernsalg av finansielle tjenester til forbrukere. Regler om fjernsalg er i norsk rett inntatt i angrerettloven (lov av 21. desember 2000 nr. 105). Videre omfattes forbrukerkredittavtaler av Rdir. 2005/29/EF om urimelig reklame rettet mot forbrukere som ennå ikke er gjennomført i norsk rett utover de regler som allerede finnes i markedsføringsloven.

I september 2002 vedtok Kommisjonen et forslag til direktiv om harmonisering av medlemsstatenes lover og administrative bestemmelser om forbrukerkreditt, herunder en opphevelse av Rdir. 87/102/EF og endring av Rdir. 93/13/EF. Ved Parlamentets førstegangsbehandling av forslaget ble det vedtatt 152 endringsforslag. I oktober 2004 vedtok Kommisjonen å endre forslaget til direktiv om forbrukerkreditt. Endret forslag til direktiv ble vedtatt av Kommisjonen i november 2005, og er nå til behandling i Rådet (KOM(2005) 483 final/2 2002/0222(COD)), inntatt som vedlegg 7 i utredningen her.

4.1.2 Nærmere om gjeldende direktiv 87/102/EF og 93/13/EF

4.1.2.1 Rådsdirektiv 87/102/EF

Rdir. 87/102/EF er et minimumsharmoniseringsdirektiv. Direktivet er ikke til hinder for at medlemsstatene fastsetter strengere regler for beskyttelse av forbrukerne, jf. direktivets artikkel 15. Direktivet får ikke anvendelse på kreditt ytet til fast eiendom, leieavtaler, avtaler der det ikke betales avdrag eller rente, avtaler der tilbakebetaling skjer med et engangsbeløp og det ikke kreves rente, avtaler knyttet til utsettelse av betaling knyttet til eksisterende kontoer, kreditt på mindre enn 200 ECU og mer enn 20 000 ECU, samt avtaler hvor tilbakebetaling skal skje innen tolv måneder og ikke med mer enn fire avdrag.

Direktivet inneholder krav til hvilke opplysninger som skal gis i kredittavtalen, samt hvilke informasjon som skal gis før eller i forbindelse med inngåelsen av kredittavtalen, jf. artikkel 4 og 5. Forbrukeren skal sikres rett til å si opp og gjøre opp avtalen før forfall, jf. artikkel 8.

Direktivet inneholder videre regler om vern av forbruker i forhold til tjenester og varer som er dekket gjennom kreditten (artikkel 11) og regler om medlemsstatenes tilsyn og kontroll med kredittgivere. Direktivet krever at kredittytere skal ha konsesjon.

4.1.2.2 Rådsdirektiv 93/13/EF

Rdir. 93/13/EF var et første skritt for å etablere et fungerende indre marked for avtaler knyttet til forbrukeres erverv av varer og tjenester og for å beskytte forbrukerne ved slike erverv over landegrensene. Direktivet innebar en tilnærmelse av de ulike medlemslandenes lovgivning og administrative bestemmelser om urimelige kontraktsvilkår i avtaler inngått mellom ervervsdrivende og forbrukere.

Det følger av direktivets art. 3 at:

> «1. A contractual term which has not been individually negotiated shall be regarded as unfair if, contrary to the requirement of good faith, it causes a significant imbalance in the parties'

right and obligations arising under the contract, to detriment of the consumer.

2. A term shall always be regarded as not individually negotiated where it has been drafted in advance and the consumer has therefore not been able to influence the substance of the term, particularly in the context of a pre-formulated standard contract.

The fact that certain aspects of a term or one specific term have been individually negotiated shall not exclude the application of this Article to the rest of a contract if an overall assessment of the contract indicates that it is nevertheless a pre-formulated standard contract.

Where any seller or supplier claims that a standard term has been individually negotiated shall not exclude the application of this Article to the rest of a contract if an overall assessment of the contract indicates that it is nevertheless a pre-formulated standard contract.

Where any seller or supplier claims that a standard term has been individually negotiated, the burden of proof in this respect shall be incumbent on him.

3. The Annex shall contain an indicative and non-exhaustive list of the terms which may be regarded as unfair.»

Direktivet inneholder videre bestemmelser om hva som skal vektlegges ved vurderingen av om et vilkår er å anse som urimelig. Typen av vare/tjeneste skal hensyntas. Det samme gjelder omstendighetene rundt avtaleinngåelsen, jf. artikkel 4. I et vedlegg til direktivet er det tatt inn en ikke uttømmende liste over kontraktsvilkår som vurderes som urimelige.

Direktivet krever videre at medlemsstatene fastsetter virkemidler som medfører at urimelig avtaler kan bringes til opphør. Det er åpnet for at medlemsstatene kan fastsette strengere regler til beskyttelse av forbrukerne enn det direktivet inneholder, jf. artikkel 8. Direktivet er således et minimumsharmoniseringsdirektiv.

Direktivforslaget som EU Kommisjonen fremla i november 2005 innebærer bare mindre justeringer i vedlegget til 93/13/EF som omfatter en liste over kontraktsvilkår som skal betraktes som urimelige.

4.1.3 Forslag til direktiv om forbrukerkredittavtaler

4.1.3.1 Formål

Kommisjonen har tre hovedformål med det nye direktivet om forbrukerkreditt (KOM(2005) 483 final/2 2002/0222(COD)). Disse er beskrevet i Kommisjonens forklarende merknader til direktivforslaget:

- skape betingelser for et fungerende indre marked på området,
- sikre et høyt beskyttelsesnivå for forbrukerne, og
- sikre en klarere EU-regulering ved å omarbeide de tre gjeldende direktiv om forbrukerkreditt (87/102/EF, 90/88/EF og 98/8/EF). (Henvisningen til direktiv 98/8/EF «the placing of biocidal products on the market» er ikke relevant i forhold til forbrukerkreditt og beror antagelig på en skrivefil. Det riktige skal trolig være Rdir. 98/7/EF som gjør endringer i 87/102/EF.)

I forslaget til fortale legger Kommisjonen til grunn at den faktiske og rettslige tilstand, som er resultatet av manglende ensartethet i nasjonale regler i medlemsstatene i form av ulike ufravikelige bestemmelser i de ulike land, medfører konkurransevridning mellom kredittgivere i de ulike land og hindrer et indre marked. Disse vridningene og begrensningene risikerer å påvirke etterspørselen etter varer og tjenesteytelser på tvers av landegrensene.

Kommisjonen peker videre på at det har skjedd en betydelig utvikling i de former for kreditt som forbrukerne tilbys.

4.1.3.2 Harmonisering

Kommisjonen legger i forslaget til fortale (7) og (9) til grunn at det for å skape et velfungerende indre marked for forbrukerkreditt, er nødvendig å innføre en harmonisert fellesskapsramme på en rekke sentrale områder. En fullstendig harmonisering er nødvendig for å sikre at alle forbrukerne i EU sikres samme høye grad av beskyttelse for deres interesser og for å skape et egentlig indre marked. Kommisjonen legger til grunn at medlemsstatene ikke bør kunne beholde eller innføre andre nasjonale bestemmelser enn de som fremgår av direktivforslaget. Nasjonale myndigheter vil således ikke kunne fastsette andre regler på de områder som reguleres av direktivet.

4.1.3.3 Foreslått anvendelsesområde

Utgangspunktet for direktivet er at det finner anvendelse på kredittavtaler inngått av forbrukere. Med «forbruker» menes en fysisk person som inngår rettshandler som omfattes av direktivforslaget, opprettet med et formål som ligger utenfor dennes ervervsmessige virkefelt (forslag til artikkel 3 bok-

stav a). Flere kredittavtaler som inngås av forbrukere er likevel foreslått unntatt fra direktivets anvendelsesområde (se forslaget til artikkel 2). Dette gjelder blant annet:

- kredittavtaler sikret med pant i fast eiendom (eller annen sammenlignbar sikkerhetsstillelse),
- kredittavtaler med samlet kredittbeløp på over 50 000 EUR,
- leiekontrakter (med mindre det fremgår at eiendomsretten til slutt skal overdras til leietaker),
- leasingkontrakter (der det ikke er noen plikt til å kjøpe objektet),
- kredittavtaler der forbrukeren skal tilbakebetale kreditten innen en frist som ikke overskrider tre måneder og er rente- og omkostningsfri,
- kredittavtaler som arbeidsgiver yter sine ansatte som ledd i en bibeskjeftigelse, rentefritt eller til årlige omkostninger i prosent lavere enn dem i markedet og som ikke tilbys offentligheten i alminnelighet,
- kredittavtaler, som vedrører gratis henstand på en eksisterende fordring, og
- kredittavtaler hvor det skjer deponering av en gjenstand som sikkerhet hos kredittgiveren.

For enkelte kredittavtaler gjelder bare enkelte bestemmelser i direktivforslaget. Dette gjelder kredittavtaler i form av kassakreditt. Videre gjelder det:

- kredittavtaler med et samlet kredittbeløp på 300 EUR eller mindre,
- kredittavtaler som inngås av forbrukersammenslutninger på nærmere bestemte vilkår, og
- kredittavtaler om nærmere betingelser for henstand med eller tilbakebetaling av allerede forfalte kreditter.

4.1.3.4 Informasjonsregler

Direktivforslaget inneholder en rekke bestemmelser om krav til informasjon som skal gis forbrukeren på ulike tidspunkter. Reglene gjelder henholdsvis informasjon i reklame, informasjon forut for kontraktsinngåelsen og opplysninger i kredittavtalen. I tillegg inneholder forslaget en bestemmelse om kredittgiveres tilgang til databaser. Disse informasjonskravene går lengre enn det kravene i Rdir. 87/102/EF gjør i dag.

Informasjon i reklame

Når det gjelder informasjon i reklame, følger det av utkastet til artikkel 4 at enhver reklame for kredittavtaler med angivelse av en rentesats eller tallstørrelse vedrørende forbrukeres omkostninger skal inneholde en del standardinformasjon. Denne standardinformasjonen skal inneholde følgende opplysninger og i følgende rekkefølge (med ett eller flere representative eksempler):

- det samlede kredittbeløp,
- de årlige omkostninger i prosent,
- kredittavtalens løpetid,
- avdragenes størrelse, antall og hyppighet, og
- enhver form for gebyrer forbundet med kredittavtalen.

Ved lavere rente i en begrenset periode av kontraktens løpetid, skal årlige omkostninger i prosent beregnet for hele kredittavtalens løpetid opplyses i reklamen. Dersom det er obligatoriske tilknyttede tjenester i forbindelse med kredittavtalen, for eksempel forsikring, skal omkostningene for denne tjenesten også angis sammen med opplysninger om at debitor er forpliktet til å benytte denne tjenesten.

Bestemmelsene i Rdir. 2005/29/EF om urimelig og villedende reklame kommer i tillegg til ovennevnte krav til informasjon i reklame.

Informasjon forut for kontraktsinngåelsen

I direktivforslaget artikkel 5 er det gitt en del generelle prinsipper og krav til den informasjon debitor skal ha før kontraktsinngåelsen. Det er videre fastsatt en mer detaljert liste for hvilke opplysninger informasjonen må inneholde. I medhold av artikkel 7 gjelder disse kravene ikke for leverandører av varer eller tjenesteytelser som bare unntaksvis fungerer som kredittformidlere.

Kredittgiveren, evt. kredittformidleren, er forpliktet til å overholde prinsippet om forsvarlig kredittgivning. Dette innebærer en forpliktelse til å informere forut for avtalen og at kredittgiver skal foreta den påkrevde soliditetsprøvelse på grunnlag av korrekte opplysninger fra forbrukeren og på grunnlag av søking i relevante databaser. Dersom kredittavtalen gir kredittgiver mulighet til å endre det samlede kredittbeløpet etter kontraktens inngåelse, skal kredittgiver ajourføre den finansielle informasjonen som han har til rådighet, og vurdere forbrukers kredittverdighet før det samlede kredittbeløp endres i vesentlig omfang.

I god tid før bindende avtale inngås, skal kredittgiver eller kredittformidler skriftlig eller ved annet varig medium, gi forbruker de nødvendige og vesentlige opplysninger for inngåelsen av den aktuelle avtalen. Disse opplysningene skal omfatte:

- kredittavtalens løpetid,

- det samlede kredittbeløp og betingelsene knyttet til bruk av kredittmuligheten,
- debitorrente, betingelsene for renten, enhver indeks eller referansesats, variabilitetsperioder, -betingelser og -metoder,
- de årlige omkostninger i prosent og de samlede omkostninger i forbindelse med forbrukerkreditten, ved hjelp av et eksempel som skal omfatte alle de finansielle opplysninger og antagelser som brukes til å beregne omkostningene,
- avdragenes størrelse, antall og hyppighet (så vidt mulig i en betalingsplan),
- eventuelt utgifter til forvaltning av konto, omkostninger ved anvendelse av betalingsmiddel og andre omkostninger ved betalingstransaksjoner generelt,
- omkostninger ved inngåelsen av kredittavtalen til andre enn kredittgiver,
- omkostninger knyttet til obligatorisk tilknyttede tjenester,
- gjeldende morarente på informasjonstidspunktet og misligholdsomkostninger,
- den sikkerhet som kreves,
- muligheter for opphevelse av avtalen samt angrefristen og prosedyrene ved bruk av angreretten,
- retten til tilbakebetaling før forfallstidspunktet og omkostningene ved dette, og
- retten til opplysninger om resultatet ved søk i databaser.

Når det gjelder kredittavtaler som inngås gjennom såkalt «taletelefoni» (voice telephony communications) er det ikke nødvendig å gi alle disse opplysningene før kontraktsinngåelse. I disse tilfellene holder det at det gis opplysninger om samlet kredittbeløp og betingelsene for utnyttelse av kredittmuligheten, debitorrenten og betingelsene for denne, avdragenes størrelse, antall og hyppighet, samt de årlige omkostninger i prosent ved hjelp av eksempel og de samlede omkostninger i forbindelse med forbrukerkreditten.

Informasjonsplikten før avtaleinngåelse kan oppfylles ved at det utleveres en kopi av avtaleutkastet.

Dersom avtalen inngås på forbrukerens anmodning ved anvendelse av fjernkommunikasjonsteknikk, kan informasjonen gis umiddelbart etter avtalens inngåelse, dersom det ikke er mulig å gi informasjonen før avtaleinngåelsen.

Medlemsstatene er pålagt å sikre at kredittgiverne, evt. kredittformidlerne, gir forbrukerne tilstrekkelige forklaringer, slik at forbrukeren settes i stand til å vurdere om den tilbudte avtalen er tilpasset hans behov og finansielle situasjon. Forslaget pålegger således ikke at kredittgiver gjør en vurdering av om forbrukeren burde ta - og er i stand til å håndtere - denne gjelden, men at forbrukeren skal ha tilstrekkelig informasjon til selv å kunne gjøre denne vurderingen. Når det gjelder den bistanden forbruker skal ha for å forstå hva avtalen innebærer, overlater direktivforslaget til medlemsstatene å fastsette bistandens form, omfang og hvem som skal yte den.

For avtaler om kassakreditt, kredittbeløp under 300 EUR samt noen andre særlige former for kreditt, er det i artikkel 6 gitt særlige krav til informasjon før avtalen inngås. Kravene i artikkel 6 er ikke fullt så omfattende som i artikkel 5.

Adgang til databaser

I henhold til direktivforslagets artikkel 8 plikter medlemsstatene, ved grensekryssende virksomhet, å sørge for at kredittgivere fra andre medlemsstater sikres samme tilgang til databaser som kredittgivere etablert i medlemslandet. På anmodning skal forbrukeren uansett få vite om resultatet av databaseundersøkelsen, uten at dette skal koste forbrukeren noe.

Opplysninger i kredittavtalen

Det følger av direktivforslaget artikkel 9 at kredittavtalen skal utarbeides skriftlig eller i annet varig medium. Alle kontraherende parter skal ha en gjenpart av avtalen.

Avtalen skal inneholde opplysninger som adgangen til utenrettslig tvisteløsninger. Kredittavtalen skal videre på klar og konsis måte inneholde opplysninger om:

- partenes navn og adresse,
- kredittavtalens løpetid,
- det samlede kredittbeløp og betingelsene for utnyttelse av kredittmuligheten,
- debitorrenten mv.,
- de årlige omkostninger i prosent og de samlede omkostninger i forbindelse med kreditten,
- avdragenes størrelse, antall og hyppighet,
- en eventuell amortiseringsplan,
- faste utgifter og engangsutgifter knyttet til betaling av debitorrente,
- eventuelle utgifter til forvaltning av en konto og bruk av betalingsmiddel,
- oppgjør av kostnader fordelt på årsak og størrelse, som ikke er omfattet i de årlige kostnadene i prosent, herunder gjeldende morarente mv.,
- sikkerhetsstillelse og de forsikringer som kreves,

- muligheter til å si opp avtalen, frister og prosedyrer i den sammenheng,
- rett til bruk av angrefristen og hva som skjer med tilknyttede avtaler om kjøp av varer og tjenester i denne sammenheng, og
- rett til tilbakebetaling før forfall.

I tillegg følger det av artikkel 10 at forbrukeren regelmessig skal orienteres om endringer i debitorrenten.

Særlige regler for kassakreditt er foreslått i artikkel 11, samt for tidsubegrensede kredittavtaler og langsiktige avtaler i artikkel 12.

4.1.3.5 Angrefristbestemmelser

Etter artikkel 13 i forslaget skal forbrukeren ha en angrefrist på 14 kalenderdager fra avtalen ble inngått eller forbrukeren mottar de opplysninger som skal inngå i kredittavtalen i medhold av direktivets artikkel 9. Forbruker plikter da å tilbakebetale den kreditt som er gitt samt rente for perioden kredittmuligheten er benyttet.

Anvender forbrukeren angreretten, er vedkommende heller ikke lenger bundet av en avtale om levering av vare eller tjenesteytelse som er knyttet til kredittavtalen, jf. forslagets artikkel 14.

4.1.3.6 Tilknyttede transaksjoner

Det følger av forslagets artikkel 14 nr. 2 at forbrukeren kan iversette rettslige skritt mot kredittgivere dersom:

- kredittavtalen er inngått med henblikk på kjøp av varer eller tjenester hos en annen enn kredittyter,
- det mellom kredittgiveren og leverandøren av varen eller tjenesten allerede eksisterer en avtale og at kredittgiver skal stille kreditt til rådighet for denne leverandørens kunder, og forbrukeren oppnår kreditt i henhold til denne avtalen,
- varen eller tjenesten som kredittavtalen er knyttet til, ikke leveres eller kun delvis leveres i henhold til avtalen, og
- forbrukeren har gått til rettslig skritt mot leverandøren av varen eller tjenesten, men likevel ikke fått det han er berettiget til.

4.1.3.7 Tilbakebetaling før forfall

Forbrukeren har i henhold til direktivforslaget (artikkel 15) en ubetinget rett til å oppfylle sine betalingsforpliktelser på hvilket som helst tidspunkt. I så fall har forbrukeren rett til en rimelig reduksjon av de samlede kredittomkostningene. Kredittgiver kan kreve en godtgjørelse for tilbakebetaling før forfall, så sant ikke:

- kredittavtalens løpetid er på under et år, eller
- tilbakebetaling finner sted i forbindelse med oppfyllelse av en forsikringsavtale, som normalt har til formål å sikre tilbakebetaling av kreditten.

4.1.3.8 Nærmere regler om årlige omkostninger i prosent

I artikkel 18 er det fastsatt regler om beregningen av og angivelsen av årlige omkostninger i prosent. Tidligere var slike regler inntatt i Rdir. 87/102/EF, endret ved Rdir. 90/88/EF.

Beregningen av nåverdien av omkostningene skal skje ut i fra en matematisk formel som er tatt inn som et vedlegg til direktivforslaget. Omkostningene skal beregnes ut ifra en antagelse om at kontrakten løper i det avtalte tidsrom og betaling skjer innenfor de avtalte frister og tidsrom. Det er også angitt hvilke forutsetninger som skal legges til grunn for de tilfeller der forbruker kan ta ut deler av kreditten, avtalens løpetid ikke er bestemt og avtalen inneholder flere tilbakebetalingstidspunkter.

4.1.3.9 Kredittformidlere

Av forslaget i artikkel 19 følger det at medlemsstatene plikter å påse at kredittgivere og kredittformidlere overvåkes av et organ eller en myndighet, uavhengig av finansieringsinstitusjonene.

Av artikkel 20 følger det at kredittformidlerne plikter å opplyse i reklame og til kundene om de utelukkende samarbeider med en eller flere kredittgivere eller fungerer som selvstendig megler.

4.1.4 EUs videre behandling av forslaget

Det har vist seg vanskelig å oppnå enighet om direktivet. Etter de opplysninger Banklovkommisjonen har klart å skaffe, forsøkte finsk formannskap i desember 2006 å oppnå en enighet om direktivet, men lyktes ikke. Etter det opplyste er det ulike meninger om direktivet burde gjøres mindre strengt, slik at medlemsstatene skal kunne beholde spesielle nasjonale bestemmelser på området, eller om det bør gjøres ennå strengere.

Det er særlig følgende områder som diskuteres:

- anvendelsesområdet: Om kortsiktige kredittavtaler og overtrekk på konto skal omfattes eller ikke,

- informasjon: Hvilken informasjon skal forbruker ha før avtaleinngåelse (omfang og type informasjon),
- angrerett: Skal det innføres en generell angrerett,
- tilbakebetaling: Rett til førtidig tilbakebetaling og evt. rett til kompensasjon, og
- metode for beregning av årlig kostnad.

Tyskland har formannskapet nå, og håper det kan oppnås enighet innen Konkurranseevnerådsmøte i mai 2007. Arbeidsgrupper jobber allerede med justeringer av forslaget til artikkel 2, 5 og 15 i direktivet. Det er publisert en rapport om forslaget «Broad economic analysis of the impact of the proposed directive on comsumer credit» (IP/A/IMCO/FWC/2005-58/LOT 4/SC1).

4.1.5 Mulige konsekvenser for norsk lovgivning

4.1.5.1 Frarådningsplikt

Det forutsettes at et slikt direktiv vil bli gjort til en del av EØS-avtalen.

Direktivforslaget inneholder ingen uttrykkelig plikt for kredittgiver til å rådgi forbrukeren med hensyn til om han ut ifra økonomisk evne bør ta opp lånet eller ikke. I forslaget til artikkel 5 nr. 1 er kredittgiver som nevnt ovenfor, forpliktet til å foreta en påkrevd soliditetsprøving på grunnlag av informasjonen fra forbrukeren og søk i relevante databaser. Sammenholdt med prinsippet om forsvarlig kredittgivning som er nevnt i samme bestemmelse, innebærer dette at kredittgiver skal nekte å gi kreditt dersom dette ut fra soliditetsprøvingen ikke fremstår som forsvarlig.

Det følger videre av artikkel 5 nr. 5 at medlemsstatene skal sikre at kredittgiver gir forbrukeren tilstrekkelig forklaringer til at forbrukeren kan vurdere om den tilbudte kredittavtale er tilpasset vedkommendes behov og finansielle situasjon. Etter ordlyden er det her kun snakk om forklaringer som setter forbrukeren selv i stand til å vurdere om han bør inngå avtalen. Artikkel 5 nr. 5 lyder:

> «Member States shall ensure that creditors and, where applicable, credit intermediaries provide adequate explanations to the consumer, in order to put the consumer in a position to assess whether the proposed credit agreement is adapted to his needs and to his financial situation, where appropriate by explaining the pre-contractual information to be provided in accordance with paragraph 2 as well as the advantages and the disadvantages associated with the products proposed. Member States may adapt the manner by and extent to which this assistance is given, as well as by whom it is given, to the particular circumstances of the situation in which the credit agreement is offered.»

Et fullharmoniseringsdirektiv innebærer som nevnt ovenfor i avsnitt 4.1.3.2, at medlemsstatene ikke kan beholde eller innføre andre nasjonale bestemmelser enn de som fremgår av direktivet. For spørsmål og forhold som er regulert i et slikt direktiv, kan ikke nasjonale myndigheter fastsette regler som enten er mindre strenge eller strengere enn de krav direktivet inneholder. Dette innebærer at nasjonale myndigheter ikke kan gå lengre i vern av forbruker på de områder som vil bli regulert om direktivforslaget vedtas slik det foreligger nå. Dette gjelder med mindre direktivet uttrykkelig sier noe annet.

Det kan anføres at spørsmålet om rådgivningsplikt ikke er regulert i direktivforslagets artikkel 5, og at dette dermed er et område som ikke omfattes av direktivforslaget. Nasjonale myndigheter vil i så fall stå fritt til å regulere dette forholdet i nasjonal lovgivning, se ovenfor avsnitt 3.2.

Uansett er det etter bestemmelsen i artikkel 5 nr. 5 opp til det enkelte medlemsland å bestemme hvordan bistanden til forklaring skal gis både hva gjelder form og omfang, samt hvem som skal yte bistanden. En frarådning vil være en direkte måte å forklare forbrukeren at hans økonomiske evne tilsier at han bør være forsiktig med å inngå en kredittavtale, samtidig som det ikke sett fra kredittgivers ståsted vil være uforsvarlig å yte kreditten, slik at dette skal nektes. Det antas derfor at en frarådningsplikt i nasjonallovgivning vil ligge innenfor den friheten det enkelte medlemsland er gitt i direktivets forslag til artikkel 5 nr. 5. For øvrig må det antas at direktivet ikke er til hinder for anvendelse av de alminnelige regler om lojalitetsplikt i kontraktsforhold.

4.2 Regulering av forbrukerkredittavtaler i andre nordiske land

4.2.1 Danmark

Fra Finanstilsynet i Danmark har Banklovkommisjonen fått opplyst at de ikke har regler om frarådningsplikt i Danmark. Det opplyses at bestemmelsen om at en finansiell virksomhet skal handle *redelig og lojalt overfor sine kunder*, vil være det som ligger nærmest en frarådningsplikt. Dette er regulert i lov om finansieringsvirksomhed, (LBK nr 286 af 04/04/2006) § 43 første ledd, der det heter:

«Finansielle virksomheder og finansielle holdingvirksomheder skal drives i overensstemmelse med redelig forretningsskik og god praksis inden for virksomhedsområdet.»

Videre heter det i annet ledd:

«Økonomi- og erhvervsministeren fastsætter nærmere regler om redelig forretningsskik og god praksis for de finansielle virksomheder.»

Finanstilsynet opplyser at det av kravet til «redelig forretningsskik» følger at når pengeinstituttene gir råd til sine kunder, har de en lojalitetsplikt. Denne er nedfelt i blant annet Bekendtgørelse om god skik for finansielle virksomheder kapittel 2 (Bekendtgørelse 1261 av 08/12/2006). Der heter det i § 3 at «En finansiel virksomhed skal handle redeligt og loyalt over for sine kunder.»

Veiledningen til bekendtgørelsen (9685 af 20/12/2004) angir at:

«§ 3 stiller krav om, at den finansielle virksomhed skal handle redeligt og loyalt overfor sine kunder. Bestemmelsen er et supplement til § 43 i lov om finansiel virksomhed og pålægger bl.a. de finansielle virksomheder at tilrettelægge deres virksomhed således, at kunden gives mulighed for at træffe sit valg på et velinformeret grundlag.»

Kunden skal således gis så mye informasjon og informasjon på en slik måte at vedkommende kan treffe sin beslutning på et velinformert grunnlag.

Finanstilsynet opplyser at det er et tiltagende problem i Danmark at helt unge mennesker – som nettopp er blitt myndige – får bankkort med tilknyttet kreditt. Det har vært eksempel på at ungdom har tatt opp til DKK 400 000 i kredittlån i løpet av ett år, uten at de har noe innestående på konto.

4.2.2 Sverige

Situasjonen ser ut til å være den samme i Sverige som i Danmark. Det er ingen lovbestemmelser som pålegger långiver eller kredittyter en plikt til å fraråde kunder i å ta opp lån eller kreditt. Fra Konsument Europa[1] (The European Consumer Centre Sweden (ECC Sweden)), og det statlige Konsumentverket, har Banklovkommisjonen fått opplyst at Konsumentkreditlag § 5 om «Näringsidkarens allmänna skyldigheter» som det som ligger nærmest en frarådningsplikt. Denne bestemmelsen lyder:

«Näringsidkaren skall i sitt förhållande till konsumenten iaktta god kreditgivningssed och därvid ta till vara konsumentens interessen med tillbörlig omsorg.»

Utover dette innholder Konsumentkreditlag § 5 a en uttrykkelig plikt for långiver/kredittyter å foreta en kredittvurdering av forbrukeren. Det følger der at:

«Näringsidkaren skall, innan kredit beviljas, pröva om konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han eller hon åtar sig enligt kreditavtalet (kreditprövning).

Kreditprövning behöver inte göras om näringsidkaren på grund av sin kännedom om konsumenten eller andra omständigheter har grundad anledning att utgå från att konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han eller hon åtar sig.

Kravet på kreditprövning gäller inte heller för engångskrediter när kredittiden är högst tre månader och kreditbeloppet skall betalas på en gång eller för krediter som avser mindre belopp.»

En kredittinstitusjons plikt til å foreta kredittprøving ved forbrukerkreditter er videre nedfelt i lov om bank- og finansieringsrörelse (2004:297) I reglene om kreditprøvning i kapittel 8 i lag om bank- og finansieringsrörelse § 1 første ledd, heter det:

«Innan ett kreditinstitut beslutar att bevilja en kredit skall det pröva risken för att de förpliktelser som följer av kreditavtalet inte kan fullgöras. Institutet får bevilja en kredit bara om förpliktelserna på goda grunder kan förväntas bli fullgjorda.»

I § 2 angis det at beslutningsgrunnlaget skal være «organiserad så att den som fattar beslut i ett ärende har tillräckligt beslutsunderlag för att bedöma risken med att bevilja krediten.» Det følger videre av § 3 at kredittbeslutningen skal dokumenteres.

Av § 4 følger det at bestemmelsene i §§ 1 til 3 også skal «tillämpas även på kreditliknande engagemang».

Det finnes ingen uttrykkelige regler om nøyaktig hvilke opplysninger kredittgiveren skal innhente ved en kredittprøvning. Men av Finansinspektionens alminnelige råd om kreditter i forbrukerforhold (FFFS 2005:3), og av Konsumentverkets allmänna råd om konsumentkrediter (KOVFS 2004:6), fremgår at det normalt bør innhentes informasjon om:

[1] Forbruker Europa er en del av ECC Net. ECC Net er et nytt EU-nettverk som skal bevisstgjøre deg som forbruker om rettighetene dine etter kjøp av varer og tjenester på tvers av landegrensene i Europa. Forbruker Europa er organisert under Forbrukerrådet og finansieres av Forbrukerrådet og EU- kommisjonen.

«den kreditsökandes inkomst, tillgångar, större regelbundna utgifter och skulder (inkl. eventuella borgensåtaganden). Kreditgivaren bör även inhämta en kreditupplysning hos exempelvis Upplysningscentralen (UC). Av en sådan upplysning får kreditgivaren bl.a. information om eventuella betalningsanmärkningar och skulder som den kreditsökande har hos kronofogden.»

4.2.3 Finland

Fra Forbrukerrådet i Finland har Banklovkommisjonen fått opplyst at de ikke har lovbestemmelser som lovfester en fråråd ningsplikt for långivere eller andre kredittytere. Det arbeides imidlertid med endring av lovgivningen om kredittopplysninger. Et av siktemålene er der å bedre umyndiges (mindreåriges) stilling. Forslaget går ut på at gjeld som tilhører mindreårige (under 15 år) ikke skal kunne gjenfinnes i informasjonssystemet. Mindreårige skal heller ikke gis kredittanmerkning. Dette for at kredittgiver skal være tilstrekkelig aktpågivende overfor de helt unge, og for at de unge skal kunne gå inn i voksenlivet uten gjeldsanmerkning.

Det vurderes også bruk av et kredittregister for å forhindre at det gis mer lån enn låntager kan betjene. I den senere tid - hvor lån tilbys blant annet via elektronisk post og SMS-meldinger over mobiltelefon - er opprettelse av et kredittregister blitt ytterligere aktualisert. Det opplyses at nytten av et slikt register er ikke åpenbar, idet man vet at det snarere er uventede livssituasjoner som sykdom, tap av jobb eller skilsmisse, og ikke bevisst over-låning som er årsak.

Når det gjelder fjernsalg av finansielle tjenester som er fastsatt i Rdir. 2002/65 er disse implementert i den finske Konsumentskyddlag kapittel 7 og kap 6 a, men reglene i kapittel 7 er ikke oversatt til svensk enda.

4.2.4 Oppsummering

Oversiktene over dansk, svensk og finsk lovgivning som er inntatt ovenfor i dette avsnitt, viser at en vurdering av om forbruker bør oppta et omsøkt lån eller annen kreditt, er blitt tolket som en del av lojalitetsplikten. Herunder ligger en plikt for långiver og annen kredittyter til å la dette komme til uttrykk ovenfor forbrukeren. Dette er imidlertid ikke presist kommet til uttrykk i lovs form i disse landene.

Kapittel 5
Alminnelige synspunkter

5.1 Utgangspunkter

Bakgrunnen for Banklovkommisjonens mandat er Stortingets vedtak av 2. desember 2004 der Regjeringen anmodes om å fremme forslag til lovendringer som pålegger utlåner frarådningsplikt etter mønster av finansavtaleloven § 47, også ved relevante former for utlån som reguleres av kredittkjøploven.

Frarådningsplikten i finansavtaleloven § 47 bygger på den ulovfestede alminnelige lojalitetsplikt i kontraktsforhold. Som det er redegjort for over i avsnitt 2.3.1, kom Justisdepartementet fram til i Ot. prp. nr. 41 (1998-1999) at departementet ikke ville foreslå en privatrettslig regel om frarådningsplikt i finansavtaleloven. I Stortinget kom imidlertid justiskomiteens flertall til at det ville være naturlig å lovfeste en frarådningsplikt, når låneavtaler i finanssektoren ble lovregulert (Innst. O. nr. 84 (1998-1999)). Justiskomiteen valgte en generell utforming av frarådningsplikten. Frarådningsplikten i finansavtaleloven § 47 gjelder for alle tilfeller der låneavtale inngås med en forbruker. Den er videre knyttet til økonomisk evne eller andre forhold på låntakerens side. Samtidig valgte justiskomiteens flertall å ikke basere frarådningsplikten på vanlige aktsomhetskrav i form av at långiver burde forstå at låntaker bør overveie å avstå fra å ta opp lånet. De valgte et strengere krav for at frarådningsplikten skal inntre. Långiver «må anta» at det er forhold som gjør at låntaker bør avstå fra å ta opp lånet. Stortinget vedtok forslaget fra justiskomiteens flertall.

Finansavtaloven gjelder ikke kredittkjøp. I finansavtaleloven § 44 annet ledd fastsettes det at «bestemmelsene gjelder tilsvarende for lignende kreditt, men likevel ikke for kreditt som omfattes av kredittkjøpsloven.» Kredittkjøploven gjelder hvor det er en sammenheng mellom et kjøp og ytelsen av kreditten, se ovenfor avsnitt 2.1.1. Det typiske ved kredittkjøp er således at det er en kobling mellom kreditten og et kjøp av en vare eller tjeneste.

Til sammenligning vil kjøpsforholdet og låneopptaket generelt være to forskjellige prosesser ved salg av fast eiendom. En eiendomsmegler kan videreformidle en kontakt mellom en kjøper eller mulig kjøper av en fast eiendom og en långiver, normalt en bank. Etter dette vil imidlertid låneprosessen og kjøpsprosessen av den faste eiendom være to separate prosesser. Typiske lån ved kjøp av fast eiendom vil omfattes av finansavtaleloven og dermed frarådningsplikten i finansavtaleloven § 47. Det kan i denne sammenheng opplyses at Stortinget ved lagtingsvedtak 8. mai 2007 vedtok ny lov om eiendomsmegling som innebærer blant annet en innskjerping av forbudet mot at eiendomsmeglere og eiendomsmeglingsforetak driver annen næringsvirksomhet. Dette omfatter blant annet formidling av lån og formidling av eierskifteforsikringer mot vederlag.

Kredittkjøploven gjelder ved kjøp av løsøre på kreditt og kontokredittavtaler, jf. kredittkjøploven § 1 første ledd. Når kreditt etter kontokredittavtale kan nyttes også til annet enn kjøp av løsøre, får kredittkjøplovens regler tilsvarende anvendelse på kredittkjøp som er kontokjøp (lovens § 1 annet ledd).

Hva som er å anse som kredittkjøp er nærmere definert i kredittkjøploven § 3. Som kredittkjøp regnes avtaler om avbetaling, jf. § 3 nr. 1 bokstav a, lånekjøp, jf. § 3 nr. 1 bokstav b, og kontokjøp, dvs. kredittkjøp hvor kjøpesummen blir dekket på grunnlag av en kontokredittavtale, jf. § 3 nr. 2. I tillegg omfattes leie eller annen avtale om bruk av løsøre som i realiteten tjener til å sikre et avhendingsvederlag, dersom det er meningen at mottakeren skal bli eier av tingen, jf. lovens § 3 nr. 1 bokstav c.

Banklovkommisjonen legger til grunn at spørsmålet i denne utredningen blir om tilsvarende bestemmelse som i finansavtaleloven § 47 skal gjøres gjeldende for de kredittforhold som faller inn under og reguleres av kredittkjøploven, dvs. avbetalingskjøp, lånekjøp og kontokjøp, samt kontokredittavtaler. Forbrukertvistutvalget har som beskrevet foran i avsnitt 2.3.3.2, i flere avgjørelser lagt til grunn at det i forhold til kreditt som faller inn under kredittkjøploven, kan gjelde en frarådningsplikt basert på den alminnelige ulovfestede lojalitetsplikt. På samme måte som for finansavtaleloven § 47 vil det etter *Banklovkommisjonens* vurdering

kunne ses som naturlig at denne plikten også lovfestes i kredittkjøploven som allerede regulerer området. Helheten i regelverket og forbrukerhensyn tilsier at det ikke skilles mellom lån eller kreditt avhengig av om den ytes etter den ene eller den andre loven.

Kredittkjøp medfører kredittforhold som i stor grad tilsvarer låneforhold som reguleres i finansavtaleloven. Den gjeldsbelastningen som slike kreditter påfører låntakeren er den samme uansett om kredittforholdet faller inn under finansavtaleloven eller kredittkjøploven. Effektiviteten i dagens inkassosystemer for etablert gjeld er større enn tidligere. Effektive inkassosystemer innebærer at gjelden vil henge ved låntakeren mye lengre enn tidligere dersom det oppstår betalingsproblemer. Dette kan enten skje ved at økte inntekter innkreves til dekning av gammel gjeld, det tas sikkerhet ved erverv av fast eiendom eller løsøre av noe verdi eller ved at ny kreditt ikke kan opptas så lenge den gamle gjelden ikke er innfridd. En frarådningsplikt som kan bidra til å forhindre at man kommer i en situasjon med betalingsproblemer, vil derfor kunne ha større praktisk betydning i dag enn tidligere. En frarådningsplikt vil gi incentiv til kredittytere til ikke å gi kreditt til kunder som ikke har en realistisk oppfatning av sin egen økonomi. En frarådningsplikt vil videre kunne bidra til at det legges større vekt på forebygging av gjeldsproblemer i stedet for reparering i form av gjeldsordning og lignende.

Frarådningspliktens rekkevidde som virkemiddel til forebygging av gjeldsproblemer har imidlertid en del viktige begrensninger. En frarådningsplikt vil bero på en vurdering som gjøres ved inngåelse av den enkelte kontokredittavtale eller det enkelte kredittkjøp og kontokjøp. Betalingsproblemer oppstår dessuten ofte som følge av akkumulering av gjeld. Problemet med akkumulering av gjeld vil i beste fall bare komme inn som et moment ved kredittyters vurdering av nye kredittsøknader. Dette forutsetter at kredittyter har kunnskap om den totale gjelden.

Selv om en frarådningsplikt gjøres generell innenfor de kredittforhold som omfattes av kredittkjøploven, vil frarådningspliktens aktualitet kunne variere med de ulike områder og kredittforhold som dekkes av loven. Særlig ved avbetalingskjøp og lånekjøp av større verdi antas det at en frarådningsplikt vil kunne være aktuell. For eksempel ved kjøp av bil og opptak av billån gjennom bilselgeren. Tilsvarende gjelder ved inngåelse av kontokredittavtaler. I slike tilfeller vil opplysninger kunne tilsi at kontokredittsøkeren ikke har økonomisk evne til å dekke kreditten dersom vedkommende tar opp kreditt lik kredittrammen for kontokredittavtalen.

I andre tilfeller vil en frarådningsplikt i kredittkjøp kunne være mindre aktuell og relevant. Dette vil blant annet gjelde for de tilfeller hvor det er næringsdrivende selv som yter kreditten gjennom et avbetalingskjøp eller det dreier seg om enkelte kontokjøp eller leiekjøp. I slike tilfeller vil den næringsdrivende kredittyteren normalt ha begrensede muligheter til å skaffe opplysninger om kjøperens økonomiske evne sammenlignet med hva en profesjonell kredittyter har. En næringsdrivende vil også kunne ha begrensede forutsetninger for å vurdere kjøpers økonomiske evne ut fra de opplysninger som foreligger.

Etter *Banklovkommisjonens* vurdering gir det forhold at en frarådningsplikt kan synes som mindre aktuell i enkelte tilfelle av kredittkjøp, ikke grunnlag for å fastslå prinsipielt at en regel om frarådningsplikt ikke bør gjelde også i slike tilfeller. Kredittyters profesjonalitet og muligheter til å vurdere kredittakerens økonomi vil være et moment i vurderingen om en frarådningsplikt er inntrådt eller ikke i et konkret tilfelle. Dette kan innebære at det skal mye til for at det skal sies å inntre en frarådningsplikt, men i helt spesielle tilfeller kan den tenkes å være aktuell og dermed utgjøre et vern av kredittakeren i disse tilfellene. Det vises også til at Stortinget ved utformingen av finansavtaleloven § 47 valgte å gi frarådningsplikten en generell utforming, slik at den gjelder for alle tilfeller av låneavtaler med forbruker som omfattes av finansavtaleloven.

Frarådningsplikten i finansavtaleloven § 47 er begrenset til bare å gjelde der det er forbrukere, ikke næringsdrivende, som tar opp kreditt. Skal man følge mønsteret i finansavtaleloven § 47 slik Stortinget ba om i anmodningsvedtaket, tilsier dette at man skiller mellom forbrukere og næringsdrivende kredittsøkere også i forhold til kreditter som faller inn under kredittkjøploven. *Banklovkommisjonen* er enig i dette og ser ingen grunn til at en frarådningsplikt i kredittkjøploven også skal gjelde i forhold til næringsdrivende. Som det fremgår av tallene nedenfor i avsnitt 5.2 er kontokredittkort og kredittkort forholdsvis lite anvendt innenfor næringslivet.

Som nevnt foran valgte Stortinget en annen aktsomhetsnorm i finansavtaleloven § 47 enn det som rammer vanlig simpel uaktsomhet uttrykt for eksempel ved krav om at vedkommende «burde forstått». Finansavtaleloven § 47 krever at «dersom långiveren før låneavtale med en forbruker eller lånet utbetales til denne, *må anta* at økonomisk evne eller andre forhold på låntakeres side tilsier at

denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet, skal långiveren skriftlig underrette låntakeren om dette.» (Uthevelse foretatt her.) I alminnelig erstatningsrett er det lagt til grunn at «må anta» normalt vil innebære at en normal bedømmelse av situasjonen gjør uvitenheten uforståelig, og at dette reelt sett innebærer krav om kunnskap, men at det ikke er krav om særlig sterke bevis for denne kunnskapen. Se Lødrup, Peter: Erstatningsrett. Oslo 1999 4. utgave side 373. I kredittkjøp vil imidlertid også de prinsipper som benyttes ved konkretisering av lojalitetskrav i kontraktsforhold måtte få betydning for fastleggelsen av aktsomhetskravene. *Banklovkommisjonen* foreslår samme aktsomhetskrav for en frarådningsplikt i kredittkjøploven som i finansavtaleloven. Dersom man ønsker å vurdere et strengere aktsomhetskrav for långivere og kredittytere i forbindelse med en frarådningsplikt, bør dette i så fall vurderes for begge lover i en senere omgang. Det ligger utenfor *Banklovkommisjonens* mandat å vurdere endringer i finansavtaleloven.

Praktisk sett vil kreditter etter kredittkjøploven ofte omfatte mindre beløp enn låneavtaler etter finansavtaleloven. En del av kredittene ytes også etter en svært kort behandlingstid og i en god del tilfeller etter at det er søkt om kreditt eller kontokreditt samme sted som man kjøper gjenstanden som kreditten skal dekke. *Banklovkommisjonen* legger til grunn at vurderingsstandarden for en frarådningsplikt også må kunne tilpasses slike situasjoner så langt det er forsvarlig. Den korte behandlingstiden vil i slike tilfeller ofte gjøre det mer praktisk for kredittyteren å avslå en søknad om kreditt fremfor å gjennomføre en frarådning, dersom kredittyter er i tvil om kredittsøkerens økonomiske evne eller andre forhold som kan påvirke betalingsevnen. Det er viktig at frarådningsplikten ikke gjøres så streng at den i praksis i unødvendig grad reduserer muligheten for forbrukerer til å gjennomføre kjøp på en ellers fornuftig måte. Krav til en frarådningsplikt utover det som må betraktes som minstekrav, må således tilpasses tiden man har tilgjengelig og størrelsen på transaksjonen.

5.2 Statistikk over bruk av betalings- og kredittkort

På hjemmesidene til Finansieringsselskapenes Forening (www.finfo.no) er det inntatt en del statistikk vedrørende antall betalingskort[1] og kredittkort for 2005. Statistikken omfatter følgende selskaper: DnB NOR Kort[2], Diners, Entercard, Europay, GE Money Bank, Ikano, Nordea, Santander, SEB Kort og Teller.

Tabell 5.1

Antall kort: (tusen)	2005
Internasjonale betalingskort	708
Internasjonale kredittkort	1 812
Nasjonale kredittkort	968
Internasjonale debetkort	4 210
Sum antall kort	7 698
Herav bedriftsmarkedet: (tusen)	2005
Internasjonale betalingskort	177
Internasjonale kredittkort	127
Nasjonale kredittkort	0
Internasjonale debetkort	0
Sum antall kort	304

Tallene gjelder gyldige kort ved utløpet av rapporteringsperioden utstedt i Norge. Tallene viser at debetkortene hvor det skjer direkte trekk på konto er dominerende (54,7 prosent av sum antall kort), deretter kommer kredittkort (36,1 prosent av sum antall kort) og internasjonale betalingskort utgjør kun 9,2 prosent av sum antall kort.

Tallene viser videre at bedriftene står kun for en liten andel av dette markedet (til sammen 3,9 prosent av sum antall kort). Av betalingskortene utgjør bedriftsmarkedet 25 prosent og av kredittkortene bare 4,6 prosent. Det er således privatmarkedet som står for hoveddelen av den delen av kortmarkedet som omfattes i statistikken her.

Ser man på antall transaksjoner (tabell 5.2) ble debetkort brukt 58,4 prosent av sum antall transaksjoner, kredittkortene ble brukt 24,0 prosent, og betalingskort 17,6 prosent.

Bedriftsmarkedets kortbruk utgjorde 11,0 prosent av total antall transaksjoner, herav kreditt kort 4,4 prosent og betalingskort 6,5 prosent.

Når det gjelder omsetningen knyttet til de ulike korttypene, ser vi et litt annet forhold enn det antallet transaksjoner viser (tabell 5.3 og 5.4). Omsetningen for debetkort var 42,9 prosent av sum omsetning, for kredittkort var den 31,0 prosent og for betalingskort 24,1 prosent. Betalingskortene har således en sterkere stilling når man ser på omsetning enn når man ser på utstedte kort og antall transaksjoner.

[1] Internasjonalt betalingskort defineres i statistikken som betalingskort med internasjonal bærer med inntil «45 dagers» utsettelse – ingen revolverende kreditt tilknyttet. Eks. Standard Diners eller American Express produkt.

[2] DnB NOR Kort omfatter American Express-kort nasjonalt.

Tabell 5.2

Antall transaksjoner (tusen)	2005
Internasjonale betalingskort	20 040
Internasjonale kredittkort	26 042
Nasjonale kredittkort	1 401
Internasjonale debetkort	66 696
Sum antall transaksjoner	114 179

Herav bedriftsmarkedet: (tusen)	2005
Internasjonale betalingskort	7 449
Internasjonale kredittkort	5 062
Nasjonale kredittkort	0
Internasjonale debetkort	0
Sum antall transaksjoner	12 511

Tabell 5.3

Omsetning: (mill)	2005
Internasjonale betalingskort	21 355
Internasjonale kredittkort	24 867
Nasjonale kredittkort	2 528
Internasjonale debetkort	39 721
Sum omsetning	88 471

Herav bedriftsmarkedet: (mill)	2005
Internasjonale betalingskort	8 083
Internasjonale kredittkort	5 022
Nasjonale kredittkort	0
Internasjonale debetkort	0
Sum omsetning	13 105

Tabell 5.4

Omsetning pr. kort (kr)	2005
Internasjonale betalingskort	35 651
Internasjonale kredittkort	16 748
Nasjonale kredittkort	2 137
Internasjonale debetkort	8 970
Snitt omsetning pr kort	11 498

Omsetningen i bedriftsmarkedet utgjorde 14,8 prosent av sum omsetning. Herav kredittkort 5,7 prosent og betalingskort 9,1 prosent.

Tallene viser at omsetningen pr. transaksjon ved bruk av kortene er lav (tabell 5.5). Snittbeløpet er også redusert siden 2003 da snittomsetning pr. transaksjon var kr. 835,- sammenlignet med kr. 775,- i 2005.

Tabell 5.5

Snitt omsetning pr. transaksjon (kr)	2005
Internasjonale betalingskort	1 066
Internasjonale kredittkort	955
Nasjonale kredittkort	1 804
Internasjonale debetkort	596
Snitt omsetning pr transaksjon	775

Ovennevnte tabeller viser at omsetningen knyttet til betalingskort og kredittkort er betydelig. Sum omsetning for 2005 var slik det fremgår av tabell 5.3 på nesten 88,5 mrd. kroner. Det er imidlertid viktig å legge merke til at dette tallet også omfatter uttakskort. Tallene viser videre at hoveddelen av denne omsetningen skjer i personmarkedet. Videre viser tallene i tabell 5.4 at omsetningen pr. kort i gjennomsnitt er forholdsvis liten. Det samme gjelder omsetningen pr. transaksjon. Samtidig er antallet transaksjoner stort. Gjeldsproblemer som kan følge av det enkelte kredittkjøp og kontokjøp vil ut i fra disse snittallene være begrensede. Disse gjennomsnittstallene utelukker selvfølgelig ikke at enkelttransaksjoner kan være store, og at disse kan skape betydelige gjeldsproblemer for forbrukeren. Det kan derfor ikke sluttes av ovennevnte statistikk at en frarådningsplikt ikke vil få betydning innenfor kredittkort og kontokjøp.

Tradisjonelt har dette vært kreditter med relativt høye rentesatser. Man ser imidlertid nå renter ned i 12 til 14 prosent p.a. Dette kan tyde på at konkurransen har begynt å virke på dette området. Man ser imidlertid også tilfeller med renter i klart høyere sjikt. Ser man på rentenivået innenfor denne sektoren, synes av ulike grunner ikke rentenivået å ha direkte sammenheng med omkostningene og risikoen for tap. Den høye renten gjenspeiler det forhold at kreditten er usikret. Mange vil velge å betale tilbake raskt slik at rentekostnadene blir begrenset. Ved utnyttelse av kreditt over lengre tid vil imidlertid rentekostnadene kunne bli omfattende.

I forbindelse med kredittkort og kontokreditt vil normalt betalingsplanen starte kort tid etter enkeltkjøp. Ved mislighold vil normalt muligheten for opptak av nye kreditter i henhold til den inngåtte avtale stanses raskt. Faren for akkumulering av gjeld til samme kortutsteder og kredittyter vil derfor være forholdsvis begrenset. Dette begrenser imidlertid ikke betydningen av en frarådningsplikt ved vurderingen av hvilke kredittrammer som skal gis ved søknad om kredittkort eller inngåelse av kontokredittavtaler.

5.3 Nærmere vurdering av en frarådningsplikt i kredittkjøploven

5.3.1 Nærmere om frarådningsplikten i de ulike kredittsituasjonene

Som nevnt ovenfor i avsnitt 5.1, omfatter kredittkjøploven kreditter som ytes i sammenheng med kjøp av løsøre. De ulike typene kreditter er det gitt en oversikt over foran i avsnitt 2.1.2. I avsnittet her ses det på betydningen av en frarådningsplikt i forhold til de ulike kredittsituasjonene.

Kredittkjøploven omfatter for det første avbetalingskjøp der selger yter kreditt normalt mot salgspant i gjenstanden som selges. Ofte diskonterer selger avbetalingskjøpet mot en egen långiver. Som nevnt ovenfor i avsnitt 5.1, kan en næringsdrivende ha begrenset kunnskap og grunnlag for å kunne foreta en vurdering av om det er grunn til å frarå at kjøperen tar opp denne kreditten eller ikke ut i fra kjøperens økonomiske evne. Han vil også kunne ha begrensede muligheter til å kontrollere kredittsøkerens opplysninger om sin økonomiske situasjon opp mot eksterne kilder. I slike situasjoner vil det kreves mye for at en frarådningsplikt basert på manglende økonomisk evne skal utløses hos selgeren som yter kreditten. Situasjonen kan imidlertid være slik at det er åpenbart at kjøperen ikke bør kjøpe gjenstanden på avbetaling eller det kan foreligge andre forhold enn kjøperens økonomi som tilsier at vedkommende bør frarådes å inngå kredittavtalen, og en frarådningsplikt vil i slike tilfeller være på sin plass. Dette kan for eksempel være helsemessige forhold som er synbare for selgeren i relasjon til den gjenstand eller tjeneste som selges, blant annet i form av sykelig «massekjøp». Det er nedenfor i avsnitt 5.3.3 gått nærmere inn på hva «andre forhold» kan omfatte.

Kredittkjøploven omfatter videre lånekjøp der selger avtaler med en bank eller finansieringsselskap at den skal yte avdragslån direkte til forbrukeren med salgspant i det som selges, for eksempel ved bilkjøp. I disse tilfellene antar *Banklovkommisjonen* at en frarådningsplikt vil være mer aktuell enn ved ordinære avbetalingskjøp. Kredittyteren selv er her en finansinstitusjon og ikke selgeren av varen.

Når det gjelder kontokreditt, må det skilles mellom kontokredittavtalen og det enkelte kontokjøp som skjer i henhold til de rammer og krav som er avtalt i kontokredittavtalen.

Etter kontokredittavtaler kan kjøpesummen for en gjenstand helt eller delvis dekkes på grunnlag av avtale om løpende kreditt mellom kjøperen og kredittyteren. Normalt inngås en kontokredittavtale uten å være knyttet til et bestemt kjøp. Kreditten kan innenfor en bestemt beløpsramme, brukes til å finansiere innkjøp hos næringsdrivende som er tilsluttet kontoordningen. Selger betales av finansieringsselskapet, mens kjøperen betaler normalt ved fastsatte avdrag i medhold av kontokredittavtalen. Det er ikke normalt å kreve sikkerhet for kreditten. En søknad om kontokredittkort/-avtale kan skje gjennom selgere som er tilsluttet ordningen og således ofte i forbindelse med kjøp av løsøre. Ved kontokjøp anvendes den kredittramme som er innvilget i forbindelse med kontokredittavtalen. *Banklovkommisjonen* legger til grunn at en frarådningsplikt vil være særlig aktuell i forhold til inngåelse av kontokredittavtaler, men det antas også at frarådningsplikten etter omstendighetene vil kunne være aktuell i tilknytning til det enkelte kontokjøp.

Kredittkjøploven omfatter videre leiekjøp der løsøre leies til sikring av avhendingsvederlaget. Meningen er at mottakeren etter hvert skal bli eier av tingen. Videre omfattes langtidsleie av løsøre. Slike tilfeller synes ikke å være noe særskilt problem i frarådningssammenheng. Normalt betales det et depositum eller en kontantandel ved inngåelse av leieforholdet. Videre betales leien forskuddsvis, og denne er normalt satt så høyt at den dekker verdireduksjonen som bruken av gjenstanden medfører. Leien medfører videre at betalingsproblemer normalt vil vise seg for utleieren forholdsvis tidlig. Gjenstandens restverdi vil da normalt dekke misligholdt leie og tap i form av tapt framtidig leiebeløp for resten av avtaleperioden. Det er derfor vanskelig å tenke seg forhold som kan utløse en frarådningsplikt fra utleiers side i slike situasjoner.

Når det gjelder ytelse av forbrukertjenester på kreditt som også omfattes av kredittkjøploven, vil det som oftest ligge en avtale om kontokreditt i bunn. I frarådningssammenheng vil situasjonen derfor kunne sammenlignes med kontokredittavtaler og kontokjøp, og bør behandles på lik linje med disse.

Banklovkommisjonen vil i de videre vurderinger, særlig ha fokus på avbetalingskjøp, lånekjøp, kontokredittavtaler og kontokjøp siden frarådningsplikten synes mest aktuell i slike kredittsituasjoner. Som nevnt ovenfor i avsnitt 5.1, bør ikke dette medføre at bestemmelsene om frarådningsplikten i kredittkjøp ikke gis en generell utforming, lik utformingen av frarådningsplikten i finansavtaleloven § 47.

5.3.2 Hvem skal ha frarådningsplikten?

Hovedprinsippet må være at det er den som yter kreditt ved avtale med forbrukeren som skal ha frarådningsplikten. Dette vil være helt klart i de tilfeller hvor det er selger av en gjenstand som skal yte kreditten gjennom avbetalingskjøp eller hvor kredittkort eller annen kreditt søkes direkte hos kredittyteren. Kredittyteren må da vurdere om det er forhold ved kjøpers økonomiske evne som tilsier at vedkommende bør avstå fra å ta opp kreditten. Hva som ligger i en slik vurdering er nærmere drøftet under i avsnitt 5.3.3. Av finansavtaleloven § 47 følger det imidlertid også at «andre forhold på låntakerens side» kan tilsi at vedkommende alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet. I forhold til kredittkjøp vil dette innebære at kredittyter også må se på andre forhold utover kjøperens økonomiske evne som kan tilsi at kjøper alvorlig bør overveie å ikke benytte kreditten. Hva en slik vurdering vil innebære er det redegjort nærmere for nedenfor i avsnitt 5.3.3.

Ved lånekjøp (se ovenfor avsnitt 5.3.1) ytes kreditten til dekning av kjøpesum hos en bestemt selger eller forretningskjede. Dette gjelder for eksempel ved bilkjøp, der kreditten søkes og bekreftes innvilget i bilforretningen. Selv om selgeren i disse tilfellene ikke er kredittyter og det er kredittyteren som normalt avgjør om kreditt skal ytes eller ikke, vil selgeren i mange tilfeller motta søknaden og formidle opplysninger mellom kredittyter og kjøper. Fra kjøperens side vil selger i praksis i disse tilfellene fremstå som involvert i prosessen rundt søknaden om kreditt.

Tilsvarende vil kunne gjelde for kontokjøp (se ovenfor avsnitt 5.3.1). Kontokjøp vil være basert på en kontokredittavtale der det er innvilget en løpende kreditt. Kontokjøp vil skje innenfor rammene av den innvilgede kreditten, men kan skje lenge etter at kontokredittavtalen er innvilget. Bruken av kontokortet som betalingsmiddel vil være en betalingsordning som selgeren har akseptert og valgt å gå inn i. I mange tilfeller vil imidlertid kontokreditten bli belastet gjennom bruk av kredittkortet i en betalingsterminal hos selgeren, kjøp over internett eller ved bruk av faktureringskort med svært korte kreditter. I slike tilfeller kan det hende at selger i salgsøyeblikket ikke en gang er klar over at betaling skjer på kreditt. Spørsmålet er om selger i tilfeller hvor det ikke er han som yter kreditten, likevel bør pålegges en frarådningsplikt.

Kredittyteren, dvs. den som inngår kontokredittavtalen, vil normalt være den nærmeste til å vurdere om kjøpers økonomiske evne er slik at vedkommende bør avstå fra å ta opp kreditten. Dette gjelder både ved lånekjøp, inngåelse av kontokredittavtaler og etterfølgende kontokjøp. En selger vil imidlertid kunne oppdage andre forhold gjennom sin direkte kontakt med kunden som gjør at han skjønner at kunden ikke bør ta opp den aktuelle kreditten eller gjennomføre kjøpet. Ved kontokjøp vil selger videre kunne være like nærme som kredittyteren til å oppdage forhold hos kjøper som har oppstått etter at kontokredittavtalen er inngått og som tilsier at vedkommende ikke bør benytte ytterligere kreditt selv om det er innenfor rammene av kontokredittavtalen. Det legges til grunn at det både ved lånekjøp og kontokjøp sjelden vil være økonomiske forhold hos kjøperen som vil kunne utløse en frarådningsplikt hos selger, fordi selger ikke vil bli oppmerksom på forhold ved søkers økonomi utover det kredittyter vil være klar over ved innvilgelse av kreditt ved lånekjøp eller ved forutgående inngåelse av kontokredittavtalen. Endringer i kjøpers økonomi etter inngåelse av kontokredittavtalen vil være vanskelig for en selger under normale forhold å oppdage ved et vanlig salg, men også andre forhold hos kjøper enn økonomisk evne kan utløse en frarådningsplikt. *Banklovkommisjonen* er av den oppfatning at selgeren prinsipielt bør være underlagt reglene om frarådningsplikt i slike tilfeller. Dette selv om en må legge til grunn at de faktiske forhold ved det enkelte kjøp ikke så ofte vil tilsi at en selger også vil ha plikt til å fraråde forbrukeren å gjennomføre kjøpet. At selger gis en frarådningsplikt i slike kredittsituasjoner, innebærer ikke at selgeren vil pålegges en undersøkelsesplikt forut for kredittgivingen på lik linje med den kredittyteren vil ha. Frarådningsplikten for selger vil særlig være aktuell dersom han i forbindelse med salget oppdager andre forhold som utløser en frarådningsplikt. Se nedenfor avsnitt 5.3.3.

5.3.3 Nærmere om vurderingsgrunnlaget for frarådningsplikt

Finansavtaleloven § 47 baserer seg som nevnt ovenfor i avsnitt 5.3.2, på at både økonomiske forhold og andre forhold hos låntaker, kan utløse en frarådningsplikt hos långiveren. Overført til kredittkjøpsforhold, vil man kunne tenke seg ulike situasjoner hvor det utløses frarådningsplikt. Det kan være kjøpers manglende økonomiske evne alene som tilsier at vedkommende ikke bør ta opp kreditten (1). Det kan videre være en kombinasjon mellom manglende økonomiske evne og andre forhold hos kjøperen, eller utelukkende være andre forhold (2).

(1) Sett fra kredittyters side vil det primære grunnlaget for en frarådningsplikt normalt være opplysninger om kredittsøkerens økonomiske evne på tidspunktet for søknaden om kreditt. Dette vil omfatte opplysninger om kredittsøkerens økonomiske situasjon på vurderingstidspunktet, herunder inntekt og total gjelds- og renteforpliktelser. Videre vil det omfatte opplysninger om kredittsøkerens økonomiske framtidsutsikter. Det vil si opplysninger om kjente og sannsynlige endringer i inntekt, nedbetaling av eksisterende gjeld og endringer av renteforpliktelser i den sammenheng. Det vises til avsnitt 2.3.4.2 over.

De mulige kildene for opplysninger om den økonomiske evne vil for det første være søknadsskjema med opplysninger om for eksempel gjeld, inntekt, formue, leveomkostninger, boligforhold, sivilstand og forsørgelsesbyrde fra kredittsøkeren selv. Videre kan det være opplysninger om eventuelle betalingsanmerkninger samt ligningstall fra de siste tre år fra et kredittopplysningsselskap. Andre kilder kan være fullstendig selvangivelse, lønnsslipp eller annen dokumentasjon på inntekt, betalingshistorikk dersom kreditt tidligere har vært ytet av samme institusjon eller grunnboken eller register for motorvogner som viser gjeld sikret med pant i eiendeler.

En rekke finansinstitusjoner har videre dataprogrammer som foretar en datamessig behandling av opplysninger fra ovennevnte kilder, og foretar en automatisk scorevurdering av søkerens økonomiske evne til å betjene kreditten.

Ulike kredittytere vil ikke nødvendigvis ha tilgang til de samme opplysningskildene. Tilgangen til enkelte kilder vil kunne være begrenset av personopplysningsloven (se ovenfor avsnitt 2.3.4.5).

Hvilke kilder en kredittyter bør gjøre bruk av i det enkelte tilfelle må bero på en vurdering basert på hvilke mulige opplysningskilder som er tilgjengelig, kredittens størrelse og den tid kredittyteren har til disposisjon til behandling av kredittsøknaden. Dersom særlige forhold i kredittsøknaden reiser tvil om søkerens økonomiske evne, kan dette utløse en plikt for kredittyteren til å foreta undersøkelser som de ellers ikke ville foretatt ved søknader av den art og omfang.

I forhold til kredittkjøp, kanskje særlig lånekjøp, vil tidsfaktoren være av stor betydning for hvilke opplysninger kredittyteren vil ha tilgang til ved vurdering av kredittsøkerens økonomi. Det tar tid å innhente opplysninger fra eksterne kilder, og ved lånekjøp behandles søknadene ofte mens kunden venter i butikken. Dette gjelder også ved inngåelse av en del kontokredittavtaler. Se ovenfor avsnitt 2.3.4.2 som viser at det kan dreie seg om få minutters behandlingstid. I slike tilfeller vil opplysningskilden først og fremst måtte være kredittsøkeren selv gjennom utfylling av svar på spørsmål i kredittsøknadsskjema fra kredittyteren. Et slikt skjema vil for eksempel kunne omfatte spørsmål om inntekts- og arbeidsforhold, løpende gjeldsutgifter, omsorgsbyrde mm. *Banklovkommisjonen* legger til grunn at det klart må forventes at profesjonelle kredittytere utarbeider slike skjemaer, og at det må være et minstekrav at en vurdering av frarådningsplikten bygger på et slikt skjema.

Spørsmålet er om frarådningsplikten skal innebære at kredittyteren skal ha plikt til å skaffe opplysninger om kredittsøkerens økonomiske evne fra andre kilder enn et søknadsskjema fra forbrukeren. Dette vil for eksempel kunne omfatte kontroll av om det foreligger betalingsanmerkninger, innhenting av dokumentasjon på lønn eller siste års ligning.

Bankklagenemnda har som det er redegjort for foran i avsnitt 2.3.3.1 i forhold til finansavtaleloven, lagt til grunn at det ved mindre kredittbeløp er tilstrekkelig at det foretas en forenklet kredittvurdering i forhold til kravene i finansavtaleloven. En forenklet kredittvurdering i den sammenheng vil innebære at det er tilstrekkelig å undersøke klagers siste ligning, om det er notert betalingsanmerkninger og bruk av automatiserte adferdsscoremodeller. Om dette tilsier innvilgelse av kreditten er det ikke nødvendig med en manuell kredittvurdering.

I forhold til kreditter som faller inn under kredittkjøploven, vil det i en god del tilfeller dreie seg om mindre beløp enn for de lån og kreditter som faller inn under finansavtaleloven. I en slik sammenheng vil det også være et kostnadsmessig spørsmål om hvor mye undersøkelser som det økonomisk sett er lønnsomt å gjøre. Ved mindre kreditter bør kredittyter etter *Banklovkommisjonens* vurdering kunne basere seg på opplysninger fra kredittsøkeren ved gjennomføring av kredittvurderingen. Vurderingen av om kredittsøkeren i slike tilfeller bør anbefales å avstå fra kredittopptaket, bør dermed bero på de utfylte opplysningene i søknadsskjemaet. Et strengere krav i disse sammenhengene vil kunne medføre flere avslag enn det som er nødvendig, fordi kredittyter velger å avslå søknaden dersom man er i tvil i stedet for å bruke tid og midler på å kontrollere opplysningene. Dette vil ikke kredittsøkerne som gruppe være tjent med. I tilfeller hvor det dreier seg om større kredittbeløp, bør det imidlertid ligge i frarådningsplikten at kredittyteren også kontrollerer eksterne opplysningskilder som for eksempel kre-

dittopplysningsselskap. Tilsvarende dersom opplysningene i søknadsskjemaet gir grunnlag for det.

I forhold til problemer som kan oppstå som følge av akkumulering av gjeld, vil det så lenge man ikke har et felles gjeldsregister være vanskelig for en kredittyter å skaffe opplysninger om kreditt ytet av andre. I en slik sammenheng vil kredittyteren måtte stole på kredittsøkerens opplysninger, eventuelt supplert med ligningen.

Et annet forhold som må tas i betraktning ved vurderingen av kredittsituasjonen, er at det kan skje en kombinert markedsføring mellom løsøre som selges og kreditten. I mange tilfeller er det selger som markedsfører både det produktet vedkommende selger og kreditten som eventuelt skal dekke hele eller deler av kjøpesummen. I en del tilfeller er det også slik at selgeren mottar kommisjon fra kredittyteren ved salg som medfører nye kredittkunder for kredittyteren eller økning av kontokreditt som allerede er avtalt. Dette skaper uoversiktlige partsforhold, og det skjer en overlapp mellom forbrukerkjøpet og kredittsiden av dette kjøpet. Markedsføringen kan være et moment i forhold til hva som kan vektlegges ved vurderingen av om det er inntrådt en frarådningsplikt. Dersom markedsføringen må betraktes som pågående for eksempel ved dørsalg, må kredittyteren ved lånekjøp ha en plikt til å undersøke kjøperens økonomiske forhold relativt nøye.

(2) Når det gjelder et vilkår om at frarådningsplikt også kan utløses av «andre forhold», så må dette ses i sammenheng med krav til selger og tjenesteyter i annen lovgivning og på ulovfestet grunnlag.

Frarådningsplikten gjør ikke innskrenkninger i de krav som følger av kjøpslovgivningen eller ulovfestede regler som supplerer denne lovgivningen. Det følger av forbrukerkjøpsloven § 15 annet ledd bokstav c, jf. § 16, at en gjenstand vil ha en kjøpsrettslig mangel dersom gjenstanden ikke passer til et bestemt formål som «selgeren var eller måtte være kjent med da kjøpet ble inngått, hvis selgeren har akseptert dette formålet eller forbrukeren ellers har hatt rimelig grunn til å bygge på selgerens sakkunnskap og vurdering.»

Dersom kjøperen ved kjøp av en vare opplyser at denne skal brukes til et bestemt formål, og selgeren unnlater å opplyse om at varen er lite egnet til dette formålet vil det foreligge en mangel, se ovenfor avsnitt 3.7. Det følger således indirekte av denne mangelsbestemmelsen at selger har en opplysningsplikt ved salg av varen. I lov om håndverkertjenester § 7 nr. 1 er tjenesteyteren pålagt en frarådningsplikt «dersom tjenesteyteren før avtale er inngått eller før arbeidet er påbegynt, må anta at prisen for en reparasjon vil stå i misforhold til det tingen er verd i reparert tilstand, eller for øvrig at tjenesten ikke vil bli til rimelig nytte for forbrukeren, skal tjenesteyteren orientere forbrukeren om det.»

Verken forbrukerkjøpsloven eller håndverkertjenesteloven må betraktes som uttømmende. De suppleres av alminnelige ulovfestede opplysningspliktsregler. Det vises i denne sammenheng til Rt. 1998 s. 773 og Selvig, Erling: Kjøpsrett til studiebruk. Oslo 2006 3. utgave side 218.

Lignende betraktninger synes å være lagt til grunn i utkastet til nytt forbrukerdirektiv (se ovenfor avsnitt 4.1.3) artikkel 5 nr. 5 der forbrukeren før inngåelse av kredittavtalen blant annet skal gis informasjon som gjør vedkommende i stand til å vurdere om «the proposed credit agreement is adapted to his needs and to his financial situation». Av EU Kommisjonens forklarende merknader pkt. 5.4 fremgår det videre at «it was clarified that the consumer is always responsible for his final decision to conclude a credit agreement. Therfore, the reference to advice is specified as a duty to put the consumer in a position to assess the advantages and drawbacks of the loan.» Dersom en kredittavtale skal dekke kjøpesummen for en spesiell vare eller tjeneste og varen eller tjenesten ikke vil dekke kjøpers behov og formål, vil kredittavtalen også kunne tenkes å ligge utenfor kjøperens behov. I den grad kjøper har adgang til å heve kjøpet, bør han derfor også ha adgang til å heve avtalen om kreditt. Dette svarer også til forslaget til forbrukerkredittdirektiv, se foran avsnitt 4.1.3. I EU Kommisjonens forklarende merknader pkt. 5.8 står det følgende om såkalte «linked transactions», The present proposal foresees that in case of linked transactions, when the consumer has a right to withdraw from the purchase agreement, he also has a right to withdraw from the linked credits agreement. This provision aims at avoiding that consumers have to keep a credit when its very purpose has disappeared. However, the right to withdraw from the credit does not give å right to withdraw from the purchase agreement.»

I forhold til kredittkjøp vil disse hensynene tilsi at både kredittavtalen og kredittkjøpet må svare til de formål som kjøperen gir uttrykk for eller de formål som kredittyteren eller selgeren må forstå at kjøperen har. Ved kredittkjøp i form av lånekjøp eller kontokjøp, vil selgeren ofte være den som er nærmest til å vurdere om gjenstandens formål svarer til kjøperens forventninger, og dermed nærmest til å ha plikt til å fraråde opptak av kreditt i en slik situasjon. Ved dørsalg av støvsugere vil selger for eksempel måtte forstå at støvsugeren som skal

selges er for tung for at en eldre eller ufør vil kunne løfte denne fra en etasje til en annen i boligen. Dersom dette salget er knyttet til kredittkjøp, bør selger etter *Banklovkommisjonens* vurdering ha en plikt til å fraråde kredittkjøpet og dermed kredittopptaket. Tilsvarende vil kunne gjelde dersom en gjenstand har en kapasitet og en pris langt utover det som en konkret kjøper ut fra sine individuelle behov trenger, og som selger må kjenne til. Hvilke «andre forhold» som kan utløse en frarådningsplikt hos selger, må bero på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. I den utstrekning dette gir forbrukeren kjøpsrettslig krav, vil forbrukerens innsigelser også kunne gjøres gjeldende overfor en kredittyter, jf. kredittkjøploven §§ 8 og 8a.

5.3.4 Tidspunktet for vurdering

Etter finansavtaleloven § 47 inntrer frarådningsplikten før låneavtale inngås eller lånet utbetales til forbrukeren. Vurderingen av låntakerens økonomiske evne kobles således til lånesøknadstidspunktet og eventuelle etterfølgende forhold før låneavtalen inngås eller senest før lånet utbetales.

Parallellen til dette for kredittkjøp vil være at frarådningsplikten inntrer før avtale om kredittkjøp er inngått eller før løsøre som kreditten skal dekke er overlevert forbrukeren. *Banklovkommisjonen* mener det er viktig at frarådningsplikten også dekker forhold som kan oppstå i perioden mellom inngåelse av kredittavtalen og utlevering av gjenstanden.

5.3.5 Innholdet i selve frarådningsplikten

Det følger av finansavtaleloven § 47 at långiveren skriftlig skal underrette låntakeren om at vedkommende mener det foreligger forhold som tilsier at låntakeren alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet. Skriftlighetskravet er viktig for å kunne dokumentere i ettertid at frarådningsplikten er overholdt. En skriftlig underretning gir også låntakeren bedre og klarere grunnlag for å overveie om han skal følge långivers frarådning. *Banklovkommisjonen* mener at det er viktig at dette skriftlighetskravet også gjøres gjeldende ved en frarådningsplikt i kredittkjøploven. Kravet til skriftlighet kan ikke lempes selv om det dreier seg om søknader om kreditt som avgjøres etter svært kort behandlingstid.

For at frarådningsplikten skal være overholdt, er det videre et krav om at frarådningen er konkret utformet i forhold til den aktuelle kredittkunden. Frarådningsplikten vil således ikke kunne anses oppfylt dersom långiver har tatt inn en standardformulering i avtaledokumentet om frarådning til alle kunder eller en større gruppe kunder eller i et annet dokument som gis kredittsøkere.

Når det gjelder innholdet i selve frarådningen, foreslås det at formuleringen i finansavtaleloven § 47 i det store og hele følges opp.

Finansavtaleloven legger til grunn at frarådningsplikten vil oppstå dersom långiveren må anta at låntakeren «alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet.» Den oppstår ikke dersom situasjonen er slik at låntakeren bare bør overveie, og ikke «alvorlig overveie» å avstå fra låneopptaket. *Banklovkommisjonen* har valgt å utelate «alvorlig» i forslaget til frarådningsplikt i kredittkjøploven. Det legges til grunn at lån og kreditt som ytes etter finansavtaleloven normalt omfatter langt større summer enn den gjennomsnittlige kreditt som ytes etter kredittkjøploven. Etter kredittkjøploven er det normalt flere mindre kredittopptak, og således akkumulering av gjeld, som skaper problemer for kjøperen. Det enkelte kredittkjøp vil sjelden være ødeleggende for kjøperens økonomi isolert sett. For at en frarådningsplikt skal få en mulig effekt også på slike tilfeller, bør en frarådningsplikt inntreffe allerede der kjøper «bør overveie» å ikke benytte kreditt.

5.4 Virkninger og effektivisering av en frarådningsplikt

I de tilfeller hvor det foreligger en frarådningsplikt kan man tenke seg to situasjoner. For det første kan kredittyteren eller selgeren oppfylle sin frarådningsplikt og frarå kjøperen fra å ta opp kreditten. Kjøperen kan da enten velge å ta opp kreditten likevel eller velge å følge rådet og avstå fra kredittopptaket og kredittkjøpet.

I de tilfeller hvor han velger å følge rådet vil det ikke bli gjennomført noe kjøp. Et alternativ til bortfall kan være at kredittyter og kjøper blir enige om en justering slik at for eksempel kredittrammen ved kontokredittavtale settes til et nivå som er tilpasset forbrukerens økonomiske situasjon. Dersom kjøperen ikke velger å følge kredittyters frarådning, vil kjøperen måtte forholde seg til den inngåtte kredittavtale.

For det andre kan det skje et mislighold av frarådningsplikten, og kjøperen inngår og opptar kreditten uten at vedkommende er blitt frarådet dette fra kredittyter eller eventuelt selger. I slike tilfeller må det være knyttet sanksjoner til frarådningsplikten. Dersom det er selger som har misligholdt sin frarådningsplikt, og det ikke er selger som yter kreditten, følger det av kredittkjøploven § 8 at kjø-

per overfor kredittyter kan gjøre gjeldende de samme innsigelser og pengekrav på grunnlag av kjøpet som han kan gjøre gjeldende mot selgeren. Det bemerkes at det i slike tilfeller også kan tenkes å foreligge mangler i forhold til de kjøpsrettslige regler. Disse kan tenkes på selvstendig grunnlag å gi kjøper rett til å heve kjøpet.

Banklovkommisjonen legger til grunn at formålet med sanksjonene knyttet til en manglende overholdelse av frarådningsplikten, må være å effektivisere frarådningsplikten slik at denne fungerer best mulig som redskap for å unngå betalingsproblemer og gi kjøper grunnlag for å inngå kjøp i samsvar med det formål vedkommende har. På samme måte som for frarådningsplikten i finansavtaleloven § 47, bør ikke frarådningen i kredittkjøploven gjøres til en gyldighetsregel, men til en lempningsregel. Lempningen må kunne konkret tilpasses til den enkelte situasjon slik at avtalen kan gjøres gjeldende, men på vilkår som om mulig ikke medfører betalingsproblemer for kjøperen. Om det skal skje en lemping må bero på en vurdering av om det er rimelig. Graverende forhold hos kjøperen selv, for eksempel ved tilbakehold av opplysninger i kredittsøknaden kan medføre at det ikke fremstår som rimelig å foreta noen lemping, selv om ikke kredittyteren har overholdt sin frarådningsplikt (se ovenfor avsnitt 2.3.3).

En mulig sanksjon ved unnlatt frarådning kan tenkes å være bortfall av avtalen. Dersom kredittkjøpet er gjennomført, vil bortfall innebære at varen skal tilbakeleveres selger og nedbetalt kreditt skal tilbakeføres kjøper. Eventuell kreditt utover kjøpesum for gjenstanden skal tilbakeføres til kredittyter. Dette kan imidlertid skape problemer der det ikke er mulig å tilbakeføre varen i samme stand til selger, i tilfeller hvor det dreier seg om en tjeneste som er utført, eller tilfeller hvor det er kredittyteren som har misligholdt sin frarådningsplikt. I sistnevnte tilfeller vil et bortfall av avtalen kunne gå utover selger. Andre sanksjoner kan da være mer aktuelle. Dette kan være at restfordringen lempes, renten redusere eller bortfaller, nedbetalingstiden forlenges, sikkerheten bortfaller eller eventuelt en kombinasjon av disse. Dette er sanksjoner som vil berøre forholdet til kredittyter og ikke forholdet til selger av varen, dersom dette er en annen enn kredittyter. Hvilken sanksjon som er aktuell i de enkelte tilfeller må bero på en konkret vurdering.

5.5 Plassering av bestemmelser om frarådningsplikt

Banklovkommisjonen foreslår at bestemmelsene om frarådningsplikt i kredittkjøp tas inn i kredittkjøploven §§ 4 og 5. Kredittkjøploven § 4 gjelder opplysningsplikt ved kredittkjøp generelt. Lovens § 5 gjelder opplysningsplikten ved kontokredittavtaler spesielt.

Etter kredittkjøploven § 27a er både § 4 og § 5 gitt tilsvarende anvendelse ved ytelse av forbrukertjenester på kreditt.

Kapittel 6
Økonomiske og administrative konsekvenser

6.1 Innledning

Forslaget til endringer i kredittkjøploven innebærer at kredittyter og selger pålegges en frarådningsplikt i kredittsituasjoner som omfattes av kredittkjøploven. Frarådningsplikten utløses dersom kredittyter eller selger må anta at forbrukerens økonomiske evne eller andre forhold på dennes side, tilsier at forbrukeren bør overveie å avstå fra kredittkjøpet eller fra å gjennomføre kredittkjøpet. I slike tilfeller skal forbrukeren underrettes skriftlig om dette før kredittkjøpet inngås eller salgstingen er overgitt til forbrukeren (se lovutkastet til § 4 nytt tredje ledd). Det samme gjelder dersom kredittyter, før det blir inngått kontokredittavtale, må anta at forbrukerens økonomiske evne eller andre forhold på dennes side, tilsier at forbrukeren bør overveie å avstå fra å inngå kontokredittavtale som skal eller kan benyttes helt eller delvis til kontokjøp (se lovutkastet § 5 nytt annet ledd). Ved kontokjøp basert på en allerede inngått kontokredittavtale, har selgeren frarådningsplikt etter utkast til § 4 nytt tredje ledd (se lovutkastet § 5 nytt tredje ledd). Dersom frarådningsplikten ikke overholdes, kan forbrukerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig. Lovforslaget medfører ingen begrensninger i kredittkjøperens rettigheter etter avtale og etter kjøpsrettslige regler for øvrig.

6.2 Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige

Etter kredittkjøploven § 28 kan Kongen gi forskrifter om hvordan opplysningsplikten etter §§ 4, 5 og 6, jf. § 27a, skal oppfylles. Etter *Banklovkommisjonens* vurdering vil ikke forslaget til lovendringer innebære behov for utfyllende regulering i form av forskrift. Det påregnes derfor at lovgivningsmyndighetene ikke blir påført noe merarbeid i denne sammenheng.

Kredittilsynet kan i henhold til kredittilsynsloven § 4 første ledd nr. 7 pålegge institusjoner det har tilsyn med å rette på forholdet dersom en institusjons organer har handlet i strid med sine plikter etter lovgivningen. Det antas at innføringen av en frarådningsplikt i kredittkjøploven på samme måte som i finansavtaleloven § 47, ikke vil innebære særlig merbelastning for Kredittilsynet utover den kontroll og det tilsyn som allerede føres. *Banklovkommisjonen* antar derfor at de regler som foreslås ikke vil føre til økt ressursbruk for Kredittilsynet i forhold til gjeldende situasjon.

Tvist om forståelsen av de lovregler som kommisjonen foreslår, vil kunne bli gjenstand for behandling ved de alminnelige domstoler eller Bankklagenemnda. *Banklovkommisjonen* antar imidlertid at antall søksmål for domstolene ikke vil øke som følge av forslaget til lovendringer.

6.3 Økonomiske og administrative konsekvenser for det private

En vurdering av om kjøperen/kredittsøkeren skal frarådes å opprette kreditt, vil være et tilleggselement i den kredittvurdering som kredittyter allerede foretar ved en søknad om kreditt. Dette vil i noen grad kreve en omlegging av kredittyters rutiner, blant annet i form av utarbeidelse av en skriftlig frarådning som kan brukes i tilfeller der dette blir aktuelt. Dette vil medføre en kostnadsbelastning for kredittytere, men *Banklovkommisjonen* antar at den vil være svært begrenset.

Lovforslaget har som formål å hindre at forbrukere får alvorlige økonomiske problemer som følge av for stor gjeldsbelastning. Det vil samtidig innebære at institusjonene kan unngå tap på utestående kreditt i tilfeller hvor dette tidligere kunne skjedd, forutsatt at frarådningsplikten er overholdt og kredittsøkeren har valgt å følge frarådningen. Det kan således antas at gjennomføring av lovutkastet til en viss grad vil kunne redusere antall misligholds og dermed redusere institusjonenes tap. Etter *Banklovkommisjonens* vurdering er det imidlertid usikkert hvor store disse besparelsene eventuelt vil være.

I de tilfeller der selger er en annen enn kredittyter, innebærer forslaget at også selger vil kunne ha en frarådningsplikt. Selv om det ikke er selgeren som er den egentlige kredittyter, vil selger inngå i kredittordningen gjennom en egen avtale

med kredittyter. Det fremgår foran i avsnitt 5.3.3 at dette først og fremst vil være aktuelt der andre forhold hos kjøper tilsier at vedkommende ikke bør gjennomføre kredittkjøpet. Dette er forhold som selger vil oppdage i forbindelse med den vanlige salgsprosessen. Det antas derfor at frarådningsplikten bare vil innebære en begrenset belastning på selger.

Lovforslaget har som nevnt til formål å hindre at forbrukere får alvorlige økonomiske problemer. En frarådning vil således kunne resultere i at forbrukeren velger å ikke ta opp kreditt, og dermed hindre at forbrukeren påtar seg en for stor gjeldsbelastning, eventuelt at forbrukeren må gjennom en gjeldsordning. Dette vil på sikt spare både forbrukeren og samfunnet for kostnader.

Kapittel 7
Merknader til de enkelte bestemmelser

Dette kapitlet inneholder merknader til forslag til endringer i lov av 20. juni 1985 nr. 82 om kredittkjøp mm. Forslagene til endringer innebærer at det innføres en frarådningsplikt for kredittytere og selgere ved kreditter som faller inn under kredittkjøplovens virkeområde. Forslaget bygger på den frarådningsplikten som gjelder i henhold til finansavtaleloven § 47. Etter *Banklovkommisjonens* vurdering er det ikke behov for å gjøre andre lovendringer for å kunne gjennomføre dette. Det vises til de nærmere vurderinger som er gjort i de alminnelige motiver i kapittel 5.

Til endringer i lov av 20. juni 1985 nr. 82 om kredittkjøp mm.

Til § 4 nytt tredje ledd

I kredittkjøploven § 4 om opplysningsplikt ved avtale om kjøp foreslår *Banklovkommisjonen* å ta inn et nytt *tredje ledd* om frarådningsplikt i kredittkjøp. Bestemmelsen er i all hovedsak parallell til finansavtaleloven § 47 om plikt til å frarå. *Tredje ledd første punktum* fastsetter at dersom kredittyteren eller selgeren før kredittkjøp inngås eller salgstingen er overgitt til forbrukeren, må anta at forbrukerens økonomiske evne eller andre forhold på dennes side, tilsier at forbrukeren bør overveie å avstå fra kredittkjøpet, skal kredittyteren eller selgeren på dennes vegne skriftlig underrette forbrukeren om dette.

Utgangspunktet er at frarådningsplikten skal påhvile den som yter kreditten. Dette vil være klart i de tilfeller hvor det er selger som yter kreditten i et avbetalingskjøp, eller kredittyter utsteder kredittkort. Ved lånekjøp er det ikke selger, men kredittyter som normalt avgjør om det skal ytes kreditt. Selgeren kan imidlertid oppdage forhold ved sin direkte kontakt med kunden som tilsier at kunden ikke bør benytte kreditten. Selgeren vil i slike tilfeller omfattes av frarådningsplikten i tillegg til kredittyteren. At selgeren har en frarådningsplikt i disse situasjonene innebærer ikke at selgeren har en undersøkelsesplikt og en vurderingsplikt forut for kredittgivningen. Frarådningsplikten inntrer bare hvis selgeren oppdager forhold som tilsier at kunden ikke bør ta opp kreditten. Se nærmere om dette i avsnitt 5.3.2.

Frarådningsplikten inntrer før kredittkjøpet inngås eller salgstingen er overgitt til selger. Kredittvurderingen og frarådningsplikten kobles på denne måten til tidspunktet for søknaden om kreditt. Frarådningsplikten vil imidlertid også inntre dersom det dukker opp forhold mellom søknadstidspunktet og inngåelsen av kredittavtalen eller fram til utlevering av gjenstanden (se avsnitt 5.3.4).

Frarådningsplikten inntrer dersom forbrukerens økonomiske evne eller andre forhold på forbrukerens side tilsier at forbrukeren bør overveie å avstå fra kredittkjøpet. Grunnlaget for vurderingen av om slike forhold foreligger, kan blant annet være opplysninger fra forbrukeren eller fra kredittopplysningsselskap, annen dokumentasjon på inntekt eller opplysninger fra grunnboken. Hvor omfattende kredittvurderingen skal være, vil bero på hvilke opplysninger som er tilgjengelig, den tid kredittyteren har til disposisjon, samt kredittens størrelse. Etter *Banklovkommisjonens* vurdering bør kredittyter for mindre kreditter som faller innenfor kredittkjøploven normalt kunne basere seg på de opplysningene som kredittsøker har gitt i søknadsskjemaet. For større kreditter bør kredittyter også kontrollere eksterne opplysningskilder. Se nærmere om dette i avsnitt 5.3.3.

I finansavtaleloven § 47 kreves det at långiveren har en frarådningsplikt dersom han «må anta at økonomisk evne eller andre forhold på låntakerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet».

I forslaget her har *Banklovkommisjonen* valgt å utelate «alvorlig», det vises til de alminnelige motiver avsnitt 5.3.5.

Dersom omstendighetene tilsier at forbrukeren bør overveie å avstå fra kredittkjøpet, skal kredittyter eller selger skriftlig underrette forbrukeren om dette, se avsnitt 5.3.5.

Tredje ledd annet punktum bestemmer at dersom kredittyteren eller selgeren ikke overholder frarådningsplikten, kan forbrukerens forpliktelse lempes for så vidt dette finnes rimelig. Mulige sanksjoner kan være bortfall av avtalen, eller at kredittavtalen settes til et nivå som er tilpasset for-

brukerens økonomiske situasjon ved at restfordringen lempes, renten reduseres eller bortfaller, nedbetalingsperioden forlenges mv. Hvilken sanksjon som bør komme til anvendelse beror på en konkret vurdering i det enkelte tilfelle. Se nærmere om dette i avsnitt 5.4.

Når det gjelder forbrukertjenester på kreditt, gir kredittkjøploven § 27a bokstav a lovens §§ 4 og 5 tilsvarende anvendelse på ytelse av forbrukertjenester på kreditt. Dette vil innebære at frarådningsplikten i § 4 nytt tredje ledd vil gjelde tilsvarende for forbrukertjenester på kreditt. Det vises til alminnelige merknader avsnitt 5.3.1.

Til § 5 nytt annet og tredje ledd

I kredittkjøploven § 5 om opplysningsplikt ved kontokredittavtale foreslår *Banklovkommisjonen* å ta inn et nytt *annet ledd* om frarådningsplikt ved inngåelse av kontokredittavtale. Også denne bestemmelsen er i det vesentlige parallell til finansavtaleloven § 47 om plikt til å frarå. Bestemmelsen fastsetter at dersom kredittyter før det blir inngått kontokredittavtale, må anta at forbrukerens økonomiske evne eller andre forhold på dennes side, tilsier at forbrukeren bør overveie å avstå fra å inngå kontokredittavtale som skal eller kan benyttes helt eller delvis til kontokjøp, skal kredittyteren skiftlig underrette forbrukeren om dette. Dersom kredittyteren ikke gjør det, kan forbrukeren forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig. Det vises til kommentarene til lovens § 4 nytt tredje ledd ovenfor.

Banklovkommisjonen foreslår også å ta inn et nytt *tredje ledd* som sier at ved kontokjøp har selgeren frarådningsplikt etter lovens § 4 tredje ledd. I slike tilfeller inntrer frarådningsplikten dersom selger - etter at kontokredittavtalen er inngått - oppdager forhold som tilsier at kunden bør avstå fra å benytte ytterligere kreditt. Fordi kontokjøpet kan skje lenge etter at kontokredittavtalen er inngått, kan det ha oppstått forhold som kredittyteren ikke har tatt i betrakting i sin vurdering ved inngåelse av kontokredittavtalen. Disse forholdene kan selger være den nærmeste til å oppdage. Dette gjelder i utgangspunktet forhold både av økonomisk og ikke-økonomisk art, dog legges det til grunn at det sjelden vil være økonomiske forhold hos kjøperen som vil kunne utløse en frarådningsplikt i slike tilfeller fordi selger har en begrenset innsikt. Frarådningsplikten innebærer ikke at selgeren har en undersøkelsesplikt forut for kontokjøpet, se avsnitt 5.3.2.

Når det gjelder forbrukertjenester på kreditt, gir kredittkjøploven § 27a bokstav a lovens §§ 4 og 5 tilsvarende anvendelse på ytelse av forbrukertjenester på kreditt. Dette vil innebære at frarådningsplikten i § 5 nytt annet og tredje ledd vil gjelde tilsvarende for forbrukertjenester på kreditt. Det vises til alminnelige merknader avsnitt 5.3.1.

Kapittel 8
Lovforslag

Lov av 21. juni 1985 nr. 82 om kredittkjøp m.m.

§ 4 nytt tredje ledd skal lyde:

Dersom kredittyteren eller selgeren før kredittkjøp inngås eller salgstingen er overgitt til forbrukeren, må anta at forbrukerens økonomiske evne eller andre forhold på dennes side, tilsier at forbrukeren bør overveie å avstå fra kredittkjøpet eller fra å gjennomføre kredittkjøpet, skal kredittyteren eller selgeren på dennes vegne skriftlig underrette forbrukeren om dette. Gjør kredittyteren eller selgeren ikke det, kan forbrukerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig.

§ 5 nytt annet og tredje ledd skal lyde:

Dersom kredittyteren før det blir inngått kontokredittavtale, må anta at forbrukerens økonomiske evne eller andre forhold på dennes side, tilsier at forbrukeren bør overveie å avstå fra å inngå kontokredittavtale som skal eller kan benyttes helt eller delvis til kontokjøp, skal kredittyteren skriftlig underrette forbrukeren om dette. Gjør kredittyteren ikke det, kan forbrukerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig.

Ved kontokjøp har selgeren frarådningsplikt etter § 4 tredje ledd.

Vedlegg 1

Lov 21. juni 1985 nr. 82 om kredittkjøp m.m.

Jfr. EØS-avtalen vedlegg XIX punkt 4 (dir 87/102). Jfr. tidligere lover 16 juli 1916 nr. 9, 8 mars 1935.

Kap I. Område. Ufravikelighet. Definisjoner.

§ 1. *Lovens område*

Loven gjelder kjøp av løsøre på kreditt (kredittkjøp), kontokredittavtaler, leie av løsøre som bestemt i § 29 og ytelse av forbrukertjenester på kreditt. Når ikke annet er bestemt i loven, gjelder den både forbrukerkredittkjøp og andre kredittkjøp.

Når kreditt etter en kontokredittavtale kan nyttes også til annet enn kjøp av løsøre, får bestemmelsene i loven tilsvarende anvendelse så langt de gjelder kontokjøp.

Loven gjelder ikke løsøre som kan registreres i skipsregister, kraftledningsregister eller luftfartøyregister. Særskilt avtale om kjøp på kreditt eller leie av tilbehør til slikt løsøre omfattes likevel av loven.

For salgspant etter panteloven § 3-14 bokstav b i tilfeller som ikke er å anse som kredittkjøp etter § 3 nr 1 i loven her, gjelder §§ 15 til 19 i loven her tilsvarende.

Endret ved lover 26 juni 1992 nr. 86, 27 nov 1992 nr. 113 (i kraft 1 jan 1994).

§ 2. *Ufravikelighet*

Ved forbrukerkredittkjøp, forbrukerleie, kjøp med salgspant og ved ytelse av forbrukertjenester på kreditt kan kjøperen, leietakeren eller tjenestemottakeren ikke på forhånd fraskrive seg rettigheter som han har i medhold av loven, når ikke annet er bestemt i lov.

Ved forbrukerkredittkjøp kan kjøperen heller ikke på forhånd vedta annet verneting enn de lovbestemte, gi fullmakt til å slutte forlik på sine vegne eller avtale voldgift.

Endret ved lov 27 nov 1992 nr. 113 (i kraft 1 jan 1994).

§ 3. *Definisjoner*

I loven menes med

1. kredittkjøp:
   a) kjøp av løsøre der det er avtalt utsettelse med betaling av kjøpesummen eller noen del av den,
   b) kjøp av løsøre der kjøpesummen helt eller delvis dekkes ved lån og kreditten gis av selgeren eller av en annen på grunnlag av avtale med selgeren (lånekjøp), eller
   c) leie eller annen avtale om bruk av løsøre som i realiteten tjener til å sikre et avhendingsvederlag, dersom det er meningen at mottakeren skal bli eier av tingen
2. kontokjøp: kredittkjøp der kjøpesummen helt eller delvis dekkes på grunnlag av avtale mellom kjøperen (kontohaveren) og kredittyteren om løpende kreditt (kontokredittavtale)
3. forbrukerkredittkjøp: kredittkjøp av løsøre til forbruker, når kreditten ytes eller formidles som ledd i næringsvirksomhet
4. ytelse av forbrukertjenester på kreditt:
   – tjenesteytelse til forbruker,
   – når det enten er avtalt utsettelse med betaling av vederlaget eller noen del av dette, eller vederlaget helt eller delvis dekkes ved lån og kreditten gis av tjenesteyteren eller av en annen på grunnlag av avtale med tjenesteyteren, og
   – kreditten ytes eller formidles som ledd i næringsvirksomhet
5. forbrukerleie: leie av løsøre til forbruker, når utleien skjer eller formidles som ledd i næringsvirksomhet
6. kredittyter: selgeren og enhver annen som yter kreditt, eller som fordringen på betaling av kjøpesum eller tilbakebetaling av lån overdras til.
7. forbruker: fysisk person som ikke hovedsakelig handler som ledd i næringsvirksomhet.

Endret ved lover 27 nov 1992 nr. 113 (i kraft 1 jan 1994), 21 juni 2002 nr. 34 (i kraft 1 juli 2002).

§ 3a. *Bruk av elektronisk kommunikasjon*

Krav i eller i medhold av loven her om at opplysninger skal gis skriftlig, er ikke til hinder for

bruk av elektronisk kommunikasjon, dersom kjøperen eller kontohaveren ønsker det.

Krav om at en avtale etter loven her skal inngås skriftlig, er ikke til hinder for at avtalen inngås ved bruk av elektronisk kommunikasjon dersom kjøperen eller kontohaveren ønsker det, og

a) avtalens innhold i sin helhet er tilgjengelig for kjøperen eller kontohaveren og
b) det er benyttet en betryggende metode for å autentisere avtaleinngåelsen og sikre avtalens innhold.

Tilføyd ved lov 21 des 2001 nr. 117 (i kraft 1 jan 2002 iflg. res. 21 des 2001 nr. 1475).

Kap II. Alminnelige bestemmelser om kredittkjøp. Forbrukerkredittkjøp

§ 4. *Opplysningsplikt ved avtale om kjøp*

Før det blir inngått avtale om forbrukerkredittkjøp skal kredittyteren eller selgeren på hans vegne skriftlig opplyse om

a) kontantprisen: den pris som selgeren ville krevd ved kontant betaling
b) kontantinnsatsen: det beløp kjøperen skal betale kontant
c) kredittkostnadene: summen av alle renter og andre tillegg til kontantprisen som kjøperen skal betale på grunn av kreditten
d) kredittkjøpsprisen: summen av kontantprisen og kredittkostnadene, dvs hva kjøperen i alt skal betale
e) betalingsplanen: angivelse av de enkelte betalinger, deres antall og forfallstid, og summen av betalingene, dvs hva kjøperen i alt skal betale i tillegg til kontantinnsatsen
f) effektiv rente: kredittkostnadene uttrykt i prosent pr år av den del av kontantprisen som kjøperen får kreditt for (kredittbeløpet), beregnet etter reglene i § 6a, jf § 28
g) de avtalebestemmelser som kan føre til forandringer i den effektive renten.

Bestemmelsene i første ledd gjelder ikke for kontokjøp, og ellers bare når det gis kreditt for mer enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåneden.

Endret ved lov 27 nov 1992 nr. 113 (i kraft 1 jan 1994).

§ 5. *Opplysningsplikt ved kontokredittavtale*

Før det blir inngått kontokredittavtale for forbrukerkredittkjøp, skal kredittyteren skriftlig opplyse om

a) kredittens eventuelle maksimumsbeløp
b) den årlige nominelle rente, gebyrer og andre kredittkostnader som i alt belastes kontohaveren
c) effektiv rente, beregnet etter reglene i § 6a, jf § 28, slik at det går fram hva renten blir ved ulike måter å utnytte kreditten på
d) vilkårene for forfall av kjøperens ytelser etter avtalen
e) de avtalebestemmelser som kan føre til forandringer i nominell eller effektiv rente, gebyrer og andre kostnader
f) betingelsene for avslutning av avtaleforholdet.

Endret ved lov 27 nov 1992 nr. 113 (i kraft 1 jan 1994).

§ 5a. *Kredittavtalen*

Ved forbrukerkredittkjøp skal avtale om kreditt inngås skriftlig og være underskrevet av kjøperen. Kjøperen skal få utlevert et eksemplar av avtalen. Den skriftlige avtalen skal inneholde de viktigste avtalevilkårene.

De skriftlige opplysningene som kjøperen før inngåelsen av kredittavtalen har mottatt etter reglene i §§ 4 eller 5, skal regnes som en del av kredittavtalen.

Den skriftlige kredittavtalen skal dessuten angi hvilke kostnader som kjøperen under visse omstendigheter skal betale, og som etter § 6a første ledd bokstavene b til f ikke inngår i beregningsgrunnlaget for den effektive renten. Disse omstendighetene skal angis nøyaktig. Er summen av kostnadene kjent, skal den opplyses. I motsatt fall angis om mulig en måte å beregne summen på etter det mest realistiske skjønn.

Bestemmelsene i første til tredje ledd gjelder bare når det gis kreditt for mer enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåneden. Bestemmelsene gjelder ikke hvis kreditten ytes rente- og kostnadsfritt.

Tilføyd ved lov 27 nov 1992 nr. 113 (i kraft 1 jan 1994).

§ 5b. *Melding om endring i kredittkostnaden*

Kjøperen skal sendes melding med opplysning om enhver endring i renter eller andre kredittkostnader minst en uke før endringen iverksettes.

Tilføyd ved lov 27 nov 1992 nr. 113 (i kraft 1 jan 1994).

§ 6. *Opplysningsplikt ved markedsføring*

Når det som ledd i næringsvirksomhet opplyses om kredittvilkår i annonse eller annen skriftlig markedsføring som helt eller delvis retter seg til forbrukerkjøper, skal det også opplyses om den effektive rente etter §§ 4 eller 5. Hvis det er den eneste hensiktsmessige fremgangsmåten, skal den effektive renten angis ved bruk av minst ett representativt eksempel. Gjelder tilbudet en bestemt vare, skal også kontantprisen og kredittkjøpsprisen opplyses.

Endret ved lov 27 nov 1992 nr. 113 (i kraft 1 jan 1994).

§ 6a. *Beregning av effektiv rente*

Beregningen av den effektive renten skal skje i samsvar med en matematisk formel som fastsettes av Kongen i forskrift. Den effektive renten uttrykkes i prosent pr år av den del av kontantprisen som kjøperen får kreditt for, og i tilfelle under hensyn til nedbetalingen av kredittbeløpet. Den effektive renten skal beregnes på grunnlag av alle kostnader som forbrukeren skal betale for kreditten. Det skal likevel ses bort fra følgende kostnader:

a) misligholdskostnader,
b) kostnader ved pengetransaksjoner, unntatt når kjøperen ikke har rimelige valgmuligheter når det gjelder bruk av slike tjenester og slike kostnader er unormalt høye,
c) kostnader ved å føre en konto til bruk ved tilbakebetaling av kreditten og betaling av renter og andre kostnader, unntatt når kjøperen ikke har rimelige valgmuligheter når det gjelder tilbakebetalingsmåten og slike kostnader er unormalt høye; kostnader ved innkrevning av betalingene skal likevel tas med i beregningsgrunnlaget,
d) kostnader for innmelding i foreninger eller sammenslutninger som pådras i henhold til en annen avtale enn kredittavtalen, selv om disse kostnadene har innvirkning på kredittvilkårene,
e) forsikrings- eller garantikostnader; likevel medtas slike som i tilfelle av kjøperens død, invaliditet, sykdom eller arbeidsløshet skal sikre kredittyteren hel eller delvis tilbakebetaling av den samlede kreditt med renter og andre kostnader, og som kredittyteren forlanger som betingelse for ytelse av kreditten,
f) kostnader i tillegg til kjøpesummen, som skal betales uavhengig av om det gjøres opp kontant eller ved kreditt.

Den effektive renten beregnes med utgangspunkt i forholdene på tidspunktet når kredittavtalen blir inngått. Beregningen foretas ut fra at kredittavtalen løper i det avtalte tidsrom, og at kredittyteren og kjøperen oppfyller sine forpliktelser etter avtalen.

For kredittavtaler som gir adgang til å endre størrelsen av kostnader som inngår i beregningen av den effektive renten, skal utgangspunktet for beregningen være at størrelsen på kostnadene ikke endres i kredittavtalens løpetid.

Hvis ikke noe annet er angitt, skal ved beregningen av den effektive rente kreditten regnes å bli stilt til rådighet og tilbakebetalingen å skje på det tidligste tidspunkt dette kan skje etter avtalebestemmelsene.

Tilføyd ved lov 27 nov 1992 nr. 113 (i kraft 1 jan 1994).

§ 7. *Minste kontantinnsats*

For forbrukerkredittkjøp kan Kongen gi forskrifter om at minst 20 pst av varens kontantpris skal betales kontant.

Bestemmelsen i første ledd gjelder når varens kontantpris overstiger 10 pst av grunnbeløpet etter folketrygdloven og kreditten gis for mer enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåneden.

§ 8. *Kjøperens innsigelser mot annen kredittyter enn selgeren*

Ved forbrukerkredittkjøp kan kjøperen overfor annen kredittyter enn selgeren gjøre gjeldende de samme innsigelser og pengekrav på grunnlag av kjøpet som han kunne gjøre gjeldende mot selgeren. Ved siden av reklamasjon overfor selgeren etter kjøpslovens regler må kredittyteren i tilfelle underrettes så snart det er rimelig høve til det.

Har kjøperen pengekrav som etter første ledd kan gjøres gjeldende mot kredittyteren, er kredittyterens ansvar begrenset til det beløp han har mottatt av kjøperen i anledning av kjøpet.

Reglene i paragrafen her gjelder ikke for kjøperens innsigelser eller pengekrav mot en kredittyter som har fått seg overført fordringen på kjøperen.

Endret ved lov 27 nov 1992 nr. 113 (i kraft 1 jan 1994).

§ 8a. *Kjøperens innsigelser ved overdragelse eller pantsetting av kredittyterens fordring*

Ved overdragelse eller pantsetting av kredittyterens fordring kan kjøperen ved forbrukerkredittkjøp, hvis ikke noe annet er fastsatt i lov, gjøre gjel-

dende overfor erververen eller panthaveren de samme innsigelser og motkrav som han kunne gjort gjeldende overfor den opprinnelige kreditor på grunnlag av kjøpet eller kredittforholdet.

Tilføyd ved lov 27 nov 1992 nr. 113 (i kraft 1 jan 1994).

§ 9. *Forbud mot bruk av veksel m m*

For en fordring i forbindelse med forbrukerkredittkjøp må det ikke utstedes veksel. Det samme gjelder annen skylderklæring som ved overdragelse eller pantsetting avskjærer eller innskrenker kjøperens rett til å gjøre gjeldende innsigelser eller pengekrav han, på grunnlag av kjøpet eller kredittavtalen, kunne gjort gjeldende mot den opprinnelige kredittyter, overfor den som i god tro har ervervet dokumentet.

Endret ved lov 27 nov 1992 nr. 113 (i kraft 1 jan 1994).

Forbrukerkredittkjøp og andre kredittkjøp

§ 10. *Avregning av gjeldsposter*

Innbetalinger fra kjøperen til dekning av krav i forbindelse med kredittkjøp kan kredittyteren ikke isteden avregne på andre fordringer på kjøperen. Ved kontokjøp avregnes innbetalinger på kontoen mot kontoens saldo til enhver tid.

Har kjøperen ikke gitt uttrykk for eller går det ikke fram av sammenhengen hvilken fordring innbetalingen skal avregnes på, anses innbetalingen for å være foretatt på de tidligst forfalte gjeldspostene.

§ 11. *Kjøperens rett til å betale før forfall*

Kjøperen kan når som helst betale hele gjelden.

Kjøperen skal da bare betale kredittkostnadene for den kredittid som utnyttes. Er det avtalt betaling i avdrag, anses den utnyttete kredittid å løpe fram til første ordinære forfallsdag etter betaling. Kongen kan gi nærmere forskrifter om hvordan kredittkostnaden skal beregnes etter dette ledd.

§ 12. *Kjøperens plikt til å betale før tiden*

Kredittyteren kan kreve hele gjelden betalt før avtalt forfall dersom

a) minst 1/10 av kredittkjøpsprisen eller minst to avdrag ikke er blitt betalt en måned etter forfall,
b) ved kontokjøp minst 1/10 av det beløp som står udekket på kontoen ikke er blitt betalt en måned etter forfall, eller
c) det er avtalt salgspant og kjøperen utsetter pantet for vesentlig fare.

Slik forhåndsbetaling kan bare kreves når kjøperen har fått skriftlig varsel med to ukers frist til å rette på forholdet.

§ 11 annet ledd om reduksjon av kredittkostnadene ved betaling før tiden gjelder tilsvarende.

Kap III. Særlige regler om kontokjøp.

§ 13. *Ansvar for misbruk av kontokort*

Ved misbruk av kontokort som er utstedt i forbindelse med kontokredittavtale gjelder finansavtaleloven §§ 35 til 37.

Endret ved lov 25 juni 1999 nr. 46 (i kraft 1 juli 2000 iflg. res. 25 juni 1999 nr. 702).

Kap IV. Særlige regler om kjøp med salgspant.

§ 14. *Forholdet til panteloven m m*

Om vilkårene for å avtale salgspant i forbindelse med kredittkjøp, om de nærmere regler om salgspantavtalen og om rettsvernet overfor kreditorer og godtroende omsetningserververe m m gjelder panteloven 8 februar 1980 nr. 2 § 3-14 til § 3-22 og lov 2 juni 1978 nr. 37 om godtroerverv av løsøre.

§ 15. *Rett til tilbakelevering av tingen*

Er det inngått gyldig avtale om salgspant og kjøperen ikke oppfyller sine plikter, kan kredittyteren kreve tingen tilbakelevert dersom

a) minst 1/10 av kredittkjøpsprisen eller minst to avdrag eller restgjelden ikke er blitt betalt en måned etter forfall, eller
b) kjøperen utsetter pantet for vesentlig fare.

Kredittyteren kan ikke forbeholde seg rett til å ta tingen tilbake i andre tilfeller.

Endret ved lov 26 juni 1992 nr. 86.

§ 16. *Hva kjøperen kan godskrive seg ved tilbakelevering*

Ved tilbakelevering skal kjøperen godskrives den verdi tingen har, når den blir tatt tilbake. Med tingens verdi forstås den verdi som kan innvinnes ved salg av tingen på hensiktsmessig måte, eventuelt etter en rimelig reparasjon.

Dersom tingens verdi er større enn kredittyterens krav etter § 17, skal kjøperen ved tilbakeleveringen ha utbetalt forskjellen.

Endret ved lov 26 juni 1992 nr. 86.

§ 17. *Hva kredittyteren kan godskrive seg ved tilbakeleveringen*

Kredittyteren kan godskrive seg

a) den gjenstående del av gjeldsbeløpet (summen av kredittbeløpet og kredittkostnadene) med fradrag beregnet etter § 11 annet ledd,
b) forsikringspremie som kjøperen plikter å betale, og som ikke inngår i kredittkjøpsprisen,
c) rente som kjøperen plikter å betale ved for sein betaling av forfalte beløp, og
d) de kostnader som er nødvendige for å få tingen tilbake.

Dersom tingens verdi er mindre enn kredittyterens krav, kan han kreve forskjellen.

Endret ved lov 26 juni 1992 nr. 86.

§ 18. *Fremgangsmåten ved tilbakelevering*

Om fremgangsmåten ved tilbakelevering gjelder tvangsfullbyrdelsesloven.

Endret ved lov 26 juni 1992 nr. 86.

§ 19. *Annen inndriving av kredittyterens krav*

Kjøperen kan kreve at kredittyteren tar tingen tilbake etter reglene i §§ 16 til 17 før kredittyteren på annen måte søker dekning for kravet. Dette gjelder likevel ikke når tingen ikke finnes hos kjøperen, eller når det er fare for at kredittyteren ikke vil få full dekning ved å ta tingen tilbake på grunn av at tingen har vært utsatt for uvanlig verdiminking som skyldes kjøperen eller forhold som kjøperen har risikoen for.

Reglene i første ledd er ikke til hinder for at kredittyteren ved salgspant som ikke gjelder forbrukerkjøp, begjærer tvangssalg etter tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 8. Er en ting solgt med salgspant, kan utlegg for kredittyterens krav ikke tas i tingen.

Endret ved lov 26 juni 1992 nr. 86.

§§ 20-27. *(Opphevet ved lov 26 juni 1992 nr. 86.)*

Kap V. Forbrukertjenester på kreditt.

Tilføyd ved lov 27 nov 1992 nr. 113 (i kraft 1 jan 1994).

§ 27a. *Forbrukertjenester på kreditt*

Reglene om forbrukerkredittkjøp i følgende paragrafer får tilsvarende anvendelse for ytelse av forbrukertjenester på kreditt:

a) §§ 4 og 5 (om opplysningsplikt før avtaleinngåelsen),
b) § 5a (om kredittavtalen),
c) § 5b (om melding om endring i kredittkostnadene),
d) § 6 (om opplysningsplikt ved markedsføring),
e) § 6a (om beregning av effektiv rente),
f) § 8 (om forbrukerens innsigelser mot en annen kredittyter enn tjenesteyteren),
g) § 8a (om forbrukerens innsigelser ved overdragelse eller pantsetting av kredittyterens fordring),
h) § 9 (om forbud mot bruk av veksel m m),
i) § 10 (om avregning av gjeldsposter),
j) § 11 (om forbrukerens rett til å betale før forfall) og
k) § 12 (om forbrukerens plikt til å betale før tiden).

Tilføyd ved lov 27 nov 1992 nr. 113 (i kraft 1 jan 1994).

Kap VI. Nærmere forskrifter. Tilsyn. Straff.

Endret (til kap VI) ved lov 27 nov 1992 nr. 113 (i kraft 1 jan 1994).

§ 28. *Forskrifter om opplysningsplikt*

Kongen kan gi utfyllende forskrifter om beregningen av den effektive renten, jf § 6a og § 27a. Blant annet kan det gis bestemmelser om beregningen dersom det i avtalen ikke er fastsatt noe om tilbakebetalingstiden eller om maksimumsstørrelsen for en kreditt. Videre kan det gis forskrifter om hvordan opplysningsplikten etter §§ 4, 5 og 6, jf § 27a, skal oppfylles. I forskriftene kan det bl a gis bestemmelser om bruk og godkjenning av formularer, og om samordning med eventuelle regler om fradrag for renter og kostnader ved kredittkjøp etter skattelovgivningen.

Endret ved lov 27 nov 1992 nr. 113 (i kraft 1 jan 1994).

§ 29. *Forskrifter om forbrukerleie*

Kongen kan gi forskrifter om forbrukerleie som i realiteten tjener til å sikre et avhendingsvederlag, eller som ellers i det vesentlige fyller samme økonomiske funksjon som kredittsalg, selv om det ikke er meningen at leieren skal bli eier eller ha rett til å bli eier. I forskriftene kan det gis bestemmelser om:

a) ufravikelighet etter § 2 annet ledd
b) opplysningsplikt på tilsvarende vilkår som i §§ 4 og 6
c) forskuddsleie på tilsvarende vilkår som minste kontantinnsats etter § 7
d) oppsigelsesrett for leietakeren
e) oppgjøret ved eierskifte hvor leietakeren etter avtalen har rett til å bli eier av tingen.

§ 30. *Tilsyn*

Kongen bestemmer hvem som skal føre tilsyn med at bestemmelsene i loven blir overholdt.

Tilsynsmyndigheten kan kreve de opplysninger som trengs for å gjennomføre tilsynet. Myndigheten kan også foreta slik gransking og besiktigelse som den finner påkrevd for å utføre sine gjøremål etter loven.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om tilsynsarbeidet.

§ 31. *Straff*

Den som forsettlig overtrer eller medvirker til å overtre bestemmelser gitt i eller i medhold av § 7, § 9, jf § 27a, eller § 29 bokstav c, straffes med bøter, eller under særlig skjerpende omstendigheter med fengsel inntil tre måneder, eventuelt sammen med bøter. På samme måte straffes den som forsettlig unnlater å gi opplysninger som nevnt i §§ 4, 5, 6, jf § 27a, § 29 bokstav b eller § 30 annet ledd, eller gir misvisende opplysninger som der nevnt eller som medvirker til dette. På samme måte straffes også en kredittyter som forsettlig overtrer § 5a første eller tredje ledd, jf § 27a, eller unnlater å oppfylle sin plikt etter § 5b, jf § 27a, eller som medvirker til dette.

Den som uaktsomt overtrer eller medvirker til å overtre bestemmelse som nevnt i første ledd straffes med bøter.

Endret ved lover 20 juli 1991 nr. 66, 27 nov 1992 nr. 113 (i kraft 1 jan 1994).

Kap VII. Ikrafttredelse. Overgangsbestemmelser. Oppheving og endring av andre lover.

Endret (til kap VII) ved lov 27 nov 1992 nr. 113 (i kraft 1 jan 1994).

§ 32. *Ikrafttredelse*

Loven tar til å gjelde fra den tid Kongen bestemmer.

Fra 1 okt 1986 iflg. res. 27 juni 1986 nr. 1305.

§ 33. *Overgangsbestemmelser*

Loven får ikke anvendelse på avtaler om kredittkjøp, kontokreditt eller leie som er inngått før loven trådte i kraft. Isteden anvendes i tilfelle de tidligere bestemmelser i lov 21 juli 1916 nr. 9 om kjøp på avbetaling og i lov 8 mars 1935 om handelsnæring §§ 103 a og 103 b med forskrifter. Bestemmelsene i § 13 får likevel anvendelse også på kontokredittavtaler inngått før loven trådte i kraft, dersom misbruket har funnet sted etter ikrafttredelsen.

§ 34. *Oppheving og endring av andre lover*

Fra den tid loven tar til å gjelde, gjøres følgende endringer i andre lover: - - -

Databasen sist oppdatert 20. mars 2007

Vedlegg 2

Utdrag av Lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven)

Kapittel 3. Låneavtaler m.v.

§ 44. *Virkeområde*

1. Dette kapitlet gjelder for avtaler om lån hvor finansinstitusjoner eller lignende institusjoner som nevnt i § 1 annet ledd er långiver. Kapitlet gjelder også for avtaler om lån hvor kommuner eller fylkeskommuner er långiver.
2. Bestemmelsene gjelder tilsvarende for lignende kreditt, men likevel ikke for kreditt som omfattes av kredittkjøpsloven. Bestemmelsene gjelder ikke for avtale om leiefinansiering eller avtale om faktoring.
3. Har en institusjon stilt garanti e.l. for lån til en forbruker, gjelder §§ 48 og 52 tilsvarende i forholdet mellom institusjonen og forbrukeren så langt de passer.

Endret ved lov 25 juni 2004 nr. 51 (i kraft 1 jan 2005 iflg. res. 25 juni 2004 nr. 980).

§ 45. *Overdragelse*

1. Uten særskilt samtykke fra låntakeren kan långiverens fordring bare overdras til en finansinstitusjon eller til en lignende institusjon som nevnt i § 1 annet ledd bokstav a, d, e, f eller g.[1]
2. Når långiverens fordring overdras, gjelder bestemmelsene i dette kapitlet tilsvarende i forholdet mellom låntakeren og den som fordringen blir overdratt til, når ikke annet er fastsatt i lov. Långiveren skal varsle låntakeren om overdragelsen.

§ 46. *Långiverens opplysningsplikt*

1. Før det blir inngått avtale om nedbetalingslån, herunder annuitetslån, med en forbruker, skal långiveren skriftlig opplyse låntakeren om
   a) effektiv årlig rente
   b) nominell årlig rente, samt gebyrer og andre lånekostnader som skal belastes låntakeren
   c) størrelsen, antall og forfallstid for innbetalinger i hele låneperioden, hvordan forholdet mellom avdrag, renter og andre kostnader ved hver innbetaling vil være samt det samlede beløp som skal betales
   d) forbehold i avtalen om endring av renter, gebyrer og andre kostnader, jf. § 49
   e) låntakerens rett til førtidig tilbakebetaling, samt kostnader m.v. som kan påløpe om retten brukes.
2. Før det blir inngått avtale med en forbruker om rammekreditt, skal långiveren skriftlig gi låntakeren opplysninger som bestemt i første ledd bokstav b, d og e samt om
   a) kredittens maksimumsbeløp
   b) effektiv årlig rente ved ulike måter å utnytte lånet på.
3. Skriftlig informasjon med opplysninger som nevnt i første eller annet ledd skal være tilgjengelig for enhver låntaker før låneavtale inngås. Låntakeren kan også kreve å få tilsvarende opplysninger under låneforholdet. Beregningen av effektiv årlig rente skjer da med utgangspunkt i forholdene når slikt krav fremsettes av låntakeren.

§ 47. *Plikt til å frarå*

Dersom långiveren før låneavtale inngås med en forbruker eller lånet utbetales til denne, må anta at økonomisk evne eller andre forhold på låntakerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet, skal långiveren skriftlig underrette låntakeren om dette. Gjør långiveren ikke det, kan låntakerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig.

Databasen sist oppdatert 20. mars 2007

[1] Bokstav g er opphevet

Vedlegg 3

Council Directive 87/102/EEC of 22 December 1986 for the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning consumer credit

COUNCIL DIRECTIVE

of 22 December 1986

for the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning consumer credit

(87/102/EEC)

THE COUNCIL OF THE EUROPEAN COMMUNITIES,

Having regard to the Treaty establishing the European Economic Community, and in particular Article 100 thereof,

Having regard to the proposal from the Commission (1),

Having regard to the opinion of the European Parliament (2),

Having regard to the opinion of the Economic and Social Committee (3),

Whereas wide differences exist in the laws of the Member States in the field of consumer credit;

Whereas these differences of law can lead to distortions of competition between grantors of credit in the common market;

Whereas these differences limit the opportunities the consumer has to obtain credit in other Member States; whereas they affect the volume and the nature of the credit sought, and also the purchase of goods and services;

Whereas, as a result, these differences have an influence on the free movement of goods and services obtainable by consumers on credit and thus directly affect the functioning of the common market;

Whereas, given the increasing volume of credit granted in the Community to consumers, the establishment of a common market in consumer credit would benefit alike consumers, grantors of credit, manufacturers, wholesalers and retailers of goods and providers of services;

Whereas the programmes of the European Economic Community for a consumer protection and information policy (4) provide, inter alia, that the consumer should be protected against unfair credit terms and that a harmonization of the general conditions governing consumer credit should be undertaken as a priority;

Whereas differences of law and practice result in unequal consumer protection in the field of consumer credit from one Member State to another;

Whereas there has been much change in recent years in the types of credit available to and used by consumers; whereas new forms of consumer credit have emerged and continue to develop;

Whereas the consumer should receive adequate information on the conditions and cost of credit and on his obligations; whereas this information should include, inter alia, the annual percentage rate of charge for credit, or, failing that, the total amount that the consumer must pay for credit; whereas, pending a decision on a Community method or methods of calculating the annual percentage rate of charge, Member States should be able to retain existing methods or practices for calculating this rate, or failing that, should establish provisions for indicating the total cost of the credit to the consumer;

Whereas the terms of credit may be disadvantageous to the consumer; whereas better protection of consumers can be achieved by adopting certain requirements which are to apply to all forms of credit;

Whereas, having regard to the character of certain credit agreements or types of transaction, these agreements or transactions should be partially or entirely excluded from the field of application of this Directive;

Whereas it should be possible for Member States, in consultation with the Commission, to exempt from the Directive certain forms of credit of a non-commercial character granted under particular conditions;

Whereas the practices existing in some Member States in respect of authentic acts drawn up before a notary or judge are such as to render the application of certain provisions of this Directive unnecessary in the case of such acts; whereas it

should therefore be possible for Member States to exempt such acts from those provisions;

Whereas credit agreements for very large financial amounts tend to differ from the usual consumer credit agreements; whereas the application of the provisions of this Directive to agreements for very small amounts could create unnecessary administrative burdens both for consumers and grantors of credit; whereas therefore, agreements above or below specified financial limits should be excluded from the Directive;

Whereas the provision of information on the cost of credit in advertising and at the business premises of the creditor or credit broker can make it easier for the consumer to compare different offers;

Whereas consumer protection is further improved if credit agreements are made in writing and contain certain minimum particulars concerning the contractual terms;

Whereas, in the case of credit granted for the acquisition of goods, Member States should lay down the conditions in which goods may be repossessed, particularly if the consumer has not given his consent; whereas the account between the parties should upon repossession be made up in such manner as to ensure that the repossession does not entail any unjustified enrichment;

Whereas the consumer should be allowed to discharge his obligations before the due date; whereas the consumer should then be entitled to an equitable reduction in the total cost of the credit;

Whereas the assignment of the creditor's rights arising under a credit agreement should not be allowed to weaken the position of the consumer; Whereas those Member States which permit consumers to use bills of exchange, promissory notes or cheques in connection with credit agreements should ensure that the consumer is suitably protected when so using such instruments;

Whereas, as regards goods or services which the consumer has contracted to acquire on credit, the consumer should, at least in the circumstances defined below, have rights vis-à-vis the grantor of credit which are in addition to his normal contractual rights against him and against the supplier of the goods or services; whereas the circumstances referred to above are those where the grantor of credit and the supplier of goods or services have a pre-existing agreement whereunder credit is made available exclusively by that grantor of credit to customers of that supplier for the purpose of enabling the consumer to acquire goods or services from the latter;

Whereas the ECU is as defined in Council Regulation (EEC) No 3180/78 (1), as last amended by Regulation (EEC) No 2626/84 (2); whereas Member States should to a limited extent be at liberty to round off the amounts in national currency resulting from the conversion of amounts of this Directive expressed in ECU; whereas the amounts in this Directive should be periodically re-examined in the light of economic and monetary trends in the Community, and, if need be, revised;

Whereas suitable measures should be adopted by Member States for authorizing persons offering credit or offering to arrange credit agreements or for inspecting or monitoring the activities of persons granting credit or arranging for credit to be granted or for enabling consumers to complain about credit agreements or credit conditions;

Whereas credit agreements should not derogate, to the detriment of the consumer, from the provisions adopted in implementation of this Directive or corresponding to its provisions; whereas those provisions should not be circumvented as a result of the way in which agreements are formulated;

Whereas, since this Directive provides for a certain degree of approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning consumer credit and for a certain level of consumer protection, Member States should not be prevented from retaining or adopting more stringent measures to protect the consumer, with due regard for their obligations under the Treaty;

Whereas, not later than 1 January 1995, the Commission should present to the Council a report concerning the operation of this Directive,

HAS ADOPTED THIS DIRECTIVE:

Article 1

1. This Directive applies to credit agreements
2. For the purpose of this Directive:
   a) 'consumer' means a natural person who, in transactions covered by this Directive, is acting for purposes which can be regarded as outside his trade or profession;
   b) 'creditor' means a natural or legal person who grants credit in the course of his trade, business or profession, or a group of such persons;
   c) 'credit agreement' means an agreement whereby a creditor grants or promises to grant to a consumer a credit in the form of a deferred payment, a loan or other similar financial accommodation

d) Agreements for the provision on a continuing basis of a service or a utility, where the consumer has the right to pay for them, for the duration of their provision, by means of instalments, are not deemed to be credit agreements for the purpose of this Directive;
e) 'total cost of the credit to the consumer' means all the costs of the credit including interest and other charges directly connected with the credit agreement, determined in accordance with the provisions or practices existing in, or to be established by, the Member States
f) 'annual percentage rate of charge' means the total cost of the credit to the consumer expressed as an annual percentage of the amount of the credit granted and calculated according to existing methods of the Member States

Article 2

1. This Directive shall not apply to:
   a) credit agreements or agreements promising to grant credit:
      – intended primarily for the purpose of acquiring or retaining property rights in land or in an existing or projected building,
      – intended for the purpose of renovating or improving a building as such;
   b) hiring agreements except where these provide that the title will pass ultimately to the hirer;
   c) credit granted or made available without payment of interest or any other charge;
   d) credit agreements under which no interest is charged provided the consumer agrees to repay the credit in a single payment;
   e) credit in the form of advances on a current account granted by a credit institution or financial institution other than on credit card accounts

      Nevertheless, the provisions of Article 6 shall apply to such credits;
   f) credit agreements involving amounts less than 200 ECU or more than 20 000 ECU;
   g) credit agreements under which the consumer is required to repay the credit:
      – either, within a period not exceeding three months,
      – or, by a maximum number of four payments within a period not exceeding 12 months
2. A Member State may, in consultation with the Commission, exempt from the application of this Directive certain types of credit which fulfil the following conditions:
   – they are granted at rates of charge below those prevailing in the market, and
   – they are not offered to the public generally
3. The provisions of Article 4 and of Articles 6 to 12 shall not apply to credit agreements or agreements promising to grant credit, secured by mortgage on immovable property, in so far as these are not already excluded from the Directive under paragraph 1 (a) of this Article
4. Member States may exempt from the provisions of Articles 6 to 12 credit agreements in the form of an authentic act signed before a notary or judge

Article 3

Without prejudice to Council Directive 84/450/EEC of 10 September 1984 relating to the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning misleading advertising (1), and to the rules and principles applicable to unfair advertising, any advertisement, or any offer which is displayed at business premises, in which a person offers credit or offers to arrange a credit agreement and in which a rate of interest or any figures relating to the cost of the credit are indicated, shall also include a statement of the annual percentage rate of charge, by means of a representative example if no other means is practicable

Article 4

1. Credit agreements shall be made in writing. The consumer shall receive a copy of the written agreement
2. The written agreement shall include:
   a) a statement of the annual percentage rate of charge;
   b) a statement of the conditions under which the annual percentage rate of charge may be amended

      In cases where it is not possible to state the annual percentage rate of charge, the consumer shall be provided with adequate information in the written agreement. This information shall at least include the information provided for in the second indent of Article 6 (1)
3. The written agreement shall further include the other essential terms of the contract

By way of illustration, the Annex to this Directive contains a list of terms which Member States may require to be included in the written agreement as being essential

Article 5

By way of derogation from Articles 3 and 4 (2), and pending a decision on the introduction of a Community method or methods of calculating the annual percentage rate of charge, those Member States which, at the time of notification of this Directive, do not require the annual percentage rate of charge to be shown or which do not have an established method for its calculation, shall at least require the total cost of the credit to the consumer to be indicated

Article 6

1. Notwithstanding the exclusion provided for in Article 2 (1) (e), where there is an agreement between a credit institution or financial institution and a consumer for the granting of credit in the form of an advance on a current account, other than on credit card accounts, the consumer shall be informed at the time or before the agreement is concluded:
   - of the credit limit, if any,
   - of the annual rate of interest and the charges applicable from the time the agreement is concluded and the conditions under which these may be amended,
   - of the procedure for terminating the agreement

   This information shall be confirmed in writing
2. Furthermore, during the period of the agreement, the consumer shall be informed of any change in the annual rate of interest or in the relevant charges at the time it occurs. Such information may be given in a statement of account or in any other manner acceptable to Member States
3. In Member States where tacitly accepted overdrafts are permissible, the Member States concerned shall ensure that the consumer is informed of the annual rate of interest and the charges applicable, and of any amendment thereof, where the overdraft extends beyond a period of three months

Article 7

In the case of credit granted for the acquisition of goods, Member States shall lay down the conditions under which goods may be repossessed, in particular if the consumer has not given his consent. They shall further ensure that where the creditor recovers possession of the goods the account between the parties shall be made up so as to ensure that the repossession does not entail any unjustified enrichment

Article 8

The consumer shall be entitled to discharge his obligations under a credit agreement before the time fixed by the agreement. In this event, in accordance with the rules laid down by the Member States, the consumer shall be entitled to an equitable reduction in the total cost of the credit

Article 9

Where the creditor's rights under a credit agreement are assigned to a third person, the consumer shall be entitled to plead against that third person any defence which was available to him against the original creditor, including set-off where the latter is permitted in the Member State concerned

Article 10

The Member States which, in connection with credit agreements, permit the consumer:

a) to make payment by means of bills of exchange including promissory notes;
b) to give security by means of bills of exchange including promissory notes and cheques,

shall ensure that the consumer is suitably protected when using these instruments in those ways

Article 11

1. Member States shall ensure that the existence of a credit agreement shall not in any way affect the rights of the consumer against the supplier of goods or services purchased by means of such an agreemen t in cases where the goods or services are not supplied or are otherwise not in conformity with the contract for their supply
2. Where:
   a) in order to buy goods or obtain services the consumer enters into a credit agreement with a person other than the supplier of them;

      and
   b) the grantor of the credit and the supplier of the goods or services have a pre-existing

agreement whereunder credit is made available exclusively by that grantor of credit to customers of that supplier for the acquisition of goods or services from that supplier; and

c) the consumer referred to in subparagraph (a) obtains his credit pursuant to that pre-existing agreement; and

d) the goods or services covered by the credit agreement are not supplied, or are supplied only in part, or are not in conformity with the contract for supply of them; and

e) the consumer has pursued his remedies against the supplier but has failed to obtain the satisfaction to which he is entitled,

the consumer shall have the right to pursue remedies against the grantor of credit. Member States shall determine to what extent and under what conditions these remedies shall be exercisable

3. Paragraph 2 shall not apply where the individual transaction in question is for an amount less than the equivalent of 200 ECU

Article 12

1. Member States shall:
   a) ensure that persons offering credit or offering to arrange credit agreements shall obtain official authorization to do so, either specifically or as suppliers of goods and services; or
   b) ensure that persons granting credit or arranging for credit to be granted shall be subject to inspection or monitoring of their activities by an institution or official body; or
   c) promote the establishment of appropriate bodies to receive complaints concerning credit agreements or credit conditions and to provide relevant information or advice to consumers regarding them
2. Member States may provide that the authorization referred to in paragraph 1 (a) shall not be required where persons offering to conclude or arrange credit agreements satisfy the definition in Article 1 of the first Council Directive of 12 December 1977 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions (1) and are authorized in accordance with the provisions of that Directive

Where persons granting credit or arranging for credit to be granted have been authorized both specifically, under the provisions of paragraph 1 (a) and also under the provisions of the aforementioned Directive, but the latter authorization is subsequently withdrawn, the competent authority responsible for issuing the specific authorization to grant credit under paragraph 1 (a) shall be informed and shall decide whether the persons concerned may continue to grant credit, or arrange for credit to be granted, or whether the specific authorization granted under paragraph 1 (a) should be withdrawn

Article 13

1. For the purposes of this Directive, the ECU shall be that defined by Regulation (EEC) No 3180/78, as amended by Regulation (EEC) No 2626/84. The equivalent in national currency shall initially be calculated at the rate obtaining on the date of adoption of this Directive

   Member States may round off the amounts in national currency resulting from the conversion of the amounts in ECU provided such rounding off does not exceed 10 ECU
2. Every five years, and for the first time in 1995, the Council, acting on a proposal from the Commission, shall examine and, if need be, revise the amounts in this Directive, in the light of economic and monetary trends in the Community

Article 14

1. Member States shall ensure that credit agreements shall not derogate, to the detriment of the consumer, from the provisions of national law implementing or corresponding to this Directive
2. Member States shall further ensure that the provisions which they adopt in implementation of this directive are not circumvented as a result of the way in which agreements are formulated, in particular by the device of distributing the amount of credit over several agreements

Article 15

This Directive shall not preclude Member States from retaining or adopting more stringent provisions to protect consumers consistent with their obligations under the Treaty

Article 16

1. Member States shall bring into force the measures necessary to comply with this Directive

not later than 1 January 1990 and shall forthwith inform the Commission thereof

2. Member States shall communicate to the Commission the texts of the main provisions of national law which they adopt in the field covered by this Directive

Article 17

Not later than 1 January 1995 the Commission shall present a report to the Council concerning the operation of this Directive

Article 18

This Directive is addressed to the Member States

ANNEX

LIST OF TERMS REFERRED TO IN ARTICLE 4 (3)

1. Credit agreements for financing the supply of particular goods or services:

   1.2 // (i) // a description of the goods or services covered by the agreement; // (ii) // the cash price and the price payable under the credit agreement; // (iii) // the amount of the deposit, if any, the number and amount of instalments and the dates on which they fall due, or the method of ascertaining any of the same if unknown at the time the agreement is concluded; // (iv) // an indication that the consumer will be entitled, as provided in Article 8, to a reduction if he repays early; // (v) // who owns the goods (if ownership does not pass immediately to the consumer) and the terms on which the consumer becomes the owner of them; // (vi) // a description of the security required, if any; // (vii) // the cooling-off period, if any; // (viii) // an indication of the insurance (s) required, if any, and, when the choice of insurer is not left to the consumer, an indication of the cost thereof

2. Credit agreements operated by credit cards:

   1.2 // (i) // the amount of the credit limit, if any; // (ii) // the terms of repayment or the means of determining them; // (iii) // the cooling-off period, if any

3. Credit agreements operated by running account which are not otherwise covered by the Directive:

   1.2 // (i) // the amount of the credit limit, if any, or the method of determining it; // (ii) // the terms of use and repayment; // (iii) // the cooling-off period, if any

4. Other credit agreements covered by the Directive:

   1.2 // (i) // the amount of the credit limit, if any; // (ii) // an indication of the security required, if any; // (iii) // the terms of repayment; // (iv) // the cooling-off period, if any; // (v) // an indication that the consumer will be entitled, as provided in Article 8, to a reduction if he repays early

Document last updated the 20 March 2007-05-04

Vedlegg 4

Council Directive 90/88/EEC of 22 February 1990 amending Directive 87/102/EEC for the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning consumer credit

COUNCIL DIRECTIVE
of 22 February 1990
amending Directive 87/102/EEC for the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning consumer credit
(90/88/EEC)

THE COUNCIL OF THE EUROPEAN COMMUNITIES,

Having regard to the Treaty establishing the European Economic Community, and in particular Article 100a thereof,

Having regard to the proposal from the Commission (1),

In cooperation with the European Parliament (2),

Having regard to the opinion of the Economic and Social Committee (3),

Whereas Article 5 of Council Directive 87/102/EEC (4) provides for the introduction of a Community method or methods of calculating the annual percentage rate of lcharge for consumer credit;

Whereas it is desirable, in order to promote the establishment and functioning the internal market and to ensure that consumers benefit from a high level of protection, that one method of calculating the said annual percentage rate of charge should be used throughout the Community;

Whereas it is desirable, with a view to introducing such a method and in accordance with the definition of the total cost of credit to the consumer, to draw up a single mathematical formula for calculating the annual percentage rate of charge and for determining credit cost items to be used in the calculation by indicating those costs which must not be taken into acount;

Whereas, during a trasitional period, Member States which prior to the date of notification of this Directive, apply laws which permit the use of another mathematical formula for calculating the annual percentage rate of charge may continue to apply such laws;

Whereas, before expiry of the transitional period and in the light of experience, the Council will, on the basis of a proposal from the Commission, take a decision which will make it possible to apply a single Community mathematical formula;

Whereas it is desirable, whenever necessary, to adopt certain hypotheses for calculating the annual percentage rate of charge;

Whereas by virtue of the special nature of loans guaranteed by a mortgage secured on immoveable property it is desirable that such credit should continue to be partially excluded from this Directive;

Whereas the information which must be communicated to the consumer in the written contract should be amplified,

HAS ADOPTED THIS DIRECTIVE:

Article 1

Directive 87/102/EEC is hereby amended as follows:

1. In Article 1 (2), points (d) and (e) shall be replaced by the following:

   '(d) "total cost of the credit to the consumer" means all the costs, including interest and other charges, which the consumer has to pay for the credit.';

   '(e) "annual percentage rate of charge" means the total cost of the credit to theconsumer, expressed as an annual percentage of the amount of the credit granted and calculated in accordance with Article 1a'
2. The following Article shall be inserted:

   'Article 1a

   1. (a) The annual percentage rate of charge, which shall be that equivalent, on an annual basis, to the present value of all commitments (loans, repayments and charges), future or existing, agreed by the creditor and the borrower, shall be calculated in accor-

dance with the mathematical formula set out in Annex II

(b) Four examples of the method of calculation are given in Annex III, by way of illustration

2. For the purpose of calculating the annual percentage rate of charge, the "total cost of the credit to the consumer" as defined in Article 1 (2) (d) shall be determined, with the exception of the following charges:
   i. charges payable by the borrower for non-compliance with any of his commitments laid down in the credit agreement;
   ii. charges other than the purchase price which, in purchases of goods or services, the consumer is obliged to pay whether the transaction is paid in cash or by credit;
   iii. charges for the transfer of funds and charges for keeping an account intended to receive payments towards the reimbursement of the credit the payment of interest and other charges except where the consumer doesn ot have reasonable freedom of choice in the matter and where such charges are abnormally high; this provision shall not, however, apply to charges for collection of such reimbursements or payments, whether made in cash or otherwise;
   iv. membership subscriptions to associations or groups and arising from agreements separate from the credit agreement, even though such subscriptions have an effect on the credit terms;
   v. charges for insurance or guarantees; included are, however, those designed to ensure payment to the creditor, in the event of the death, invalidity, illness or unemployment of the consumer, of a sum equal to or less than the total amount of the credit togehter with relevant interest and other charges which have to be imposed by the creditor as a condition for credit being granted
3. (a) Where credit transactions referred to in this Directive are subject to the provisions of national laws in force on 1 March 1990 which impose maximum limits on the annual percentage rate of charge for such transactions and, where such provisions permit standard costs other than those described in paragraph 2 (i) to (v) not to be included in those maximum limits, Member States may, solely in respect of such transactions, not include the aforementioned costs when calculating the annual percentage rate of charge, as stipulated in this Directive, provided that there is a requirement, in the cases mentioned in Article 3 and in the credit agreement, that the consumer be informed of the amount and inclusion thereof in the payments to be made

   (b) Member States may no longer apply point (a) from the date of entry into force of the single mathematical formula for calculating the annual percentage rate of charge in the Community, pursuant to the provisions of paragraph 5 (c)
4. (a) The annual percentage rate of charge shall be calculated at the time the credit contract is concluded, without prejudice to the provisions of Article 3 concerning advertisements and special offers

   (b) The calculation shall be made on the assumption that the credit contract is valid for the period agreed and that the creditor and the consumer fulfil their obligations under the terms and by the dates agreed
5. (a) As a transitional measure, notwithstanding the provisions of paragraph 1 (a), Member States which, prior to 1 March 1990, applied legal provisions whereby a mathematical formula different from that given in Annex II could be used for calculating the annual percentage rate of charge, may continue applying that formula within their territory for a period of three years starting from 1 January 1993

   Member States shall take the appropriate measures to ensure that only one mathematical formula for calculating the annual percentage rate of charge is used within their territory

   (b) Six months before the expiry of the time limit laid down in point (a) the Commission shall submit to the Council a report, accompanied by a proposal, which will make it possible in the light of experience, to apply a single Community mathematical formula for calculating the annual percentage rate of charge

   (c) The Council shall, acting by a qualified majority on the basis of the proposal from the Commission, take a decision before 1 January 1996
6. In the case of credit contracts containing clauses allowing variations in the rate of interest and the amount or level of other charges contained in the annual percentage

rate of charge but unquantifiable at the time when it is calculated, the annual percentage rate of charge shall be calculated on the assumption that interest and other charges remain fixed and will apply until the end of the credit contract. 7. Where necessary, the following assumptions may be made in calculating the annual percentage rate of charge:

- if the contract does not specify a credit limit, the amount of credit granted shall be equal to the amount fixed by the relevant Member State, without exceeding a figure equivalent to ECU 2 000;
- if there is no fixed timetable for repayment, and one cannot be deduced from the terms of the agreement and the means for repaying the credit granted, the duration of the credit shall be deemed to be one year;
- unless otherwise specified, where the contract provides for more than one repayment date, the credit will be made available and the repayments made at the earliest time provided for in the agreement'

3. Article 2 (3) shall be replaced by the following:
   '3. The provisions of Article 1a and of Articles 4 to 12 shall not apply to credit agreements or agreements promising to grant credit, secured by mortgage on immovable property, insofar as these are not already excluded from the Directive under paragraph 1 (a).'
4. The following subparagraph shall be added to Article 4 (2):
   '(c) a statement of the amount, number and frequency or dates of the payments which the consumer must make to repay the credit, as well as of the payments for interest and other charges; the total amount of these payments should also be indicated where possible;
   (d) a statement of the cost items referred to in Article 1a (2) with the exception of expenditure related to the breach of contractual obligations which were not included in the calculation of the annual percentage rate of charge but which have to be paid by the consumer in given circumstances, together with a statement indentifying such circumstances. Where the exact amount of those items is known, that sum is to be indicated; if that is not the case, either a method of calculation or as accurate an estimate as possibe is to be provided where possible'
5. Article 5 shall be deleted
6. The Annex shall become Annex I and the following point shall be added to paragraph 1:
   '(ix) the obligation on the consumer to save a certain amount of money which must be placed in a special account'
7. Annexes II and III attached hereto shall be added

Article 2

1. Member States shall take the measures necessary to cumply with this Directive not later than 31 December 1992 and shall forthwith inform the Commission thereof
2. Member States shall communicate to the Commission the texts of the main provisions of national law which they adopt in the field governed by this Directive

Article 3

This Directive is addressed to the Member States

ANNEX

'ANNEX II

THE BASIC EQUATION EXPRESSING THE EQUIVALENCE OF LOANS ON THE ONE HAND, AND REPAYMENTS AND CHARGES ON THE OTHER:

1.2.3.4.5.6 // // K = m K = 1 // AK (1 + i) tK / / = // K' = m' K' = 1 // A'K' (1 + i) tK'

Meaning of letters and symbols:

1.2 // K // is the number of a loan // K' // is the number of a repayment or a payment of charges // AK // is the amount of loan number K // A'K' // is the amount of repayment number K / / // represents a sum // m // is the number of the last loan // m' // is the number of the last repayment or payment of charges // tK // is the interval, expressed in years and fractions of a year, between the date of loan No 1 and those of subsequent loans Nos 2 to m // tK' // is the interval expressed in years and fractions of a year between the date of loan No 1 and those of repayments or payments of charges Nos 1 to m // i // is the percentage rate that can be calculated (either by algebra, by successive approximations, or by a computer programme) where the other terms in the equation are known from the contract or otherwise

Remarks

a) The amounts paid by both parties at different times shall not necessarily be equal and shall not necessarily be paid at equal intervals
b) The starting date shall be that of the first loan

c) Intervals between dates used in the calculations shall be expressed in years or in fractions of a year

ANNEX III

EXAMPLES OF CALCULATIONS

First example

Sum loaned S = ECU 1 000

It is repaid in a single payment of ECU 1 200 made 18 months, i. e. 1,5 years, after the date of the loan

1.2 // The equation becomes 1 000 = // 1 200 (1+i) 1,5 1.2.3 // or // (1+i) 1,5 // = 1,2 // // 1+i / / = 1,129243... // // i // = 0,129243..

This amount will be rounded down to 12,9 % or 12,92 % depending on whether the State or habitual practice allows the percentage to be rounded off to the first or second decimal

Second example

The sum agreed is S = ECU 1 000 but the creditor retains ECU 50 for enquiry and administrative expenses, so that the loan is in fact ECU 950; the repayment of ECU 1 200, as in the first example, is made 18 months after the date of the loan

1.2 // The equation becomes 950 = // 1 200 (1+i) 1,5 1.2.3.4.5.6 // // or // (1+i) 1,5 // = // 1 200 950 // = 1,263157... 1.2.3.4.5,6 // // // 1+i // = // 1,16851... // // // i // = // 0,16851... rounded off to 16,9 % or 16,85 %

Third example

The sum lent is ECU 1 000, repayable in two amounts each of ECU 600, paid after one and two years respectively

1.2.3.4 // The equation becomes 1 000 = // 600 1+i // + // 600 (1+i) 2;

it is solved by algebra and produces i = 0,1306623, rounded off to 13,1 % or 13,07 %

Fourth example

The sum lent is ECU 1 000 and the amounts to be paid by the borrower are:

1.2.3 // After three months // (0,25 years) // ECU 272 // After six months // (0,50 years) // ECU 272 // After twelve months // (1 year) // ECU 544 // Total // // ECU 1 088

The equation becomes:

1.2.3.4.5.6 // 1 000 = // 272 (1+i) 0,25 // + // 272 (1+o) 0,50 // + // 544 1+i

This equation allows i to be calculated by successive approximations, which can be programmed on a ocket computer

The result is:

i = 0,1321 rounded off 13,2 or 13,21 %.'

Document last updated the 20 March 2007

Vedlegg 5

Directive 98/7/EC of the European Parliament and of the Council of 16 February 1998 amending Directive 87/102/EEC for the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning consumer credit

DIRECTIVE 98/7/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 16 February 1998 amending Directive 87/102/EEC for the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning consumer credit

THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION,

Having regard to the Treaty establishing the European Community, and in particular Article 100a thereof,

Having regard to the proposal of the Commission (1),

Having regard to the opinion of the Economic and Social Committee (2),

Acting in accordance with the procedure laid down in Article 189b of the Treaty (3),

Whereas it is desirable, in order to promote the establishment and functioning of the internal market and to ensure that consumers benefit from a high level of protection, that a single method of calculating the annual percentage rate of charge for consumer credit should be used throughout the Community;

Whereas Article 5 of Directive 87/102/EEC (4) provides for the introduction of a Community method or methods of calculating the annual percentage rate of charge;

Whereas, in order to introduce this single method, it is desirable to draw up a single mathematical formula for calculating the annual percentage rate of charge and for determining the credit cost items to be used in the calculation by indicating those costs which must not be taken into account;

Whereas Annex II of Directive 87/102/EEC introduced a mathematical formula for the calculation of the annual percentage rate of charge and Article 1a(2) of that Directive provided for the charges to be excluded from the calculation of the 'total cost of credit to the consumer';

Whereas during a transitional period of three years from 1 January 1993, Member States which prior to 1 March 1990 applied laws which permitted the use of another mathematical formula for calculating the annual percentage rate of charge, were permitted to continue to apply such laws;

Whereas the Commission has submitted a Report to the Council which makes it possible, in the light of experience, to apply a single Community mathematical formula for calculating the annual percentage rate of charge;

Whereas, since no Member State has made use of Article 1a(3) of Directive 87/102/EEC by which certain costs were excluded from the calculation of the annual percentage rate of charge in certain Member States, it has become obsolete;

Whereas accuracy to at least one decimal place is necessary;

Whereas a year is presumed to have 365 days or 365,25 days or (for leap years) 366 days, 52 weeks or 12 equal months; whereas an equal month is presumed to have 30,41666 days;

Whereas it is desirable that consumers should be able to recognize the terms used different Member States to indicate the 'annual percentage rate of charge';

Whereas it is appropriate to study without delay to what extent a further degree of harmonization of the cost elements of consumer credit is necessary in order to put the European consumer in a position to make a better comparison between the actual percentage rates of charges offered by institutions in the various Member States, thereby ensuring harmonious functioning of the internal market,

HAVE ADOPTED THIS DIRECTIVE:

Article 1

Directive 87/102/EEC shall be amended as follows:

a) Article 1a(1)(a) shall be replaced by the following:

– in the Greek language version of the Directive:

'Ôï óõíïëéêü åôTHóéï dñáãìáôéêü dïóïóôü åðéâÜñõíóçò dïõ åíéóthíåé óå åôTHóéá âÜóç ôéò dáñïýóåò áîssåò ôïõ óõíüëïõ ôùí ôñå-ïõóthí TH ìåëëïíôéêthí õdï-ñåthóåùí (äáíåssùí, åîïöëTHóåùí êáé ådéâáñýíóåùí) dïõ Ý-ïõí áíáëçöèåss ádü ôï äáíåéóôTH êáé ôï (äáíåéæüìåíï) êáôáíáëùôTH, õdïëïãssæåôáé óýìöùíá ìå ôï ìáèçìáôéêü ôýdï dïõ dáñáôssèåôáé óôï dáñÜñôçìá ÉÉ.',

– in the English language version of the Directive:

'The annual percentage rate of charge which shall be that rate, on an annual basis which equalizes the present value of all commitments (loans, repayments and charges), future or existing, agreed by the creditor and the borrower, shall be calculated in accordance with the mathematical formula set out in Annex II.';

b) Article 1a(3) shall be deleted;
c) Article 1a(5) shall be deleted;
d) Article 3 shall be replaced by the following:

'Without prejudice to Council Directive 84/450/EEC of 10 September 1984 relating to the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning misleading advertising[1], and to the rules and principles applicable to unfair advertising, any advertisement, or any offer which is displayed at business premises, in which a person offers credit or offers to arrange a credit agreement and in which a rate of interest or any figures relating to the cost of the credit are indicated, shall also include a statement of the annual percentage rate of charge, by means of a representative example if no other means is practicable

e) Annex II shall be replaced by the text of Annex I attached hereto;
f) Annex III shall be replaced by the text of Annex II attached hereto

Article 2

1. Member States shall bring into force the laws, regulations and administrative provisions necessary for them to comply with this Directive no later than two years after the entry into force of this Directive. They shall inform the Commission thereof

   When Member States adopt those measures, they shall contain a reference to this Directive or shall be accompanied by such reference on the occasion of their official publication. The methods of making such reference shall be laid down by Member States
2. The Member States shall communicate to the Commission the texts of the provisions of national law which they adopt in the field governed by this Directive

Article 3

This Directive is addressed to the Member States

Document last updated the 20 March 2007

[1] OJ L 250, 19.9.1984, p. 17. Directive as last amended by Directive 97/55/EC (OJ L 280, 23.10.1997, p. 18).

Vedlegg 6

Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts

COUNCIL DIRECTIVE 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts

THE COUNCIL OF THE EUROPEAN COMMUNITIES,

Having regard to the Treaty establishing the European Economic Community, and in particular Article 100 A thereof,

Having regard to the proposal from the Commission (1),

In cooperation with the European Parliament (2),

Having regard to the opinion of the Economic and Social Committee (3),

Whereas it is necessary to adopt measures with the aim of progressively establishing the internal market before 31 December 1992; whereas the internal market comprises an area without internal frontiers in which goods, persons, services and capital move freely;

Whereas the laws of Member States relating to the terms of contract between the seller of goods or supplier of services, on the one hand, and the consumer of them, on the other hand, show many disparities, with the result that the national markets for the sale of goods and services to consumers differ from each other and that distortions of competition may arise amongst the sellers and suppliers, notably when they sell and supply in other Member States;

Whereas, in particular, the laws of Member States relating to unfair terms in consumer contracts show marked divergences;

Whereas it is the responsibility of the Member States to ensure that contracts concluded with consumers do not contain unfair terms;

Whereas, generally speaking, consumers do not know the rules of law which, in Member States other than their own, govern contracts for the sale of goods or services; whereas this lack of awareness may deter them from direct transactions for the purchase of goods or services in another Member State;

Whereas, in order to facilitate the establishment of the internal market and to safeguard the citizen in his role as consumer when acquiring goods and services under contracts which are governed by the laws of Member States other than his own, it is essential to remove unfair terms from those contracts;

Whereas sellers of goods and suppliers of services will thereby be helped in their task of selling goods and supplying services, both at home and throughout the internal market; whereas competition will thus be stimulated, so contributing to increased choice for Community citizens as consumers;

Whereas the two Community programmes for a consumer protection and information policy (4) underlined the importance of safeguarding consumers in the matter of unfair terms of contract; whereas this protection ought to be provided by laws and regulations which are either harmonized at Community level or adopted directly at that level;

Whereas in accordance with the principle laid down under the heading 'Protection of the economic interests of the consumers', as stated in those programmes: 'acquirers of goods and services should be protected against the abuse of power by the seller or supplier, in particular against one-sided standard contracts and the unfair exclusion of essential rights in contracts';

Whereas more effective protection of the consumer can be achieved by adopting uniform rules of law in the matter of unfair terms; whereas those rules should apply to all contracts concluded between sellers or suppliers and consumers; whereas as a result inter alia contracts relating to employment, contracts relating to succession rights, contracts relating to rights under family law and contracts relating to the incorporation and organization of companies or partnership agreements must be excluded from this Directive;

Whereas the consumer must receive equal protection under contracts concluded by word of mouth and written contracts regardless, in the latter case, of whether the terms of the contract are contained in one or more documents;

Whereas, however, as they now stand, national laws allow only partial harmonization to be envisaged; whereas, in particular, only contractual terms

which have not been individually negotiated are covered by this Directive; whereas Member States should have the option, with due regard for the Treaty, to afford consumers a higher level of protection through national provisions that are more stringent than those of this Directive;

Whereas the statutory or regulatory provisions of the Member States which directly or indirectly determine the terms of consumer contracts are presumed not to contain unfair terms; whereas, therefore, it does not appear to be necessary to subject the terms which reflect mandatory statutory or regulatory provisions and the principles or provisions of international conventions to which the Member States or the Community are party; whereas in that respect the wording 'mandatory statutory or regulatory provisions' in Article 1 (2) also covers rules which, according to the law, shall apply between the contracting parties provided that no other arrangements have been established;

Whereas Member States must however ensure that unfair terms are not included, particularly because this Directive also applies to trades, business or professions of a public nature;

Whereas it is necessary to fix in a general way the criteria for assessing the unfair character of contract terms;

Whereas the assessment, according to the general criteria chosen, of the unfair character of terms, in particular in sale or supply activities of a public nature providing collective services which take account of solidarity among users, must be supplemented by a means of making an overall evaluation of the different interests involved; whereas this constitutes the requirement of good faith; whereas, in making an assessment of good faith, particular regard shall be had to the strength of the bargaining positions of the parties, whether the consumer had an inducement to agree to the term and whether the goods or services were sold or supplied to the special order of the consumer; whereas the requirement of good faith may be satisfied by the seller or supplier where he deals fairly and equitably with the other party whose legitimate interests he has to take into account;

Whereas, for the purposes of this Directive, the annexed list of terms can be of indicative value only and, because of the cause of the minimal character of the Directive, the scope of these terms may be the subject of amplification or more restrictive editing by the Member States in their national laws;

Whereas the nature of goods or services should have an influence on assessing the unfairness of contractual terms;

Whereas, for the purposes of this Directive, assessment of unfair character shall not be made of terms which describe the main subject matter of the contract nor the quality/price ratio of the goods or services supplied; whereas the main subject matter of the contract and the price/quality ratio may nevertheless be taken into account in assessing the fairness of other terms; whereas it follows, inter alia, that in insurance contracts, the terms which clearly define or circumscribe the insured risk and the insurer's liability shall not be subject to such assessment since these restrictions are taken into account in calculating the premium paid by the consumer;

Whereas contracts should be drafted in plain, intelligible language, the consumer should actually be given an opportunity to examine all the terms and, if in doubt, the interpretation most favourable to the consumer should prevail;

Whereas Member States should ensure that unfair terms are not used in contracts concluded with consumers by a seller or supplier and that if, nevertheless, such terms are so used, they will not bind the consumer, and the contract will continue to bind the parties upon those terms if it is capable of continuing in existence without the unfair provisions;

Whereas there is a risk that, in certain cases, the consumer may be deprived of protection under this Directive by designating the law of a non-Member country as the law applicable to the contract; whereas provisions should therefore be included in this Directive designed to avert this risk;

Whereas persons or organizations, if regarded under the law of a Member State as having a legitimate interest in the matter, must have facilities for initiating proceedings concerning terms of contract drawn up for general use in contracts concluded with consumers, and in particular unfair terms, either before a court or before an administrative authority competent to decide upon complaints or to initiate appropriate legal proceedings; whereas this possibility does not, however, entail prior verification of the general conditions obtaining in individual economic sectors;

Whereas the courts or administrative authorities of the Member States must have at their disposal adequate and effective means of preventing the continued application of unfair terms in consumer contracts,

HAS ADOPTED THIS DIRECTIVE:

Article 1

1. The purpose of this Directive is to approximate the laws, regulations and administrative provisions of the Member States relating to unfair terms in contracts concluded between a seller or supplier and a consumer
2. The contractual terms which reflect mandatory statutory or regulatory provisions and the provisions or principles of international conventions to which the Member States or the Community are party, particularly in the transport area, shall not be subject to the provisions of this Directive

Article 2

For the purposes of this Directive:

a) 'unfair terms' means the contractual terms defined in Article 3;
b) 'consumer' means any natural person who, in contracts covered by this Directive, is acting for purposes which are outside his trade, business or profession;
c) 'seller or supplier' means any natural or legal person who, in contracts covered by this Directive, is acting for purposes relating to his trade, business or profession, whether publicly owned or privately owned

Article 3

1. A contractual term which has not been individually negotiated shall be regarded as unfair if, contrary to the requirement of good faith, it causes a significant imbalance in the parties' rights and obligations arising under the contract, to the detriment of the consumer
2. A term shall always be regarded as not individually negotiated where it has been drafted in advance and the consumer has therefore not been able to influence the substance of the term, particularly in the context of a pre-formulated standard contract

   The fact that certain aspects of a term or one specific term have been individually negotiated shall not exclude the application of this Article to the rest of a contract if an overall assessment of the contract indicates that it is nevertheless a pre-formulated standard contract

   Where any seller or supplier claims that a standard term has been individually negotiated, the burden of proof in this respect shall be incumbent on him
3. The Annex shall contain an indicative and non-exhaustive list of the terms which may be regarded as unfair

Article 4

1. Without prejudice to Article 7, the unfairness of a contractual term shall be assessed, taking into account the nature of the goods or services for which the contract was concluded and by referring, at the time of conclusion of the contract, to all the circumstances attending the conclusion of the contract and to all the other terms of the contract or of another contract on which it is dependent
2. Assessment of the unfair nature of the terms shall relate neither to the definition of the main subject matter of the contract nor to the adequacy of the price and remuneration, on the one hand, as against the services or goods supplies in exchange, on the other, in so far as these terms are in plain intelligible language

Article 5

In the case of contracts where all or certain terms offered to the consumer are in writing, these terms must always be drafted in plain, intelligible language. Where there is doubt about the meaning of a term, the interpretation most favourable to the consumer shall prevail. This rule on interpretation shall not apply in the context of the procedures laid down in Article 7 (2)

Article 6

1. Member States shall lay down that unfair terms used in a contract concluded with a consumer by a seller or supplier shall, as provided for under their national law, not be binding on the consumer and that the contract shall continue to bind the parties upon those terms if it is capable of continuing in existence without the unfair terms
2. Member States shall take the necessary measures to ensure that the consumer does not lose the protection granted by this Directive by virtue of the choice of the law of a non-Member country as the law applicable to the contract if the latter has a close connection with the territory of the Member States

Article 7

1. Member States shall ensure that, in the interests of consumers and of competitors, adequa-

te and effective means exist to prevent the continued use of unfair terms in contracts concluded with consumers by sellers or suppliers

2. The means referred to in paragraph 1 shall include provisions whereby persons or organizations, having a legitimate interest under national law in protecting consumers, may take action according to the national law concerned before the courts or before competent administrative bodies for a decision as to whether contractual terms drawn up for general use are unfair, so that they can apply appropriate and effective means to prevent the continued use of such terms
3. With due regard for national laws, the legal remedies referred to in paragraph 2 may be directed separately or jointly against a number of sellers or suppliers from the same economic sector or their associations which use or recommend the use of the same general contractual terms or similar terms

Article 8

Member States may adopt or retain the most stringent provisions compatible with the Treaty in the area covered by this Directive, to ensure a maximum degree of protection for the consumer

Article 9

The Commission shall present a report to the European Parliament and to the Council concerning the application of this Directive five years at the latest after the date in Article 10 (1)

Article 10

1. Member States shall bring into force the laws, regulations and administrative provisions necessary to comply with this Directive no later than 31 December 1994. They shall forthwith inform the Commission thereof

   These provisions shall be applicable to all contracts concluded after 31 December 1994
2. When Member States adopt these measures, they shall contain a reference to this Directive or shall be accompanied by such reference on the occasion of their official publication. The methods of making such a reference shall be laid down by the Member States
3. Member States shall communicate the main provisions of national law which they adopt in the field covered by this Directive to the Commission

Article 11

This Directive is addressed to the Member States

Done at Luxembourg, 5 April 1993
For the Council
The President
N. HELVEG PETERSEN

1. OJ No C 73, 24. 3. 1992, p. 7
2. OJ No C 326, 16. 12. 1991, p. 108 and OJ No C 21, 25. 1. 1993
3. OJ No C 159, 17. 6. 1991, p. 34
4. OJ No C 92, 25. 4. 1975, p. 1 and OJ No C 133, 3. 6. 1981, p. 1

ANNEX

TERMS REFERRED TO IN ARTICLE 3 (3)

1. Terms which have the object or effect of:
   a) excluding or limiting the legal liability of a seller or supplier in the event of the death of a consumer or personal injury to the latter resulting from an act or omission of that seller or supplier;
   b) inappropriately excluding or limiting the legal rights of the consumer vis-à-vis the seller or supplier or another party in the event of total or partial non-performance or inadequate performance by the seller or supplier of any of the contractual oblig ations, including the option of offsetting a debt owed to the seller or supplier against any claim which the consumer may have against him;
   c) making an agreement binding on the consumer whereas provision of services by the seller or supplier is subject to a condition whose realization depends on his own will alone;
   d) permitting the seller or supplier to retain sums paid by the consumer where the latter decides not to conclude or perform the contract, without providing for the consumer to receive compensation of an equivalent amount from the seller or supplier where the latter is the party cancelling the contract;
   e) requiring any consumer who fails to fulfil his obligation to pay a disproportionately high sum in compensation;
   f) authorizing the seller or supplier to dissolve the contract on a discretionary basis where the same facility is not granted to the consumer, or permitting the seller or supplier to retain the sums paid for services not yet supplied by him where it is the seller or supplier himself who dissolves the contract;

g) enabling the seller or supplier to terminate a contract of indeterminate duration without reasonable notice except where there are serious grounds for doing so;
h) automatically extending a contract of fixed duration where the consumer does not indicate otherwise, when the deadline fixed for the consumer to express this desire not to extend the contract is unreasonably early;
i) irrevocably binding the consumer to terms with which he had no real opportunity of becoming acquainted before the conclusion of the contract;
j) enabling the seller or supplier to alter the terms of the contract unilaterally without a valid reason which is specified in the contract;
k) enabling the seller or supplier to alter unilaterally without a valid reason any characteristics of the product or service to be provided;
l) providing for the price of goods to be determined at the time of delivery or allowing a seller of goods or supplier of services to increase their price without in both cases giving the consumer the corresponding right to cancel the contract if the final price is too high in relation to the price agreed when the contract was concluded;
m) giving the seller or supplier the right to determine whether the goods or services supplied are in conformity with the contract, or giving him the exclusive right to interpret any term of the contract;
n) limiting the seller's or supplier's obligation to respect commitments undertaken by his agents or making his commitments subject to compliance with a particular formality;
o) obliging the consumer to fulfil all his obligations where the seller or supplier does not perform his;
p) giving the seller or supplier the possibility of transferring his rights and obligations under the contract, where this may serve to reduce the guarantees for the consumer, without the latter's agreement;
q) excluding or hindering the consumer's right to take legal action or exercise any other legal remedy, particularly by requiring the consumer to take disputes exclusively to arbitration not covered by legal provisions, unduly restricting the evidence available to him or imposing on him a burden of proof which, according to the applicable law, should lie with another party to the contract

2. Scope of subparagraphs (g), (j) and (l)
   a) Subparagraph (g) is without hindrance to terms by which a supplier of financial services reserves the right to terminate unilaterally a contract of indeterminate duration without notice where there is a valid reason, provided that the supplier is required to inform the other contracting party or parties thereof immediately
   b) Subparagraph (j) is without hindrance to terms under which a supplier of financial services reserves the right to alter the rate of interest payable by the consumer or due to the latter, or the amount of other charges for financial services without notice where there is a valid reason, provided that the supplier is required to inform the other contracting party or parties thereof at the earliest opportunity and that the latter are free to dissolve the contract immediately

      Subparagraph (j) is also without hindrance to terms under which a seller or supplier reserves the right to alter unilaterally the conditions of a contract of indeterminate duration, provided that he is required to inform the consumer with reasonable notice and that the consumer is free to dissolve the contract
   c) Subparagraphs (g), (j) and (l) do not apply to:
      – transactions in transferable securities, financial instruments and other products or services where the price is linked to fluctuations in a stock exchange quotation or index or a financial market rate that the seller or supplier does not control;
      – contracts for the purchase or sale of foreign currency, traveller's cheques or international money orders denominated in foreign currency;
   d) Subparagraph (l) is without hindrance to price-indexation clauses, where lawful, provided that the method by which prices vary is explicitly described

Document last updated the 20 March 2007

Vedlegg 7

Amended proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council of credit agreement for consumers amending Council Directive 93/13/EC

COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES

Brussels, 23.11.2005
COM(2005) 483 final/2

2002/0222(COD)

CORRIGENDUM: Annule et remplace la page de couverture et la première page de l'acte du document COM(2005) 483 final, du 7.10.2005. Cette correction concerne les versions linguistiques suivantes: CS, DA, EL, EN, ES, ET, FI, HU, IT, LT, LV, MT, NL, PL, PT, SK, SL et SV

Amended proposal for a

DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL

on credit agreements for consumers amending Council Directive 93/13/EC

(presented by the Commission pursuant to Article 250(2) of the EC Treaty)

EN **EN**

Figur 7.1

EXPLANATORY MEMORANDUM

1. PROCEDURE

The Commission adopted on 28th October 2004 a modified proposal for a Directive on Consumer Credit following the opinion voted by the European Parliament (EP) on 20 April 2004.

After the modified proposal was published, the Commission continued consultation with Member States and stakeholders. As a result, the Commission concluded that a consolidated text would be useful. In addition the consultations showed the need for further substantial modifications in order to avoid unintentionally burdening consumer credit business whilst at the same time ensuring a high level of protection for consumers. In particular:

- The Forum Group of experts on mortgages set up by the Commission had issued its final report, which contributed to the decision to exclude all mortgage credit from the scope of the proposal.
- The duty to offer advice to the consumer in the pre-contractual stage has been clarified and adapted to the circumstances of the credit offer.
- The flexibility associated with certain provisions is coupled with a mutual recognition clause aimed at ensuring that any differences in the resulting transposition will not constitute an obstacle to the internal market.

2. OBJECTIVES

The Commission has three main objectives in the area of consumer credit:

– establishing the conditions for a genuine internal market,

– ensuring a high level of consumer protection, and

– improving the clarity of EC regulation by recasting the three existing Directives on consumer credit (87/102/CE, 90/88/CE and 98/8/CE).

These objectives are in line with the Lisbon Strategy, as the development of an internal market in credit will increase the competitiveness of EU creditors by enhancing competition and promoting product innovation.

Harmonisation of consumer protection provisions in the area of retail financial services, coupled with targeted mutual recognition, is a key aspect of the Commission strategy for developing the retail financial services market. The latter is a natural follow-up to the introduction of a single currency, which removes the exchange rate risk between euro-zone countries and renders price comparisons more transparent. Transfer costs between euro zone countries have been considerably reduced following the introduction of Regulation 2560/2001. This will be supplemented by further integration of EU payments systems, making regular

Figur 7.2

payments throughout the euro-zone as easy as currently nationally. Cross-border loans, requiring period cross-border repayment stand to especially benefit from these developments.

3. AVAILABLE OPTIONS

The Consumer Credit Directive 87/102/EC, based on minimum harmonisation, resulted in Member States going beyond the Directive's provisions to a different extent. As the relevant provisions are mostly of a mandatory nature, these differences in national legislations constitute obstacles to the internal market and dissuaded business to offer pan-European products.

Consequently, a legislative initiative was the only available option to meet the objectives.

4. IMPACT OF THE DIRECTIVE

4.1. Impact on competitiveness

- The market for credit has a potential to develop; only a small part of it is currently cross-border. The considerable overall size of the credit market masks a large diversity between markets, where levels of consumer credit vary considerably. For example, while the UK market amounts to some €230 billion, this contrasts with just €40 billion in a similar sized country, Italy. The average use of credit per household varies largely as well[1]. In some Member States, consumer credit accounts for a large part of the households' available income, in others it is relatively small.[2] Some markets have little potential to expand further, whereas others have still great potential to develop.

- The possibility to offer credit contracts throughout the EU should result in improved efficiencies and economies of scale for banks and a cheaper and wider selection of products for customers. Lenders will be able to design pan-EU consumer credit products, which do not necessarily have to comply with 25 sets of domestic rules.

- New business opportunities are arising to harness the potential of the internal market – technology (in particular the Internet) allow consumers and creditors to contract at a distance, new demand for credit may arise from the increase in retail sales over the Internet, growth in access to Internet is stimulating remote banking.

4.2. Impact on competition

- Facilitating access to credit markets may stimulate competition in certain markets where at present a few players dominate and consumers enjoy reduced access to

---

1 From 942€ in Spain, 3,000€ to 3,500€ in Belgium, Germany or France, up to 9,408€ in Sweden and almost 18,000€ in the UK (2002 figures).

2 From 7% in Greece, 10% in Spain or France, 16% in Germany and Portugal, up to respectively 26% and 28% in Sweden and in the UK (2002 figures).

Figur 7.3

credit. Stimulating competition should improve efficiency of credit institutions in an increasingly global economy.

4.3. Impact on consumers

- Enhanced competition and opening of national markets to foreign creditors will lead to lower interest rates for consumers. Prices of consumer credit vary widely according to the creditor and from one Member State to another, and consumers should be put in a position to take advantage of offers throughout the EU territory.

- Removal of barriers to competition will lead to a broader range of offers and improved products. The level of innovation is already quite high in some Member States, however certain credit products available in a given Member State can, in many cases, not be sold elsewhere in the EU. It is the interests of consumers to have access to all credit products available in the EU, while being guaranteed a high level of information and protection.

- Harmonisation of certain key elements of the consumer credit agreement will improve consumer confidence and encourage consumers to buy credit across borders in the EU. The current low level of cross-border consumer credit agreements is also due to concerns regarding the level of consumer protection in foreign Member States.

5. MAIN CHANGES COMPARED TO THE MODIFIED PROPOSAL OF 28TH OCTOBER 2004

5.1. Aim

Article 1 clarifies that only certain aspects of the area are dealt with in the Directive. This is in line with the views expressed by various stakeholders in the consultation process.

5.2. Definitions

5.2.1. Overdrafts

The question of overdrafts needed clarification. In particular, in order to create legal certainty, the present modified proposal provides a definition corresponding to the usual practice in Member States.

5.2.2. Total cost of credit

The definition of the total cost of credit is redrafted in line with the comments of EP and industry. The objective is to include only those costs corresponding to services concluded with or via the creditor. This definition serves as basis for the calculation of the Annual Percentage Rate of Charge (APR). The total lending rate is deleted as requested by stakeholders and the EP, as it might have been confusing for consumers.

Figur 7.4

5.3. Scope

5.3.1. Mortgage credit agreements

The first modified proposal covered equity releases, while excluding credit agreements concluded for housing purposes. However, determining the purpose of a loan is very difficult for the creditor, if not impossible, as he has no control on the use of the money he lends. In addition, mortgage credit agreements in general are very specific instruments with particular features which require to be addressed separately, irrespective of the purpose of the loan. Therefore, the Commission has excluded equity release from the scope, This corresponds to an EP amendment strongly supported by industry.

5.3.2. Surety agreements, guarantors

Surety agreements are now excluded from the scope, as the main issue in relation to sureties was linked to the question of mortgage credit.

Guarantors are excluded from the scope as well. The Directive deals with credit agreements only; it is more opportune not to deal with specific aspects of contract law which are regulated in a larger context in the Member States. Both exclusions correspond to EP amendments, and meet concerns put forward by the banking sector.

5.3.3. Overdrafts

The EP as well as the European banking industry have argued that overdrafts are valued for simplicity and low cost, and therefore, need not to be subject to the full range of requirements for credit agreements. They are therefore submitted to a light regime only. However, a sufficient level of information is necessary. Overdrafts are therefore subject to a limited number of contractual information requirements.

5.3.4. Agreements above 50 000 €

Further to discussions with stakeholders, agreements above 50 000 € are excluded as they are generally not concluded for consumption purposes but rather for housing purposes, and therefore do not require the same type of legislation as the average consumer credit. A revision clause regarding the applicable thresholds has been introduced so as to allow for an adjustment of the credit thresholds covered by the Directive to the economic trends in the EU and the development of the market.

5.4. Pre-contractual information

As advertising is already dealt with by the Directive on Unfair Commercial Practices (2005/29/EC), the Commission only proposes a list of mandatory information elements to be mentioned in advertising containing financial information on credit. General advertising on a given credit service is not concerned, which avoids unnecessary burden on businesses.

Pre-contractual information allows consumers to compare offers. However, various stakeholders in the consultation process were concerned that an excess of information may be confusing. Some pre-contractual information requirements have therefore been deleted in the present modified proposal. Further, following requests

Figur 7.5

from the banking sector, the present modified proposal aims at ensuring consistency with information requirements in existing EC law.

The lender is requested to assess the consumer's creditworthiness on the basis of information disclosed by the latter and, where appropriate, consultation of databases. Against the background of broad consultation of the banking sector, the Commission does not perceive that this gives rise to any additional costs for banks as it corresponds to good banking practice.

The concept of a duty to advise was modified. Contrary to some requests from the banking industry, the Commission maintains the concept that a creditor should not merely fulfil the pre-contractual information requirements, but should provide additional explanations in order to enable the consumer to take a well-informed decision. However, in response to a request from the banking sector and some Member States, it was clarified that the consumer is always responsible for his final decision to conclude a credit agreement. Therefore, the reference to advice is specified as a duty to put the consumer in a position to assess the advantages and drawbacks of the loan. In addition, Member States have been given more flexibility to adapt their implementation law to the situation on their markets.

5.5. Contractual information

The provisions on contractual information require mainly information already provided at the pre-contractual stage plus information on how to exercise the right of withdrawal and the right of early repayment. This is in line with usual good professional practice and will not create significant additional costs for creditors.

In case of a variable rate, the consumer should be informed of significant changes to the borrowing rate. However, it is in practice impossible to inform him of every change, as in certain cases the rate can change slightly every day. Therefore, the present modified proposal foresees that consumers should be informed periodically and at least immediately in case of a significant change.

5.6. Database access

The obligation to set up national databases has been deleted, since this would go beyond the purpose of this Directive. Issues relating to data protection are already dealt with in the Data Protection Directive 95/46/EC. Therefore, the Commission proposes to guarantee only a mutual access to existing private and public databases on a non-discriminatory basis, which does not involve additional costs for the industry as the previous provision but, on the contrary, will help lowering a barrier to cross-border consumer credit.

5.7. Right of withdrawal

The present proposal foresees a possibility for consumers to withdraw from the credit agreement within 14 days. This delay allows consumers to shop around after conclusion of the agreement and possibly to find a better offer. This provision is intended to enhance competition. It corresponds to existing practice in most Member States, although the length of the period may vary. The length of the withdrawal period corresponds to the Distance Marketing Financial Services Directive

Figur 7.6

(2002/65/EC). As a consequence, at least for consumer credit agreements which are also marketed by distance means, it will not involve additional costs for creditors.

5.8. Linked transactions

The present proposal foresees that in case of linked transactions, when the consumer has a right to withdraw from the purchase agreement, he also has a right to withdraw from the linked credit agreement. This provision aims at avoiding that consumers have to keep a credit even when its very purpose has disappeared. However, the right to withdraw from the credit does not give a right to withdraw from the purchase agreement.

5.9. Early repayment

The present proposal grants the consumer a right to repay his credit earlier than initially agreed. However, early repayment has a cost for creditors. Therefore, following consultations with stakeholders and Member States, the proposal foresees that creditors may charge fair and objective fees to compensate the loss. Since the calculation of the compensation should be made on an objective basis, it is expected that this provision would only entail marginal costs for creditors.

5.10. Unfair terms

The proposal contains two examples of unfair terms specific to credit agreements and modifies the annex of Directive 93/13/EEC on unfair terms in consumer contracts. The impact on industry, if any, will be very low, as the examples provided are in clear contradiction with usual good professional practice.

5.11. Harmonisation

In general, both harmonisation and mutual recognition have contributed to EU market integration, while ensuring that consumer interests are taken into account. The policy mix chosen in a given area invariably depends on the characteristics of that area and should be decided on a case-by-case basis. Finding the right mix requires an application of the proportionality principle in designing a solution, combining where appropriate harmonisation with mutual recognition.

Against this background, the Commission suggests to maintain the full harmonisation approach, with a degree of flexibility for Member States in certain areas. Full harmonisation remains the optimal way to establish a genuine single market in consumer credit that allows businesses to offer consumer credit across borders while at the same time guaranteeing an appropriate high level of consumer protection regardless where a credit agreement is entered into throughout the EU. The proposal now clarifies that only those elements explicitly dealt with in the text are fully harmonised whereas issues such as joint and several liability are left to the national legal systems.

In some cases, the proposal gives leeway to national implementation, mainly due to existing heterogeneity as regards national markets or national legislation. This is the case, for instance, in the context of early repayment or overrunning. However, it is also necessary to ensure that the degree of flexibility provided for national

Figur 7.7

implementation within the limits of the Directive does not contribute to raise additional barriers to the single market in consumer credit. Therefore, the Commission complements its full harmonisation approach with mutual recognition for a limited number of issues. This helps to reduce burden on businesses who want to offer consumer credit across borders.

As a result of the proposed provision on mutual recognition, a creditor would only have to comply, for an activity in another Member State than the one he is established in, with legal requirements of its Member State of origin (or equivalent ones) and not with those of the host Member State. In the area of contract law, this could lead to another result than forseen by Article 5 of the Rome Convention. In an Article 5 situation, which would lead to the application of the law of the country where the consumer has his habitual residence, this latter law may establish standards that, in relation to the equivalent standards applicable in an incoming creditor's home country, restrict that creditors activity, for instance by being higher (or different) than his home country standards. In that case, if areas mentioned in the mutual recognition clause are concerned, the host Member State has to ensure that the said standards would not apply to the contract. Either the law chosen by the parties, or, in the absence of such a choice, the requirements of the creditor's home country law would continue to apply.

The areas concerned by the mutual recognition clause are explicitly listed in the present proposal. As regards Article 15 and 17 on early repayment and overrunning, a phasing-in period has been introduced in order to allow Member States to adapt.

5.12. Examples

The illustrative examples for calculation of the APR as foreseen in former Annex II of the proposal have been deleted in view of the Commission's overall target of better regulation and in order not to over-burden the legislative procedure. If these examples are considered as helpful assistance in calculating the APR, they may be published separately once the Directive is adopted.

Figur 7.8

2002/0222(COD)

Amended proposal for a

DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL

on ~~the harmonisation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning~~ credit agreements for consumers amending Council Directive 93/13/EC

THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION,

Having regard to the Treaty establishing the European Community, and in particular Article 95 thereof,

Having regard to the proposal from the Commission[3],

Having regard to the opinion of the European Economic and Social Committee[4],

Acting in accordance with the procedure laid down in Article 251 of the Treaty[5]

Whereas:

(1) **Council Directive 87/102/EEC of 22 December 1986 for the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning consumer credit[6] lays down rules at Community level concerning consumer credit agreements.**

(2) ~~(1)~~ In 1995, the Commission presented a report[7] on the operation of ~~Council~~ Directive 87/102/EEC ~~of 22 December 1986 on~~ **for** the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning consumer credit, ~~following which it~~ and undertook a ~~very~~ broad consultation of the interested parties. In 1997, **the Commission**~~it~~ presented a summary report of reactions to the 1995 report[8]. A second report[9] was produced in 1996 on the operation of Directive **87/102/EC, as amended by** ~~Council~~ Directive 90/88/EEC ~~of 22 February 1990 amending Directive 87/102/EC on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning consumer credit.~~

---

3 OJ C , p. .
4 OJ C , , p. .
5 Opinion.
6 OJ L 42, 12.2.1987, p. 48. Directive as last amended by Directive 98/7/EC of the European Parliament and of the Council (OJ L 101, 1.4.1998, p. 17).
7 COM(95) 117 final.
8 COM(97) 465 final.
9 COM(96) 79 final.

EN 9 EN

Figur 7.9

(3) ~~(2)~~ Th**o**~~e~~se reports and consultations revealed substantial differences between the laws of the various Member States in the field of credit for natural persons in general and consumer credit in particular. An **a**~~A~~nalysis of the national laws transposing Directive 87/102/EEC shows that Member States ~~have considered the degree of protection offered by the Directive to be inadequate. They have therefore taken account, in their implementing legislation, of other types of credit and new types of credit agreement not covered by the Directive. Consequently, it is necessary to anticipate the reforms of national legislation envisaged by several Member States and to make provision for a harmonised Community framework.~~ **use a number of consumer protection mechanisms, in addition to the Directive 87/102/EEC, on account of differences in the legal or economic situation at national level.**

(4) ~~(3)~~ The de facto and de jure situation resulting from those national differences leads to distortions of competition among creditors in the Community and **obstacles to the internal market where Member States have adopted different mandatory provisions more stringent than those foreseen in Directive 87/102/EEC. It** restricts consumers' ~~scope for~~ **ability to make direct use of the gradually increasing availability of cross-border credit** ~~obtaining credit in other Member States~~. Those distortions and restrictions ~~in turn affect the scale and nature of the demand for cross-border credit, which~~ may **in turn** have consequences in terms of the demand for goods and services. ~~A further effect of the differences between national laws and practices is that consumers do not enjoy the same protection in all Member States.~~

(5) ~~(4)~~ In recent years the types of credit offered to and used by consumers have evolved considerably. New credit instruments have appeared, and their use continues to develop. It is therefore necessary to ~~adapt,~~ amend ~~and complete the~~ existing provisions and to extend their scope, **where appropriate**.

(6) **In accordance with Article 14(2) of the Treaty, the internal market comprises an area without internal frontiers in which the free movement of goods and services and freedom of establishment are ensured. The development of a more transparent and efficient credit market within the area without internal frontiers is vital to promote the development of cross-border activities.**

(7) **In order to facilitate the emergence of a well-functioning internal market in consumer credit, it is necessary to make provision for a harmonised Community framework in a number of core areas. In view of the continuously developing market in consumer credit and the increasing mobility of European citizens, forward-looking Community legislation which is able to adapt to future forms of credit and which allows Member States the appropriate degree of flexibility in their implementation should help to establish a modern body of law on consumer credit.**

EN 10 EN

Figur 7.10

(8) ~~(5) It is also necessary to promote the creation of a more transparent and efficient credit market.~~ It is important that ~~this~~**the** market should offer a **sufficient** degree of consumer protection ~~such that~~ **to ensure consumer confidence. Thus,** the free movement of credit offers can take place under optimum conditions for both those who offer credit and those who require it**, with due regard to specific situations in the individual Member States.**

(9) ~~This necessitates a process of maximum~~ **Full** harmonisation **is necessary in order** to assure all consumers in the Community ~~of a high degree of~~ **a high and equivalent level of** protection of their interests ~~and an equivalent level of information.~~ **and in order to create a genuine internal market. Member States should therefore not be allowed to maintain or introduce national provisions other than those laid down in this Directive. However, such restriction should only apply where there are provisions harmonised in this Directive. Apart from the provisions harmonised by this Directive, Member States should remain free to maintain or introduce national legislation. Accordingly, Member States may, for instance, maintain or introduce national provisions on joint and several liability of the seller or supplier of services and the creditor. Another example of this possibility for Member States could be national provisions introducing or maintaining a right of withdrawal from the contract of sale of goods or supply of services if the consumer exercises his right of withdrawal from the credit agreement. In the case of specific credit agreements to which only certain provisions of this Directive are applicable, for instance, in the case of overdrafts and certain other specific credit agreements, Member States should remain free to regulate, in their national legislation, such types of credit agreements regarding other aspects not harmonised by the Directive**.

(10) **Even in some areas harmonised by this Directive, national implementing rules could differ and make it more burdensome for creditors to provide their services across borders. It is appropriate in those cases, taking into account the level of harmonisation and of consumer protection ensured by this Directive, and with a view to a well-functioning internal market, to avoid additional burdens on creditors, in particular as regards the necessity to comply with rules that go beyond those of the Member State where they are established. Therefore, the principle of mutual recognition should apply in certain cases which are exhaustively listed in this Directive. In those cases, the principle of mutual recognition implies that the rules of the law of the Member State in which the consumer has his habitual residence are set aside if its application to a given situation constitutes a restriction of the free circulation of services.**

Figur 7.11

(11) **In certain cases where the principle of mutual recognition applies, this Directive provides for a transition period. Such a period should allow Member States to gain sufficient experience of the functioning of implementing legislation and it also should enable economic operators to adapt to a new legal framework following the implementation of this Directive before mutual recognition applies.**

~~(6) In view of the growing diversity among the types of credit and credit providers, any person who provides a creditor with information allowing a consumer to be identified and who assists in the conclusion of a credit agreement for a remuneration must be regarded as a credit intermediary, regardless of the form of such remuneration. However, lawyers and notaries should not, in principle, be regarded as credit intermediaries where the consumer contacts them for advice on the scope of a credit agreement or if they help to draft or authenticate an agreement, as long as their role is limited to providing legal or financial advice and they do not direct their clients towards specific creditors~~

(12) **Agreements for the provision on a continuing basis of services or for the supply of goods of the same kind and in the same quantity, where the consumer pays for them for the duration of their provision by means of instalments, may differ considerably, in terms of the interests of contractual parties involved, and of modalities and performance of the transactions, from credit agreements covered by this Directive. Therefore, it should be clarified that they are not considered as credit agreements for the purposes of this Directive. An example of such types of agreement is an insurance contract where the insurance is paid for via monthly instalments.**

(13) ~~(7)~~ Credit agreements covering the granting of credit ~~for the purchase or transformation of immovable property~~ **secured by real estate** should be excluded from the scope of this Directive. That type of credit is of a very specific nature. ~~and is the subject of a Commission recommendation of 1 March 2001 on pre-contractual information to be given to consumers by lenders offering home loans~~.

~~(8) In view of the risks to their financial interests, the situation of natural persons who stand as guarantors for consumers necessitates specific provisions ensuring a level of information and protection comparable to that provided for consumers.~~

~~(9) Council Directive 84/450/EEC of 10 September 1984 concerning misleading advertising and comparative advertising[10] is intended to provide protection with regard to the mention of a figure, cost or rate in advertising or advertising offers relating to a credit agreement. It requires such figure, cost or rate to be accompanied by calculation details making it possible to assess the figure in the context of all the consumer's obligations under a credit agreement~~

~~10 OJ L 250, 19.9.1984, p.17. Directive amended by Directive 97/55/EC of the European Parliament and of the Council (OJ L 290, 23.10.1997, p.18).~~

Figur 7.12

(14) **Consumers should be protected against unfair or misleading practices, in particular with respect to the disclosure of information by the creditor, in line with Directive 2005/29/EC of 11 May 2005 of the Council and of European Parliament concerning unfair business-to-consumer commercial practices in the internal market and amending Directives 84/450/EEC, 97/7/EC and 98/27/EC (the Unfair Commercial Practices Directive[11]). However, this Directive should contain specific provisions on advertising concerning credit agreements as well as certain elements of standard information consumers should be provided with in order to enable them, in particular, to compare different offers.**

~~(10) In order to ensure real consumer protection, it is necessary to adopt an approach to unsolicited doorstep selling of credit which is stricter than that laid down in Council Directive 85/577/EEC of 20 December 1985 to protect the consumer in respect of contracts negotiated away from business premises[12].~~

~~(11) The provisions of this Directive must apply without prejudice to Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data[13]. However, a suitable framework for the collection and processing of personal data needed in order to assess the credit risk should be envisaged in certain cases.~~

(15) ~~(14) So~~ **In order that** consumers can make their decisions in full knowledge of the facts, they ~~must~~ **should** receive adequate information, prior to the conclusion of the credit agreement, on the conditions and cost of the credit and on their obligations. To ensure ~~absolute~~**the fullest possible** transparency and comparability of offers, such information should, in particular, include the annual percentage rate of charge (applicable to the credit, ~~illustrated by a representative example, and the total lending rate~~**and determined throughout the Community in the same way. As the annual percentage rate of charge can at this stage only be indicated through an example, such example should be representative. Therefore, it should correspond, for instance, to the average duration and total amount of credit granted for the type of credit agreement under consideration and, if applicable, to the goods purchased. When determining the representative example, the frequency of certain types of credit agreement in a specific market should also be taken into account.**

(16) **Consumers should be informed of any additional costs that are compulsory for obtaining the credit before the conclusion of the credit agreement. Even if the amount of such costs cannot be determined in advance, consumers should receive adequate information both in advertising and at a pre-contractual stage.**

(17) **For specific types of credit agreements, however, it is appropriate, in order to ensure at the same time an adequate level of consumer protection without putting an excessive burden on creditors or, where applicable, credit intermediaries, to**

---

11 OJ L 149, 11.6.2005, p. 22.
~~12 OJ L 372, 31.12.1985, p. 31.~~
~~13 OJ L 281, 23.11.1995, p. 31.~~

Figur 7.13

restrict the pre-contractual information requirements of this Directive, taking into account the specific character of such types of agreements.

(18) **The consumer needs to be informed comprehensively before he concludes the credit agreement regardless of whether or not a credit intermediary is involved in the marketing of the credit. Therefore, in general, the pre-contractual information requirements should also apply when a credit intermediary is involved. However, if suppliers of goods and services act as credit intermediaries in an ancillary capacity, it is not appropriate to also burden them with the pre-contractual information requirements as laid down in this Directive. Therefore, the pre-contractual information requirements should not apply to such credit intermediaries. Suppliers of goods and services may be considered, for example, as acting as credit intermediaries in an ancillary capacity if their activity as credit intermediaries does not amount to a substantial part of their turnover. In those cases, full pre-contractual information of the consumer is still ensured because it has to be provided by the creditor.**

(19) **Consumers should also act with prudence and respect their contractual obligations.**

~~(15) In view of the technical and legal complexity of credit instruments, it is necessary to impose a general obligation on the credit intermediary and creditor to provide advice so that the consumer can choose in full knowledge of the facts among the types of credit offered. Similarly, it is the responsibility of the creditor, in accordance with the principle of "responsible lending", to check whether the consumer and, where applicable, the guarantor are in a position to meet new commitments.~~

(20) **Despite the pre-contractual information to be provided, the consumer may still need additional assistance in order to decide which credit agreement, within the range of products proposed, is the most appropriate for his needs and financial situation. Therefore, Member States should ensure that creditors, and where applicable, credit intermediaries, provide such assistance. Where appropriate, the relevant pre-contractual information, as well as the advantages and the disadvantages associated with the products proposed, should be explained to the consumer in a personalised manner, in the light of the possible complexity of the relevant credit agreement.**

Figur 7.14

(21) ~~(12) In order to help reduce the credit risk for both the creditor and the consumer, experience and practice testify to the benefits of sufficient and reliable information on cases of default. Member States must therefore ensure that there is a public or private central database in their territory, where appropriate in the form of a network of databases. Consumers and guarantors in the Member State who have defaulted should be registered in this database or network. With a view to working effectively, creditors must be obliged to consult this central database before accepting any commitment on the part of the consumer or guarantor.~~ To prevent any distortion of competition among creditors, it ~~must~~ **should** be ensured that ~~persons and businesses~~**creditors** have access to ~~the~~**private or public** ~~central~~databases **concerning consumers in a** ~~of another~~ Member State **where they are not established** under ~~the same~~**non-discriminatory** conditions **compared to** ~~as persons and businesses~~**creditors** in that Member State~~, either directly or through the central database of their own Member State.~~

(22) **In order to enable the consumer to know his rights and obligations under the credit agreement, it should contain all necessary information in a clear and concise manner.**

~~(13) In order to ensure the confidentiality of information and protection of personal data, it is essential that the data obtained may be used solely to assess the risk of non-performance for the consumer or guarantor. Any other processing or use of personal data obtained through the central database must be prohibited. Finally, to avoid any risk, the data must be destroyed immediately after the conclusion of the credit agreement or the refusal of the application for credit.~~

~~(16) The conditions laid down in a credit agreement may in some cases be to the consumer's disadvantage. Better consumer protection must be ensured by imposing specifying certain conditions which apply to all the forms of credit covered by the Directive. The credit agreement must confirm and add to the information provided before the conclusion of the agreement, where appropriate with the help of an amortisation table and details of the charges for defaulting.~~

(23) **In order to ensure full transparency the consumer should be provided with information on the borrowing rate, both at a pre-contractual stage and when concluding the credit agreement. During the contractual relationship, the consumer further should be informed of significant changes to the borrowing rate.**

(24) ~~(18)~~ In order to approximate the procedures for exercising the right of withdrawal in similar areas, it is necessary to make provision for a right of withdrawal without penalty and with no obligation to provide justification, under conditions similar to those provided for by the Directive **2002/65/EC** of the European Parliament and of the Council of **23 September 2002**~~{…}~~ ~~on~~**concerning** the distance marketing of consumer financial services and amending Council Directives 90/619/EEC, 97/7/EC and 98/27/EC[14]. **Before exercising the right of withdrawal, the consumer may inform the creditor of his intention to withdraw from the credit agreement, in order to allow for re-negotiation of that agreement.**

[14] OJ L 271, 9.10.2002, p. 16.

Figur 7.15

(25) **In the case of linked agreements a relationship of interdependence exists between the purchase of goods or services and the credit agreement concluded for this purpose. Therefore, the exercise of the right of withdrawal in respect of the purchase agreement should allow the consumer to withdraw also from the credit agreement. In addition, consumers should be, under certain conditions, allowed to pursue remedies against the creditor in case of difficulties related to the purchase agreement. However, the non-compliance with such conditions should not deprive consumers of their rights granted by national provisions applying joint and several liability of the seller or supplier of services and the creditor.**

(26) ~~(21)~~ The consumer should have the right to discharge his obligations before the due date **in the credit agreement.** In the case of early repayment, either in part or in full, the creditor ~~must~~**should** be entitled to claim **only** a fair and objective indemnity. **The objective indemnity should compensate the creditor for the costs directly linked to the early repayment and should take into account the interests of both contractual parties.**~~only, and provided that such repayment results in a corresponding financial loss for the creditor~~.

(27) ~~(23)~~ The transfer of the creditor's rights under a credit agreement ~~must~~**should** not have the effect of placing the consumer ~~or guarantor~~ in a less favourable position. ~~For the same reasons a creditor who offers a credit agreement providing constitution of capital must assume the risk if the third party providing such constitution of capital defaults on his obligations.~~ **The consumer should also be properly informed when the credit agreement is assigned to a third party. However, where the assignment is effected for securitisation purposes only and where the initial creditor is, in agreement with the assignee, acting as a creditor vis-à-vis the consumer, the consumer does not have an important interest to be informed about the assignment. Therefore, a requirement at EU level to inform the consumer about the assignment in such cases would be excessive, but Member States should remain free to maintain or introduce such requirements in their national legislation.**

EN 16 EN

Figur 7.16

(28) ~~(19)~~ In order to promote the establishing and functioning of the internal market and ensure a high degree of protection for consumers throughout the Community, it is necessary to ~~fine-tune the method of calculating the~~**ensure the comparability of information relating to** annual percentage rate**s** of charge **throughout the Community. Despite the uniform mathematical formula for calculating the annual percentage rate of charge provided for in Directive 87/102/EEC, as amended by Directive 98/7/EC, the annual percentage rate of charge is not yet fully comparable throughout the Community. In individual Member States different cost factors are taken into account in the calculation thereof. The Directive should therefore clearly define the total cost of a credit to the consumer. The costs associated with an insurance should only be included in the calculation of the annual percentage rate of charge if the insurance is compulsory in order to obtain the credit or the advertised interest rate and is concluded with or via either the creditor or the credit intermediary**. ~~and to determine the components in the total cost of the credit to be used in the calculation. The annual percentage rate of charge is in fact an instrument of comparison allowing the consumer to gauge and compare the impact on his budget, in time and space, of commitments resulting from the conclusion of a credit agreement. The total cost of the credit must therefore include all costs which the consumer is required to pay for the credit, regardless of whether those costs are payable to the creditor, the credit intermediary or any other party. Accordingly, even if the consumer voluntarily takes out insurance on concluding the credit agreement, the costs associated with such insurance must be included in the total cost of the credit.~~

(29) ~~(17)~~ In view of the specific nature of the terms used in credit ~~and surety~~ agreements, clarification is needed as to which terms ~~are~~ **should be** regarded as unfair ~~without prejudice to the application to the agreement as a whole~~ **in the framework** of Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts[15]. **That Directive should therefore be amended accordingly.**

~~(20) It is also necessary to provide the consumer with information, in the form of a total lending rate, on the sums payable to the creditor, excluding those payable to third parties. This rate allows the consumer to compare the costs specific to a creditor in respect of the various products he offers and the various products available on the market~~

~~(22) If the supplier of goods or services acquired under a credit agreement can be regarded as a credit intermediary, the consumer must be able to enforce rights against the creditor which go further than his normal contractual rights against a supplier of goods or services~~

~~(24) It is necessary to establish common provisions on measures which apply in the event of non-performance of credit agreements. In particular, certain debt collection practices which are manifestly out of proportion must be considered illegal.~~

---

15 OJ L 95, 21.4.1993, p. 29.

EN 17 EN

Figur 7.17

(30) ~~(25)~~ In order to ensure market transparency and stability, **and pending further harmonisation,** Member States ~~need to adopt~~**should ensure that** appropriate measures for the ~~registration of persons offering credit or acting as~~ **regulation or supervision of creditors and** credit intermediaries **are in place**~~with a view to the conclusion of credit agreements, for the inspection or monitoring of creditors and intermediaries, and for enabling consumers to lodge complaints concerning credit agreements or conditions~~.

~~(26) In order to ensure permanent protection of the interests of the consumer, credit or surety agreements should not derogate, to the detriment of the consumer or guarantor, from the provisions implementing or corresponding to this Directive.~~

(31) ~~(27)~~ This Directive respects fundamental rights and **observes** the principles recognised **in particular** by the Charter of Fundamental Rights of the European Union. In particular, ~~it aims~~ **this Directive seeks** to ensure full ~~compliance with~~ **respect for** the rules on protection of personal data, the right to property, non-discrimination, protection of family and professional life, and consumer protection pursuant to Articles 8, 17, 21, 33 and 38 of the Charter **of Fundamental Rights of the European Union.**

(32) ~~(28)~~ Since the objective of **the action to be taken**~~this Directive~~, namely to establish **common** rules ~~allowing the harmonisation of~~**for certain aspects of** the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning consumer credit, cannot be ~~adequately~~ **sufficiently** achieved by the Member States, and can therefore be **better** achieved ~~more effectively~~ at Community level, the Community ~~can take action~~ **may adopt measures** in accordance with the principle of subsidiarity ~~referred to~~ **as set out** in Article 5 of the Treaty. In accordance with the principle of proportionality, ~~as referred to in the said~~ **set out in that** Article, this Directive does not go beyond what is necessary **in order** to achieve the~~o~~se objectives.

(33) ~~(29)~~ **The** Member States ~~must~~ **should** lay down **rules on** penalties ~~for~~ **applicable to** infringements of the provisions of this Directive and ~~must~~ ensure that they are **implemented**. ~~enforced.~~ The~~o~~se penalties must be effective, proportionate and **dissuasive**~~constitute a deterrent~~.

(34) ~~(30)~~ **Accordingly, taking account of the number of amendments that need to be made to Directive 87/102/EEC due to the evolution of the consumer credit sector and in the interests of clarity of Community legislation, that Directive should be** ~~It is therefore necessary to~~ repeal**ed** and replac**ed** **by this** Directive ~~87/102/EEC~~,

HAVE ADOPTED THIS DIRECTIVE:

Figur 7.18

CHAPTER I
AIM, DEFINITIONS AND SCOPE

Article 1
~~Aim~~ ***Subject matter***

The ~~aim~~**purpose** of this Directive is to harmonise **certain aspects of** the laws, regulations and administrative procedures of the Member States concerning agreements covering credit **for** ~~granted to consumers and surety agreements~~ **consumers.**

Article ~~3~~ 2
Scope

1. This Directive ~~applies~~**shall apply** to credit agreements ~~and surety agreements~~.

2. This Directive shall not apply to the following credit agreements ~~and, where applicable, any corresponding surety agreements~~:

   (a) credit agreements ~~the aim of which is to grant credit for the purchase or transformation of private immovable property that the consumer owns or is seeking to acquire and~~ which are secured either by a mortgage on immovable property or by **another comparable** surety commonly used in a Member State~~for this purpose~~;

   (b) **credit agreements involving a total amount of credit exceeding EUR 50 000;**

   (c) hiring agreements, **except where they stipulate that the title is to pass to the hirer eventually**;~~which exclude the passing of the title to the hirer or to persons entitled by him;~~

   (d) **leasing agreements which do not create any obligation to purchase the object of the agreement;**

   (e) credit agreements under the terms of which the consumer is required to repay the credit **by means of instalments or** in a single payment within a period not exceeding three months, without the payment of interest or any other charges;

   (f) credit agreements which ~~meet the following conditions:i)~~**are granted by an employer to his employees as a secondary activity free of interest or** ~~they are granted by the creditor as a secondary activity, i.e. outside the sphere of his principal commercial or professional activity, ii) they are granted~~ at annual percentage rates of charge lower than those prevailing on the market,

   ~~iii) theythey~~**and which** are not offered to the public generally;

Figur 7.19

(g) credit agreements concluded with investment firms ~~within the meaning of~~ **as defined in point (2)** of Article 1~~(2)~~ of Council Directive 93/22/EEC[16] for the purposes of allowing an investor to carry out a transaction relating to one or more of the instruments listed in Section B of the Annex to that Directive, where the firm granting the credit is involved in such transaction;

(h) **credit agreements which are the outcome of a settlement reached in court or before another statutory authority;**

(i) **credit agreements which relate to the deferred payment, free of charge, of an existing debt;**

(j) **credit agreements upon the conclusion of which the consumer is requested to deposit an item as security in the creditor's safe-keeping and where the liability of the consumer is strictly limited to that pledged item;**

(k) **credit agreements which relate to loans granted to a restricted public, at lower interest rates than those prevailing on the market or free of interest, and where the creditor is fulfilling a statutory duty with a general interest purpose.**

3. **In the case of credit agreements on the basis of which credit is granted in the form of an overdraft facility, only Articles 1 to 4, 6, 7, and 8, Article 9(1), Article 9(2)(a) to (d), (h) and (o), Article 9(3), Articles 10 and 11, Article 17 (1), and Articles 18 to 29 shall apply.**

The information to be included in those credit agreements shall also contain information on the charges applicable from the time such credit agreements are concluded, and the conditions under which those charges may be amended.

4. **In the case of the following credit agreements, only Articles 1 to 4, 6, 7 and 8, Article 9 (1), Article 9(2) (a) to (g) and (j), Article 9(3), and Articles 10, 12 and 17 to 29 shall apply:**

(a) credit agreements involving a total amount of credit not exceeding EUR 300;

(b) credit agreements concluded by non-profit associations of consumers which manage the savings of and provide sources of credits to their members, where:

(i) the ultimate responsibility lies with volunteers who provide credit on the basis of an annual percentage rate of charge which is subject to a ceiling laid down by national law; and

(ii) membership of such associations is restricted to persons residing or employed in a particular district or employees and retired employees of a particular employer;

[16] OJ L 141, 11.6.1993, p. 27.

EN 20 EN

Figur 7.20

(c) credit agreements which provide for arrangements to be agreed by the creditor and the consumer in respect of deferred payment or repayment methods, where the consumer is already in default on the initial credit agreement] where:

(i) such arrangements would be likely to avert the possibility of legal proceedings concerning such default; and

(ii) the consumer would not thereby be subject to less favourable terms compared to the initial credit agreement.

However, if the credit agreement falls within the scope of paragraph 3, only the provisions provided for in that paragraph shall apply.

*Article ~~2~~ **3***
Definitions

For the purpose of this Directive**, the following definitions shall apply:**

(a) "consumer" means a natural person who, in transactions covered by this Directive, is acting for purposes which ~~can be regarded as~~ **are** outside his trade, **business** or profession;

(b) "creditor" means a natural or legal person who grants or promises to grant credit in the course of his trade, business or profession;

(c) "credit agreement" means an agreement whereby a creditor grants or promises to grant to a consumer credit in the form of a deferred payment, loan or other similar financial accommodation; **except for a**~~A~~greements for the provision on a continuing basis of services ~~(private or public),~~ **or for the supply of goods of the same kind and in the same quantity**, where the consumer ~~has the right to~~ pay**s** for ~~them~~ **for such services or goods** for the duration of their provision by means of instalments, ~~are not deemed to be credit agreements for the purposes of this directive;~~

(d) "overdraft facility" means a credit agreement whereby a creditor grants to a consumer the possibility to dispose of funds in his current account which exceed the current balance in that account and where the amount of credit has to be repaid within three months or on demand;

(e) "credit intermediary" means a natural or legal person who **on behalf of the creditor and** for a fee**, which may take a pecuniary form or any other agreed form of financial consideration,** habitually:

(i) ~~acts as an intermediary by presenting~~ **presents** or ~~offering~~ **offers** credit agreements;

(ii) ~~undertaking~~ **undertakes** ~~other~~ preparatory work for **credit**~~such~~ agreements **other than that referred to in (i);** or

(iii) ~~concluding~~ **concludes credit** ~~such~~ agreements; ~~the fee may take the form or any other agreed form of financial consideration;~~

Figur 7.21

~~(e) "surety agreement" means an ancillary agreement concluded by a guarantor and guaranteeing or promising to guarantee the fulfilment of a credit agreement granted to a consumer and covered by this directive;any form of credit granted to natural or legal persons;~~

~~(f) "guarantor" means a consumer concluding a surety agreement;~~

(f) "total cost of **the** credit to the consumer" means all the costs, including ~~borrowing~~ interest, ~~indemnities,~~commissions **and any kind of fees**.~~taxes and any other kind of charge~~ which the consumer has to pay ~~for the credit~~**in connection with the credit agreement in conformity with the terms thereof, and which are known to the creditor; costs relating to ancillary services relating to the credit agreement, in particular insurance premiums, are included if the conclusion of the service contract is compulsory for obtaining the credit or the advertised interest rate, and is concluded with the creditor or with a third party, if the creditor, or, where applicable, the credit intermediary have concluded it on behalf of this third party or have presented the offer or the service as such to the consumer; costs payable by the consumer on conclusion of the credit agreement to persons other than the creditor or the credit intermediary, in particular a notary or tax authorities, are excluded**;

(g) "annual percentage rate of charge" means the total cost of the credit to the consumer expressed as an annual percentage of the total amount of credit ~~granted~~;

~~(i) "sums levied by the creditor" means all the mandatory costs associated with the credit agreement and paid to the creditor by the consumer;~~

~~(j) "total lending rate" means the sums levied by the creditor expressed as an annual percentage of the total amount of credit;~~

(h) "borrowing rate" means the interest rate expressed as a **fixed or variable** periodic percentage applied for a given period to the ~~amount of credit drawn down~~ **drawdowns under the credit agreement**;

~~(h) "residual value" means the purchase price of the financed goods applicable at the time when the purchase option or the property transfer option is exercised;~~

(i) "drawdown" means an amount of credit made available to the consumer ~~in the form of a deferred payment, loan or other similar financial accommodation~~ **under a credit agreement;**

(j) "total amount of credit" means the ceiling or the sum of all drawdowns ~~that are likely to be~~ agreed;

(k) "durable medium" means any instrument which enables the consumer to store information addressed personally to him in a way which makes it accessible for future reference for a period of time adequate for the purposes of the information and which allows the unchanged reproduction of the information stored;

EN 22 EN

Figur 7.22

~~(p) "third party providing constitution of capital" means any natural or legal person, other than the creditor or consumer, who gives the consumer or, where applicable, the creditor an undertaking, through an agreement appended to the credit agreement, to constitute the capital to be repaid under such credit agreement.~~

(l) "**linked credit agreement" means a credit agreement where**

(i) the credit in question serves exclusively to finance an agreement concerning the supply of goods or the provision of a service and

(ii) those two agreements form from an objective point of view a commercial unit; a commercial unit is involved where the supplier or service provider himself finances the credit for the consumer or, if it is financed by a third party, if the creditor uses the services of the supplier or service provider in connection with the conclusion, or preparation, of the credit agreement, or if the credit agreement makes reference to the specific goods or services to be financed with the credit.

EN 23 EN

Figur 7.23

CHAPTER II
INFORMATION AND PRACTICES PRELIMINARY TO THE ~~FORMATION~~CONCLUSION OF THE CREDIT AGREEMENT

~~*Article 4*~~
~~*Advertising*~~

~~Without prejudice to Council Directive 84/450/EEC, any advertising or any offer displayed at business premises that includes information on credit agreements, in particular as regards the borrowing rate, total lending rate and annual percentage rate of charge, shall be provided in a clear and comprehensible manner, with due regard, in particular, to the principles of good faith in commercial transactions. The commercial purpose of this information must be made clear~~

Article 4
Standard information for advertising

1. Any advertising concerning credit agreements indicating an interest rate or any figures relating to the cost of the credit to the consumer shall include standard information in accordance with this Article ('the standard information').

2 The standard information shall include, in the following order, and in a clear, concise and prominent way through a representative example:

(a) the total amount of credit;

(b) the annual percentage rate of charge;

(c) the duration of the credit agreement;

(d) the amount, number and frequency of payments to be made; and

(e) any kind of fees in connection with the credit agreement in conformity with the terms thereof and which are known to the creditor.

3. Where credit terms are not available to the general public, the annual percentage rate of charge shall be stated by means of at least two representative examples.

4. Where a lower interest rate is offered for a limited duration at the beginning of the credit agreement, the advertisement shall contain the annual percentage rate of charge calculated on the total duration of the credit agreement.

5. Where the conclusion of a contract regarding an ancillary service relating to the credit agreement, in particular an insurance, is compulsory for obtaining the credit or the advertised interest rate, and its cost cannot be determined in advance, the obligation to take out this service shall also be mentioned in a clear, concise and prominent way, together with the annual percentage rate of charge.

EN 24 EN

Figur 7.24

6. This Article shall be without prejudice to Directive 2005/29/EC of 11 May 2005

~~*Article 5*~~

~~*Ban on negotiation of credit and surety agreements outside business premises*~~

~~The negotiation of a credit or a surety agreement outside business premises in the circumstances referred to in Article 1 of Council Directive 85/577/EEC shall be prohibited.~~

*Article ~~6~~ **5***

~~*Exchange of information in advance and duty to provide advice*~~***Pre-contractual information***

1. ~~Without prejudice to the application of Directive 95/46/EC, and in particular Article 6 thereof, the creditor and, where applicable, the credit intermediary may request of a consumer seeking a credit agreement, and any guarantor, only such information as is adequate, relevant and not excessive, with a view to assessing their financial situation and their ability to repay.The consumer and guarantor shall reply accurately and in full to any such request for information~~**The creditor and, where applicable, the credit intermediary shall adhere to the principle of responsible lending. Therefore, the creditor and, where applicable, the credit intermediary, shall comply with their obligations concerning the provision of pre-contractual information and the requirement for the creditor to assess the consumer's creditworthiness on the basis of accurate information provided by the latter, and, where appropriate, on the basis of a consultation of the relevant database.**

   Where the credit agreement allows the creditor to change the total amount of credit after the date of conclusion of the credit agreement, the creditor shall update the financial information at his disposal concerning the consumer and shall assess the consumer's creditworthiness before any significant increase in the total amount of credit.

2. **In good time before the consumer is bound by any credit agreement or offer**, ~~T~~the creditor and, where applicable, the credit intermediary shall provide **the consumer** , **on paper or on another durable medium, with the necessary and essential information needed for the conclusion of the credit agreement under consideration.**~~.the consumer with all the exact and complete information needed in respect of the credit agreement under consideration. The consumer shall receive this information on paper or on another durable medium before the conclusion of the credit agreement.~~

   ~~Without prejudice to Article 5 of Directive .../.../EC [on the distance marketing of financial services to consumers and amending Council Directives 90/619/EEC, 97/7/EC and 98/27/EC], the~~ **That** information ~~provided must~~ **shall** include a **clear** ~~concise~~ and **concise** ~~clear~~ description of the product~~its advantages, and any drawbacks~~. ~~In particular t~~**T**he information ~~must~~ **shall** refer to:

   (a) the duration of the credit agreement;

Figur 7.25

(b) the total amount of credit and the conditions governing the drawdown ~~of the credit~~;

(c) ~~where applicable,~~ the borrowing rate, the conditions governing the application of the~~is~~ **borrowing** rate and**, where available,** any index or reference rate applicable to the initial borrowing rate, as well as the periods, conditions and procedure for varying the borrowing rate;

(d) the annual percentage rate of charge ~~and the total lending rate~~**and the total cost of the credit to the consumer,** by means of a representative example mentioning all the financial data and assumptions used for calculating the~~is~~ ~~said~~ rate~~s~~;

(e) the amount, number and frequency of payments to be made, **where possible set out in a payment schedule;**

(f) ~~the recurrent and non-recurrent charges, including additional non-recurring costs which the consumer has to pay on concluding a credit agreement, such as taxes, administrative costs, legal fees and assessment costs with regard to the sureties required~~ **where applicable, the costs of maintaining an account recording both payment transactions and drawdowns, the costs of using a means of payment for both payment transactions and drawdowns, and other costs relating to payment transactions;**

~~(f) where applicable, the cash price of the financed goods or services, the down payment due and the residual value;~~

(g) **costs payable by the consumer on conclusion of the credit agreement to persons other than the creditor or the credit intermediary, in particular a notary or tax authorities;**

(h) **the obligation to take out an ancillary service relating to the credit agreement, in particular an insurance, where the conclusion of a contract regarding this service is compulsory for obtaining the credit or the advertised interest rate, and its cost cannot be determined in advance,**

(i) **the interest in the case of overdue payments as applicable at the time when the information according to this provision is given and the arrangements for their adjustment, and the charges for defaulting;**

(j) the sureties ~~and insurance~~ required;

(k) **the existence or absence of a right of withdrawal**, the period during which th**at**~~e~~ right of withdrawal may be exercised;

(l) **the right of early repayment, and, where applicable, the costs arising therefrom, indicating the amount or the calculation method**;

(m) **the right to be informed of the result of a database consultation for the assessment of the creditworthiness in accordance with Article 8(2);**

EN 26 EN

Figur 7.26

However, in the case~~s~~ **of voice telephony communications, as** referred to in Article 3(3) of Directive 2002/65/EC, the~~is~~ **pre-contractual** information ~~must~~**shall** include at least the items referred to in points **(b),** (c), **and** (e)~~, and g)~~ of this paragraph **and the annual percentage rate of charge by means of a representative example and the total cost of the credit to the consumer.**

The obligation to provide pre-contractual information to the consumer in accordance with this paragraph may also be discharged by supplying a copy of the draft credit agreement including the information in accordance with Article 9.

3. **The requirements provided for in paragraph 2 shall be fulfilled immediately after the conclusion of the credit agreement, if that agreement has been concluded at the consumer's request using a means of distance communication which does not enable providing the information in accordance with paragraph 2.**

4. **In the case of a credit agreement where payments made by the consumer do not give rise to an immediate corresponding amortisation of the total amount of credit, but are used to constitute capital during periods and under conditions laid down in the credit agreement or in an ancillary agreement, the pre-contractual information required under paragraph 2 shall include a clear and concise statement that such credit agreements do not provide for a guarantee of repayment of the total amount of credit drawn down under the credit agreement, unless such a guarantee is given.**

5. **Member States shall ensure that creditors and, where applicable, credit intermediaries provide adequate explanations to the consumer, in order to put the consumer in a position to assess whether the proposed credit agreement is adapted to his needs and to his financial situation, where appropriate by explaining the pre-contractual information to be provided in accordance with paragraph 2 as well as the advantages and the disadvantages associated with the products proposed. Member States may adapt the manner by and extent to which this assistance is given, as well as by whom it is given, to the particular circumstances of the situation in which the credit agreement is offered.**

~~The creditor or, where applicable, the credit intermediary shall seek to establish, among the credit agreements they usually offer or arrange, the most appropriate type and total amount of credit taking into account the financial situation of the consumer, the advantages and disadvantages associated with the product proposed, and the purpose of the credit.~~

~~4. Paragraphs 1, 2 and 3 do not apply to suppliers of goods or services acting as credit intermediaries in an ancillary capacity.~~

EN 27 EN

Figur 7.27

Article 6
Pre-contractual information requirements for credit agreements in the form of an overdraft facility and for certain specific credit agreements

1. In good time before a consumer is bound by a credit agreement or any offer concerning a credit agreement within the meaning of Article 2(3) or Article 2(4), the creditor and, where applicable, the credit intermediary shall provide, on paper or on another durable medium, the following information:

(a) the total amount of credit;

(b) the borrowing rate;

(c) the annual percentage rate of charge by means of a representative example mentioning all the financial data and assumptions used for calculating that rate;

(d) the charges applicable from the time the credit agreement is concluded, and the conditions under which those charges may be amended; and

(e) the conditions and procedure for terminating the credit agreement.

In the case of credit agreements within the meaning of Article 2(3), the information provided to the consumer in accordance with point (e) of this paragraph shall include, where applicable, an indication that the consumer may be requested to repay the amount of credit in full on demand at any time.

2. In the case of credit agreements within the meaning of Article 2(4), the information provided to the consumer in accordance with paragraph 1 of this Article shall also include:

(a) the duration of the credit agreement; and

(b) the amount, number and frequency of payments to be made.

However, if the credit agreement falls within the scope of Article 2(3), only the provisions referred to in Article 2(3) shall apply .

3. The pre-contractual information to be provided to the consumer in accordance with this Article may also be discharged by supplying a copy of the draft credit agreement including the information in accordance with Article 9 insofar as this Article applies.

4. The requirements provided for in this Article shall be fulfilled immediately after the conclusion of the credit agreement, if that agreement has been concluded at the consumer's request using a means of distance communication which does not enable providing the information in accordance with this Article.

Article 7
Exemptions

EN 28 EN

Figur 7.28

~~Paragraphs 1, 2 and 3~~**Articles 5 and 6 of this Directive shall**~~do~~ not apply to suppliers of goods or services acting as credit intermediaries in an ancillary capacity.

Figur 7.29

CHAPTER III
~~PROTECTION OF PRIVACY~~**DATABASE ACCESS**

~~Article 7~~
~~Collection and processing of data~~

~~Personal data obtained from consumers, guarantors or any other person in connection with the conclusion and management of agreements covered by this Directive, and in particular by Article 6 (1), may be processed only for the purpose of assessing the financial situation of those persons and their ability to repay.~~

Article 8
~~Central d~~Database ***access***

1. ~~Without prejudice to the application of Directive 95/46/EC, Member States shall ensure the operation on their territory of a central database for the purpose of registration of consumers and guarantors who have defaulted. This database may take the form of a network of databases. Creditors must consult the database prior to any commitment on the part of the consumer or guarantor, subject to the restrictions referred to in Article 9. The consumer and, where appropriate, the guarantor shall, if they so request, be informed of the result of any consultation immediately and without charge~~**In the case of cross-border credit, each Member State shall ensure access for creditors from other Member States to databases in that Member State under non-discriminatory conditions.**

2. ~~Access to the central database in another Member State shall be ensured under the same conditions as for firms and individuals in that Member State, either directly or via the central database of the home Member State~~**The consumer, if he so requests, shall be informed of the result of any database consultation immediately and without charge.**

3. ~~Personal data received under paragraph 1 may be processed only for the purpose of assessing the financial situation of the consumer and guarantor and their ability to repay. The data shall be destroyed immediately after the conclusion of the credit or surety agreement or the refusal by the creditor of the application for credit or the proposed surety.~~

4. ~~The central database referred to in paragraph 1 may include the registration of credit agreements and surety agreements.~~

EN 30 EN

Figur 7.30

CHAPTER IV
~~FORMATION OF~~INFORMATION AND RIGHTS CONCERNING CREDIT AGREEMENTS

~~*Article 9*~~
~~*Responsible lending*~~

~~Where the creditor concludes a credit agreement or surety agreement or increases the total amount of credit or the amount guaranteed, he is assumed to have previously assessed, by any means at his disposal, whether the consumer and, where appropriate, the guarantor can reasonably be expected to discharge their obligations under the agreement.~~

*Article ~~10~~ **9***
Information that must be included in credit ~~and surety~~ agreements

1. Credit agreements ~~and surety agreements~~ shall be drawn up on paper or on another durable medium.

   All the contracting parties ~~including the guarantor and the credit intermediary,~~ shall receive a copy of the credit agreement.~~The guarantor shall receive a copy of the surety agreement.~~

   Credit a~~A~~greements shall **contain information regarding access to** ~~mention the existence or non-existence of~~ out-of-court **dispute resolution** ~~complaint and redress~~ procedures **and shall specify** ~~accessible to consumers who are party to a contract and, if such procedures exist,~~ the formalities ~~for gaining access to them~~**to be followed if a creditor or credit intermediary makes use of such procedures.**

2. The credit agreement shall include **in a clear and concise manner:**

   (a) the names and addresses of the contracting parties as well as, **if applicable**, the name and address of the credit intermediary involved;

   (b) **the duration of the credit agreement;**

   (c) **the total amount of credit and the conditions governing the drawdown of the credit;**

   (d) **the borrowing rate, the conditions governing the application of that rate and, where available, any index, or reference rate applicable to the initial borrowing rate, as well as the periods, conditions and procedures for varying the borrowing rate;**

   (e) **the annual percentage rate of charge and the total cost of the credit to the consumer, calculated at the time the credit agreement is concluded; all the financial data and assumptions used for calculating that rate shall be mentioned;**

EN 31 EN

Figur 7.31

(f) **the amount, number and frequency of payments to be made, where possible set out in a payment schedule;**

(g) where capital amortisation **of a credit agreement with a fixed duration and interest rate** is involved, a statement of account in the form of an amortisation table, the payments owing, and the periods and conditions relating to the payment of ~~these~~ **such** amounts; **t**he table shall contain a breakdown of each repayment to show capital amortisation, the interest calculated on the basis of the borrowing rate and, where applicable, the additional costs;

(h) if charges and interest are to be paid without capital amortisation, a statement showing the periods and conditions for the payment of the borrowing interest and of the associated recurrent and non-recurrent charges;

(i) **where applicable, the costs of maintaining an account recording both payment transactions and drawdowns, the costs of using a means of payment for both payment transactions and drawdowns, and other costs relating to payment transactions;**

(j) a statement of the **costs, indicating their purpose and amounts,** ~~cost components that~~ **which** are not included in the calculation of the annual percentage rate of charge but **which are known to the creditor or the credit intermediary and** are to be paid by the consumer,~~under certain circumstances,~~ namely the **interest in case of overdue payments as applicable at the time of conclusion of the agreement and the arrangements for their adjustment** ~~commitment fee,~~ **penalties,** the charges **or interests on arrears** relating to **an overrunning of** ~~unauthorised drawdowns in excess of~~ the total amount of credit, and the charges for defaulting, ~~plus a list setting out the circumstances;~~

(k) **the sureties and insurance required;**

(l) **the existence or absence of a right of withdrawal, the period during which that right of withdrawal may be exercised, and the procedure to exercise that right**;

(m) **information concerning the rights resulting from Article 14 as well as the conditions for the exercise of these rights;**

(n) **the right of** ~~entitlement to~~ early repayment~~, as well as the procedure to be applied by the consumer in order to exercise this right~~**, the procedure for early repayment, and, where applicable, the costs arising therefrom, indicating the amount or the calculation method;**

(o) **the procedure to be followed to exercise the right of termination of the credit agreement;**

~~(b) the data referred to in Article 6 (2), with the annual percentage rate of charge and the lending rate calculated at the time the credit agreement is concluded on the basis of all the financial data and assumptions applicable to the agreement;~~

~~(p) where applicable, the goods or services being financed;~~

EN 32 EN

Figur 7.32

~~(g) entitlement to early repayment, as well as the procedure to be applied by the consumer in order to exercise this right;~~

~~(h) the procedure to be followed to exercise the right of withdrawal.~~

~~The table referred to in e) shall contain a breakdown of each repayment to show capital amortisation, the interest calculated on the basis of the borrowing rate and, where applicable, the additional costs.~~

~~If, in the case referred to in e), a new drawdown is not possible without the consent of the creditor, the creditor's decision shall be communicated on paper or on another durable medium. It shall be made available to the consumer and contain the amended data to which this paragraph refers.~~

~~Where the exact amount of these components referred to in e) is known, it shall be shown. Otherwise, and as a minimum requirement, these costs must be ascertainable in the credit agreement on the basis of an indication of the percentage linked to a reference rate, a calculation method or the most realistic estimate possible. In such cases the creditor shall make available to the consumer on paper or on another durable medium a breakdown of these costs without delay or, at the latest, when they are to be applied.~~

~~3. The surety agreement shall state the maximum amount guaranteed, as well as the charges for defaulting to be applied in accordance with the procedure referred to in paragraph 2 (e).~~

3. In the case of a credit agreement where payments made by the consumer do not give rise to an immediate corresponding amortisation of the total amount of credit, but are used to constitute capital during periods and under conditions laid down in the credit agreement or in an ancillary agreement, the pre-contractual information required under paragraph 2 shall include a clear and concise statement that such credit agreements do not provide for a guarantee of repayment of the total amount of credit drawndown under the credit agreement, unless such a guarantee is given.

*Article ~~14~~ **10***
***Information on the** borrowing rate*

~~1. The borrowing rate may be fixed or variable~~

~~2. Where one or a number of fixed borrowing rates have been established, they shall apply for the duration of the period specified in the credit agreement.~~

~~3. A variable borrowing rate may not vary until the end of agreed periods provided for in the credit agreement and may do so only in line with the agreed index of reference rate.~~

~~4.~~ The consumer shall be **periodically** informed of ~~any~~ changes to the borrowing rate, on paper or on another durable medium.

EN 33 EN

Figur 7.33

~~This information must include the new annual percentage rate of charge the creditor's new total lending rate and the new amortisation table. The calculation of the new annual percentage rate of charge shall be based on Article 12 (3).~~ **Where the change to that rate is significant, the consumer shall be informed immediately following the date of such change.**

*Article ~~21~~ **11***
*Credit agreement in the form of an ~~advance on a current account or a debit account~~**overdraft facility***

Where a credit agreement covers credit in the form of an ~~advance on a current account or debit account~~**overdraft facility**, the consumer shall be regularly informed ~~of his debit situation~~by means of a statement of account, on paper or on another durable medium, containing the following information:

(a) the precise period to which the statement of account relates;

(b) the amounts and dates of drawdowns;

(c) ~~where applicable,~~ the ~~outstanding~~ balance ~~due~~ from the previous statement, and the date thereof;

(d) ~~where applicable,~~ the new balance ~~outstanding~~;

~~(d) the date and amount of charges due;~~

(e) the dates and amounts of payments made by the consumer;

(f) the last agreed borrowing rate;

~~(g) the total amount of interest due;~~

(g) where applicable, the minimum amount to be paid;

~~(h) where applicable, the new balance outstanding;~~

~~(j) the new total amount outstanding, including any interest on arrears or penalties.~~

In addition, the consumer shall be notified on paper or any durable medium during the course of the agreement of changes in the borrowing rate or in payable costs immediately following the date of such change.

*Article ~~22~~ **12***
*Open-end credit agreements **and long term agreements***

1. Either party may ~~terminate~~**effect standard termination of** an open-end credit agreement by giving three months' notice drawn up on paper or on another durable medium in accordance with ~~the procedures laid down in~~ the credit agreement ~~and in accordance with national legislation regarding proof.~~

Figur 7.34

2. **The creditor may terminate without prior notice the consumers' right to draw down on an open-end credit agreement. The creditor shall inform the consumer of such decision on paper or on another durable medium without delay.**

3. Fixed-term agreements of more than three years may not be renewed without the explicit prior approval of the consumer

*Article ~~11~~ **13***
Right of withdrawal

1. The consumer shall have a period of fourteen calendar days to withdraw ~~his acceptance of~~**from** the credit agreement without giving any reason.

Th**at**~~is~~ period **of withdrawal** shall begin:

(a) either from the day of the conclusion of the credit agreement, or

(b) from the day on which the consumer receives the contractual terms and conditions and information in accordance with Article 9 (2), if that day is later than the date referred to in point (a). ~~on the day a copy of the credit agreement concluded is transmitted to the consumer.~~

2. **Before the consumer exercises his right of withdrawal, he may inform the creditor of his intention to withdraw from the credit agreement. This information shall be given within a period of seven calendar days after the beginning of the period of withdrawal according to paragraph 1.**

3. **If the consumer exercises his right of withdrawal, as provided for in paragraph 1 of this Article, he shall, before the expiry of the deadline referred to in paragraph 1, notify this to the creditor following the information given by the creditor in accordance with Article 9 (2)(l) by means which can be proved in accordance with national law.** ~~The consumer shall notify the creditor of his withdrawal before expiry of the period referred to in paragraph 1 and in accordance with national legislation regarding proof.~~

The deadline shall be deemed to have been observed if this notification, **if it is** ~~which must be~~ on paper or on another durable medium that is available and accessible to the creditor, is dispatched before the deadline expires.

Figur 7.35

4. **Following the** exercise of the right of withdrawal **in accordance with paragraph 2, the creditor shall notify the consumer, on paper or another durable medium, of the amount of money to be repaid including the** ~~shall oblige the consumer simultaneously to return to the creditor the sums of money or goods that he has received by virtue of the credit agreement, in so far as provision thereof is governed by the credit agreement. The consumer shall pay~~interest due for the period during which credit was drawn**down.**

The interest due shall be calculated on the basis of the agreed ~~annual percentage~~**borrowing** rate~~of charge~~. No other indemnity may be claimed in connection with **exercising the right of** withdrawal.

The consumer shall pay to the creditor that amount of money notified to him under this paragraph. ~~Any down-payment effected by the consumer under the credit agreement shall be repaid to the consumer without delay.~~

5. Paragraphs 1, ~~2 and 3~~ **to 4 of this Article** shall not apply **to credit agreements:**

(a) concluded through services of an official, provided that the official confirms that the consumer is guaranteed the rights under Article 5(2) and 9(2)~~credit agreements secured by a mortgage or similar surety, credit agreements for housing~~

or

(b) credit agreements cancelled under:

(i) Article 6 of Directive 2002/65/EC~~[on the distance marketing of financial services to consumers and amending Council Directives 90/619/EC, 97/7/EC and 98/27/EC];~~

(ii) Article 6 (4) of Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council[17]**;**

(iii) Article 7 of Directive 94/47/EC of the European Parliament and of the Council[18]**.**

Article 14
Linked transactions.

1. Where the consumer has exercised a right of withdrawal concerning a contract for the supply of goods or services by a trader, he shall no longer be bound by a linked credit agreement.

2. Where:

(a) in order to buy goods or obtain services the consumer enters into a credit

[17] OJ L 144, 4.6.1997, p. 19.
[18] OJ L 280, 29.10.1994, p. 83.

Figur 7.36

agreement with a person other than the supplier of them;

(b) the creditor and the supplier of the goods or services have a pre-existing agreement whereby credit is made available exclusively by that creditor to customers of that supplier for the acquisition of goods or services from that supplier;

(c) the consumer referred to in point (a) obtains credit pursuant to that pre-existing agreement;

(d) the goods or services covered by the credit agreement are not supplied, or are supplied only in part, or are not in conformity with the contract to supply them;

(e) the consumer has pursued his remedies against the supplier but has failed to obtain the satisfaction to which he is entitled,

the consumer shall have the right to pursue remedies against the creditor. Member States shall determine to what extent and under what conditions these remedies shall be exercisable.

3. Paragraphs 1 and 2 are without prejudice to any national rules according to which a creditor shall be jointly and severally liable for any claim the consumer may have against the supplier where the purchase of goods or services from the supplier has been financed by a credit agreement.

*Article ~~16~~ **15***
Early repayment

1. The consumer shall be entitled to discharge fully or partially his obligations under a credit agreement **at any time**~~before the time fixed in the credit agreement~~. **In such cases, he shall be entitled to an equitable reduction in the total cost of the credit**.

2. ~~Any indemnity claimed by t~~**T**he creditor **shall be entitled to claim** ~~shall bebe~~ **a** fair and objective **indemnity** for early repayment **according to the amount or the calculation method** ~~and shall be calculated on the basis of actuarial principles~~**set out in the credit agreement.**

However, n~~N~~o indemnity shall be claimed **by the creditor:**

(a) for credit agreements where the period used to fix the borrowing rate is less than one year;

(b) if repayment has been made under an insurance contract intended to provide a conventional credit repayment guarantee.

~~(c) for credit agreements.which provide for payment of charges and interest without capital amortisation, with the exception of the credit agreements referred to in Article 20.~~

Figur 7.37

*Article ~~17~~ **16***
Assignment of rights

Where the creditor's rights under a credit agreement ~~or surety agreement~~ **or the agreement itself** are assigned to a third party, the consumer ~~and, where applicable, the guarantor,~~ shall be entitled to plead against the assignee ~~of the creditor's rights under that agreement~~ any defence which was available to him against the original creditor, including set-off where the latter is permitted in the Member State concerned.

The consumer shall be informed where the credit agreement has been assigned to a third party except where the assignment is effected for securitisation purposes only and where the original creditor, in agreement with the assignee, still acts on behalf of the assignee as a creditor vis-à-vis the consumer.

EN 38 EN

Figur 7.38

~~*Article 18*~~
~~*Ban on the use of bills of exchange and other securities*~~

~~The creditor or assignee of the creditor's rights under a credit agreement or surety agreement shall not require or invite the consumer or guarantor to guarantee payment of their commitments under that agreement by means of a bill of exchange or promissory note.~~

~~Moreover, the consumer shall not be required to sign a cheque guaranteeing repayment, in full or in part, of the amount due.~~

*Article ~~25~~ **17***
Overrunning of the total amount of credit~~and tacit overdraft~~

~~1. In the event of an authorised temporary overrunning of the total amount of credit or a tacit overdraft, the creditor shall inform the consumer without delay, in writing or on another durable medium, of the amount involved and the borrowing rate applicable. No penalties, charges or interest on arrears shall be included.~~

1. **In the event of a significant overrunning of the total amount of credit which exceeds a period of one month,** the creditor shall inform the consumer~~without delay~~, **on paper or on another durable medium**

   (a) that he has overrun the ~~credit~~ **total**-amount **of credit;**

   (b) ~~or is in an unauthorised overdraft situation and~~ ~~shall inform him~~ of the **amount involved;**

   (c) **of the** borrowing rate; ~~and~~

   (d) **of any** penalties, **charges or interest on arrears** ~~charges or penalties~~ applicable.

2. Any **significant** overrunning **of the total amount of credit** ~~or overdraft as referred to in this article~~**which exceeds a period of three months** shall be rectified, where necessary through a new credit agreement providing for a higher total amount of credit.

Figur 7.39

CHAPTER V
ANNUAL PERCENTAGE RATE OF CHARGE ~~AND BORROWING RATE~~

*Article ~~12~~ **18***
***Calculation of the a**~~A~~nnual percentage rate of charge*

1. The annual percentage rate of charge, which equates, on an annual basis, **to** the present value of all commitments (drawdowns, repayments and charges), future or existing, agreed by the creditor and the **consumer** ~~borrower~~, shall be calculated in accordance with the mathematical formula set out in **the** Annex ~~I~~.

   ~~Examples of the method of calculation are given in Annex II, by way of illustration.~~

2. For the purpose of calculating the annual percentage rate of charge, the total cost of the credit to the consumer shall be determined, with the exception of **the** charges payable by the consumer for non-compliance with any of his commitments laid down in the credit agreement and charges other than the purchase price which, for purchases of goods or services, he is obliged to pay whether the transaction is paid in cash or on credit.

   The costs of maintaining an account recording both payment transactions and **drawdowns**~~credit transactions~~, the costs of using a ~~card or another~~ means of payment for both payment transactions and drawdowns, and **other**~~the~~ costs relating to payment transactions ~~in general~~ shall be included **in the total costs of credit to the consumer** unless **they are optional and** they have been clearly and separately shown in the credit agreement or in any other agreement concluded with the consumer.

   ~~Costs relating to insurance premiums shall be included in the total cost of the credit if the insurance is taken out when the credit agreement is concluded.~~

3. The calculation of the annual percentage rate of charge shall be based on the assumption that the credit ~~contract will~~ **agreement is to** remain valid for the period agreed and the creditor and the consumer ~~will~~ **are to** fulfil their obligations under the terms and by the dates agreed **in the credit agreement**.

4. In the case of credit agreements containing clauses allowing variations in the borrowing rate contained in the annual percentage rate of charge but unquantifiable at the time of calculation, the annual percentage rate of charge shall be calculated on the assumption that the borrowing rate and other charges ~~will~~ **are to** remain fixed in relation to the initial level and ~~will~~ **are to** remain applicable until the end of the credit agreement.

5. Where necessary, the following assumptions may be adopted in calculating the annual percentage rate of charge:

   (a) if a credit agreement gives the consumer freedom of drawdown, the total amount of credit shall **be** deemed to be drawndown immediately and in full;

EN 40 EN

Figur 7.40

(b) if there is no fixed timetable for repayment, and one cannot be deduced from the terms of the **credit** agreement and the means for repaying the credit granted, the duration of the credit shall be deemed to be one year;

(c) unless otherwise specified, where the **credit** agreement provides for more than one repayment date, the credit **is to** be made available and the repayments made on the earliest date provided for in the agreement;

~~6. Where a credit agreement is drawn up in the form of a hire agreement with an option to purchase and the agreement provides for a number of dates on which the purchase option may be exercised, the annual percentage rate of charge shall be calculated for each of the these dates.~~

~~Where the residual value cannot be determined, the goods hired shall be subject to linear amortisation that makes its value equal to zero at the end of the normal hire period laid down in the credit agreement.~~

~~7. Where a credit agreement provides for a prior or simultaneous constitution of savings and the borrowing rate is set in relation to these savings, the annual percentage rate of charge shall be calculated in accordance with the procedure set out in Annex III.~~

Figur 7.41

~~CHAPTER VI~~
~~UNFAIR TERMS~~

~~*Article 15*~~
~~*Unfair terms*~~

~~Without prejudice to the application of Directive 93/13/EEC to the agreement as a whole, terms in a credit agreement or surety agreement shall be regarded as unfair if their object or effect is to:~~

~~(a) impose on the consumer, as a condition for a drawdown, a requirement to leave as surety, in full or in part, the sums borrowed or granted, or to use them, in full or in part, to constitute a deposit or purchase securities or other financial instruments, unless the consumer obtains the same rate for such deposit, purchase or surety as the agreed annual percentage rate of charge~~;

~~(b) oblige the consumer, when concluding a credit agreement, to enter into another contract with the creditor, credit intermediary or a third party designated by them, unless the costs thereof are included in the total cost of the credit;~~

~~(c) vary any contractual costs, indemnities or charges other than the borrowing rate;~~

~~(d) introduce rules on the variability of the borrowing rate that discriminate against the consumer~~

~~(e) introduce a system involving a variable borrowing rate which does not relate to the net initial borrowing rate proposed when the credit agreement was concluded and which would exclude all forms of rebate, reduction or other advantages;~~

~~(f) oblige the consumer to use the same creditor to refinance the residual value and, in general, any final payment on a credit agreement for financing the purchase of movable property or a service;"~~

EN 42 EN

Figur 7.42

~~CHAPTER VII~~
~~PERFORMANCE OF A CREDIT AGREEMENT~~

~~Article 18~~
~~Ban on the use of bills of exchange and other securities~~

~~The creditor or assignee of the creditor's rights under a credit agreement or surety agreement shall not require or invite the consumer or guarantor to guarantee payment of their commitments under that agreement by means of a bill of exchange or promissory note.~~

~~Moreover, the consumer or guarantor shall not be required to sign a cheque guaranteeing repayment, in full or in part, of the amount due.~~

~~Article 19~~
~~Joint and several liability~~

~~1. Member States shall ensure that the existence of a credit agreement shall not in any way affect the rights of the consumer against the supplier of goods or services purchased by means of such an agreement in cases where the goods or services are not supplied or are otherwise not in conformity with the contract for their supply.~~

~~2. If the supplier of goods or services has acted as credit intermediary, the creditor and the supplier shall be jointly and severally liable for indemnifying the consumer where the goods or services the purchase of which has been financed by the credit agreement are not supplied, or are supplied only in part, or are not in conformity with the contract for their supply~~

Figur 7.43

~~CHAPTER VIII~~
~~SPECIFIC CREDIT AGREEMENTS~~

~~*Article 20*~~
~~*Credit agreement providing constitution of capital*~~

~~1. If payments made by the consumer do not give rise to an immediate corresponding amortisation of the total amount of credit, but are used to constitute capital during periods and under conditions laid down in the credit agreement, such constitution of capital shall be based on an ancillary agreement attached to the credit agreement.~~

~~2. The ancillary agreement referred to in paragraph 1 shall provide for an unconditional guarantee of repayment of the total amount of credit drawn down. If the third party providing constitution of capital fails to comply with his obligations, the creditor shall assume the risk.~~

~~3. Payments, premiums and recurrent or non-recurrent charges payable by the consumer under the ancillary agreement referred to in paragraph 1, together with interest and charges under the credit agreement, shall constitute the total cost of the credit. The annual percentage rate of charge and the total lending rate shall be calculated on the basis of the total commitment subscribed to by the consumer.~~

EN 44 EN

Figur 7.44

~~CHAPTER VII~~
~~PERFORMANCE OF A SURETY AGREEMENT~~

~~*Article 23*~~
~~*Performance of a surety agreement*~~

~~1. A guarantor may conclude a surety agreement guaranteeing repayment under an open-end credit agreement for a period of three years only. This surety may be extended only with the specific agreement of the guarantor at the end of that period.~~

~~2. The creditor may take action against the guarantor only if the consumer, having defaulted on repayment of the credit, has failed to comply with a default notice within three months. The guarantor must be informed as soon as a default notice has been sent to the consumer.~~

~~3. The amount guaranteed may only equal the outstanding balance of the total amount of credit and any arrears in accordance with the credit agreement, with the exclusion of any other indemnities or penalties provided for by the credit agreement.~~

EN 45 EN

Figur 7.45

~~CHAPTER X~~
~~NON-PERFORMANCE OF A CREDIT AGREEMENT~~

~~*Article 24*~~
~~*Default notice and enforceability*~~

~~1. Member States shall ensure that~~

~~(a) creditors, their representatives and any other assignee of the creditor's rights under a credit agreement or surety agreement may not take disproportionate measures to recover amounts due to them in the event of non-performance of such agreements;~~

~~(b) the creditor may demand immediate payment in the event of default or invoke a clause providing an express resolutive condition only through a prior default notice requesting the consumer or, where applicable, the guarantor to comply with his obligations under the agreement within a reasonable period of time or to apply for rescheduling of the debt;~~

~~(c) the creditor may not suspend the consumer's drawdown rights unless he justifies his decision and is required to inform the consumer without delay;~~

~~d) in the event of non-performance of their obligations or in the event of early repayment, the consumer and the guarantor are entitled, on request and without delay, to receive a detailed statement of account, free of charge, allowing them to verify the charges and interest claimed.~~

~~2. A default notice as referred to in paragraph 1 (b) is not necessary:~~

~~a) in the event of manifest fraud, evidence of which shall be provided by the creditor or the assignee of the creditor's rights;~~

~~b) where the consumer alienates the property financed before the total amount of credit is repaid or uses the property in a manner inconsistent with the conditions of the credit agreement, and where the creditor or the assignee of the creditor's rights has a preferential claim, right of possession or reservation of title on the property financed, provided that the consumer has been informed of the existence of such preferential claim, right of possession or reservation of title prior to the conclusion of the contract.~~

~~*Article 26*~~
~~*Repossession of goods*~~

~~In the case of credit agreements for the acquisition of goods, Member States shall lay down the conditions under which goods may be repossessed. If the consumer has not given his specific consent at the moment the creditor proceeds for repossession and if he has already made payments corresponding to a third of the total amount of credit, the goods financed may not be repossessed unless by judicial proceedings.~~

EN 46 EN

Figur 7.46

~~Member States shall further ensure that, where the creditor repossesses the goods, the account between the parties is made up so as to ensure that repossession does not entail any unjustified enrichment.~~

~~*Article 27*~~
~~*Recovery*~~

~~1. Natural or legal persons who undertake, as their principal or as a secondary activity, and not as part of any court procedure, the recovery of debts arising from a credit agreement or surety agreement, or who intervene in this respect, may not, in any form whatsoever, either directly or indirectly, claim any fee or indemnity from the consumer or guarantor for their intervention, unless such fees or indemnities are specifically agreed in the credit agreement or surety agreement.~~

~~2. In the context of the recovery of debts arising from a credit agreement or surety agreement, the following shall be prohibited:~~

~~a) any document which, as a result of its appearance, wrongly gives the impression that it is from a judicial or debt mediation authority;~~

~~b) written communications containing incorrect information on the consequences of defaulting on payment;~~

~~c) unauthorised repossession of goods without judicial proceedings or the specific consent referred to in Article 26;~~

~~d) any inscription on an envelope which makes it clear that the correspondence concerns the recovery of a debt;~~

~~e) collection of charges not provided for by the credit agreement or surety agreement;~~

~~f) any contact with the neighbours, relatives or employer of the consumer or guarantor, especially any communication of, or request for, information on the solvency of the consumer or guarantor, without prejudice to actions forming part of statutory seizure procedures as established by Member States;~~

~~g) physical or psychological harassment of a consumer or guarantor;~~

~~h) recovery of a lapsed debt.~~

Figur 7.47

CHAPTER VI
~~REGISTRATION, STATUS AND CONTROL OF CREDITORS AND~~ CREDIT INTERMEDIARIES

*Article ~~28~~ **19***
*~~Registration~~**Regulation** of creditors and credit intermediaries*

~~1. Member States shall ensure that creditors and credit intermediaries apply for registration~~

~~The obligation to register does not apply to credit intermediaries for whom a creditor or another credit intermediary assumes responsibility under the terms of his own registration. This assumption of responsibility must be made clear in a notice on the premises of credit intermediaries not required to register.~~

Member States shall ensure that creditors **and credit intermediaries are supervised by a body or authority independent from financial institutions, or regulated.**

~~2. Member States shall ensure that creditors and credit intermediaries are supervised by a body or authority independent from financial institutions, or regulated.~~

~~a) ensure that the activities of creditors and credit intermediaries are subject to inspection or monitoring by an institution or official body;~~

~~b) establish appropriate bodies to receive complaints concerning credit agreements, surety agreements and credit and surety conditions, and to provide consumers and guarantors with relevant information or advice on this subject.~~

~~3. Member States may stipulate that registration as referred to in the first subparagraph of paragraph 1 of this article shall not be necessary where the creditor or credit intermediary concerned is a "credit institution" within the meaning of Article 1(1) of Directive 2000/12/EC of the European Parliament and of the Council[19] and is authorised in accordance with the provisions of that Directive.~~

~~Where a creditor or credit intermediary is both registered under the provisions of the first subparagraph of paragraph 1 of this article and authorised under the provisions of Directive 2000/12/EC of the European Parliament and of the Council, and the latter authorisation is subsequently withdrawn, the competent authority which has registered the creditor or credit intermediary shall be informed and shall decide whether the creditor or credit intermediary may continue to grant or arrange credit or whether his registration should be cancelled.~~

[19] OJ L 126, 26.5.2000, p. 1.

Figur 7.48

*Article ~~29~~ **20***
Obligations of credit intermediaries

Member States shall ensure that a credit intermediary:

(a) indicates in advertising and documentation intended for clients the extent of his powers, in particular whether he works exclusively with one or more creditors or as an independent broker;

~~(b) communicates to all creditors contacted the total amount of other credit offers he has requested or received for the same consumer or guarantor during the two months preceding conclusion of the credit agreement;~~

(b) does not receive, directly or indirectly, any fee, in whatever form, from a consumer who has requested his services, unless all the following conditions are met:

(i) the amount of the fee is ~~stated in the credit agreement~~**agreed between the consumer and the credit intermediary on paper or another durable medium;**

(ii) the credit intermediary does not receive a fee from the creditor;

(iii) the credit agreement for which he has acted is actually concluded;

(iv) **the credit intermediary communicates the amount of the fee to the creditor for the purpose of calculation of the annual percentage rate of charge.**

Figur 7.49

CHAPTER VII
IMPLEMENTING MEASURES

*Article ~~30~~ **21***

Harmonisation, mutual recognition and imperative nature of the Directive ~~*Total harmonisation and imperative nature of the Directive's provisions*~~

1. **Insofar as this Directive contains harmonised provisions,** Member States may not **maintain or** introduce provisions other than those laid down in this Directive.~~, except with regard to:~~

   ~~(a) registration of credit agreements and surety agreements in accordance with Article 8 (4);~~

   ~~(b) the provisions concerning the burden of proof referred to in Article 33.~~

2. **When implementing and applying Article 5(1), (2) and (5), Article 13, Article 14(1) and (2), Articles 15, 17, 19 and 20, and without prejudice to necessary and proportionate measures which Member States may take on grounds of public policy, Member States shall not restrict the activities of creditors established in another Member State and operating within their territory in accordance with this Directive either through freedom of establishment or free provision of services.**

3. Member States shall ensure that credit agreements ~~and surety agreements~~ do not derogate, to the detriment of the consumer ~~or guarantor~~, from the provisions of national law implementing or corresponding to this directive.

4. Member States shall further ensure that the provisions they adopt in implementation of this ~~d~~Directive cannot be circumvented as a result of the way in which agreements are formulated, in particular by integrating drawdowns or credit agreements falling under the scope of this ~~d~~Directive into credit agreements the character or purpose of which would make it possible to avoid its application.

5. **Member States shall ensure that c**onsumers ~~and guarantors~~ may not waive the rights conferred on them by this **D**irective.

6. Member States shall take the **necessary** measures ~~needed~~ to ensure that consumer**s** ~~and the guarantor~~ do not lose the protection granted by this Directive by virtue of the choice of the law of a ~~non-member country~~ **third country** as the law applicable to the **credit** agreement, if the **credit** agreement has a close link with the territory of one or more Member States.

Figur 7.50

*Article ~~31~~ **22***
Penalties

The Member States shall lay down **the rules on** penalties **applicable to** ~~for~~ infringements of **the** national provisions adopted ~~in application of~~ **pursuant to** this Directive and shall take all ~~necessary~~ measures **necessary** to ensure that **they are implemented**. ~~these are enforced.~~ The~~se~~ penalties **provided for** must be effective, proportionate and ~~constitute a deterrent~~**dissuasive**.~~They may provide for the loss of interest and charges by the creditor and continuation of the right of repayment in instalments of the total amount of credit by the consumer, in particular where the creditor does not respect the provisions on responsible lending.~~Member States shall ~~communicate these~~ **notify those** provisions to the Commission ~~no later than […][2 years after the entry into force of this Directive]~~ **by the date specified in Article 24 at the latest and shall notifiy it without delay of** any subsequent amendment~~s~~ ~~concerning~~**affecting** them ~~without delay.~~

*Article ~~32~~ **23***
*Out-of-court **dispute resolution**~~redress~~*

Member States shall ensure that adequate and effective **out-of-court dispute resolution** ~~complaints and redress~~ procedures for the ~~out-of-court~~ settlement of consumer disputes concerning credit agreements are put in place, using existing bodies where appropriate.

Member States shall encourage **those** bodies ~~responsible for the out-of-court settlement of consumer disputes~~to cooperate in order to **also** resolve cross-border disputes concerning credit ~~and surety~~ agreements.

~~*Article 33*~~
~~*Burden of proof*~~

~~Member States may provide that the burden of proof in respect of compliance with the consumer information obligations imposed on the creditor and credit intermediary, in respect of the consumer's consent to the conclusion of the contract and, where appropriate, its performance, and in respect of the credit intermediary's remunerated activities may lie with the creditor or credit intermediary. Any term in an agreement which provides that the burden of proof in respect of compliance by the creditor and, where applicable, the credit intermediary with all or part of the obligations incumbent on them pursuant to this Directive should lie with the consumer and, where applicable, the guarantor, shall be an unfair term within the meaning of Directive 93/13/EEC.~~

Figur 7.51

~~*Article 34*~~
~~*Existing agreements*~~

1. ~~This Directive does not apply to credit agreements existing on the date the national implementing measures enter into force, with the exception of the provisions of Articles 1, 2, 3 and 22, 23 (1) and (2), 24 to 27, and 30 to 35. Article 9 shall apply to such contracts in so far as an increase in the total amount of credit or the amount guaranteed occurs after the national measures implementing this Directive enter into force.~~

~~2. For agreements existing on the date the national implementing measures enter into force, the amortisation table referred to in Article 10 must be provided to the consumer free of charge as soon as either of the following conditions applies:~~

~~(a) cancellation of the credit agreement or early repayment;~~

~~b) default on payment.~~

~~3. Member States shall ensure that open-end credit agreements existing on the date the national implementing measures enter into force have to be replaced by new agreements which comply with this Directive are adapted to the requirements of this Directive by means of an addendum to the credit agreement sent by the creditor to the consumer, no later than [...][two years after from the end date of expiry of the transposition period].~~

*Article ~~35~~ **24***
Transposition

1. Member States shall adopt and publish, ~~no later than [...][2 years after the entry into force of this Directive]~~ **by [insert date][2 years after the entry into force of this Directive] at the latest,** the laws, regulations and administrative provisions necessary to comply with this Directive. They shall ~~immediately inform the Commission thereof.~~ **forthwith communicate to the Commission the text of those provisions and a correlation table between those provisions and this Directive.**

They shall apply those provisions from [insert date] **[2 years after the entry into force of this Directive].**

When Member States adopt the**o**se provisions, they shall contain a reference to this Directive or be accompanied by such a reference on the occasion of their official publication. Member States shall determine how such reference is to be made.

2. Member States shall communicate to the Commission the text of the main provisions of national law which they adopt in the field covered by this Directive.

3. The Commission shall undertake every five years, and for the first time [five years after the entry into force of this Directive] a review of the thresholds in this Directive to assess them in the light of economic trends in the Community

EN 52 EN

Figur 7.52

and the situation of the market concerned. The results of the review will be made known to the European Parliament and the Council accompanied where appropriate by a proposal to modify the thresholds accordingly.

Figur 7.53

CHAPTER VIII
TRANSITIONAL AND FINAL PROVISIONS

*Article ~~36~~ **25***
Repeal

Directive 87/102/EEC is repealed with effect from the end of the transposition period for this Directive] [*insert date*].

*Article ~~34~~ **26***
Transitional measures

1. This Directive ~~does~~ **shall** not apply to credit agreements existing on the date the national implementing measures enter into force, with the exception of ~~the provisions of Articles 1, 2, 3 and 22, 23 (1) and (2), 24 to 27, and 30 to 35.~~ **open-end credit agreements.**

2. Member States shall ensure that **open-end** credit agreements existing on the date the national implementing measures enter into force ~~have to be replaced by new agreements which comply with this Directive~~ **are adapted to the requirements of this Directive by means of an addendum to the credit agreement sent by the creditor to the consumer,** no later than [**insert date**][two years ~~after~~ **from** the ~~end~~ **date of expiry** of the transposition period].

*Article ~~15~~ **27***
Amendment to Directive 93/13/EEC

In the Annex to Directive 93/13/EEC, the following point 3 is added:

'3. Terms of a consumer credit agreement, as defined in Article 2(c) of Directive…/…/EC of the European Parliament and the Council [on the harmonisation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning credit for consumers]* which have the object or effect of:

(a) ~~impose~~**imposing** on the consumer, as a condition for a drawdown, a requirement to leave as surety, in full or in part, the ~~sums~~**amounts** borrowed or granted, or to use them, in full or in part, to constitute a deposit or purchase securities or other financial instruments, unless the consumer obtains **at least** the same rate for such deposit, purchase or surety as the agreed annual percentage rate of charge;

---

* *OJ L […], dd/mm/yyyy, p. […].

EN 54 EN

Figur 7.54

(b) oblige**ing** the consumer, when concluding a credit agreement, to enter into another contract with the creditor, credit intermediary or a third party designated by them, unless the costs thereof are included in the total cost of the credit **to the consumer**;

(c) oblig**inge** the consumer to use the same creditor to refinance~~the residual value and, in general,~~ any final payment on a credit agreement for financing the purchase of movable property or a service;

*Article ~~37~~ **28***
*Entry into force **and applicability***

This Directive shall enter into force on the twentieth day following **that of** its publication in the Official Journal of the European **Union**~~Communities.~~

However, with respect to Articles 15 and 17, Article 21(2) shall apply from [insert date][from six years after the date referred to in Article 24].

*Article ~~38~~ **29***
Addressees

This Directive is addressed to the Member States.

Done at Brussels,

For the European Parliament
The President

For the Council
The President

Figur 7.55

ANNEX
The basic equation expressing the equivalence of drawdowns on the one hand and repayments and charges on the other

The basic equation, which establishes the annual percentage rate of charge (APR), equates, on an annual basis, the total present value of drawdowns on the one hand and the total present value of repayments and payments of charges on the other hand, i.e.:

$$\sum_{k=1}^{m} C_k (1+X)^{-t_k} = \sum_{l=1}^{m'} D_l (1+X)^{-s_l}$$

where: **X** is the APR

- **M** is the number of the last drawdown
- **K** is the number of a drawdown, therefore $\mathbf{1 \leq k \leq m}$,

C_k is the amount of drawdown **k**,

t_k is the interval, expressed in years and fractions of a year, between the date of the first drawdown and the date of each subsequent drawdown, therefore $\mathbf{t_1 = 0}$,

m' is the number of the last repayment or payment of charges,

- **l** is the number of a repayment or payment of charges,

D_l is the amount of a repayment or payment of charges,

s_l is the interval, expressed in years and fractions of a year, between the date of the first drawdown and the date of each repayment or payment of charges.

Remarks

(a) The amounts paid by both parties at different times shall not necessarily be equal and shall not necessarily be paid at equal intervals.

(b) The starting date shall be that of the first drawdown.

(c) Intervals between dates used in the calculations shall be expressed in years or in fractions of a year. A year is presumed to have 365 days (or 366 days for leap years), 52 weeks or 12 equal months. An equal month is presumed to have 30.41666 days (i.e. 365/12) regardless of whether or not it is a leap year.

(d) The result of the calculation shall be expressed with an accuracy of at least one decimal place. If the figure at the following decimal place is greater than or equal **to** 5, the figure at that particular decimal place shall be increased by one.

EN 56 EN

Figur 7.56

(e) The equation can be rewritten using a single sum and the concept of flows (A_k), which will be positive or negative, in other words either paid or received during periods **1** to **k**, expressed in years, i.e.:

$$S = \sum_{k=1}^{n} A_k (1 + X)^{-t_k},$$

S being the present balance of flows. If the aim is to maintain the equivalence of flows, the value will be zero.

~~(f) Member States shall provide that the methods of resolution applicable give a result equal to that of the examples presented in Annexes II and III.~~

Figur 7.57

~~ANNEX II~~
~~Examples of calculation of the annual percentage rate of charge~~

~~Preliminary remarks~~

~~Unless otherwise stated, all examples assume a single drawdown of credit equal to the total amount of the credit and placed at the consumer's disposal as soon as the credit agreement is concluded. In this connection, it should be noted that if the credit agreement gives the consumer freedom of drawdown, the total amount of credit is deemed to be drawn down immediately and in full.~~

~~Some Member States, in order to express the borrowing rate, have opted for an effective rate and the equivalent conversion method, thus avoiding a situation in which the calculation of periodical interest is carried out in countless ways using different pro rata temporis rules which have only a very vague relationship with the linear nature of time. Other Member States permit a nominal periodic rate using a proportional conversion method. This directive seeks to separate any further regulation of borrowing rates from the regulation of effective rates, simply stating the rate used. The examples in this Annex refer to the method that has been used.~~

~~Example 1~~

~~Total amount of credit (capital) of € 6 000.00, repayable in four equal annual instalments of € 1 852.00.~~

~~The equation becomes:~~

$$6000 = 1852.\frac{1-\frac{1}{(1+X)^4}}{X}$$

~~or:~~

$$6000 = 1852\frac{1}{(1+X)^1} + 1852\frac{1}{(1+X)^2} + \ldots\ldots\ldots + 1852\frac{1}{(1+X)^4}$$

~~giving X = 9.00000%, i.e. an APR of 9.0%.~~

EN 58 EN

Figur 7.58

~~Example 2~~

~~Total amount of credit (capital) € 6 000.00, repayable in 48 equal monthly instalments of € 149.31.~~

~~The equation becomes:~~

$$6000 = 149{,}31 \frac{1 - \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{48}}}{(1+X)^{1/12} - 1}$$

~~or:~~

$$6000 = 149{,}31 \frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 149{,}31 \frac{1}{(1+X)^{2/12}} + \ldots\ldots\ldots + 149{,}31 \frac{1}{(1+X)^{48/12}}$$

~~giving X = 9.380593%, i.e. an APR of 9.4%.~~

~~Example 3~~

~~Total amount of credit (capital) of € 6 000.00, repayable in 48 equal monthly instalments of € 149.31. Administrative charges of € 60.00 are payable on conclusion of the contract.~~

~~The equation becomes:~~

$$6000 - 60 = 149{,}31 \frac{1 - \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{48}}}{(1+X)^{1/12} - 1}$$

~~or:~~

$$5940 = 149{,}31 \frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 149{,}31 \frac{1}{(1+X)^{2/12}} + \ldots\ldots\ldots + 149{,}31 \frac{1}{(1+X)^{48/12}}$$

~~giving X = 9.954966%, i.e. an APR of 10%.~~

Figur 7.59

~~Example 4~~

~~Total amount of credit (capital) of € 6 000.00, repayable in 48 equal monthly instalments of € 149.31. Administrative charges of € 60.00 are spread over the repayments. The monthly instalment is therefore (€ 149.31 + (€ 60/48)) = € 150.56.~~

~~The equation becomes:~~

$$6000 = 150{,}56 \frac{1 - \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{48}}}{(1+X)^{1/12} - 1}$$

~~or:~~

$$6000 = 150{,}56 \frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 150{,}56 \frac{1}{(1+X)^{2/12}} + \ldots\ldots\ldots + 150{,}56 \frac{1}{(1+X)^{48/12}}$$

~~giving X = 9.856689%, i.e. an APR of 9.9%.~~

~~Example 5~~

~~Total amount of credit (capital) of € 6 000.00, repayable in 48 equal monthly instalments of € 149.31. Administrative charges are € 60.00, and insurance € 3.00 per month. The costs associated with insurance premiums must be included in the total cost of the credit if the insurance is taken out when the credit agreement is concluded The instalment is therefore €152.31.~~

~~The equation becomes:~~

$$5940 = 152{,}31 \frac{1 - \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{48}}}{(1+X)^{1/12} - 1}$$

~~or:~~

$$5940 = 152{,}31 \frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 152{,}31 \frac{1}{(1+X)^{2/12}} + \ldots\ldots\ldots + 152{,}31 \frac{1}{(1+X)^{48/12}}$$

~~giving X = 11.1070115%, i.e. an APR of 11.1%.~~

EN 60 EN

Figur 7.60

~~Example 6~~

~~Balloon-type credit agreement for a total amount of credit of € 6 000.00 (purchasing price of a car to be financed), repayable in 47 equal monthly instalments of € 115.02 plus a final payment of € 1 915.02 representing the residual value of 30% of the capital (balloon agreement), plus insurance of € 3.00 per month. Again, the costs associated with insurance premiums must be included in the total cost of the credit if the insurance is taken out when the credit agreement is concluded The instalment is therefore € 118.02, and the final payment will amount to € 1 918.02.~~

~~The equation becomes:~~

$$6000 = 118{,}02 \frac{1 - \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{47}}}{(1+X)^{1/12} - 1} + 1918{,}02 \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{48}}$$

~~or:~~

$$6000 = 118{,}02 \frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 118{,}02 \frac{1}{(1+X)^{2/12}} + \ldots\ldots\ldots 118{,}02 \frac{1}{(1+X)^{47/12}} + (1800 + 115{,}02 + 3) \cdot \frac{1}{(1+X)^{48/12}}$$

~~giving X = 9.381567%, i.e. an APR of 9.4%.~~

~~Example 7~~

~~Credit agreement for a total amount of credit (capital) of € 6 000.00, with administrative charges of € 60.00 payable on conclusion of the contract, and two payment periods of 22 and 26 months respectively. The second-period instalment corresponds to 60% of the first-period instalment. The respective monthly instalments are € 186.36 and € 111.82.~~

~~The equation becomes:~~

$$5940 = 186{,}36 \frac{1 - \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{22}}}{(1+X)^{1/12} - 1} + \left\{ \left[111{,}82 \frac{1 - \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{26}}}{(1+X)^{1/12} - 1} \right] \cdot \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{22}} \right\}$$

~~or:~~

$$5940 = \left[186{,}36 \frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 186{,}36 \frac{1}{(1+X)^{2/12}} + \ldots\ldots\ldots + 186{,}36 \frac{1}{(1+X)^{22/12}} \right] + \left\{ \left[111{,}82 \frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 111{,}82 \frac{1}{(1+X)^{2/12}} + \ldots\ldots\ldots + 111{,}82 \frac{1}{(1+X)^{26/12}} \right] \cdot \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{22}} \right\}$$

~~giving X = 10.04089%, i.e. an APR of 10.0%.~~

EN 61 EN

Figur 7.61

~~Example 8~~

~~Credit agreement for a total amount of credit (capital) of € 6 000.00, with administrative charges of € 60.00 payable on conclusion of the contract, and two payment periods of 22 and 26 months respectively, the first-period instalment corresponding to 60% of the second-period instalment. The respective monthly instalments are € 112.15 and € 186.91.~~

~~The equation becomes:~~

$$5940 = 112{,}15\frac{1-\frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{22}}}{(1+X)^{1/12}-1} + \left\{\left[186{,}91\frac{1-\frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{26}}}{(1+X)^{1/12}-1}\right]\cdot\frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{22}}\right\}$$

~~or:~~

$$5940 = \left[112{,}15\frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 112{,}15\frac{1}{(1+X)^{2/12}} + \ldots\ldots\ldots + 112{,}15\frac{1}{(1+X)^{22/12}}\right] + \left\{\left[186{,}91\frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 186{,}91\frac{1}{(1+X)^{2/12}} + \ldots\ldots\ldots + 186{,}91\frac{1}{(1+X)^{26/12}}\right]\cdot\frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{22}}\right\}$$

~~giving X = 9.888383%, i.e. an APR of 9.9%.~~

~~Example 9~~

~~Credit agreement for a total amount of credit (price of goods) of € 500.00, repayable in three equal monthly instalments calculated by applying the borrowing rate T of 18% (nominal rate), plus administrative charges of € 30.00 spread over the payments. The monthly instalment is therefore € 171.69 + € 10.00 charges = € 181.69.~~

~~The equation becomes:~~

$$500 = 181{,}69\frac{1-\frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{3}}}{(1+X)^{1/12}-1}$$

~~or:~~

$$500 = 181{,}69\frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 181{,}69\frac{1}{(1+X)^{2/12}} + 181{,}69\frac{1}{(1+X)^{3/12}}$$

~~giving X = 68.474596%, i.e. an APR of 68.5%.~~

~~This example typifies practices still used by certain specialist "vendor-credit" establishments.~~

Figur 7.62

~~Example 10~~

~~Credit agreement for a total amount of credit (capital) of € 1 000, repayable in two instalments of either € 700.00 after one year and € 500.00 after two years, or € 500.00 after one year and € 700.00 after two years~~

~~The equation becomes:~~

$$1000 = 700\frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{12}} + 500\frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{24}}$$

~~giving X = 13.898663%, i.e. an APR of 13,9%.~~

~~or:~~

$$1000 = 500\frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{12}} + 700\frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{24}}$$

~~giving X = 12.321446%, i.e. an APR of 12.3%.~~

~~This example shows that the annual percentage rate of charge depends on the payment periods. and that stating the total cost of the credit in the prior information or in the credit agreement is of no benefit to the consumerDespite the total cost of credit being € 200 in both cases, there are two different APRs (depending on the speed of repayment).~~

~~Example 11~~

~~Credit agreement for a total amount of credit of € 6 000, with a borrowing rate of 9%, repayment in four equal annual instalments of € 1 852.01, and administrative charges of € 60.00 payable on conclusion of the agreement.~~

~~The equation becomes:~~

$$5940 = 1852{,}01\frac{1-\frac{1}{(1+X)^4}}{X}$$

~~or:~~

$$5940 = 1852{,}01\frac{1}{(1+X)} + 1852{,}01\frac{1}{(1+X)^2} + \ldots\ldots\ldots + 1852{,}01\frac{1}{(1+X)^4}$$

~~giving X = 9.459052%, i.e. an APR of 9.5%.~~

~~In the event of early repayment, the equations become:~~

Figur 7.63

~~After one year:~~

$$\cancel{5940 = 6540 \frac{1}{(1+X)}}$$

~~where 6540 is the sum due, including interest, before payment of the first scheduled payment according to the amortisation table,~~

~~giving X = 10.101010%, i.e. an APR of 10.1%.~~

~~After two years:~~

$$\cancel{5940 = 1852{,}01 \frac{1}{(1+X)} + 5109{,}91 \frac{1}{(1+X)^2}}$$

~~where 5109.91 is the sum due, including interest, before payment of the second scheduled payment according to the amortisation table,~~

~~giving X = 9.640069%, i.e. an APR of 9.6%.~~

~~After three years:~~

$$\cancel{5940 = 1852{,}01 \frac{1}{(1+X)} + 1852{,}01 \frac{1}{(1+X)^2} + 3551{,}11 \frac{1}{(1+X)^3}}$$

~~where 3551.11 is the sum due, including interest, before payment of the third scheduled payment according to the amortisation table,~~

~~giving X = 9.505315%, i.e. an APR of 9.5%~~

~~This shows how the provisional APR decreases in the course of time, especially where charges are payable on conclusion of the agreement.~~

EN 64 EN

Figur 7.64

~~This example can also serve to illustrate the case of a mortgage credit intended to refinance current credit agreements where the costs (notary's fees, registration, taxes) are due when the authenticated act is completed and the funds are made available to the consumer from the same date~~

Figur 7.65

~~Example 12~~

~~Credit agreement for a total amount of credit of € 6 000, with a borrowing rate T of 9% (nominal rate), repayment in 48 monthly instalments of € 149.31 (calculated proportionally), and administrative charges of € 60.00 payable on conclusion of the agreement.~~

~~The equation becomes:~~

$$5940 = 149{,}31 \frac{1 - \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{48}}}{(1+X)^{1/12} - 1}$$

~~or:~~

$$5940 = 149{,}31 \frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 149{,}31 \frac{1}{(1+X)^{2/12}} + \ldots\ldots\ldots + 149{,}31 \frac{1}{(1+X)^{48/12}}$$

~~giving X = 9.9954957%, i.e. an APR of 10%.~~

~~However, in the case of early repayment, this becomes:~~

~~After one year:~~

$$5940 = 149{,}31 \frac{1 - \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{11}}}{(1+X)^{1/12} - 1} + 4844{,}64 \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{12}}$$

~~where 4844.64 is the sum due, including interest, before payment of the 12th scheduled payment according to the amortisation table,~~

~~giving X=10.655907%, i.e. an APR of 10.7%.~~

~~After two years:~~

$$5940 = 149{,}31 \frac{1 - \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{23}}}{(1+X)^{1/12} - 1} + 3417{,}58 \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{24}}$$

~~where 3417.58 is the sum due, including interest, before payment of the 24th monthly instalment according to the amortisation table,~~

~~giving X = 10.136089%, i.e. an APR of 10.1%.~~

EN 66 EN

Figur 7.66

~~After three years:~~

$$\cancel{5940 = 149{,}31 \frac{1 - \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{35}}}{(1+X)^{1/12} - 1} + 1856{,}66 \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{36}}}$$

~~where 1856.66 is the sum due, including interest, before payment of the 36th monthly instalment according to the amortisation table,~~

~~giving X = 9.991921%, i.e. an APR of 10%.~~

~~Example 13~~

~~Total amount of credit (capital) of € 6 000.00, repayable in four equal annual instalments of € 1 852.00. Let us now assume that the borrowing rate (nominal rate) is variable and increases from 9.00% to 10.00% after the second annual instalment. This results in a new annual instalment of € 1 877.17. Remember that, in calculating the APR, it is normally assumed that the borrowing rate and other costs remain fixed at the initial level and apply until the end of the credit agreement. In that case (example 1), the APR will be 9%.~~

~~In the event of any change to the rate, the new APR must be communicated and calculated on the assumption that the credit agreement will remain in force for the rest of the agreed duration, and that the creditor and consumer will fulfil their obligations under the terms and by the dates agreed.~~

$$\cancel{5940 = 1852{,}01 \frac{1 - \frac{1}{(1+X)^2}}{X} + \left[1877{,}17 \frac{1 - \frac{1}{(1+X)^2}}{X} \cdot \frac{1}{X^2}\right]}$$

~~*The equation becomes:*~~ ~~*or*~~

$$\cancel{5940 = 1852{,}01 \frac{1}{(1+X)} + 1852{,}01 \frac{1}{(1+X)^2} + \left\{\left[1877{,}17 \frac{1}{(1+X)^3} + 1877{,}17 \frac{1}{(1+X)^4}\right] + \frac{1}{X^2}\right\}}$$

~~*giving X = 9.741569, i.e. an APR of 9.7%.*~~

~~Example 14~~

~~Total amount of credit (capital) of € 6 000.00, repayable in 48 equal monthly instalments of € 149.31, with administrative charges of € 60.00 payable on conclusion of the agreement, plus insurance of € 3.00 per month. The costs associated with insurance premiums must be included in the total cost of the credit if the insurance is taken out when the credit agreement is concluded. The instalment is therefore € 152.31 and the calculation, as in example 5, gives X = 11.107112, i.e. an APR of 11.11%.~~

Figur 7.67

~~Let us now assume that the borrowing rate (nominal) is variable and increases to 10% after the 17th payment. This change requires a new APR to be communicated and calculated on the assumption that the credit agreement will remain in force for the rest of the agreed duration, and that the creditor and consumer will fulfil their obligations under the terms and on the dates agreed. The equation becomes:~~

$$\cancel{5940 = 151{,}91 \frac{1-\frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{17}}}{(1+X)^{1/12}-1} + \left[154{,}22 \frac{1-\frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{31}}}{(1+X)^{1/12}-1} \cdot \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{17}}\right]}$$

~~or:~~

$$5940 = \left[151{,}91 \frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 151{,}91 \frac{1}{(1+X)^{2/12}} + \ldots\ldots\ldots + 151{,}91 \frac{1}{(1+X)^{17/12}}\right] + \left\{\left[154{,}22 \frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 154{,}22 \frac{1}{(1+X)^{2/12}} + \ldots\ldots\ldots + 154{,}22 \frac{1}{(1+X)^{31/12}}\right] \cdot \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{17}}\right\}$$

$$4107{,}06 = 153{,}06 \frac{1-\frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{31}}}{(1+X)^{1/12}-1}$$

~~or:~~

$$4107.06 = 153{,}06 \frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 153{,}06 \frac{1}{(1+X)^{2/12}} + \ldots\ldots\ldots + 153{,}06 \frac{1}{(1+X)^{31/12}}$$

~~giving X = 11.542740%, i.e. an APR of 11,5%.~~

~~*Example 15*~~

~~Credit agreement of the "leasing" type for a car with a value of €-15-000.00. The agreement stipulates 48 monthly instalments of €-350. The first monthly instalment is payable as soon as the car is placed at the consumer's disposal. At the end of the 48 months the purchase option may be taken up by paying the residual value of €-1-250.~~

~~The equation becomes:~~

$$\cancel{14650 = 350 \frac{1-\frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{47}}}{(1+X)^{1/12}-1} + 1250 \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{48}}}$$

~~or:~~

Figur 7.68

$$14650 = 350\frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 350\frac{1}{(1+X)^{2/12}} + \ldots\ldots\ldots + 350\frac{1}{(1+X)^{47/12}} + 1250\frac{1}{(1+X)^{48/12}}$$

EN 69 EN

Figur 7.69

~~giving X = 9.541856%, i.e. an APR of 9.5%.~~

~~Example 1611~~

~~Credit agreement of the "financing", "vendor credit" or "hire purchase" type for goods with a value of € 2 500. The credit agreement provides for a down-payment of € 500 plus 24 monthly instalments of € 100, the first of which must be paid within 20 days of the goods being placed at the consumer's disposal.~~

~~In such cases the down-payment is never part of the financing operation.~~

~~The equation becomes:~~

$$(2500-500).\frac{1}{\left[(1+X)^{1/365}\right]^{\left[\frac{365}{12}-20\right]}}=100\frac{1-\frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{24}}}{(1+X)^{1/12}-1}$$

~~or:~~

$$2000.\frac{1}{(1+X)^{\frac{10,4316}{365}}}=100\frac{1}{(1+X)^{1/12}}+100\frac{1}{(1+X)^{2/12}}+.....+100\frac{1}{(1+X)^{24/12}}$$

~~giving X = 20.395287, or an APR of 20.4%.~~

EN 70 EN

Figur 7.70

~~Example 17~~

~~Credit agreement for a credit line of € 2 500 for a period of six months. The credit agreement provides for payment of the total cost of the credit every month and repayment of the total amount of the credit at the end of the agreement. The annual borrowing rate (effective rate) is 8 %, and the charges amount to 0.25 % per month. The assumption that the amount of credit is drawn down immediately and in full applies here.~~

~~The monthly borrowing interest payment is calculated on the basis of an equivalent monthly rate, using the equation:~~

$$\cancel{a = 2500.\left\{\left[(1{,}08)^{1/12} - 1\right] + 0{,}25\right\}}$$

~~or:~~

$$\cancel{a = 2500.(0{,}006434 + 0{,}0025) = 22{,}34}$$

~~This becomes:~~

$$2500 = 22{,}34\frac{1 - \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{6}}}{(1+X)^{1/12} - 1} + 2500\frac{1}{(1+X)^{6/12}}$$

~~or:~~

$$\cancel{2500 = 22{,}34\frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 22{,}34\frac{1}{(1+X)^{2/12}} + \ldots\ldots\ldots + 22{,}34\frac{1}{(1+X)^{6/12}} + 2500\frac{1}{(1+X)^{6/12}}}$$

~~giving X = 11.263633 i.e. an APR of 11.3%.~~

~~Example 13~~

~~Credit agreement for an open-end credit line of € 2 500. The agreement provides for a minimum half-yearly payment of 25% of the outstanding balance (capital and interest), with a minimum of € 25. The annual borrowing rate (effective rate) is 12%, and the administrative charge payable on conclusion of the agreement is € 50.~~

~~(The equivalent monthly rate is obtained by the equation:~~

$$\cancel{i = (1 + 0{,}12)^{6/12} - 1 = 0{,}00583}$$

~~or 5.83%).~~

~~The 19 half-yearly repayments (Dl) can be obtained from an amortisation table, giving D1 = 661.44; D2 = 525; D3 = 416.71; D4 = 330.75; D5 = 262.52; D6 = 208,37 ; D7 = 165.39; D8 = 208.37; D9 = 104.20; D10 = 82.70; D11 = 65.64; D12 = 52.1; D13 = 41.36; D14 = 32.82; D15 = 25; D16 = 25; D17 = 25; D18 = 25; D19 = 15.28.~~

EN 71 EN

Figur 7.71

~~The equation becomes:~~

$$\cancel{2500 - 50 = 661{,}44\frac{1}{(1+X)^{6/12}} + 525\frac{1}{(1+X)^{12/12}} + \ldots\ldots\ldots + 25\frac{1}{(1+X)^{108/12}} + 15{,}28\frac{1}{(1+X)^{114/12}}}$$

~~Giving X = 13.151744%, i.e. an APR of 13.2%.~~

~~Example 19~~

~~Credit agreement for an open-end credit line involving the use of a card for drawdowns. Total amount of the credit: € 700. The agreement provides for a minimum monthly payment of 5% of the outstanding balance (capital and interest), and the scheduled instalment (a) may not be less than € 25. The annual cost of the card is € 20. The annual borrowing rate (effective rate) is 0% for the first instalment and 12% for the subsequent instalments.~~

~~The 31 monthly repayment amounts (Dl) can be obtained from an amortisation table, giving D1 = 55.00; D2 = 33.57; D3 = 32.19; D4 = 30.87; D5 = 29.61; D6 = 28.39; D7 = 27.23; D8 = 26.11; D9 = 25.04; D10 à D12 = 25.00; D13 = 45; D14 à D24 = 25,00 ; D25 = 45 ; D26 à D30 = 25.00; D31 = 2.25.~~

~~The equation becomes:~~

$$\cancel{700 = 55\frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 33{,}57\frac{1}{(1+X)^{2/12}} + \ldots\ldots\ldots + 25\frac{1}{(1+X)^{30/12}} + 2{,}25\frac{1}{(1+X)^{31/12}}}$$

~~giving X = 18.470574, i.e. an APR of 18.5%~~

~~Example 20~~

~~Open-end credit line in the form of an overdraftadvance on a current account. Total amount of credit: € 2 500. The credit agreement does not impose any requirements in terms of repayment of capital, but provides for monthly payment of the total cost of the credit. The annual borrowing rate is 8% (effective rate). The monthly charges amount to € 2.50.~~

~~It is assumed that the full amount of credit will be drawn down, with repayment in theory after one year.~~

EN 72 EN

Figur 7.72

~~First of all, the theoretical scheduled payment of interest and charges (a) is calculated~~

$$\cancel{a = \left\{2500.\left[(1{,}08)^{1/12} - 1\right] + 2{,}50\right.};}$$

~~then:~~

$$\cancel{2500 = 18{,}59\frac{1-\frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{12}}}{(1+X)^{1/12}-1} + 2500\frac{1}{\left(1+X^{1/12}\right)^{12}}}$$

~~i.e.:~~

$$\cancel{2500 = 18{,}59\frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 18{,}59\frac{1}{(1+X)^{2/12}} + \ldots\ldots\ldots + 18{,}59\frac{1}{(1+X)^{12/12}} + 2500\frac{1}{(1+X)^{12/12}}}$$

~~giving X = 9.295804, i.e. an APR of 9.3%~~

Figur 7.73

~~ANNEX III – Calculation of the annual percentage rate of charge for a contract requiring advance or accompanying savings and for which the borrowing rate is set to reflect the level of savings~~

~~Symbols used:~~

~~– C = Capital~~

~~– N = duration in years~~

~~– T = annual borrowing rate~~

~~– A = annuity~~

~~– F = periodicity~~

~~– n = duration in periods~~

~~– t = periodic borrowing rate~~

~~– a = periodic repayment.~~

~~– M = saving period~~

~~1. MIXED CREDIT AGREEMENT WITH (COMPULSORY) SAVINGS IN ADVANCE~~

~~*First example*~~

~~The granting of a credit **C** totalling **€** 6000 over **N** = two years is subject to the saving in advance over **M** – two years of half of the said amount, i.e. € 3000 in all, of which the final amount saved is € 125 and is deposited one month prior to the drawdown of the credit. The savings in question attract no interest but the borrowing rate for the credit agreement will amount to no more than **T** = 6% at a time when market conditions are setting a rate of 9% instead.The amount saved each month is **c** = € 125.00, the monthly repayment **a** = € 140.91, the APR, excluding savings, is 6.17% or 6.2%.~~

~~To find the annual percentage rate applicable to the transaction as a whole the formula is as follows~~

$$\cancel{6000 + 3000} = \left[125 \frac{1 - \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{24}}}{(1+X)^{1/12} - 1} \cdot \left[(1+X)^{1/12}\right]^{25} \right] + \left[140.91 \frac{1 - \frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{48}}}{(1+X)^{1/12} - 1} \right],$$

~~or:~~

Figur 7.74

$$6000+3000=\left\{\left[125\frac{1}{(1+X)^{1/12}}+125\frac{1}{(1+X)^{2/12}}+.....+125\frac{1}{(1+X)^{24/12}}\right].\left[(1+X)^{1/12}\right]^{25}\right\}$$
$$+\left[140{,}91\frac{1}{(1+X)^{1/12}}+140{,}91\frac{1}{(1+X)^{2/12}}+.....+140{,}91\frac{1}{(1+X)^{48/12}}\right]$$

~~To solve the equation using a recursive method, let X_1 = 0.062, and the value of the first member calculated as 170.5,~~

~~then X_2 = 0.063 and the value of the first member is calculated as 163.3~~

~~and so forth~~

~~then X_{26} = 0.087 and the value of the first member is calculated at 6.0~~

~~then X_{27} = 0.088 and the value of the first member is calculated at 0.1~~

~~then X_{28} = 0.089 and the value of the first member is calculated at -5.7.~~

~~The correct solution is X = 8.802245%, or 8.8% and this is the APR to be given to the consumer as the APR for the credit agreement involving an amount to be saved in advance.~~

~~*Second example*~~

~~The granting of a credit **C** totalling € 6000 over **N** = two years is subject to the saving in advance over **M** = two years of half of the said amount, i.e. € 3000 in all, of which the final amount saved is € 125 and is deposited one month prior to the drawdown of the credit. These savings attract a lending rate of **S** = 3% and the borrowing rate is only **T** = 6% at a time when market conditions set rates at 9%.~~

~~The amount saved each month is **c** = € 125.00, the monthly repayment **a** = € 140.91, the APR, excluding savings is 6.17% or 6.2%.~~

~~The updated future value of **M** will be **M'** calculated according to the following formula:~~

$$M'=125.\frac{(1+i)^n-1}{i}$$ ~~, where~~

$$i=(1+S)^{1/12}-1$$

~~and n = 24 months~~

~~or:~~

$$M'(t_{-1})=125.\frac{(1{,}03)^{24/12}-1}{(1.03)^{1/12}-1}=3086{,}65$$ ~~and~~

$$M'(t_0)=3086{,}65.(1{,}03)^{1/12}=3094{,}26$$

Figur 7.75

~~where t_0 = time of credit drawdown.~~

Figur 7.76

~~To find the APR for the transaction as a whole:~~

$$\cancel{3094{,}26 + 6000 = \left[125\,\frac{1-\frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{24}}}{(1+X)^{1/12}-1}.\left[(1+X)^{1/12}\right]^{25}\right] + \left[140{,}91\,\frac{1-\frac{1}{\left[(1+X)^{1/12}\right]^{48}}}{(1+X)^{1/12}-1}\right]}$$

~~or:~~

$$3094{,}26 + 6000 = \left\{\left[125\frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 125\frac{1}{(1+X)^{2/12}} + \ldots\ldots\ldots + 125\frac{1}{(1+X)^{24/12}}\right].\left[(1+X)^{1/12}\right]^{25}\right\}$$

$$+\left[140{,}91\frac{1}{(1+X)^{1/12}} + 140{,}91\frac{1}{(1+X)^{2/12}} + \ldots\ldots\ldots + 140{,}91\frac{1}{(1+X)^{48/12}}\right]$$

~~To solve the equation a recursive method can again be used with X = 7.484710, or an APR of 7.5%.~~

~~**2. Mixed agreement with accompanying savings**~~

~~**2.1. Mixed credit agreement with optional savings (advances to current account)**~~

~~**See Annex II, example 20. Savings do not form part of the APR calculation2.2. Credit agreement with mixed life assurance**~~

~~These are endowment-type mortgages such as those referred to in Article 20 of this directive, where saving forms part of the agreement.~~

~~Let the total amount of credit be € 6000 to be repaid in four annuities at a borrowing rate of 9% but structured as repayments *in fine*. Suppose that the manager of the fund has paid at the end of each of the three first years an amount of € 1200.00 and that this amount saved has attracted 4%. The balance of this account, before the final repayment is due, will be € 3895.76. It will then be necessary for him to add an additional € 2104.24. His timetable will be for three annuities at € 1740.00 and one at € 2644.24 for a capital of € 6000.~~

~~The formula:~~

$$\cancel{6000 = 1740.\frac{1-\frac{1}{(1+X)^3}}{X} + 2644{,}24.\frac{1}{((1+X)^4}}$$

~~or:~~

$$\cancel{6000 = 1740.\frac{1}{(1+X)^1} + 1740.\frac{1}{(1+X)^2} + 1740.\frac{1}{(1+X)^3} + 2644{,}24.\frac{1}{(1+X)^4}}$$

~~and X = 10.955466, or an APR of 10.96%~~

Figur 7.77